

Muzeul Vrancei

CRONICA VRANCEI

Focsani • 2008

<http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

Muzeul Vrancei

Cronica Vrancei VIII

Coordonator : Horia Dumitrescu

Editura PALLAS

Focsani • 2008

<http://cinec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

Consilier editorial:

Horia Dumitrescu

Culegere text:

**Nina Hapău
Ramona Miron**

Corectura:

Horia Dumitrescu

Coperta și tehnoredactarea:

Paul Oprea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Cronica Vrancei, vol. 8

Coordonator : Horia Dumitrescu

Editura Pallas, Focșani, 2008

ISBN 978 – 973 – 7815 – 31 - 6

**Volum editat cu sprijinul
Consiliului Județean Vrancea**
<http://cinec.ro/> / <http://muzeulvrancei.ro>

CUPRINS

Argument	7
prof. Mădălina Spînu	
Utilaj litic de silex folosit de purtătorii Culturii Boian în stațiunea arheologică de la Coroteni.....	9
prof. Mădălina Spînu	
Plastica antropomorfă descoperită în așezările cucuteniene de la Palanca și Fitionești.....	21
ing. Aurora – Emilia Apostu	
Considerații privind stațiunea arheologică și tezaurul de podoabe de la Cîndești.....	29
ing. Aurora – Emilia Apostu	
Inele de buclă din aur din tezaurul Muzeului Vrancei.....	40
dr. Horia Dumitrescu	
Sate dispărute din Vrancea	48
prof. Lelia Pavel	
Mănăstirea Mera.....	55
prof. Ionuț Iliescu	
Contribuții privind activitatea eroului martir Ștefanache Săcăluș în timpul Primului Război Mondial (1916 - 1917).....	84
dr. Horia Dumitrescu	
Petre Liciu și Nicolae Iorga – colegi și prieteni întru eternitate	130
dr. Horia Dumitrescu	
Ruxandra Longinescu (1843 - 1925).....	149

prof. Gheorghe Miron	
Situația sanitară și igienică a orașului Focșani în anul 1930	159
prof. Ramona Miron	
Criza economică din anii 1929 - 1933 în județul Putna.....	172
dr. Horia Dumitrescu	
Nicolae Iorga și Săvel Rădulescu. Corespondență.	195
prof. Ramona Miron	
Aspecte privind activitatea desfășurată în Focșani de Societatea corală - culturală „Armonia” în perioada interbelică.....	202
dr. Horia Dumitrescu	
Gheorghe Gh. Longinescu și Nicolae Iorga: colegi – prieteni – colaboratori.....	219
prof. Ionuț Iliescu	
Descoperiri arheologice în Vrancea între anii 1834 – 1945.	232
prof. Ionuț Iliescu	
Contribuții la istoricul căii ferate Panciu – Mărășești (1900 - 1948).270	
prof. Gheorghe Miron	
Paraschiv Bogdan Chiriță (1880 – 1969).....	308
dr. Horia Dumitrescu	
Un sfert de veac de singurătate Savel Rădulescu între anii 1945 – 1970	320
prof. Ionuț Iliescu	
Contribuții la istoricul Crângului Petrești	345

Argument

Apariția unei publicații științifice cu un conținut diversificat a devenit o necesitate reclamată tot mai insistent de realitate.

O necesitate impusă de multitudinea și valoarea intrinsecă și semantică a patrimoniului cultural vrâncean.

O necesitate impusă de numărul din ce în ce mai mare de intelectuali vrânceni implicați în cercetarea și evidențierea acestuia.

O necesitate resimțită acut de procesul instructiv – educativ din școlile vrâncene.

O necesitate pentru regăsirea în conștiința oamenilor locului a raportului trecut – prezent – viitor, ca temelie a permanenței și progresului civilizației românești.

Acestor necesități încearcă să le răspundă noua publicație a instituției noastre, „Cronica Vrancei”.

În concepția noastră, publicația se dorește a fi o frescă sugestivă a trecutului și prezentului cultural – istoric al județului. În paginile sale se vor regăsi evenimente, oameni de seamă din toate domeniile, informații legate de istoria instituțiilor administrative, juridice, de învățământ, de cultură, de monumentele de cult și laice.

O edităm și cu speranța ca, în timp, „Cronica Vrancei” să devină o adevărată reflectare a potențialului uman vrâncean, implicat în viața cultural – științifică a acestui spațiu geografic românesc.

UTILAJ LITIC DE SILEX FOLOSIT DE PURTĂTORII CULTURII BOIAN ÎN STAȚIUNEA ARHEOLOGICĂ DE LA COROTENI

Mădălina Spînu

Prin succesiunea numeroaselor dovezi de locuire și bogăția materialului litic și ceramic descoperit atât în așezare, cât și în necropolă, așezarea de la Coroteni reprezintă una din cele mai importante stațiuni arheologice din județ.

Situată într-o zonă deluroasă, având un sistem de apărare natural, Coroteni este o stațiune arheologică complexă cu o continuitate de locuire foarte mare, trecând prin toate epocile (reprezentate de una sau chiar două culturi). Primele dovezi de locuire aparțin Neoliticului, Culturile Dudești și Boian, urmate de Epoca bronzului, Cultura Monteoru și Cultura Noua, Halstatt și toate fazele Evului Mediu timpuriu, ajungând până în secolul al XVI-lea.

Cu toate că cel mai bine evidențiată este Cultura Monteoru cu un număr semnificativ de obiecte descoperite atât în necropolă, cât și în așezare, Cultura Boian, care face obiectul acestui material, este reprezentată de un număr important de așezări (inventarul arheologic descoperit este semnificativ). Descoperirile din această așezare au un aport important la cunoașterea modului de viață al acestor comunități aflate la confluența mai multor culturi.

Datorită contactelor dintre Culturile Criș, Ceramică Liniară și Dudești, în partea centrală și de sud – est a Munteniei s-a format după mileniul al V-lea o nouă cultură – Cultura Boian.¹ Fondul principal

¹ Eugen Comșa, **Rolul Carpaților Orientali și Meridionali în cursul Epocii neolitice, în Memoria Antiquitatis, IX – XI (1977 – 1979)**, Muzeul de Istorie - Piatra Neamț, 1985, p. 48 - 49

l-a constituit vechea populație a Culturii Dudești. Începând cu a doua etapă a primei faze a Culturii Boian - faza Bolintineanu, populațiile culturii s-au extins și în nord - estul Munteniei, cuprinzând aproape tot județul Buzău, ajungând până în Vrancea.²

Din punct de vedere istoric purtătorii Culturii Boian au pătruns în zonă, au supus și asimilat sau au dislocat colectivitățile Culturii Ceramicii Liniare târzii, împingându-le spre nord – est.³

Cultura Boian odată constituită a cunoscut în evoluția ei patru faze, cu arii deosebite de răspândire, dateate cu ajutorul analizelor radiocarbon, în a doua jumătate a mileniului al VI- lea și primele două secole ale mileniului al V-lea a. Ch. Cele patru faze sunt: Bolintineanu, Giulești, Vidra și Spanțov.⁴ La rândul lor, fazele erau împărțite pe etape. La Coroteni a fost identificată o nouă etapă a fazei Bolintineanu, constituită din etapa Cățelu* și prima etapă a fazei Giulești, considerată a fi un stadiu evoluat, denumit etapa Coroteni, descrisă de Victor Bobi în urma săpăturilor arheologice efectuate în 1982.⁵

Așezările din primele faze ale Culturii Boian, erau situate pe margini de terase joase, majoritatea grupate în câmpie, dar apar și pe terase mai înalte în zona de deal. Locuințele erau de tipul bordeielor, cu groapă ovală.

² Idem, **Date despre descoperirile din epoca neolitică din nord-estul Munteniei, în Vrancea. Studii și comunicări**, vol. IV, Focșani, 1981, p. 14 - 15

³ Idem, **Considerații cu privire la cultura cu Ceramică Liniară de pe teritoriul României și în regiunile vecine**, în „*Studii și cercetări de istorie veche*” (în continuare se va cita: S.C.I.V.), 2, Tomul 11, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1960, p.221

⁴ **Istoria Românilor**, Vol. 1, **Moștenirea timpurilor îndepărtate**, coordonatori: Acad. Mircea Petrescu-Dâmbovița, Alexandru Vulpe, Membru corespondent al Academiei Române, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 150

* Etapă a fazei Bolintineanu

⁵ Victor Bobi, **O nouă etapă a purtătorilor culturii Boian descoperită la Coroteni Vrancea**, în **Vrancea. Studii și comunicări**, vol. V - VII, Focșani, 1987, p. 321

Ocupațiile populației Boian erau aceleași cu cele ale purtătorilor Culturii Dudești, creșterea animalelor și cultivarea primitivă a plantelor. O altă ocupație mai era și confecționarea uneltelor din piatră, cărora îi acordau o atenție deosebită, fapt demonstrat de modul lor de realizare (un exemplu important îl constituie înlocuirea toporului calapod cu toporul trapezoidal cu secțiune dreptunghiulară și chiar apariția topoarelor cu gaură de înmănușare).⁶

În județul Vrancea, Cultura Boian apare în trei puncte importante: Coroteni, Cândești și Negrilești, unde au fost semnalate așezări. Din cele trei localități menționate, Coroteni are cele mai multe descoperiri.

Primele săpături sistematice la Coroteni încep în 1979, punctul „*Sediul C.A.P.*”, de-a lungul râului Vârzaru. În extremitatea sudică au fost cercetate trei locuințe de tip bordei cu groapă ovală. Inventarul descoperit în locuințe este bogat, constând în fragmente ceramice, unelte din silex, piatră sau marnă.

Doi ani mai târziu, în același punct „*Sediul C.A.P.*”, au fost identificate șase locuințe aparținând fazei Vidra. Inventarul litic descoperit este semnificativ: lame, gratoare, racloare și așchii de prelucrare.

În 1982, în campania de săpături din punctul „*Cetățuia*”, loc în care se află așezarea din Epoca bonzului, au fost cercetate și împrejurimile. Pe versantul alăturat terasei s-a găsit material litic, oase de cornute mari și un important număr de fragmente ceramice, aparținând Culturii Boian. Urmele de locuire au fost observate în urma alunecărilor de teren, fapt ce a dus la începerea unor intervenții de salvare. Au fost descoperite cinci locuințe de tip bordei, de formă ovală. Inventarul locuințelor este destul de bogat.⁷

Săpăturile au continuat și în 1983, mai exact în așezarea monteoreană, unde s-au găsit urmele unei așezări neolitice, aparținând primei faze a Culturii Boian. Inventarul litic este bogat, fiind descoperite 31 de piese din silex, în mare parte întregi.

⁶ Eugen Comșa **Date despre descoperirile din epoca neolitică ...**, p. 14

⁷ Victor Bobi, *op. cit.*, p.321 - 322

În 1984, s-au făcut câteva sondaje și cercetări de suprafață pe terasa superioară a râului Vărzaru. La 1800 m de punctul „*Sediul C.A.P.*”, unde s-au făcut cercetări în anii din urmă, mai exact în grădina unui sâtean, Ilie Pavel, s-au găsit fragmente ceramice aparținând fazei Giulești.⁸ În următorul an, s-a făcut un sondaj în urma căruia au fost descoperite două locuințe, bordeie. Materialul litic rezultat constă din lame, gratoare și așchii de prelucrare, într-o proporție mai mică.⁹

Ca și în alte așezări din Cultura Boian, la Coroteni, materialul litic descoperit este relativ bogat pentru primele faze ale culturii și mai sărăcăcios pentru ultimele două. În cele câteva campanii de săpături, așezările descoperite fac parte din toate fazele Culturii Boian, inventarul litic fiind destul de semnificativ pentru a ne putea face o idee asupra tehnicii și modului de realizare, a utilizării uneltelor de către aceste comunități într-o zonă de confluență a mai multor culturi.¹⁰

Pentru prima fază a culturii, Bolintineanu, materialul litic este aproape identic cu cel cunoscut în Cultura Dudești și Ceramică Liniară. Se disting lamele retușate, lame fin retușate, lame cu scobitură retușată „*encoche*” *, lame cu trunchiere „*truncatură*” **, străpungătoare, gratoare (destul de numeroase).¹¹

În cea de-a doua fază a culturii, mărimea pieselor face diferența între faze. Apar piese de dimensiuni mai mari. Apare gratoarul cu partea activă convexă într-un procentaj mai mare, dar și unelte noi, cum ar fi străpungătorul.

⁸ *Idem*, O nouă așezare ce aparține Neoliticului mijlociu - Cultura Boian descoperită la Coroteni – Vrancea, în Vrancea. Studii și comunicări, vol.VIII – X, Focșani, 1991, p. 11

⁹ *Ibidem*, p. 9 - 10

¹⁰ Al. Păunescu **Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României**, Editura Academiei Republicii Socialiste României, București, 1970, p. 43 - 44

* **encoche** = scobitură retușată

** **truncatura** = partea proximală a lamei este ruptă și apoi retușată cu retușe directe

¹¹ *Ibidem*

Chiar dacă pentru ultimele faze, materialul litic descoperit este sărăcăcios, se disting câteva piese noi cum ar fi unealta combinată cu funcție multiplă gratoar - burin, lamele - burin.¹²

Materia primă folosită pentru confecționarea utilajului litic era în primul rând silexul din Platforma Prebalcanică, apoi marna, gresia și alte roci silicioase, într-un procentaj mai mic.

Silexul era folosit în mod special pentru că este o rocă dură, rezistentă și mai ales era ușor „*de modelat*”, armele fiind astfel confecționate destul de repede. O altă caracteristică o mai constituie și faptul că este o rocă casantă și are o spărtură concoidală (un șoc sau o presiune exercitată asupra rocii permite o detașare controlată a unui fragment de silex cu marginile foarte tăioase), propice confecționării armelor: lame, gratoare, vârfuri și alte unelte.¹³

În așezările Cultrurii Boian descoperite la Coroteni, materia primă folosită de purtătorii culturii, în confecționarea armelor, era în special silexul din amintita Platformă Prebalcanică și mai puțin alte roci.

În continuare vom încerca să facem o descriere a pieselor de silex, pe care le-am considerat mai spectaculoase și cărora omul „boian” le-a acordat o mai mare atenție (lucru care reiese din modul de realizare) din locuințele cercetate la Coroteni, fără pretenția de a epuiza materialul litic aflat în depozitele Muzeului Vrancei.

A fost descoperit un număr important de piese, prezentate după cum urmează:

Gratoare

- gratoar în evantai pe așchie. Laturile sunt retușate continuu cu retușe directe. Este vizibil bulbul de percuție. Silex de culoare maronie. Dimensiuni: lungime = 2,4 cm lățime = 2 cm. (fig. 1/1)

- gratoar pe lamă fragmentară. Secțiune trapezoidală. Retușat pe ambele laturi cu retușe continuu: directe și simple pe una din laturi și

¹² *Ibidem*, p. 43

¹³ Marin Cârciu, **Evoluția omului în Cuaternar. Tehnică și tipologie preistorică**, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 8

fine pe cealaltă. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni : lungime = 1,6 cm, lățime = 1,5 cm (fig. 1/2)

- gratoar pe lamă fragmentară. Secțiune trapezoidală. Laturile retușate continuu cu retușe: directe și denticulate pe o latură, iar pe cealaltă abrupte. Silex cafeniu. Păstrează urme ale cortexului. Dimensiuni: lungime = 3,5 cm, lățime = 2,7 cm (fig. 1/3)

- gratoar pe lamă fragmentară. Secțiune triunghiulară. Ambele laturi au retușe directe. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime=2,7 cm; lățime = 1,8 cm (fig. 1/4)

- gratoar convex pe așchie. Prezintă retușe directe pe una din laturi și *encoche* pe cealaltă. Știrbituri de utilizare pe laturi. Silex gri - cafeniu cu aspect lucios. Dimensiuni: lungime = 3,4 cm, lățime = 2,8 cm (fig. 1/5)

- gratoar pe lamă fragmentară. Secțiune trapezoidală. Laturile sunt retușate cu retușe directe. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 3,8 cm, lățime = 2,2 cm (fig. 1/6)

- gratoar convex pe așchie întreagă. Ambele laturi retușate continuu cu retușe directe și abrupte.¹⁴ Silex cafeniu cu aspect mat. Păstrează urme ale cortexului. Dimensiuni: lungime = 3,7 cm; lățime = 3,4 cm (fig. 1/7)

- gratoar convex pe lamă fragmentară. Secțiune trapezoidală. Retușat continuu cu retușe directe pe ambele laturi. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 2,9 cm; lățime = 2,5 cm (fig. 1/8)

- gratoar dublu pe lamă întreagă. Secțiune trapezoidală. Ambele laturi sunt retușate continuu cu retușe directe, oblice și abrupte. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 4,1 cm, lățime = 2 cm (fig. 1/9)

- gratoar convex pe lamă fragmentară. Secțiune trapezoidală. Laturile retușate continuu cu retușe directe și simple. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 2,4 cm, lățime = 2 cm (fig. 1/10)

¹⁴ Neculaie Bolohan, Cristina Crețu, **Materiale arheologice din așezarea Cucuteni A - B și B de la Mărgineni, jud. Neamț, în Memoria Antiquitatis, XXIII, Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț, 2004, p. 219**

- gratoar pe lamă întreagă. Secțiune triunghiulară. Retușat continuu cu retușe directe pe o latură și denticulate pe cealaltă. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 4,1 cm, lățime = 2,1 cm (fig. 1/11)

- gratoar în evantai pe așchie. Formă rotunjită. Laturile retușate continuu, direct, oblic și abrupt. Silex gri cu aspect mat. Păstrează urme ale cortexului. Dimensiuni: lungime = 3,4 cm, lățime = 3,4 cm (fig. 1/12)

- gratoar pe lamă întreagă, în curs de prelucrare. Laturile sunt retușate continuu: retușe directe și denticulate pe o latură, pe cealaltă latură retușe abrupte. Secțiune trapezoidală. Silex gri - cafeniu. Dimensiuni: lungime = 3,9 cm, lățime = 1,6 cm (fig. 1/13)

- gratoar convex pe lamă întreagă. Secțiune triunghiulară. Laturile retușate continuu cu retușe directe și simple. Silex cafeniu cu aspect mat. Păstrează urme ale cortexului. Dimensiuni: lungime = 2,5 cm; lățime = 1,6 cm (fig. 1/14)

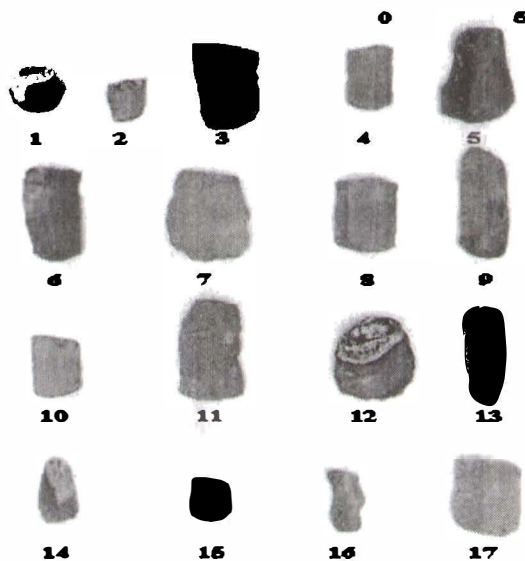

Fig. 1: 1-17 Gratoare din silex

- gratoar în evantai pe lamă fragmentară. Secțiune triunghiulară. Prezintă știrbituri de utilizare pe laturi. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 1,2 cm, lățime = 1,8 cm (fig. 1/15)

- gratoar pe lamă fragmentară. Secțiune triunghiulară. Laturile retușate continuu cu retușe directe și abrupte; prezintă dublu *encoche*. Silex gri cafeniu cu aspect lucios. Dimensiuni: lungime = 2,5 cm, lățime = 1,2 cm (fig. 1/16)

- gratoar pe lamă fragmentară. Secțiune triunghiulară. Laturile retușate continuu cu retușe directe și fine. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 3 cm; lățime = 2,7 cm (fig. 1/17)

Lame

- lamă cu troncatură, întreagă. Secțiune triunghiulară. Retușe continui și directe pe una din laturi. Silex gri cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 3,3 cm, lățime = 1,9 cm (fig. 2/1)

- lamă cu troncatură, întreagă. Secțiune trapezoidală. Laturile retușate continuu cu retușe directe și abrupte. Silex maroniu. Dimensiuni: lungime = 3,2 cm, lățime = 1,7 cm (fig. 2/2)

- lamă fragmentară. Se păstrează partea proximală. Retușe directe pe ambele laturi. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 1,7 cm, lățime = 1,1 cm (fig. 2/3)

- lamă cu troncatură, fragmentară. Secțiune triunghiulară. Ambele laturi sunt retușate continuu cu retușe directe și simple. Prezintă știrbituri de utilizare pe laturi. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 3,1 cm, lățime = 1,3 cm (fig. 2/4)

- lamă denticulată. Prezintă retușe denticulate pe una din laturi. Păstrează urme ale cortexului pe jumătate din lamă. Silex maroniu cu aspect lucios. Dimensiuni: lungime = 2,8 cm, lățime = 0,8 cm (fig. 2/5)

- lamă cu *encoche*, fragmentară. Secțiune triunghiulară. Se păstrează partea mediană. Prezintă retușe continui pe una din laturi și *encoche* pe cealaltă. Silex gri cu aspect sticlos. Dimensiuni: lungime = 2,9 cm, lățime = 2,2 cm (fig. 2/6)

- lamă cu troncatură, întreagă. Secțiune trapezoidală. Retușe continui și directe pe ambele laturi. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 3,3 cm, lățime = 1 cm (fig. 2/7)

- lamă fragmentată. Se păstrează partea mediană. Secțiune trapezoidală. Parțial retușată pe una din laturi, cu retușe directe și abrupte. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 2,2 cm, lățime = 1,1 cm (fig. 2/8)

- lamă cu troncatură, simplă, convexă.¹⁵ Secțiune trapezoidală. Prezintă mici retușe pe una din laturi. Silex gri - cafeniu. Dimensiuni: lungime = 3 cm, lățime = 1,7 cm (fig. 2/9)

- lamă fragmentară. Se păstrează partea distală. Secțiune triunghiulară. Retușe continui, directe și abrupte pe una din laturi și denticulate pe cealaltă. Silex gri cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 3,4 cm, lățime = 1,6 cm (fig. 2/10)

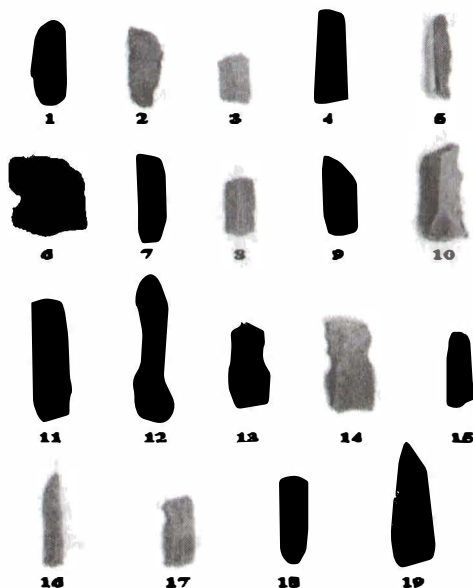

Fig. 2: 1-19 Lame din silex

¹⁵ Marin Cârciumar, *op. cit.*, p. 56 - 57

- lamă denticulată fragmentară. Se păstrează partea proximală. Secțiune triunghiulară. Retușată continuu pe ambele laturi, cu retușe directe și simple pe o latură și denticulată pe cealaltă. Silex maroniu. Dimensiuni: lungime = 4,8 cm, lățime = 1,4 cm (fig. 2/11)

- lamă denticulată întreagă. Secțiune triunghiulară. Retușe continui care pătrund adânc în corpul piesei „*denticuli*” pe ambele laturi, dar și retușe directe și simple la extremitățile piesei. Silex gri - cafeniu. Dimensiuni: lungime = 5,3 cm, lățime = 1,4 cm (fig. 2/12)

- lamă cu *encoche*, fragmentară. Se păstrează partea distală. Laturile sunt retușate continuu: retușe directe și simple pe o latură. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 2,9 cm, lățime = 1,5 cm (fig. 2/13)

- lamă cu dublu *encoche*, fragmentară. Se păstrează partea distală. Prezintă *encoche* și retușe continui pe ambele laturi: directe și simple pe o latură, denticulate pe cealaltă. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 3,2 cm, lățime = 1,8 cm (fig. 2/14)

- lamelă întreagă. Secțiune triunghiulară. Prezintă știrbituri de utilizare pe laturi. Nu este retușată. Silex cafeniu-roșcat. Dimensiuni: lungime = 3,2 cm, lățime = 0,8 cm (fig. 2/15)

- lamă fragmentară. Se păstrează partea mediană. Secțiune trapezoidală. Prezintă știrbituri de utilizare și urme de lustru. Neretușată. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 2,7 cm, lățime = 1,1 cm (fig. 2/16)

- lamă cu *encoche*, fragmentară. Se păstrează partea mediană. Secțiune trapezoidală. Știrbituri de utilizare pe una din laturi și *encoche* pe cealaltă. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 2,4 cm., lățime = 1,1 cm (fig. 2/17)

- lamă fragmentară. Se păstrează partea proximală. Secțiune triunghiulară. Prezintă știrbituri de utilizare pe ambele laturi. Neretușată. Silex cafeniu cu nervuri roșiatice. Dimensiuni: lungime = 2,9 cm, lățime = 1 cm (fig. 2/18)

- lamă întreagă. Secțiune trapezoidală. Laturile sunt retușate continuu cu retușe abrupte pe una din laturi și retușe directe și fine pe cealaltă latură, terminate brusc spre vârf. Silex gri negricios cu aspect sticlos. Dimensiuni: lungime = 4,5 cm, lățime = 1,5 cm (fig. 2/19)

Alte tipuri de unelte

- străpungător întreg pe așchie. Prezintă știrbituri de utilizare. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 3 cm., lățime = 1,2 cm (fig. 3/1)

- racloar pe lamă sau vârful în curs de prelucrare. Retușe continue, directe și abrupte pe laturi. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 5,2 cm., lățime = 2,4 cm (fig. 3/2)

- racloar sau vârful în curs de prelucrare. Formă triunghiulară. Retușe continue, directe abrupte și ușor oblice pe una din laturi. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 4,6 cm, lățime = 2,8 cm (fig. 3/3)

- lamă cu burin într-un capăt. Se păstrează în întregime. Secțiune trapezoidală. Ambele laturi sunt retușate continuu cu retușe directe, abrupte și denticulate. Una din laturi prezintă *encoche*. Silex cafeniu - negricios. Dimensiuni: lungime = 5 cm., lățime = 1,1 cm (fig. 3/4)

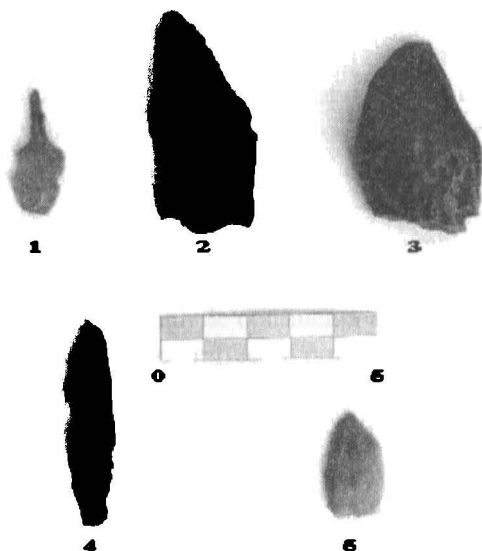

Fig. 3: 1-5 Piese din silex

- racloar pe așchie. Ușor curbat. Laturile retușate continuu, direct și oblice. Silex gri cu aspect lucios. Dimensiuni: lungime = 2,5 cm, lățime = 1,4 cm (fig. 3/5)

În încheiere putem afirma ca oamenii care trăiau în așezarea aparținând Culturii Boian de la Coroteni, foloseau și știau să confecționeze unelte care să răspundă nevoilor zilnice ce țineau în mare măsură de procurarea hranei. De asemenea, uneltele puteau fi folosite pentru confecționarea hainelor, vânătoare, apărare și pentru pregătirea altor unelte.

PLASTICA ANTROPOMORFĂ DESCOPERITĂ ÎN AȘEZĂRILE CUCUTENIENE DE LA PALANCA ȘI FITIONEȘTI

Mădălina Spînu

Cercetarea așezărilor cucuteniene oferă, alături de unelte și ceramică, piese de o deosebită valoare artistică reprezentând modelarea corpului uman. De cele mai multe ori aceste figurine antropomorfe ating perfecțiunea, atât prin modul de confecționare, cât și prin realizarea unor trăsături anatomice sau prin redarea sub formă de decor a unor elemente ce sugerează îmbrăcămintea sau accesorii ale acesteia, podoabe.

În același timp, plastica antropomorfă și chiar cea zoomorfă, oferă date indubitabile cu privire la concepțiile magico - religioase și, în general, despre lume și viață, specifice comunităților cucuteniene.

Nu este surprinzător faptul că plasticii antropomorfe i s-a acordat o atenție deosebită, formulându-se ipoteze și concluzii referitoare la semnificația și rolul lor în ansamblu de credințe și ritualuri religioase specifice Culturii Cucuteni.

Zona Vrancei a fost una de confluență a culturilor, formându-se aspecte culturale specifice, cu influențe din culturile înconjurătoare. În județ sunt prezente un număr semnificativ de așezări cucuteniene: Bontăști, Dumbrăveni, Palanca (punctul „*Titila Câța*”), Faraoanele, Nănești, Fitionești, Bordești, Beciu etc.¹

În prima jumătate a mileniului IV, regiunile din estul Munteniei și sud - estul Moldovei au fost locuite intens de comunitățile ce

¹ Eugen Comșa, **Date despre descoperirile din Epoca Neolitică din N-E Munteniei, în Vrancea. Studii și comunicări**, vol. IV, Focșani, 1981, p. 19

aparțineau aspectului cultural Stoicani - Aldeni II ². Acesta s-a format în sudul Moldovei și în nord - estul Munteniei ca un proces complex de amestec între elemente gumelnițene timpurii și altele din faza de început a Culturii Cucuteni.

La Palanca, comuna Urechești, situată în jumătatea sudică a județului, aspectul Stoicani - Aldeni II este bine evidențiat, dar apar și așezări cucuteniene cu un bogat inventar arheologic. Plastica antropomorfă descoperită la Palanca prezintă o combinație de trăsături.³ Apar semne specifice gumelnițene, dar și influențe specifice cucuteniene, un număr semnificativ de figurine, descoperite în aceste așezări, aparțin Culturii Cucuteni. Idolii sunt în mare parte reprezentări feminine în picioare, decorate sau nedecorate. Apar și idoli șezând, dar în număr mai mic.

Cercetările la Palanca au început în 1968 ⁴ în punctul „*Titila Câța*” la vest de sat, pe terasa stângă a pârâului Oreavu, așezare cu o continuitate mare de locuire, fortificată natural. Un alt punct în care au fost identificate așezări neolitice este „*Titir*”.⁵ Este o așezare sub formă de cetățuie, fortificată natural și artificial, benefică comunităților neolitice, ea fiind ocupată continuu până la sfârșitul Epocii fierului.

Inventarul arheologic descoperit în această așezare este semnificativ, constând în ceramică, unelte și figurine antropomorfe și zoomorfe.

O altă așezare importantă pentru cunoașterea practicilor religioase ale comunităților cucuteniene în Vrancea, este Fitionești. Localitatea se află în jumătatea nordică a județului, și este o așezare complexă cu o continuitate îndelungată de locuire. Aici au fost

² *Ibidem*, p. 17

³ Victor Bobi, **Contribuții la repertoriul arheologic al județului Vrancea - descoperiri neo-eneolitice**, în **Studii și comunicări**, II, Focșani, 1979, p. 28

⁴ Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita: A. M. Vn.), Victor Bobi, **Raport Preliminar de cercetare arheologică, Palanca – comuna Urechești**, campania 1979, dosar nr. 32 A, f. 1

⁵ Victor Bobi, **Descoperiri arheologice din Epoca bronzului în județul Vrancea**, în **Vrancea. Studii și comunicări**, vol. IV, Focșani, 1981, nota 12, p. 48

semnalate, începând cu 1967, așezări începând cu neoliticul dezvoltat și terminând cu Evul Mediu timpuriu. Așezarea neolitică, căci ea face subiectul acestui studiu, se află în punctul „*Măriuța Petre*” situat în partea sudică a satului pe malul drept al râului Zăbrăuți, o așezare complexă, fortificată natural, cu necropolă adiacentă ⁶.

Inventarul arheologic descoperit în acest punct, este important, numărul idolilor și obiectelor ce contribuiau la practicarea unor ritualuri religioase este destul de mare, specificul plasticii cucuteniene fiind evident.

În ceea ce privește prototipurile semnalate în cele două stațiuni menționate mai sus, se observă preferința pentru modelarea cât mai apropiată a corpului uman, accentuându-se detaliile anatomice. Statuetele antropomorfe reprezintă, în majoritatea cazurilor, personaje feminine în picioare sau șezând, cu șoldurile late, dosul proeminent și atributele feminătății bine conturate: graviditate, sâni proeminenți, triunghiul sexual redat prin incizii, caneluri și mai rar prin excizii. ⁷

Multe din piese au valoare simbolică fiind folosite în situații speciale legate de practicile magico - religioase. În cele două stațiuni, numărul de reprezentări antropomorfe și zoomorfe este compus din 97 de piese, dintre care: 62 de figurine antropomorfe feminine, doi phalluși, 26 de figurine zoomorfe, trei picioare de idoli și patru măsuțe de cult.

Numărul mare de reprezentări feminine și lipsa totală a celor masculine indică practicarea cu predilecție a cultului fecundității și fertilității ⁸. Descoperirea idolilor fragmentari mai numeroși decât cei întregi, nu se datorează întâmplării, ci specificului unor practici magico-religioase a purtătorilor Culturii Cucuteni. Este posibil ca

⁶ Idem, **Contribuții la repertoriul...** p. 28

⁷ Laurențiu Grigoraș, Eugen Paveleț, **Catalogul statuetelor antropomorfe eneolitice depozitate în Muzeul Județean Buzău**, în *Mousaios*, vol. VIII, Editura Alpha, Buzău, 2003, p. 9

⁸ Marilena Florescu, Viorel Căpitanu, **Câteva observații referitoare la plastica antropomorfă din așezarea Cucuteni A de la Țigănești, jud Bacău (I) în Carpica**, XXV, 1994, p. 12

după oficierea unor ritualuri, acești idoli, modelați special pentru aceste practici, erau spărți intenționat.⁹

În aria Culturii Cucuteni, figurinele de tip „*en violon*” apar destul de rar, chiar inexistente în unele așezări, cum este cazul celor menționate mai sus. În unele stațiuni au fost semnalate locuri de cult în care reprezentările umane, de obicei în cuplu, sunt modelate după alte criterii decât cele obișnuite¹⁰, ele având utilizare și semnificație pentru întreaga comunitate tribală. Din plastica antropomorfă descoperită în cele două stațiuni, se disting câteva figurine decorate cu incizii fine, dar și cu incizii adânci, dar marea lor majoritate sunt nedecorate. În mare parte sunt modelate din pastă de lut de bună calitate, chiar fină, arsă oxidant sau neoxidant. Cât privește dimensiunile acestor idoli, ei sunt în mare parte de dimensiuni mijlocii.

În ceea ce privește modelarea corpului se observă mai multe categorii de reprezentări feminine:

I - idoli feminini cu corpul zvelt, mijlocul cambrat, umeri drepți, capul este plat, ochii și nasul redați printr-o ușoară strângere a lutului moale între degete; există și cazuri în care ochii sunt redați prin două mici perforații¹¹ (fig.2).

II - idoli feminini cu corpul masiv, șolduri dezvoltate, coapse pline. La majoritatea figurinelor sânii sunt redați prin două mici proeminente, uneori aplicate. Ombricul este redat asemănător sânilor sau printr-o umflătură.¹²

Decorul este realizat la toate tipurile de figurine, prin incizii fine sau adânci, constituite în romburi alternând cu triunghiuri dispuse pe ambele fețe ale toracelui. Apare și un decor în zona dorsală, pe fese, incizii fine și adânci, dispus în spirală. În privința inciziilor, specialiștii în neo - eneolitic au demonstrat că rombul și triunghiul

⁹ *Ibidem*, p. 7 - 8

¹⁰ *Ibidem*, p. 8 - 9

¹¹ Vladimir Dumitrescu, **Arta Culturii Cucuteni**, Editura Meridiane, București, 1979, p. 84 - 85

¹² *Ibidem*, p. 86

reprezintă imaginea stilizată a sexualității feminine (fecunditate, fertilitate)¹³ (fig.1).

La figurinele neornamentate se observă mici particularizări. Coapsele sunt proeminente, delimitate de șolduri printr-un șanțuleț incizat care indică și sexul. De asemenea o ușoară șanțuire sau incizie dispusă vertical și care se oprește ceva mai jos de genunchi, marchează și delimitează membrele inferioare¹⁴ (fig.2).

Deosebiți sunt și idoli în poziție șezândă, descoperiți în aceste așezări, deși sunt specifici Culturii Precucuteni. Ei apar de cele mai multe ori fragmentari (fig.3).

Fig. 1 Idoli antropomorfidecorați

¹³ Vladimir Dumitrescu **Arta preistorică în România**, Editura Meridiane, București, 1974, p. 207 - 208

¹⁴ Marilena Florescu, Viorel Căpitanu , *op. cit.*, p. 10 - 11

O altă categorie de idoli descoperiți la Palanca și la Fitionești sunt statuetele ale căror membre inferioare se termină în „*phallus*”, caracteristică observată de Marilena Florescu la idolii cucutenieni de la Țigănești, județul Bacău.¹⁵ Linia incizată care separă membrele inferioare se oprește la jumătatea gambei, pentru a sugera cât mai bine acest atribut masculin. La celelalte tipuri de idoli, picioarele sunt marcate clar, separate de o incizie, terminându-se cu tălpi.

Plastica antropomorfă descoperită la Palanca și la Fitionești este realizată stilizat, relativ numeroasă, dintre care se remarcă două tipuri de idoli ornamentați și neornamentați. Statuetele apar atât în interiorul locuinței, cât și în gropile menajere din afara lor. Deși cele două stațiuni se găsesc la limitele sudică, respectiv nordică ale județului, plastica antropomorfă descoperită este asemănătoare.

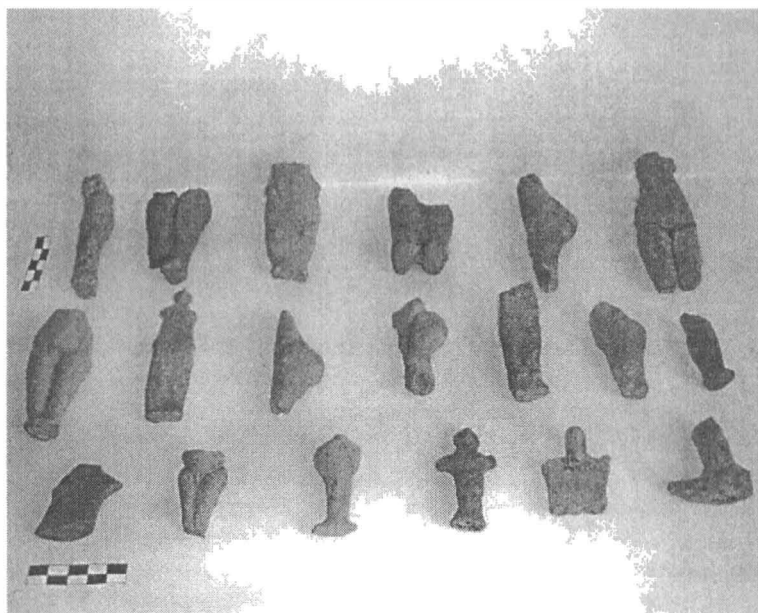

Fig. 2 Idoli antropomorfi nedecorați

¹⁵ *Ibidem*, p. 14

În partea sudică, la Palanca, apar influenţe din culturile învecinate, mai exact Gumelniţa cu aspectul cultural Stoicani - Aldeni, afectând doar puţin aspectul idolilor.¹⁶

Cercetările efectuate în cele două aşezări, au relevat aspecte interesante referitoare la modul de realizare, formă şi interpretare ale plasticii antropomorfe. Absenţa unor categorii de idoli („*en violon*”, cilindrici şi masculini) şi preferinţa pentru figurinele feminine, în mare parte nedecorate, subliniază fără îndoială, unele aspecte particulare ale modalităţilor de exprimare cu ajutorul acestor reprezentări plastice, a credinţelor şi practicilor magico - religioase, ale purtătorilor Culturii Cucuteni la extremitatea sudică a răspândirii acesteia.

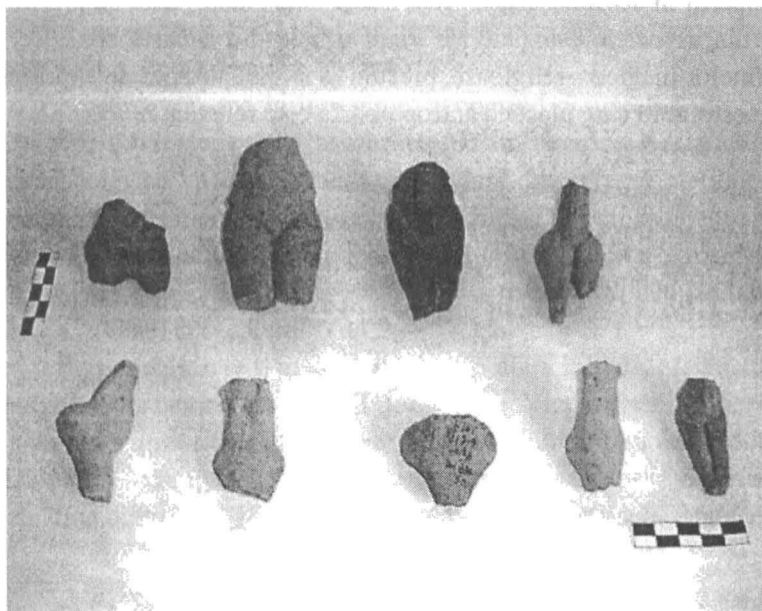

Fig. 3 Idoli antropomorfi în poziţie şezândă

¹⁶ A.M.Vn., Victor Bobi, *op. cit.*, p. 1

Numărul destul de mare al figurinelor feminine, indică practicarea cu predilecție a cultului fecundității și fertilității, întruchipat de „Zeița Mamă”. Ea apare atât cu corpul zvelt, tânără femeie, dar și sub forma matură a Zeiței Mamă, de cele mai multe ori neornamentate și cu șolduri mari.¹⁷

Faptul că aceste figurine, se găsesc în mare parte în dărâmăturile caselor și în preajma lor în gropile menajere, dovedește că aceste figurine nu pot fi puse în legătură cu cultul morților, după cum au încercat unii arheologi să afirme, ci ele reprezintă „divinitatea feminină mamă – a – toate – creatoare, comună întregii lumi a Mediteranei orientale – în directă legătură cu cultul fecundității și al nașterii vieții, cult chthonian prin excelență”.¹⁸

Fără exagerare, trebuie spus că importanta colecție de idoli descoperiți în aceste așezări, oferă noi și interesante date cu privire la unul din aspectele esențiale ale vieții tribale din această zonă, cel al credințelor magico - religioase, precum și la modalitățile de exprimare ale acestora, în care plastica antropomorfă este relevantă.

¹⁷ Dan Monah, **Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni – Tripolie**, Centrul de Cercetare a Culturii Cucuteni, Bibliotheca **Memoriae Antiquitatis** III, Muzeul de Istorie Piatra – Neamț, 1997, p. 50

¹⁸ Vladimir Dumitrescu, Hortensia Dumitrescu, Mircea Petrescu - Dâmbovița, N. Gostar, **Hăbășești, monografie arheologică**, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1954, p. 512

CONSIDERAȚII PRIVIND STAȚIUNEA ARHEOLOGICĂ ȘI TEZAURUL DE PODOABE DE LA CÂNDEȘTI

Aurora – Emilia Apostu

Stațiunea arheologică de la Cândești (comuna Dumbrăveni) a oferit, pe parcursul celor 10 – 15 ani de cercetări complexe efectuate între anii 1960 – 1969 și 1970 – 1975 ¹, imaginea amplă a unei civilizații preistorice la Curbura Carpaților cuprinsă în zona dintre râurile Siret și Putna, Râmnic și Trotuș.

Cercetată aproape în întregime, acoperind o suprafață de peste 1.000 mp, ce include atât așezările, cât și necropolele, stațiunea Cândești rămâne, pentru Vrancea, cea mai importantă stațiune în definirea și întregirea imaginii vechii civilizații a Epocii bronzului, dar și a celorlalte epoci aparținând neoliticului (Culturile Starčevo – Criș, Boian – faza Giulești, Cucuteni A), geto – dacilor (Epoca fierului – Cultura La Tène) și secolelor II a.Ch. – I d.Ch. ².

Prin periegezele și cercetările de suprafață inițiale, efectuate de Gheorghe Constantinescu în anul 1960, apoi Victor Bobi, în același an, s-au evidențiat resturi de locuire întregi și întregibile, ce au dus la desfășurarea campaniilor de cercetare următoare. Săpăturile sistematice dintre anii 1962 – 1980 au fost întreprinse sub conducerea

¹ Victor Bobi, **Cercetările arheologice de pe teritoriul județului Vrancea - 1926 - 1986 în Vrancea. Studii și comunicări**, vol. VIII - X, Focșani, 1991, p. 317

² Idem, **Contribuții la repertoriul arheologic al județului Vrancea. Descoperiri neo - eneolitice în Studii și comunicări**, vol. II, București, 1979, p. 22 - 23; Aurora - Emilia Apostu, **Inventarul arheologic al localităților județului Vrancea (II) în Cronica Vrancei**, vol. V, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2006, p. 10

arheologului Marilena Florescu, de la Institutul de Arheologie – Iași, cu care Muzeul Vrancei a făcut colaborarea și care a fost responsabil de șantier pentru toți anii ce au urmat. Colectivul de cercetare a fost format din: Victor Nămoșanu în 1962, Gheorghe Constantinescu (1962 – 1966), Aurora Ițcuș (1967 – 1969), Victor Bobi (1970–1978) ³ care a și semnat un număr de 30 de planuri de șantier. Notele de șantier, planurile și prelucrarea științifică a întregului material descoperit au fost făcute de Marilena Florescu.

Cercetările următoare, dintre anii 1980 – 1982, au fost efectuate numai de către Victor Bobi care a colaborat, pe linie științifică, cu același Institut din Iași.

Întreg materialul arheologic scos la lumină în urma cercetării, a fost restaurat și conservat în Laboratorul Institutului de Arheologie din Iași.

Prin diversitatea și bogatul material arheologic oferit (peste 60% aflat în inventarul Muzeului Vrancei) studiat și cercetat, în principal pentru Epoca bronzului, au putut fi definite: cadrul geografic, mediul natural de viață, condițiile de desfășurare ale activităților umane (viață, trai) modul de obținere a hranei (vânătoare, pescuit, agricultură etc.), dar și cele legate de cult (rituri și ritualuri etc.) ⁴ obiceiuri, relații de schimb și intertribale, concepțiile despre viață și moarte, lume și univers, forme de manifestare a diferențelor sociale.

Studiile și cercetările complexe asupra întregului material arheologic de la Căndești, întreprinse de Marilena Florescu, au relevat

³ Marilena Florescu, **Contribuția cercetărilor de la Căndești și Mănăstioara - Fitionești (județul Vrancea) la cunoașterea istoriei străvechi (mileniile II - I î.e.n.) a zonelor situate la Curbura Carpaților Răsăriteni** în „*Revista muzeelor și monumentelor. Monumente istorice și de artă*”, Anul L, Nr. 1 / 1981, p. 26

⁴ Idem, **Câteva observații referitoare la ritul și ritualurile practicate de purtătorii Culturii Monteoru în lumina săpăturilor de la Căndești (jud. Vrancea) în Carpica**, vol. X, Bacău, 1978, p. 97 - 136; Idem, **Contribuții la cunoașterea concepțiilor despre lume și viață a comunităților tribale monteorene în Carpica**, vol. XI, Bacău, 1979, p. 57 - 134

cele mai veridice definiții ⁵ în ceea ce privește ritul și ritualurile legate de înmormântare, de cultul soarelui și al femeii (fecunditate, fertilitate). Totodată, s-au făcut precizări și asupra așezărilor din epoca respectivă, precum și asupra reconstrucției trăsăturilor fundamentale ale societății purtătorilor Culturii Monteoru: structuri economice, sociale în toate formele manifestare ⁶.

Întreg materialul arheologic descoperit a fost catalogat pe epoci și perioade istorice, culturi și faze, grupe și clase în vederea realizării unei monografii a stațiunii Căndești, care încă nu a fost finalizată, dar materialul a fost valorificat într-o serie de studii și articole publicate în reviste de specialitate ⁷.

Prin periegeze, cercetări de suprafață, prin sondaje și cercetări sistematice succesive și de amploare întreprinse în mai multe puncte ale stațiunii de la Căndești: Cetățuia, Coasta Rublei, Curături, Coasta Nacului și în vatra satului, s-au identificat mai multe așezări și o necropolă de foarte mari dimensiuni, cu peste 750 de morminte ⁸ (numărul acestora depășind cifra de 900 de morminte descoperite în urma cercetărilor întreprinse între anii 1980 - 1982).

Astfel, stațiunea Căndești ne apare complexă și pluristratificată: complexă prin diversitatea de locuire și abundența de material descoperit (de la piatră și os la bronz și fier) ⁹, dar și prin riturile și ritualurile de înmormântare foarte bogate, iar pluristratificată prin existența și suprapunerea mai multor nivele de locuire, culturi și faze

⁵ Idem, *Câteva observații...*, p. 97 - 136

⁶ Idem, *Câteva observații referitoare la tipurile de așezare aparținând Culturii Monteoru în lumina cercetărilor din zona sud - vestică a Moldovei în Danubius. Istorie*, vol. IV, Galați, 1970, p. 93 - 112

⁷ Victor Bobi, *Descoperiri arheologice din epoca bronzului în județul Vrancea în Vrancea. Studii și comunicări*, vol. IV, Focșani, 1981, p. 54 - 77; Idem, *Etapele timpurii și târzii ale Culturii Monteoru din zona de Curbură a Carpaților în lumina noilor descoperiri arheologice în Mousaios*, Editura și Imprimeria „Porto-Franco” Galați, vol. IV, partea I, Buzău, 1994, p. 37 - 63; vezi și lucrările din notele de mai sus

⁸ Marilena Florescu, *Contribuția cercetărilor...*, p. 26

⁹ Aurora - Emilia Apostu, *op. cit.*, p. 10 - 18

culturale, acestea apărând, ca și în multe alte săpături, distincte sau întrepătrunse.

Folosind aceste argumente, cercetătorii au ajuns la concluzia că așezarea de la Căndești oferă imaginea unei civilizații ce coboară în timp până în mileniul al II-lea a.Ch. (secolele XV – XIV) și care se definește pentru tot spațiul purtătorilor Culturii Monteoru, în Subcarpații Moldovei. Ea s-a dezvoltat pe arealul aparținând Culturii Glină cât și pe resturile de locuire ale triburilor Bogdănești (în nord) și Balintești – Cioinagi (în sud), precum și pe baza unor influențe răsăritene și sudice ¹⁰.

În ceea ce privește aspectul geo-morfologic al acestei stațiuni, se poate afirma că stațiunea de la Căndești este constituită pe un mic promontoriu (denumit „Nacu” sau „Cetățuia Nacu”) desprins prin eroziune din terasa superioară a Râmnei și situat în apropierea punctului de confluență cu pârâul Recea. În jurul acestui punct fortificat natural gravitau așezările deschise de pe terasele înalte ce se găseau de o parte și de alta a Râmnei și a pârâului Recea. Purtătorii Culturii Monteoru și-au întemeiat așezarea aici, pe care au locuit-o neîntrerupt până la sfârșitul Epocii bronzului, inclusiv în Cultura Nouă (Epoca bronzului târziu) ¹¹.

„Cetățuia” a oferit condiții de locuire pe un spațiu restrâns, astfel încât, pe terasele adiacente (pe care s-au continuat cercetările) au fost construite locuințele (așezarea propriu-zisă) iar cea de-a treia terasă (Coasta Banului) a fost, în cea mai mare parte rezervată pentru a fi folosită ca necropolă.

Cercetările efectuate pe materialele rezultate din săpăturile arheologice, aparținând aceleași faze ale Culturii Monteoru, nu au clarificat ipoteza ¹² că locuirea preistorică din Epoca bronzului s-a

¹⁰ Victor Bobi, **Etapele timpurii și târzii ale Culturii Monteoru...**, p. 43 - 44; Idem, **Descoperiri arheologice...**, p. 48 - 49

¹¹ Marilena Florescu, **Câteva observații referitoare la rituri...**, p. 98 - 99; Idem, **Contribuția cercetărilor de la Căndești...**, p. 30; Idem, **Contribuții la cunoașterea...**, p. 57 - 58

¹² Idem, **Câteva observații referitoare la tipurile de așezare...**, p. 96 - 97; Idem, **Contribuția cercetărilor de la Căndești...**, p. 26 - 27

făcut pe această „cetățuie” concomitent cu terasele adiacente (tendința de grupare în jurul unui punct dominant) sau dacă purtătorii Culturii Monteoru s-au așezat inițial pe „cetățuie” și ulterior au populat terasele din jur.

O altă ipoteză pe care Marilena Florescu a susținut-o este că ar fi existat și o pendulare în ceea ce privește intensitatea de locuire a „cetățuiei” și a teraselor adiacente ¹³ dar că această „cetățuie” rămâne, în mod constant folosită, iar terasele din jur apar locuite mai restrâns. Șanțurile și valurile de apărare descoperite au fost construite inițial într-o fază timpurie a Culturii Monteoru I C₃, fiind folosite pentru puțin timp, apoi au fost acoperite, folosite ulterior și iarăși abandonate etc. După cele opt faze din evoluția acestei culturi așezarea a fost părăsită, urmând a fi refolosită în celelalte epoci și culturi descoperite și cercetate ¹⁴.

În urma campaniilor de cercetare efectuate în stațiunea de la Căndești și a rezultatelor obținute, cercetătoarea afirmă că: „... fără nici o umbră de exagerare...omul epocii bronzului a înfăptuit o «operă» considerabilă despre care noi însă nu posedăm decât o cronică incompletă și foarte dispartă...” ¹⁵.

Un alt aspect al Epocii bronzului (Cultura Monteoru) definit în urma cercetărilor în necropola de la Căndești (peste 750 de morminte) este cel al riturilor și ritualurilor de înmormântare practicate în mileniul II a.Ch. de către monteoreni. Revenind, Marilena Florescu amintește de fapt, nu de o necropolă de dimensiuni mari, ci de șase - șapte necropole corespunzătoare fiecăreia din etapele pe care le parcurge în dezvoltarea sa Cultura Monteoru (lipsește faza I C₄, prezente fiind fazele I C₃, I C₂, I C₁, I b, I a, II a, II b) ¹⁶.

Necropola de la Căndești rămâne „...cel mai mare obiectiv cercetat până în prezent nu numai în țara noastră, ci chiar din sud-

¹³ Ibidem

¹⁴ Ibidem

¹⁵ Marilena Florescu, **Contribuția cercetărilor de la Căndești...**, p. 26; Idem, **Câteva observații referitoare la ritul...**, p. 97

¹⁶ Idem, **Contribuția cercetărilor...**, p. 28

*estul Europei...” iar stațiunea, în sine „...se înscrie printre cele mai mari obiective din țară...”*¹⁷.

În ceea ce privește ritul de înmormântare, a fost practică cu predilecție înhumarea (în toată aria de difuzare a Culturii Monteoru), dar nu a fost exclusă nici incinerarea. Ritul incinerării a fost practicat abia în fazele II_a – II_b ale Culturii Monteoru, ca și în necropola de la Sărata – Monteoru¹⁸.

Cele mai multe dintre mormintele înhumate descoperite au aparținut fazelor I_{C3} - I_{C2} ale culturii, iar restul – de incinerare (în care resturile cinerare au fost adunate de pe locul unde se practica ritul propriu-zis, depuse în mici gropi și acoperite cu câte o cană sau ceașcă depusă ca ofrandă). Au mai fost descoperite morminte în care erau depuse urne (vase obișnuite-borcan acoperite, castroane etc.) cu resturile cinerare adunate de pe rug¹⁹.

Mormintele înhumate au fost, fie de adulți (bărbați și femei maturi) duble sau simple, fie formate dintr-un adult și un copil (duble), simple sau morminte de copii. Au fost descoperite și unele morminte familiale, alcătuite din doi maturi și un copil sau doi²⁰, iar în altele, de călăreți (luptători) în care au fost găsite și resturile de cai cu tot harnașamentul lor²¹.

S-a constatat că atât mormintele de înhumare, cât și cele de incinerare prezintă aceleași caracteristici. Pe lângă înmormântările cu ritualuri obișnuite, au mai existat și practici cu implicații mai adânci, ce au vizat însăși structura socială a comunității tribale respective. Un exemplu în acest sens îl constituie mormintele în care lângă cei înhumați au fost depuse alte crani de maturi²² etc.

Toate aceste morminte, în marea lor majoritate, au fost descoperite în interiorul unor ringuri mari din piatră, de forme și

¹⁷ *Ibidem*, p. 27

¹⁸ Marilena Florescu, **Câteva observații referitoare la ritul...**, p. 99 - 110;
Idem, Contribuția cercetărilor de la Căndești..., p. 26 - 31

¹⁹ *Idem*, **Câteva observații referitoare la ritul...**, p. 102 - 108

²⁰ *Ibidem*, p. 119 - 121

²¹ *Ibidem*, p. 115 - 116

²² *Ibidem*

dimensiuni diferite (până în anul 1970 s-au descoperit șapte ringuri)²³. Ringurile erau alcătuite din plăci de conglomerat de forme paralelipipedice (gresii masive) sau conglomerate din piatră (bolovani) de râu, ce conțineau, de cele mai multe ori, în interiorul lor, un rug colectiv din piatră masivă sau dale. Alte morminte au fost descoperite în exteriorul ringurilor respective, de jur-împrejurul lor sau izolate, la distanță de acestea, morminte înconjurate de plăci masive din conglomerat sau bolovani dispuși paralelipipedic.

Acestea ne indică faptul că au fost construite și în funcție de importanța familiei respective, a gradului social în comunitatea respectivă, cât și după diversitatea preocupărilor în momentul morții unui membru al colectivității. Spre exemplu, familiilor sau indivizilor ce acumulaseră mai multe bunuri (vase și / sau podoabe) și aveau un anumit rol în conducerea comunității tribale, li se rezervaseră sau își rezervaseră un loc central în interiorul ringului, acolo unde urmau să fie depuși după ieșirea lor din viață, prin aceasta putându-se vedea și după moarte importanța aceluși membru. Cercetările efectuate de Marilena Florescu și Victor Bobi, au condus la concluzia că după moartea unui membru al comunității, se sacrificau și cei ce locuiau împreună cu el și-l serveau, aceștia având același rol și după moarte²⁴ (de servitor).

În afară de mormintele din interiorul unui ring sau cele în ciste de piatră, au mai fost descoperite și morminte cu cotlon²⁵ (un fel de gropi cu cotlon) de asemenea, acoperite de tumuli din piatră sau pământ.

Inventarul mormintelor cercetate a fost foarte variabil și bogat – de la vasele de ofrandă depuse până la obiectele de podoabă sau de harnașament (la mormintele de călăreți), butoni din bronz, pumnale etc.²⁶

²³ *Ibidem*, p. 108 - 109; Marilena Florescu, **Contribuția cercetărilor de la Căndești...**, p. 26 - 33

²⁴ *Idem*, **Câteva observații referitoare la ritul...**, p. 118 - 119

²⁵ *Ibidem*, p. 111 - 113

²⁶ *Ibidem*, p. 113 - 115

Au fost descoperite în mormintele de maturi – femei, precum și în cele de copii din cadrul unei familii importante din punct de vedere social sau la toți membrii familiei respective, inele de buclă, cercei, brățări, pandantive, amulete, ace de păr etc. din os, corn, bronz și aur, diademe din bronz. La familiile de mijloc au fost găsite: coliere din melci, cataramă din bronz, brățări etc., iar la cele de luptători: amulete, vârfuri de săgeți, podoabe și accesorii vestimentare. Ele fac obiectul inventarului muzeului vrâncean, fie etalate în expozițiile permanente, fie păstrate în depozitele acestuia, oferind vizitatorului imaginea uneia dintre cele mai frumoase civilizații preistorice, precum și ingeniozitatea de care au dat dovadă cei ce le-au creat și le-au perfecționat.

La unele dintre mormintele centrale, de femeie, s-a constatat că rochia, cu care fusese înmormântată înhumata, fusese brodată pe poale, mâneci și gât cu mărgelile mici din cochilii de melci sau bronz²⁷. Celelalte morminte din exteriorul ringurilor, în principal, au conținut mult mai puțin inventar.

În timpul cercetărilor întreprinse în anul 1982 de către arheologul Victor Bobi într-unul din mormintele necropolei de la Căndești, din secțiunea S_v, caroul C₅, la adâncimea – 1,50 m, a fost descoperit un tezaur de podoabe din bronz. Mormântul a fost numerotat cu numărul 666. După ritul de înmormântare - prin înhumare în cistă de piatră (cu rol protector împotriva forțelor naturii, cât și a prădătorilor) și după inventarul bogat - s-a constatat că el aparținea unei femei importante pentru familia din care făcuse parte, dar și pentru întreaga comunitate monteoreană din faza Ic₂ (probabil soția unui șef de trib). Mormântul a fost descoperit în Ringul cu numărul 7.

Înhumata se afla în poziție chircită, culcată spre stânga (poziția omului care doarme), cu capul spre vest, mâinile ușor îndoite, cu coatele pe genunchi și palmele închise, sprijinind bărbia.

Mai toate înmormântările de la Căndești, cu sau fără inventar, au fost de acest gen, indiferent de tipul lor.

²⁷ *Ibidem*, p. 118

Unele înhumări erau legate de credințele magico – religioase ale „cultului soarelui”, în acest caz înhumații aparând culcați spre stânga.

Moartea comparată cu apusul soarelui ²⁸ i-a determinat pe monteoreni să-și înhumeze morții și cu capul spre vest.

În mormântul amintit mai sus s-au găsit, în dreptul gâtului și al capului, un ac de păr și un colier cu pandantiv, datând din secolele XXII – XV a.Ch. (cca. 2200 – 1500). Piesele descoperite au intrat în inventarul Muzeului Vrancei (cu numerele de inventar: 29.462 – acul de păr și 29.463 – colierul) și au fost expuse în expoziția permanentă.

Acul de păr cu plăcuță (fig. nr. 1) este realizat din bronz, prin turnare în tipar, cizelare, ciocănire „*au repoussé*”, rotund în secțiune. Dimensiunile acului de păr sunt: înălțimea acului este de 105 mm, lungimea este de 220 mm, lățimea plăcuței este de 66 mm, iar grosimea variază de la 1 la 4 mm. Plăcuța are formă romboidală, cu marginile curbate spre interior. Pe marginea acesteia apare o decorație formată din două șiruri paralele de motive în formă de perlă în relief, iar pe dos acestea apar ca orificii concave (ceea ce presupune folosirea unui ponson pentru realizarea ornamentației). Colțurile și centrul plăcii romboidale sunt marcate de cinci proeminențe circulare. Vârful plăcuței și al acului sunt rupte.

Colierul (fig. nr. 2) format din trei colane și un pandantiv a fost lucrat tot din bronz prin batere. Două colane sunt lucrate din bară rotundă din bronz, ambele cu închizători la capete, prin „*ochi și cârlig*”. Cel de-al treilea este format din opt tubulețe din tablă de bronz, dintre care unele sunt petrecute (parte peste parte), altele sunt lipite. Nu sunt într-o stare foarte bună, dar sunt bine conservate. Pandantivul este de formă semilunară ce prezintă, în partea centrală interioară, o protuberanță triunghiulară, iar în cea exterioară o agățătoare tubulară cu perforație orizontală. Dimensiunile colierului sunt: diametrul mediu este de 160 mm, lungimea este de 350 mm. Dimensiunile tuburilor din bronz: lungimile variază între 7 – 14 mm, la trei dintre tubulețe și 14,5 – 22 mm, la alte cinci tubulețe, iar

²⁸ *Ibidem*, p. 105 - 107

diametrele variază între 4 – 7 mm la unele dintre ele și 5 – 6 mm, la celelalte.

În afară de acul de păr și colier, în mormântul 666, nu au mai fost descoperite nici un fel de alte „urme” materiale care să completeze tezaurul sau să formeze un ansamblu de piese constituite într-un inventar complet.

Rămâne reprezentativ pentru acest mormânt, tezaurul amintit care este unic prin constituție și originalitate, dar și prin formă și dimensiuni. Este unul dintre multele tezaure descoperite la Căndești, constituite numai din obiecte de podoabă (spre exemplu, descoperirea unui colier din scoici și melci care are ca pandantiv, o plăcuță semilunară din bronz ²⁹.

Cu ocazia cercetărilor de la Căndești au fost scoase la iveală și urme ale Culturii Noua (Epoca Bronzului târziu), printre ele numărându-se: vase din ceramică, un sceptru din piatră, un celt din piatră și unul din bronz, omoplați crestați, ceea ce duce la concluzia că această etapă a Epocii bronzului s-a extins și pe teritoriul județului Vrancea.

Aceste descoperiri au permis cercetătorilor să facă, pentru prima dată, constatări pertinente cu privire la tipul de așezare Noua în zona situată la Curbura Carpaților Răsăriteni ³⁰, care era de tip „*cenușar*” și care a înlocuit vechile așezări ale Culturii Monteoru.

Descoperirile de la Căndești coroborate cu cele de la Sărata Monteoru rămân reprezentative pentru întreaga evoluție a Epocii bronzului mijlociu (Cultura Monteoru cu toate fazele sale).

Deși cercetările sistematice de la Căndești s-au încheiat după anul 1982, nu se poate vorbi despre stațiune ca despre un sit arheologic „*epuizat*”, stațiunea putând oferi cercetătorilor un bogat material de studiu (vase ceramice, obiecte de uz casnic etc.), cât și posibile piese de podoabă din os, corn, bronz și aur ce nu au fost încă „*aduse la lumină*”.

²⁹ Marilena Florescu, **Contribuția cercetărilor de la Căndești...**, p. 32;
Idem, **Câteva observații referitoare la ritul...**, p. 133 - 134

³⁰ *Ibidem*, p. 29 – 30; p. 97 - 98

Figura 1. Acul de păr

Figura 2. Colierul

INELE DE BUCLĂ DIN AUR DIN TEZAURUL MUZEULUI VRANCEI

Aurora – Emilia Apostu

În contextul descoperirilor provenite din situl arheologic de la Cândești ¹, efectuate între anii 1962 – 1984, se încadrează și cele peste 30 de piese întregite restaurate și conservate, rezultate ale cercetărilor din anul 1976.

Printre acestea enumerăm: vase din pastă de lut cu / fără toarte supraînălțate, de dimensiuni mari sau miniaturale ce reprezintă majoritatea mărturiilor arheologice descoperite, vase – urnă cu sau fără capac (spéndegefäß - uri), obiecte de uz casnic – gospodăresc de tipul: unelte din piatră, os, bronz (ciocane, dălți, împungătoare, cuțite etc.), fusaiole din lut ars, fibule din bronz și argint, cât și obiecte de podoabă de tipul: coliere, catarama, inele, cercei, amulete, pandative etc.

Cele mai multe urme materiale s-au găsit în așezarea de tip monteorean, corespunzând fazelor IC₃, IC₂, IC₁, Ib, Ia, IIa, IIb ale Culturii Monteoru. ², iar altele, în necropole.

Printre piesele descoperite în anul 1976, se numără trei inele de buclă din aur care provin din săpăturile efectuate în vatra satului și în punctul „Coasta Banului” .

¹ Marilena Florescu, **Câteva observații referitoare la ritul și ritualurile practicate de purtătorii Culturii Monteoru în lumina săpăturilor de la Cândești (jud. Vrancea) în Carpica**, vol. X, Bacău, 1978, p. 97 – 136; Idem, **Contribuția cercetărilor de la Cândești și Mînăstioara – Fitionești (jud. Vrancea) la cunoașterea istoriei străvechi (mileniile II – I î.e.n.) a zonelor situate la Curbura Carpaților Răsăriteni** în „Revista muzeelor și monumentelor. Monumente istorice și de artă”, Nr. 1, 1981, anul L, p. 26-34

² *Ibidem*

În urma săpăturilor arheologice întreprinse în localitatea Coroteni (comuna Slobozia Bradului), în anul 1979 s-a descoperit, pe lângă un inventar bogat format din vase din pastă de lut, piese de uz casnic și gospodăresc, obiecte de cult etc. și încă un inel de buclă (spirală) din aur.

Inelele de la Căndești împreună cu cel de la Coroteni au intrat în tezaurul Muzeului Vrancei în anul 2006 și fac subiectul lucrării de față.

Cele trei ineluse din aur descoperite la Căndești fac parte din inventarul a două morminte de înhumatie și au fost găsite în dreptul capului celui înhumat, ceea ce demonstrează că ele constituiau obiecte de podoabă capilară. Într-unul din morminte a fost găsit un singur inel de buclă din aur, iar în alt mormânt, pe lângă cele două inele, s-a mai descoperit și o amuletă din os.

Primele două inele (fig. nr. 1) și amuleta din os au fost descoperite în punctul „*Vatra Satului*” în mormântul cu numărul 46 (M₄₆ / 1976) din secțiunea IV (S_{IV}), caroul doi (C₂), la adâncimea de - 1,55 m. Sunt din Epoca bronzului (Cultura Monteoru – fazele IC₃ – IC₂), datând din secolele al XXII-lea – al XVIII-lea (2200 - 1800 a.Ch.).

Presupunem că mormântul făcea parte dintr-un ring de piatră aflat în centrul necropolei, în care înhumările se făceau respectându-se categoriile sociale, precum și rangul ocupat de fiecare în cadrul familiei. Podoabele (inelele de buclă) găsite la capul înhumatei aflată în poziție „*chircită*” și cu mâinile sub cap, indică poziția socială a acesteia în cadrul societății (probabil soția unei căpetenii).

Inelul de buclă este *de tipul A*. Are forma de spirală (în două spire), lucrat din bară de aur simplă, cu secțiunea plan – convexă și ambele capete lățite și îndoite unul lângă altul. Tehnica folosită este cea de turnare în tipar și cizelare.

Inelul are următoarele dimensiuni: diametrul pe lungime este de 7mm, diametrul mediu este de 9mm, lungimea de 6mm, grosimea de 1mm, diametrul pe lățime 5 mm, greutatea este de 0,88 g. Titlul este de 750 ‰ aur de 18 K. Se află în perfectă stare de conservare.

Cel de-al doilea inel de buclă este *de tipul B* (variantă mai rar întâlnită) și este lucrat tot prin tehnica turnării în tipar și cizelare. Are aceeași formă de spirală (în trei spire) lucrat dintr-o plăcuță din aur, torsionată, cu o nervură mediană de-a lungul spirelor și capetele triunghiulare în secțiune.

Dimensiunile acestuia sunt: lungimea este de 15 mm, lățimea de 4 mm, grosimea este de 15 mm, diametrul pe lungime este de 7 mm, diametrul pe lățime de 5 mm, diametrul mediu de 11 mm iar greutatea este de 2,75 g. Titlul este de 750 ‰ aur de 18 K. Starea de conservare foarte bună.

Prin formă și dimensiuni, tip de execuție, acestea sunt asemănătoare inelelor de buclă de la Răcătău³ și celor de la Monteoru⁴, cu deosebirea că inelul descoperit la Căndești *de tip B* este din aur, cu nervură mediană și aparține fazei I_{C3} a Culturii Monteoru.

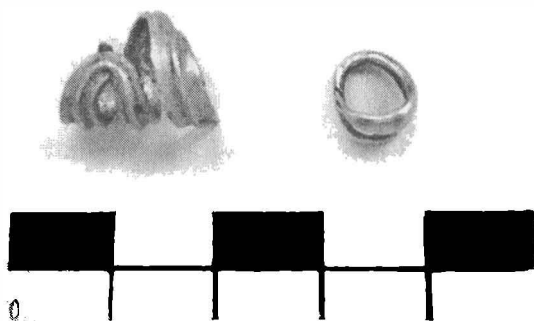

Figura 1. Primele două inele de buclă

³ Viorel Căpitanu, Vasile Ursachi, **Descoperiri arheologice aparținând Epocii bronzului din județul Bacău**, în *Carpica*, vol. XI, 1979, p. 141, 143

⁴ *Ibidem*

Inelele respective nu au avut verigute de prindere, fiind de forme ovale și nu rotunde (ca la Răcățau) și folosite pentru prinderea buclor din păr, nu ca cercei.

Majoritatea inelelor de buclă găsite în mormintele necropolei de la Căndești sunt din bronz și doar trei din aur, ceea ce confirmă afirmația noastră anterioară că înhumarea se făcea după starea materială și după poziția socială pe care o avea în comunitate.

Dacă în inventarul mormintelor se găseau asociate piese cu diferite funcționalități: arme, podoabe, vase etc., în cele două morminte de la Căndești, inventarul este compus *exclusiv* din piese de podoabă aparținând unor femei ⁵ care făceau parte din familiile cu un anumit rol în cadrul comunității tribale respective. Inelele de buclă din bronz sunt specifice celorlalte categorii sociale (medii) ale comunității și foarte rar se asociau cu cele din aur.

Cele mai frumoase obiecte de podoabă din aur și bronz (inele de buclă, cercei, brățări, pandantive, ace etc.) ⁶ fac inventarul tuturor mormintelor unei familii dispuse în cerc, din zona centrală a necropolei în interiorul sau în exteriorul ringurilor respective, împreună cu vasul / vasele de ofrandă depus (e). Și totuși în aceste două morminte de femei (include și al doilea tezaur) au fost descoperite *numai* obiectele de podoabă din aur.

Un alt exemplu în acest sens, sunt mormintele de înhumare (de femei), în care s-au descoperit diademe din fir de bronz pe care erau înșirate cochilii de melci etc., de asemenea morminte formate *numai* din obiecte de podoabă ⁷.

Amuleta despre care am amintit, opinăm să credem că făcea parte din același mormânt sau din unul apropiat. Este din os (colț de mistreț), de culoare alb – gălbuie, perforată la partea superioară (pentru prindere), foarte bine șlefuită, rotundă în secțiune și cu marginile curbate spre interior.

⁵ *Ibidem*

⁶ Marilena Florescu, **Câteva observații...**, p. 118

⁷ *Ibidem*, p. 119 - 120

Al treilea inel de buclă (fig. nr. 2) aparține unui mormânt tipic de copil – fetiță care făcea parte dintr-o familie aflată pe treapta de sus a comunității umane respective. A fost descoperit în necropola din punctul „*Coasta Banului*” din Cândești, în anul 1976, în secțiunea S_{II}, caroul trei (C₃), mormântul 105 (M₁₀₅), la adâncimea de -1,50 m. Nici în acest caz nu a fost specificată poziția mormântului.

După importanța descoperirii (mormânt format exclusiv din podoabe) se poate spune, cu certitudine, că a fost în interiorul unui ring familial. Prezintă aceleași caracteristici ale înmormântării (ritualul) cu celelalte morminte.

Se încadrează în Epoca bronzului mijlociu – Cultura Monteoru, secolele al XXII-lea – al XVIII-lea, între anii 2200 -1800 a.Ch.

Inelul de buclă este format dintr-o spirală din bară de aur romboidală în secțiune, cu capetele îngroșate și îndoite spre interior.

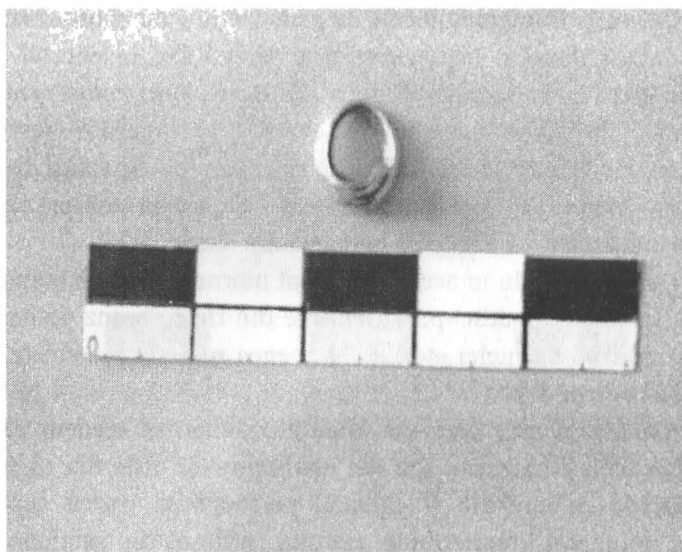

Figura 2. Al 3-lea inel de buclă

Stare de conservare foarte bună. Este asemănător celorlalte inele din aur de tipul A amintite, dar este mult mai mic. A fost realizat

prin turnare în tipar și cizelare și este din aur. Este inel de buclă *de tip A* și aparține fazelor $I_{C2} - I_b$ ale Culturii Monteoru.

Are diametrul pe lățime de 4 mm, diametrul mediu este de 9,5mm, lungimea de 4,5 mm, grosimea este de 1,5 mm, greutatea de 0,95g. Titlul este de 750 ‰ aur de 18 K.

Podoabele descrise mai sus sunt printre cele mai importante și valoroase descoperiri ale anului 1976, de la Căndești, ceea ce le-a conferit dreptul de a fi clasate ca tezaure.

Prezența obiectelor din bronz alături de acestea, descoperite în cadrul așezărilor și a necropolelor sau a descoperirilor fortuite de morminte izolate, dovedește că aceste comunități tribale fie că au avut ateliere de prelucrare în care au realizat obiectele pe care le întâlnim pretutindeni, fie că provin din schimburi foarte active cu centre metalurgice din zonele învecinate⁸.

Mai plauzibilă pare a doua ipoteză că provin din centrele metalurgice situate în zonele aurifere, deoarece, așa cum afirmă Viorel Căpitanu și Vasile Ursache, în zona situată la Curbura Carpaților Răsăriteni nu sunt filoane aurifere⁹.

Descoperirea obiectelor din aur de la Căndești ne indică faptul că această comunitate tribală era destul de „*bogată*” încât să poată procura pentru unul din membrii săi (sau pentru toți) podoabe atât de valoroase. Deci, purtătorii Culturii Monteoru ajunseseră la un stadiu de dezvoltare care le permitea obținerea prin schimb sau alte mijloace nu numai a bunurilor de care aveau nevoie (cum sunt armele), ci și a podoabelor atât din bronz, cât și din aur. „...*sunt trăsături caracteristice ce pot defini o perioadă, cultură din arheologie sau pentru definirea trăsăturilor esențiale (structură economică și socială) ale purtătorilor Culturii Monteoru*”¹⁰.

Al patrulea inel de buclă (fig. nr. 3) provine dintr-un mormânt descoperit în urma cercetărilor de la Coroteni (comuna Slobozia Bradului), cercetări întreprinse în anul 1979 de Victor Bobi și Anton

⁸ Viorel Căpitanu, Vasile Ursachi, *op. cit.*, p. 146 - 147

⁹ *Ibidem*

¹⁰ *Ibidem*, p. 147

Paragină ¹¹, în punctul „*Sediul C.A.P.*”, amplasat de-a lungul râului Vârzaru, unde au mai fost descoperite și alte urme materiale ale Evului Mediu timpuriu și dezvoltat.

În inventarul mormântului respectiv au fost găsite, pe lângă inelul de buclă, mai multe obiecte ca: vase din pastă de lut, piese de uz casnic și gospodăresc, obiecte de cult etc., constituind un tezaur.

Inelul de buclă (spirală) a fost descoperit în secțiunea trei trasată (S_3 / 1979), la adâncimea de -1,45 m, în locuința unu din secțiune (L_1). Este realizat prin batere și trefilare, iar ca material, este alcătuit dintr-un electrum (amestec de aur și argint).

Este lucrat dintr-o bară de electrum trefilată, cu capetele ascuțite și petrecute unul peste altul formând un oval. Inelul de la Coroteni avea aceleași întrebuințări ca și cele de la Căndești, adică pentru prinderea buclelor din păr sau ca ornament (ca spirală).

Are următoarele dimensiuni: diametrul este de 15 mm, diametrul mediu este de 15 mm, lungimea este de 30 mm, greutatea de 1,5 g. Titlul este de 375 ‰ aur de 18 K. Aparține Epocii bronzului mijlociu (Cultura Monteoru) și datat fazei I_{C4} (secolele al XXXV-lea – al XXII-lea – corespunzătoare anilor 3.500 - 2.200 a.Ch.)

Descoperite în urma unor ample campanii de cercetare, în locuri foarte bine stabilite, devin și mai valoroase prin definirea unor trăsături caracteristice perioadelor cărora le aparțin, a unor moduri de viață și prin importanța prelucrării metalelor prețioase din vremuri atât de îndepărtate, local sau în ateliere special construite din zonele învecinate.

¹¹ Victor Bobi, **Cercetările arheologice de pe teritoriul județului Vrancea. 1926 - 1986**, în **Studii și comunicări**, vol. VIII - X, Focșani, 1991, p. 317; Idem, **Etapale timpurii și târzii ale Culturii Monteoru din zona de Curbură a Carpaților în lumina noilor descoperiri arheologice**, în **Mousaios**, vol. IV, partea I, Buzău, 1994, Editura și Imprimeria „Porto - Franco” S. A. Galați, p. 37 - 63

În final, putem afirma că inelele de buclă din tezaurul Muzeului Vrancei constituie valori inestimabile ale patrimoniului județean, dovedind măiestria și arta monteorenilor de a realiza bunuri care să dăinuiască peste veacuri.

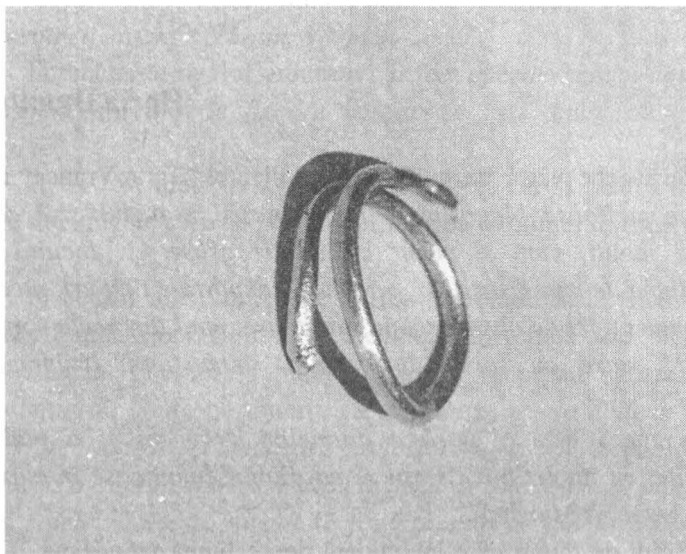

Figura 3. Al patrulea inel de buclă

Horia Dumitrescu

Străveche vatră de cultură și civilizație, Țara Vrancei este o „regiune muntoasă, blagoslovită de Dumnezeu cu păduri străvechi de brad și molift, cum și poeni cu erburii grase, ... locuită de o populațiune de răzeși încă din cele mai îndepărtate timpuri, alcătuiind în vechime un fel de obște de sine stătătoare, unul din acele voievodate străvechi, care au servit de bază la întemeierea principatelor române”.¹

Vrancea este o „țară a datinelor străvechi și a pădurilor nesfârșite, cu împletituri de ape și cu plaiuri luminoase în cuprinsul cărora s-a urzit Miorița”.²

Brăul de munți care înconjoară depresiunea vrânceană, a servit localnicilor nu ca bază de expansiune „ci ca o fortăreață naturală în care pătrunderea străinilor nu se putea face în partea dinspre nord, decât pe potecile înguste, cunoscute doar de oierii transilvani, iar spre sud pe porțile deschise de valea Putnei și a Milcovului, blocate și acestea în timpul iernii și al anotimpului ploios”.³

În felul acesta, condițiile destul de aspre oferite de natură „s-au putut transforma într-un scut de apărare, nu numai împotriva

¹ Simion Hârnea, Țara Vrancei. Cîteva note și observațiuni cu privire la trecutul istoric al regiunii de ..., Biblioteca populară „Comoara Vrancei”, No. 3 - 4, 1930, p. 3

² C. Constantinescu – Mircești, Vrancea arhaică. Evoluția și problemele ei. O regiune în a cărei structură socială se reflectă viața de ansamblu a satului românesc, în fazele lui primitive, Editura Litera, București, 1985, p. 25

³ Ibidem, p. 6

invaziilor, dar și a boierilor acaparatori care au putut mai greu pătrunde aici, decât în alte sate unde natura nu le opunea obstacole.”⁴

E de presupus că luarea în stăpânire a acestui ținut sălbatic s-a făcut „prin înaintarea omului dinspre sud-est spre nord-vest pe albia celor două râuri principale (Putna și Zăbala), care drenează depresiunea, apoi pe Năruja, Văsui și Coza”.⁵

Întemeierea satelor vrâncene „a fost opera Vrancei, iar tehnica și drumul parcurs de fiecare așezare a fost dictat de necesități concrete”.⁶

Ar fi fost ideal, atât pentru cercetător, cât și pentru cititor, să existe documente care să permită urmărirea evoluției în timp a satelor vrâncene.

În cadrul unei conferințe susținută duminică, 31 mai 1936, în cadrul Fundațiilor Culturale Regale, Secțiunea de conferințe, Subsecțiunea Focșani, reputatul istoric vrâncean, academicianul Constantin C. Giurescu, opinia că „*Hrisoave nu se dădeau decât în cazuri de vânzări, cumpărări, hotărniciri, adică atunci când se producea o modificare însemnată în felul de stăpânire al pământului; astfel satele răzeșești puteau să ființeze sute de ani fără ca să aibă nevoie de cărți domnești.*

Așa s-a întâmplat, de exemplu, cu multe din satele Vrâncii; de aceea nu avem documente vechi asupra lor”.⁷

Indigența documentelor ne obligă să „*ne folosim numai de rezultatele la care s-a ajuns până acuma de către cercetătorii care și-au scos știrile atât din puținele isvoare scrise, cât și din informațiile transmise de tradiție, precum și din deducțiile logice ce s-au tras din informațiile avute*”.⁸

⁴ *Ibidem*

⁵ Costică Neagu, **Negrileștii Vrancei**, Editura Terra, Focșani, 2005, p. 91

⁶ *Ibidem*

⁷ Const. C. Giurescu, **Din trecutul județului Putna**, Focșani, 1937, p. 18

⁸ Virgiliu P. Arbore, **Vrancea istorică. Conferință ținută în cadrul Grupului „Milcovia”, la teatrul „Pastia” din Focșani, în ziua de 30 Octombrie 1932**, Tipografia „Cartea Putnei”, Focșani, 1933, p. 8

Unul din satele dispărute este **Ferești**. Era așezat deasupra punctului zis La Vrâncioaia, în țarna de sus a satului Bârsești.⁹

Existența acestui sat este atestată de un document din 3 mai 1585:

„2.7093 (1585), Mai 3

Mărturie dela mai mulți săteni din Ferești, Bârsești și Negrilești că Blaj din Topești a vândut lui Radu Duca din Ferești partea lui Văscan ficiorul Zeacăi. ”

Zapisul lui Radului Ducăi o(t) Firești pe cum au cumpărat moșia dela Blaj ot Topești parte(a) lui Văscan, ficiorul lui Zeaicăi, din tot locul din hotar în hotar ca să fie moșia lui în vec(i) și ficiorilor lui și nepoților lui și strănepoților lui. Și din oaminiî lui Văscan să n'aibă, și din frații lui, nici o treabă a întoarce Blaj. Și au întrebat pe Văscan și frații lui zicându să-ș(i) cumpere Văscan moșia; el au zis că n'are nice o putere, ce să o vînză Blaj cui va găsi. Dec(i) au cumpărat-o Radul Duca și au dat 9 capre cu ezi alături și 3 taler bătuț(i) și eden țap și edin cojoc nou și era oamini într'ace tocmală anume Necula ot Ferești, Ionașco Flașcă, Stroe ot Bârsăști, Ion Bârsăști, Crăciun ot tamu, Săchel o(t)țamu, Bălan ot Negrilești snă lui Șandru și popa Ion ot Negrilești și alți oamin au fostu de față acolo și au dat adălmaș 7 vedre vin și pintru mare credința ne-am pus degitele ca să s(ă) crează.

V let 7090 și 3 mes.Mai 3

*Necul (x) Ionașco (x) Stroia (x) Ion (x) Crăciun (x)
Sechil (x) Bălan (x) popa Ion vornicul Văscan biv”.¹⁰*

Alt sat este **Gărdișei (Gărdișăi)**, al cărui nume vine de la o veche proprietăreasă, Gărdișoiaia, satul din preajma locului unde se află astăzi satul Căliman:

⁹ Simion Hârnea, **Locuri și legende vrâncene**, Focșani, 1972, p. 53

¹⁰ Aurel V. Sava, **Documente putnene**, vol. II, **Vrancea – Irești – Cîmpuri**. Publicate cu un studiu introductiv despre proprietatea colectivă vrânceană de..., Publicată cu ajutorul Fundațiunei Ferdinand I, Tipografia Băncii Centrale Cooperative, Chișinău, 1931, doc. nr. 2, p. 2

12. 7120 (1612), Aprilie 3. – Regest –

„Zapis din 7120 (1612), Apr.3, cu care vinde Fetița cu Băzul, nepoți Gărdișoai, în Călimanu, din apa Putnii, până în Putna și peste Putna până în vârful Măgurii”.¹¹

O parte dintr-un sat **Conțești** a fost vândută în 1545 lui Lupu Voloșca și a devenit mai târziu satul Voloșcani. Un document din 16 iunie 1621 atestă că „*Tufan din Conțășt(i) de Putna și cu frate-său cu Giurgiul, au vândut lui Chiriac pârcălab de Putna, a lor dreapta ocină și moșie din Conțășt(i)*”.¹²

Peste trei luni, un alt document confirma tranzacția făcută:

110. Document din 7129 (1621] Sept. 16

„*Ghinghea șoltuzul de Adjud adeverește că Chiriac pârcălab de Putna a cumpărat a treia parte din a șaptea parte din Conțești cu 33 taleri de la Tofan Buhaiu*

...*a venit înaintea noastră Tofan Buhaiu ot Conțăști și cu fratesău cu gurgul și cu Malotă de au vândut lui Kiriace ...*”¹³

Domnul Moldovei, **Gheorghe Ștefan (3 / 13 aprilie – 28 aprilie / 8 mai 1653, 8 / 18 iulie 1653 - 3 / 13 martie 1658)** a cumpărat, cinci părți din Conțești de la Irina, fata lui Ioniță din Vrancea:

7165 (1657] Ghenar 12 Iași – zapisul marilor boeri de divan prin care Gh. Ștefan Vodă a cumpărat cu 350 taleri bătuți cinci părți din Conțești de la Irina fata lui Ioniță din Vrancea . „... *Irina fata lui Ioniță] din Vrancea ... cinci părți din satul Koncești ... din vatra satului și din câmpie și din trapă și din tot locul...*”.¹⁴

Putnean de origine, domnul **Eustratie Dabija Vodă (16 / 29 septembrie 1661 – 11 / 21 septembrie 1665)**, cumpără, la rândul său, cinci părți din satul Conțești cu 500 taleri:

¹¹ *Ibidem*, vol.I, Prefață de D. Profesor N. Iorga, Tipărită la Tipografia „Cartea Putnei”, Focșani, 1929, doc. nr. 12, p. 8

¹² Apud Simion Hârnea, *op. cit.*, p. 42

¹³ Gh. Ghibănescu, **Surete și izvoade (Documente slavo-române) publicate de...**, Publicațiune făcută sub auspiciile Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, vol. II, Tipografia „Dacia” Iliescu, Grossu & Comp., Iași, 1907, doc. nr. 110, p. 259

¹⁴ *Ibidem*, vol. IV, 1908, doc. nr. CLXIII, p. 160

7170 (1662] ghenar 3 Iași – Zapis de mărturie a veliților boeri prin care mărturisesc cum Theona, egumenul Cașinului a vândut Măriei sale lui Dabija vodă 5 părți din Conțești ot Putna cu 500 taleri.

*„...Teona arhimandrit ce au fost egumen la mănăstirea din Galata și de Cașin ... au vândut a lui dreaptă ocină și cumpărătură, cinci părți din tot satul din Conțești, ce iaste la ținutul Putnei, din vatra satului ... care părți de ocină sau cumpărat el sieș pe ai săi drepti bani de la Irina fata lui Ioniță din Vrancea...”*¹⁵

Atunci când documentele lipsesc, tradiția orală a păstrat pentru generațiile ce au urmat informații despre existența altor sate care au dispărut în condiții diferite.

Pe vremuri, ceva mai sus de actualul sat Topești – atestat în anul 1585 -, hotarul comunei Bârsești, se afla **Sorești**. El a dispărut din cauza invaziilor otomane.

*„Pe acele vremuri întunecate”, au pătruns pe Valea Putnei trei turci care au venit să prade și să batjocorească locuitorii din Sorești. Aceștia „După ce s-au îmbuibat de mâncăruri și băutură, au început să alerge cu pistoalele după oameni prin sat ca să le dea bani, să ridice vite pentru gloatele înflămânzite. Și biata lume n-a putut scăpa de ei decât atunci când ciobanul Trifan i-a izbit în cap cu bâta, doborând pe doi dintre ei, iar al treilea a scăpat cu fuga pe prundul Putnei la Vale”*¹⁶

De frică, soreștenii s-au hotărât să plece în bejenie.

Și-au încărcat calabalâcul în căruțe cu două proțapuri și au luat-o în sus, să-și afle adăpost în munți. Unii dintre ei *„împreună cu înțeleptul popa Soare, s-au oprit în fundenia unei păduri nepătrunsă de nimeni până atunci, unde și-au făcut culcuș într-un ochi de poiană, adică pe locul unde se găsește azi Hăulișca”*¹⁷

Tot în hotarul satului Topești, dincolo de Frăsinet, dealul, coasta și șesul ce se deschide la poalele acestui deal avea denumirea veche de **Bahnă**.

¹⁵ *Ibidem*, vol. IV, 1908, p. 307

¹⁶ Simion Hârnea, **Locuri și legende vrâncene...**, p. 70

¹⁷ *Ibidem*

Memoria bătrânilor a reținut că în această parte de loc a fost cândva așezarea unui sat care a dispărut demult „*dar se mai observă urmele caselor și a locurilor cultivabile dimprejur, care și în prezent dau recolte destul de îmbelșugate față de locurile sterpe ce se lărgesc în celelalte părți înconjurătoare*”.¹⁸

Unul din cele mai vechi cătune ale satului Herăstrău a fost **Coroiasca**. Se afla situat pe dreapta văii Năruja, în apropierea cătunei Chiriac. Întemeietorul fusese un anume Coroi, căruia, din cauza unui jurământ strâmb pentru un post la Schitul Vrancei, îi muțiseră cei doi copii, încredințați Schitului, unde au și murit.¹⁹

Nu sunt cunoscute vechimea satului și cauza dispariției lui.

Pe locul unde în prezent se află Școala din Românești, sat așezat pe stânga văii Năruja, a existat cătunița **Colțari**.²⁰ Numele pare să vină de la bătrânul Colț sau poate unde era așezat la un colț, la o margine a satului Românești.

Un vechi cătun, **Mereni**, a fost așezat pe groapa Masa Bîra. S-a numit așa pentru că oamenii se ocupau mai mult cu stupăritul și vânzarea mierii.

S-ar putea ca locuitorii săi să fi venit și statornicit aici, fiind fugiți de pe la Mănăstirea Mera.²¹

Este greu de stabilit cu exactitate câte sate au dispărut din Vrancea arhaică. Așa cum sublinia Aurel V. Sava „*se poate foarte bine ca tocmai actele celor mai vechi sate să fi dispărut sau să nu fi fost încă descoperite sau publicate*”.²²

Pentru cercetarea istorică a Țării Vrancei, spațiu românesc cu o proprie și specifică organizare teritorial – administrativă și juridică ce precede cu cel puțin două secole constituirea statului feudal Moldova, succintele informații de mai sus capătă importanță, ele oferind date despre existența unor comunități umane, despre toponimie și originea

¹⁸ *Ibidem*, p. 12

¹⁹ *Ibidem*, p. 43

²⁰ *Ibidem*, p. 41

²¹ *Ibidem*, p. 93

²² Aurel V. Sava, *op. cit.*, vol. I, p. XXV

Horia Dumitrescu

lor, despre vânzări și cumpărări de pământuri, despre starea socială a locuitorilor.

Restituirea acestor documente poate fi asemuită cu încă o rază de lumină așternută pe negura timpului. <http://www.muzeulvrancei.ro>

Pornind din centrul orașului Odobești, spre sud, la aproximativ un kilometru, se ajunge la podul ce traversează Milcovul. Aici se intersectează mai multe drumuri județene, dintre care: cel de sud-est conduce călătorul spre comuna Vîrteșcoiu, iar cel de vest către Mera – Andreiașu urmărește îndeaproape albia Milcovului. Ajuns în comuna Mera, un drumeag pornește din centrul comunei spre platoul unde se înalță Mănăstirea Mera „*Așezată pe un tăpșan ridicat deasupra apei Milcovului, între dealurile împădurite dincolo de care se oferă spre sud-est, perspectiva Focșanilor miniaturizați la orizont, iar spre răsărit priveliștea ultimilor înălțimi ce se pierd în câmpia care se termină brusc cu malul impunător al Siretului, estompat în zare, mănăstirea Mira, stă stingherită și întunecată.*”¹

Numele de Mera, cum este cunoscut astăzi, a figurat în documentele vremii fie ca Miera, Mira sau Mera.

După Melchisedec, care vizitase Mănăstirea Mera în anul 1883, denumirea comunei ca și cea a mănăstirii, ar proveni din numele familiei domnitoare a Cantemireștilor: „*se vede că chiar numirea ei Miera, este formată din numirea familiei domnești Cante – Miru.*”²

Unii cercetători din domeniul toponimiei susțin derivarea de la numele slav – „*mera*”, care în traducere ar însemna „*pășune*”. Pentru alții, mai plauzibilă ar fi derivarea de la numele proprietarului unei

¹ Emil Coliu, **Contribuții la un istoric al mănăstirii Mira**, în „*Milcovia. Revistă regională de studii*”, Redactor: N. Al. Rădulescu, anul II, vol. 2, Tip. „Cartea Putnei”, Focșani, 1931, p. 214

² Melchisedec, Episcopul Romanului, **Notițe Istorice și Arheologice adunate de pe la 48 monastiri și Biserici antice din Moldova de...**, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1885, p. 110 - 111

moșii din apropierea mănăstirii, teorie susținută de faptul că în multe documente ale vremii apar foarte des nume cu aceeași rădăcină ca: Mereuță, Mieriți, Mireuț.³

Cu numele de Mera apare menționat unul din martorii din Focșani, vameș aici, care asistă la 18 mai 1655 (7163)⁴ la o vânzare de moșie în Crucea.

Satul Mera a făcut parte din fostul Ținut Putna, care ținut a fost împărțit în 9 ocoale așa cum apare în **Catagrafia fiscală** din anul 1774, satul „*Miera*” fiind arondat la Ocolul Milcovului de Sus.⁵

Sub aceeași denumire de Miera apare și la începutul secolului al XIX-lea în **Condica liuzilor** din anul 1803⁶ și în **Condica Visteriei Moldovei** din anul 1816.⁷ După anul 1835 a făcut parte din Plasa Gârlele, cu statut de comună, care se compunea din satele: Andreiașu, Căpătanu, Mera, Șindrilarii de Jos și de Sus, Reghiu.⁸

Actualmente are statut de comună aparținătoare de județul Vrancea.

Aici, la Mera, atât călătorul obișnuit, dar și cercetătorul se întâlnesc cu cea mai importantă realizare arhitecturală din zonă, a cărei restaurare de la începutul secolului al XVIII-lea reprezintă „*cel mai însemnat eveniment de artă din ținuturile Carpaților.*”⁹

Mănăstirea Mera a fost menționată și în scrierile unor călători străini care, în secolul al XVIII-lea, au trecut pe aceste meleaguri. Îl

³ Emil Coliu, *op. cit.*, p. 217

⁴ **Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului**, vol. III, 1653 - 1675, București, 1968, doc. nr. 125, p. 48 - 49

⁵ Ioan Murariu, **Organizarea administrativ teritorială a ținutului Putna în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în Vrancea. Studii și comunicări**, vol. V - VII, 1982 - 1984, Focșani, 1987, p. 62 - 63

⁶ *Ibidem*, p. 63

⁷ *Ibidem*, p. 64

⁸ Mihail Canianu, Aureliu Candrea, **Dicționar geografic al județului Putna**, de... Lucrare premiată de Societatea Geografică Română în ședința adunării generale din Martie 1893, Tipografia și Fonderia de Litere Thoma Basilescu, București, 1897, p. 174

⁹ Vasile Drăguț, **Tradițiile ctitoricești la Curbura Carpaților, în Spiritualitate și Istorie la Întorsura Carpaților**, vol. II, Buzău, 1983, p. 174

amintim aici pe Wenzel von Brognard care, trecând de la Constantinopol la Viena, amintea de existența în Țara de Jos a 12 districte printre care și Putna, iar aici, între râurile Putna și Milcov, semnala prezența Mănăstirii Mira.¹⁰

Zidirea mănăstirii se situează în timp la finele veacului al XVII-lea, în jurul anului 1685, inițial ca un schit modest al căror ctitori au fost un anume boier Moțoc, de loc din Odobești și un episcop - Ioan din Roman. Dacă data nu poate fi fixată cu exactitate, în schimb aducem ca argument la afirmația anterioară un zapis ce ne relevă împrejurările și timpul în care a început construirea bisericii de la Mera.

Documentul din aprilie 7194 (1686), îi menționează pe ctitori : „Adecă eu Ursa femeia, lui Moțoc din Odobești, scriu și mărturisesc cu acest adevărat zapis al meu, de nimea nevoită, nici asuprită, ci de a mea bună voe am dat a noastră driaptă ocină și moșie, cinci pogoane de vie cu cramă cu tot la deal la Odobești... Aceste toate le-am dat și le-am dăruit sfintei monastiri ce să chiamă Mira, pre apa Milcovului, care o am fost dintâiu început noi să o facem până au fost soțul meu viu, Moțoc, împreună cu răposatul părintele Ioan, ce au fost episcop la Roman și întâmplându-să săvârșirea părintelui, dacă au adus Dumnezeu pre Măriea Sa, luminatul do(m)nul nostru Ioan Constandin Vodă, la scaun, s-au apucat Măriea Sa să o istovască sfânta monastire, ce mai sus scriem, ca să o facă Măriea Sa monastire mare, ce să zice monastire domnească.”¹¹

Așa cum se consemnează în zapisul de mai sus, construcția Merei a fost începută înainte de anul 1686, data purtată de actul prin care i se făceau deja donații de moșii. Dacă în anul 1686 mănăstirea primea deja donații, se presupune că ea ființa la acea dată. În

¹⁰ Ion Diaconu, **Contribuțiune la informațiile călătorilor streini despre regiunea „Milcovia”**, în „*Milcovia. Revistă regională de studii*”, Redactor: N. Al. Rădulescu, anul II, vol. I, Tip. „Cartea Putnei”, Focșani, 1931, p. 88

¹¹ Aurel V. Sava, **Documente putnene**, vol. I **Vrancea. Odobești - Câmpuri**, Publicate cu un studiu introductiv despre Vrancea de... Prefață de D. Profesor N. Iorga, Tipografia „Cartea Putnei”, Focșani, 1929, doc. nr. 49, p. 29 - 30

continuare în zăpăc se amintește și de faptul că ctitorii dintâi ai Merei, neputând termina ceea ce începuseră, au lăsat construcția mănăstirii pe seama familiei domnitoare a Cantemireștilor și anume lui **Constantin Cantemir (1685 – 1693)**, cel care inițial a ridicat o biserică și chilii din lemn. Cercetările arheologice începute în anul 1974¹², efectuate la incinta mănăstirii, au scos în evidență faptul că cea mai veche construcție a ansamblului mănăstiresc de la Mera ar fi turnul de perlatură estică a incintei, construcție ce ar data de la finele veacului al XVII-lea și care s-ar datora lui Constantin Cantemir.¹³

Că Mera ființa încă de la finele secolului al XVII-lea o probează și un act de întăritură emis de cancelaria lui Antioh Cantemir la 1705 (7213) ianuarie 15, în care la martori apare „*Năstase dichitul de la Mera.*”¹⁴

Antioh Cantemir (1695 – 1700, 1705 – 1707) urmează la tronul Moldovei după tatăl său, Constantin Cantemir, el fiind și cel care continuă opera tatălui și anume „*au făcut și-n dzilele lui unde e mănăstirea tătâne-său la Miera, zidul împrejur de piatră.*”¹⁵

Deci urmașul lui Constantin Cantemir a început ridicarea zidurilor din cărămidă ale incintei cu turnurile de colț, acțiune ce s-ar plasa în timp în jurul anului 1706, când se pare că ar fi început și construcția unei biserici de zid așa cum s-a consemnat la vremea respectivă: „*Viind Antioh Voevod de a doua oară în domnie, se purta atât cătră boieri, cât și cătră norod, îndeobște cu multă iubire și dragoste: era pe lângă acestea milostiv cătră cei bisericеști...*”

¹² Gh. I. Cantacuzino, Luminița Munteanu, **Cronica săpăturilor arheologice – 1974. Fosta mănăstire Mera (comuna Mera, județul Vrancea)**, în „*Revista muzeelor și monumentelor. Seria Monumente istorice și de artă*”, nr. 2, anul XLIII, București, 1974, p. 95

¹³ Emil Lupu, **Noi contribuții la cunoașterea fostei mănăstiri Mera (Mira) – jud.Vrancea (I)**, în „*Saeculum*”, Anul 1, nr. 2, Editura Pallas, Focșani, octombrie 2002, p. 65

¹⁴ **Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale**, vol. V, **1701 - 1720**, București, 1975, doc. nr. 1043, p. 230

¹⁵ Ion Neculce, **Opere. Letopisețul Țării Moldovei și o samă de cuvinte**, Editura Minerva, București, 1982, p.

Într'această domnie a lui au zidit și biserica Mira la Milcov." ¹⁶ Cam în același an, 1706, Antioh Cantemir a adus la Mera osemintele tatălui său și le-a reînhumat „definitiv acolo”, la „biata mănăstioară de hotar de la Miera Putnei la care cheltuiră... bătrânul.” ¹⁷

Mărturia documentară referitoare la construirea zidurilor împrejmuitoare în anul 1706 este întărită și de pisană bilingvă din pronaos: „*Această Sfântă și dumnezeiască Biserică întru numele Sfinților Împărați și întocmai cu Apostolii Constantin și Elena, este zidită de Măria Sa repausatul Ion Antioh Constantin Cantemir voevod la leatul 7214 (n.n.1706) și nesăvârșind-o s-a înnoit precum se vede de întru Cuviosul Sfinția sa Arhimandritul chirio chir Mitrofan Calerghi, fiind egumen acestui Sfânt lăcaș cu cheltuială și osteneală sfinției sale pentru mântuirea sufletului la leatul 7214.*” ¹⁸

Mănăstirea Mera a fost menționată și de către Dimitrie Cantemir în veacul al XVIII-lea, atunci când face referiri la Cetatea Crăciuna pe care o localiza la „*poalele munților Vrancei nu departe de mănăstirea Mira, lăcaș de pietate a domnului Constantin Cantemir de fericită pomenire, se zăresc dărâmăturile unei cetăți foarte vechi....*” ¹⁹

Mănăstirea a fost de-a lungul vremurilor martor și teatru al multor evenimente istorice, unul dintre ele petrecându-se în anii domniei lui **Mihai Racoviță**, domn al Moldovei (1703 – 1705, 1707 – 1709, 1715 – 1726), chiar în timpul războiului austro-turc din anii

¹⁶ Theodor Codrescu, **Uricariu sau Colecțiile de diferite acte care se pot servi la Istoria Românilor**, vol.XXI, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1892, p. 137

¹⁷ Nicolae Iorga, **Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor**, ediția a II-a, revăzută și adăugită, vol. II, Editura Ministerului de Culte, București, 1930, p. 80

¹⁸ Constantin Șt. Bilciurescu, **Monastirile și bisericile din România, cu mici notițe istorice și gravuri**, culese de... Tipărite cu cheltuiala și sub auspiciile Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1890, p. 205

¹⁹ Dimitrie Cantemir, **Descrierea Moldovei**, Traducere de pe originalul latinesc la 200 de ani de la moartea autorului (21 August 1723) de dr. Giorge Pascu, Editura „Cartea Românească”, București, p. 28

1716 - 1718. Nemulțumiți de domnia lui Racoviță, boierii moldoveni, împreună cu stolnicul Vasile Ceaurul, au trecut în Transilvania pentru a cere ajutor imperial cu scopul de a-l prinde și a-l înlătura de la domnie pe Racoviță. „*Cătanele*” împreună cu trupe nemțești s-au întors în Moldova și au cucerit Cetatea Neamțului și Mănăstirea Cașin, stabilindu-se în zonă. Aceasta îl determină pe Mihai Racoviță ca în anul 1717, cu ajutorul tătarilor, să reia lupta împotriva boierilor. Cronicarii au consemnat evenimentul „*iară Mihai-Vodă au încălecat cu tătarii și cu slujitori de a lui de s-au dus la Cașin și la mănăstire la Mira de-au mai bătut niște cătane ce erau acolo, cuibar de tâlhărit, de i-au spart și i-au gonit în Țara Ungurească.*”²⁰

De fapt Mihai Racoviță a avut ordin de la Poartă ca împreună cu cihodarul* Vizirului, să „*strice Cetatea Neamțului și Mira unde au sediul cătanele și le-au stricat iar nu foarte de tot.*”²¹

Au fost distruse zidurile ce înconjurau biserica și tot atunci au ars vechea biserică și chiliile de lemn ctitorite de Constantin Cantemir.

Pagubele produse fiind foarte mari, l-au determinat pe egumenul mănăstirii, Calerghi, ca în anul 1734 „*să înnoiască*” pe cheltuiala sa biserica de la Mera, așa cum se menționează și în pisania care-l înscrie în rândul ctitorilor.

În anul 1739, Mera este lovită din nou de către fiul lui Antioh Cantemir, Dumitrașcu, „*de unde au luat pe Lupul-aga și pe socru-său mitropolitul Sidis și l-au dus la Meneh.*”²²

Mănăstirea a fost ferită de distrugere, Dumitrașcu urmărind doar prinderea fugarilor ce se retrăseseră între zidurile mănăstirii.

Câțiva ani mai târziu, Mera va cădea pradă tătarilor, care în anul 1758 au pătruns în mănăstire și au jefuit-o. Evenimentele au fost consemnate într-o însemnare inscripționată pe marginea unei Evanghelii din anul 1758 (7267) octombrie 25, pe care mănăstirea o primise ca donație și în care se spunea că: „*această sfântă și*

²⁰ Ion Neculce, *op. cit.*, p. 670 – 671

²¹ *Ibidem*, p. 678

²² *Ibidem*, p. 829

***cihodar** = intendentul garderobei imperiale și prin extensie sluga intimă a unui înalt demnitar turc.

dumnezeiască evanghelie este cumpărată de sătenii dela mănăstire de la Mira di pre Milcov... și au dat-o sfintii mănăstiri Mirăi... în zilele Mării Sale Domnul Io Ioan Theodor voevod, în vremile când au venit Tătarii cu Nohai, la săptv. în 14, la zioa Crucii, di au prădat și mănăstirea Mirăi, cât n-au mai rămas în mănăstire și în sfânta biserică nimică și au stricat și sfintele icoane și au luat și sfintele cărți....”²³

Mănăstirea Mera a reușit totuși să înfrunte secolele trecând peste toate aceste evenimente care au afectat-o, provocându-i multe stricăciuni, cu ajutorul donațiilor materiale (moșii, obiecte de cult, scutiri de dări) primite fie de la ctitorii săi, fie de la alte persoane.

Primele danii le-au făcut cei dintâi ctitori ai săi: boierul Moțoc și soția sa, Ursa. Zapisul din anul 1686 consemna că cei doi au dat mănăstirii a lor „driaptă ocină și moșie cinci pogoane de vie cu cramă cu tot în deal la Odobești și un vad de moară cu pământuri în frunte în hotarul Vârțișcoilor despre Munteni... și o parte de ocină din târgul din Focșanii și din Petrești, ce să cheamă la uric Stoeștii, ... și toate moșiile noastre, carele sînt de pre Milcov, înpregiurul monastirei și de la monastire în sus până la muntele Răiușului,... și poienița de dubas și altă poiană de la Spună, carele ni-s noao drepte cumpărături...”²⁴

Șirul donațiilor a continuat, ele fiind confirmate de documentele vremii, printre acestea numărându-se și zapisul ce poartă data de 7196 (1687) decembrie, prin care „preotul Ion Ciochină de la Vrancea și cu Necolai Murguleț postelnicul ... dat-am și am dăruit a noastră driaptă ocină și moșie sfintei mănăstiri, ce se cheamă Mira, pre Milcov, care ocină este din gios de Gura Răiușului, în Poieniț(ă), hliza Oleșească....”²⁵

Cele mai multe danii au fost primite de mănăstire chiar de la ctitorul său, Constantin Cantemir, cel care printr-o carte emisă la 3

²³ Virgil Arbore, **Însemnări culese de pe marginea cărților bisericești din orașul Focșani**, în „*Milcovia. Revistă regională de studii*”, Redactor: N. Al. Rădulescu, an II, vol. II, Tip. „Cartea Putnei”, Focșani, 1931, p. 241

²⁴ Aurel V. Sava, *op. cit.*, doc. nr. 49, p. 29 - 30

²⁵ *Ibidem*, doc. nr. 59, p. 35

mai 7196 (1688) ²⁶ cerea locuitorilor de pe Milcov care au moșii în jurul mănăstirii să-i vândă lui aceste locuri pe care să le doneze călugărilor de la Mera.

Cartea respectivă a avut ecoul așteptat în rândul acestor proprietari, care au început să-și vândă din pământuri domnului Cantemir. Astfel, printr-un zapis din 8 iunie 7196 (1688), locuitorii din Odobești și Grozăști au răspuns la solicitarea „*Luminatului domnului nostru lui Ioan Constandin Vodă*” și-i vând pământul lor de pe Milcov, de la gura Arvei până la gura Reghiului „*patruzăci și una de fâlcă și patru prăjini...*” ²⁷ cu care a înzestrat mănăstirea.

Primind ca donație pământuri bune pentru agricultură, locuri de „*fânaț*” pentru creșterea animalelor, vaduri de moară și chiar mori, vii și crame, locuri de negoț în târgurile din Focșani și Odobești, mănăstirea a reușit să-și înjghebeze un domeniu mănăstiresc ce putea să asigure toate cele necesare traiului truditorilor săi în cele sfinte.

Domeniul s-a mărit prin daniile primite an de an fie de la ctitorul său, fie de la unii boieri sau alți proprietari de moșii, pe care-i găsim menționați în actele vremii. Unul dintre acestea este ispisocul emis chiar de cancelaria lui Constantin Cantemir la „*leat 7196 (1688), august 21*” prin care acesta întărea „*monastirii ce să chiamă Mira, ci esti făcută de noi din temelii, ce este pe Milcov, la ținutul Putnii,... ale noastre drepte ocini și moșii toate părțile de sat din Odobești și din sat din Pătăști, din siliște și din câmp și din păduri și din tot locul cu tot venitul....*” ²⁸

De asemenea, prin același document au fost întărite și daniile de la primii săi ctitori, Ursa lui Moțoc, și anume: cinci pogoane de vie, vaduri de moară, poieni „*și două gropi la Răiuț în care se face fânaț și 12 fâlcă de poiană la Năruja ... ce să chiamă Poenile Bosnei ...și locuri de dughene în târgu în Focșani*” ²⁹ pe care le-a donat încă de când era în viață și mănăstirea încă nu era terminată. După moartea

²⁶ *Ibidem*, doc. nr. 62, p. 36

²⁷ *Ibidem*, doc. nr. 63, p. 37 - 38

²⁸ *Ibidem*, doc. nr. 64, p. 39

²⁹ *Ibidem*, p. 41

acesteia, mănăstirea a mai primit încă „5 pogoane de vie în deal la Odobești și o moară la Munteni...”³⁰

Documentul înșiruie în continuare daniile provenite de la boierul Alicsandru Ramandi, ce au fost vornic mare în Țara de Sus, care „au dăruit sfintei mănăstiri a dumnilor sale driaptă ocină și moșie o parte de sat de Ruget, la Vrancea și cu vad de moară într-apa Putnii.”³¹ Este pomenit și preotul Ionașcu din Odobești care dăruise „ale sale drepte ocini și moșii, carile sânt lângă mănăstire în Săcătură, cinzăci de fâlcii loc de fânaț.”³²

Și alți boieri au contribuit la extinderea domeniului mănăstiresc al Merei, cum ar fi: Dima, staroste de Putna, care a dat „a lui driaptă ocină și moșie ce are la sat Odobești,...cu tot venitul, ce este pre hotarul Odobeștilor și două pogoane de vie cu căsoae, în deal la Odobești ...și cu vad de moară într-apa Milcovului despre Munteni”³³, iar „Mârza cu fimeia lui Tudora...au dăruit...o poiană pe Milcov care să chieamă Arghirească, 7 fâlcii de locu și mai sus o curătură 3 fâlcii”³⁴ și „un pod de moșie și în pod 30 fâlcii de locu și podu acesta este pe lângă Roșioară și pe lângă pârâul Fântânei”³⁵ primite de la Ion Căpătanu din Odobești.

Așa cum confirmă și documentule, mănăstirea deținea un mic domeniu constituit din donații care s-au dat ca „ocină neclătită în veci și de hrană să fie călugărilor ce ar fi la aceea sfântă petrecere.”³⁶ Acest domeniu cuprindea între hotarele sale moșiile din jurul mănăstirii, situate pe râul Milcov până la Odobești.

Egumenii de la Mera au încercat în repetate rânduri să-și extindă domeniul până în apropierea hotarului Vrancei, ei fiind ajutați

³⁰ Ibidem

³¹ Ibidem

³² Ibidem, p. 42

³³ Ibidem

³⁴ Ibidem

³⁵ Ibidem, p. 43

³⁶ C. D. Constantinescu - Mircești, H. H. Stahl, **Documente vrâncene, cărți domnești, hotărnicii, răvașe și izvoade**, vol.I, Publicate de..., cu o prefață de D. Profesor N. Iorga, Tipografia Bucovina, I. E. Torouțiu, București, 1929, doc. nr. 2, p. 4

în această acțiune chiar de către Constantin Cantemir, care poruncise starostelui de Putna să aleagă o parte din Voloșcani „*să le puie...*”³⁷ pietre ca să se știe aleasă despre alte răzășii. În anul 1799 (1690) decembrie 29, Cantemir scria starostelui „*precum să va alege acel loc să ne scrii să știm ce fel de loc va fi de hrană, de țarină, de fânaș, de pădure precum va fi, de toate să avem știre pentru că acea moșie voim să o cumpărăm sfintei mănăstiri Mirii.*”³⁸

În proprietatea mănăstirii au intrat pe lângă donații și moșii care proveneau din cumpărături făcute chiar de către egumenii mănăstirii. O astfel de cumpăratură este menționată în zăpisele din 28 iulie 1702 (1698), prin care sătenii din Valea Sării vindeau „*părintelui Cozmii, egumenul de la sfânta mănăstire Mira ... 50 fâlcii de loc în fața Răeșului, făcut cu săcătuiri din pădure mireae, de părinții noștri poiană, ca să fie moșie în veci sfintei monastiri.*”³⁹

În anul 1708 (7216), la 24 iulie, Mihai Racoviță voievod întărea printr-un uric lui Iordache Caramălaul mare clucer, ginerele lui Filipescu, stăpânirea peste „*părți de ocină din satul Mircești, ținutul Tecuci.*”⁴⁰ Această ocină aparținuse Mănăstirii Mera, ea fiind cumpărată de către călugări de la văduva lui Ilie Sturza, dar care a fost în cele din urmă, prin judecată, restituită de către Duca voievod familiei lui Filipescu. Chiar dacă moșia nu mai aparținea Merei, documentul în cauză probează o cumpăratură făcută de călugării mănăstirii.

Din anul 1714 în posesia mănăstirii intra „*locul dela gura Reghiului până în Munteor, toată fața Milcovului*”⁴¹ pentru care călugării au dat „*plată deplin 7 ughi*” sătenilor din Odobești care le-au vândut acel loc.

Domeniului mănăstiresc creat prin donații și cumpărături i s-au stabilit hotarele în anul 1772 printr-o hotarnică a divanului

³⁷ Aurel V. Sava, *op. cit.*, p. XXVIII

³⁸ *Ibidem.*, doc. nr. 69, p. 48

³⁹ *Ibidem.*, doc. nr. 83, p. 55

⁴⁰ **Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale**, vol. V, (1701 - 1720), București, 1975, doc. nr. 782, p. 208

⁴¹ Aurel V. Sava, *op. cit.*, doc. nr. 93, p. 61

judecătorească al lui Matei biv vornic din Vrancea. Acesta se întindea din „gura Reghiului până în curmătura Spumii, diasupra pi piscul Pietros diasupra caselor Bouroșștilor, în deal dispre hotar vrâncenesc, puind pietri hotare ... au pus hotar piscu di la stânga până în părâul Porcului și din părâu Porcului la deal pi părâul Ursoiu până în vârful dealului Ghimpului și din deal Ghimpului după hotarile vechi până în Muntior lungime, iar latu din hotar vrâncenesc până la apa Milcovului”.⁴²

În mărturie se specifică precum că hotarul mănăstirii ajunsese până la hotarul Vrancei, în hotarul căruia stăpânea moșia Bouroșștilor primită de la Cantemir, moșie care a creat neînțelegeri între egumenii de la Mera și obștea Vrancei, cu care au purtat procese îndelungate la Divanul domnesc și la Stărostia Putnei. Procesele au avut ca scop scoaterea mănăstirii din hotarele vrâncenilor, întrucât obștea vrânceană nu admitea străini în interiorul său.

În anul 1777,⁴³ Matei, biv-vel bulubaș, a încercat să rezolve „pricina” dintre Mănăstirea Mera și neamul Bouroșștilor, dând o hotarnică prin care stabilea hotarul domeniului mănăstiresc conform actelor prezentate de arhimandritul Ștefan de la Mera și în care era inclusă și moșia din Vrancea, întrucât documentele demonstau că aceasta fusese cumpărată de către părintele Paisie în anul 1714.

De asemenea, într-un alt document, datat ceva mai târziu, din 12 iunie 1798, apare inclus între hotarele domeniului mănăstiresc și cel al mitocului Mănăstirii Mera „ci este în Ruget, biserica și chilii și vie a călugărilor”.⁴⁴

În anul 1804, un alt hrisov emis de cancelaria domnului **Alexandru Moruzi (1802 – 1807)**, întărea mărturia hotarnică iscălită de Constantin Balș, vornicul și de paharnicul Ioan Tăutul⁴⁵ privind hotarul moșiei Mera. În același an, mănăstirea face un schimb de moșii cu lordache Ruset, acesta din urmă dădea moșia Bouroșștilor mănăstirii, iar în schimb primea pământurile din Voloșcani, Ruget și

⁴² *Ibidem*, doc. nr. 152, p. 103

⁴³ *Ibidem*, doc. nr. 159, p. 106

⁴⁴ *Ibidem*, doc. nr. 192, p. 132

⁴⁵ *Ibidem*, p. XII

Năruja care fuseseră în proprietatea mănăstirii, schimb consemnat într-o scrisoare datată 1804.⁴⁶

Vrâncenii n-au fost de acord cu acest schimb și nici nu au renunțat la pământul familiei Bouroș rupt din „*trupul moșiei Vrancei*” și au înaintat o nouă jalbă la Stărostia Putnei și la Divan prin care cereau să li se înapoieze moșia respectivă.

Domnul, **Scarlat Alexandru Calimah (1812 – 1819)** dă câștig de cauză vrâncenilor, cărora le înapoia moșia Bouroșeștilor, nerecunoscând schimbul de moșii din anul 1804, dând la mâna vrâncenilor o carte ce poartă data de 9 iunie 1815.⁴⁷

Mănăstirea Mera nu va renunța la drepturile ei și va încerca mereu să împingă hotarul domeniului său către hotarul vrâncenesc. Dovada o constituie o serie de cărți de judecată din 25 mai 1816, din 3 decembrie 1821, din 1827 sau cea 1829, care menționează desele procese dintre Mănăstirea Mera și vrânceni. Pe de altă parte, egumenii mănăstirii aduceau mărturii privind drepturile lor asupra unor moșii vrâncenești, așa cum s-a întâmplat în anul 1832, când arendașul moșiei Mera înainta o jalbă Judecătoriei Putna contra sătenilor din Năruja „*pentru tulburare de posesie*”⁴⁸, demonstrând cu acte că moșiile din Vrancea au fost primite de la ctitorii lor sau de la boieri.

Că mănăstirea mai stăpânea încă în 1832 moșii în Vrancea, ne-o dovedește documentul din 2 iunie 1832, prin care, în timpul Regulamentului Organic, se pune capăt acestor neînțelegeri între mănăstire versus obștea Vrancei și prin care mănăstirea reîntra în posesia moșiilor revendicate de vrânceni.

În secolul al XIX-lea, la 1851, proprietatea mănăstirii era formată din moșia Milcovul care îngloba satele: Mera, Șindrilari, Cotul Reghiului și Andrieșani⁴⁹ și se întindea din Odobești la vârful

⁴⁶ *Ibidem*, doc. nr. 214, p. 153

⁴⁷ Aurel V. Sava, **Documente putnene. Vrancea. Irești - Câmpuri**, vol. II, Tipografia Băncii Centrale Cooperative, Chișinău, 1931, doc. nr. 76, p. 74

⁴⁸ *Ibidem.*, II, doc. nr. 122, p. 119

⁴⁹ Theodor Codrescu, **Uricariu sau Colecțiune de diferite acte care pot servi la Istoria Românilor**, vol. VI, de..., Tipografia Buciumului Român, Iași, 1892, p. 100

Monteor, toată fața Milcovului ⁵⁰, iar din Vrancea stăpânea satele Voloșcani, Ruget și Năruja. ⁵¹

În anul 1851, din ordinul domnului **Grigore Alexandru Ghica (1849 – 1853, 1854 – 1856)**, moșiile mănăstirești închinat străinilor nu mai sunt arendate de către egumenii lor, ci prin licitație publică. O astfel de licitație a avut loc între anii 1852 - 1855 cu care ocazie s-a menționat averea Mănăstirii Mera și valoarea arendării. Aceasta deținea „*parte din Bolotești cu hărăgăria, cu părțile din Purcelești și Târgovești din Comișești, din Părlonești, din Găgești și altele în valoare de 1001 galbeni, moșia înconjurătoare mănăstirii cu 4 sate: Mera, Șindrilarii de Jos, Cotul Reghiului și Andreiașu – valoare 2053 galbeni.*” ⁵² În continuare sunt enumerate alte moșii: Adjudul Vechi, Lespezi și încă cinci pământuri din moșia Pădureni, Precistanu cu moșia Petrești și Mândrești.

Adjudul a ajuns în stăpânirea Mănăstirii Mera în secolul al XVIII-lea în urma pagubelor pricinuite de luptele dintre domni Moldovei și Țării Românești, prădăciunilor turcilor și tătarilor care în timpul lui **Vasile Lupu (1634 – 1653)** au ars Adjudul și Focșanii. ⁵³ Astfel, orașenii din oameni liberi au devenit dependenți față de mănăstire. Un document din 28 noiembrie 1741 consemna precum că locuitorii din Adjud erau obligați față de egumenul mănăstirii la 6 zile de muncă pe an. ⁵⁴

Adjudul Vechi și Șișcaniul au rămas în proprietatea Mănăstirii Mera până în anul 1863, când a fost arendat marelui proprietar Alecu Balș. ⁵⁵

⁵⁰ Aurel V. Sava, *op. cit.*, vol. I, doc. nr. 93, p. 61

⁵¹ *Ibidem*, doc. nr. 214, p. 153

⁵² Cezar Cherciu, **Vrancea. Ținutul Putnei. Un secol de istorie (1820 - 1920)**, Editura Neuron, Focșani, 1995, p. 68

⁵³ Theodor Codrescu, **Uricariul**, vol. X, Iași, 1888, p. 47 - 48

⁵⁴ **Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea**, vol. II, **Moldova**, Editura Academiei R. S. R., București, 1966, nota I, p. 223

⁵⁵ George Ioan Lahovari, **Marele dicționar geografic al României**, Alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe, de ...și General C. I. Brătianu, Grigore G. Tocilescu, vol. I, Stab. Grafic J. V. Socec, București, 1898, p. 16

Peste Siret, Mănăstirea Mera își întinsese stăpânirea până în satul Lespezi din Ținutul Tecuciului.⁵⁶

Veniturile rezultate din arendarea moșiilor reveneau tot mănăstirii. Un exemplu în acest sens îl constituie moșiile din Odobești pe care evreii își construiseră între anii 1832 - 1834 un han, o școală mozaică și alte binale⁵⁷ și pentru care mănăstirea încasa arenda.

Mănăstirii Mera îi reveneau și dările pe care le plăteau sătenii de pe moșiile acesteia și anume „zeciuiala”. Astfel, în anul 1775, egumenul Matei primea carte de la domnul **Grigore al III-lea Alexandru Ghica (1774 – 1777)** prin care i se întărea dreptul de a stăpâni și a lua zeciuiala de la locuitorii moșiilor Șindrilari și Mândiești „*din țarini cu pâine, din fânați, din livezi cu pomi, din bălți cu pești, din prisăci cu stupi... din grădini cu legumi ... vor plăti venitul crâcimii.*”⁵⁸

Câțiva ani mai târziu, în 1795, domnul **Alexandru Ioan Calimah (1795 – 1799)** făcea cunoscut starostilor de Putna că egumenul Merei s-a „*jăluit precum că lăcuitorii di pi moșiile Șindrilarii de sus i de gios și Milcov nu i s-ar fi supuind a da adetul obicinuit după hotărârea ponturilor.*”⁵⁹

Cei care locuiau pe domeniul mănăstirii aveau obligația să lucreze în folosul acesteia câte 12 zile pe an. În cazul în care nu se supuneau, conform poruncii domnului **Constantin Mavrocordat (1733 – 1735, 1741 – 1743)** din 17 iulie 1742⁶⁰, erau puși în butuci de către ispravnicul de Putna.

Sume de bani încasa mănăstirea și de la cele opt crâșme din „*balanța romană*” din piața Focșani sau de la vama din Focșani.⁶¹

⁵⁶ Emil Giurgea, **Vrancea. Ghid turistic al județului**, Editura Sport - Turism, București, 1977, p. 64

⁵⁷ Sergiu Iosipescu, **Note istorice despre mănăstirea Mira, ctitorie fortificată a Cantemireștilor**, în „*Buletinul Monumentelor Istorice*”, anul XLI, nr. 7, București, 1974, p. 55

⁵⁸ Aurel V. Sava, *op. cit.*, vol. I, doc. nr. 155, p. 104

⁵⁹ *Ibidem*, doc. nr. 190, p. 131

⁶⁰ **Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea**, vol.II, **Moldova**, Editura Academiei R. S. R., 1966, doc. nr. 206, p. 247

⁶¹ Aurel V. Sava, *op. cit.*, vol. I, doc. nr. 155, p. 104

Voievodul **Mihai Șuțu (1792 – 1795)** hotărâse în anul 1793 prețurile pe care trebuiau să le plătească orășenii mănăstirilor conform unei hotărâri din 5 iunie 1777, a lui Grigore Alexandru Ghica, prin care se stabilise ca: *„dughenile de frunte ... să dea câte 6 lei de stânjen, dughenile din mijloc câte 4 lei, iar dughenile din coadă ce se încep de la pârlul Cacaina și până la Ocol 2 lei.”*⁶²

La Focșani principala proprietate a mănăstirii era moșia Stăiești care devenise piața orașului și care a fost pavată în anul 1858 de către municipalitate și pe care se înălțau *„hanul lui Hagi Pompic”*⁶³ și alte construcții.

Una din dovezile privitoare la proprietățile Mănăstirii Mera din Focșani o constituie cedarea în anul 1800 a unui loc comunității israelite, pe care aceasta și-a construit sinagoga în anul 1827.⁶⁴

Încă de la finele secolului al XVIII-lea între orășeni și mănăstire au avut loc neînțelegeri privind sumele de bani pe care trebuiau să le plătească aceștia pentru proprietățile arendate în târguri, acuzând mănăstirea că vrea să-și sporească veniturile pe seama lor.

Conflictul lor și-a găsit rezolvarea abia în anul 1813 când Divanul a emis anafora de la Iași ca răspuns la cererea arhimandritului și egumenului Zaharia de la Mera, care se plânsese domnului că locuitorii din Focșani și Odobești, cei care au dugheni pe locul mănăstirii, au cuprins mai mult loc cu binale pentru care plătesc mai puțin *„bezmăn pe an”*⁶⁵ ceea ce aducea pagube mănăstirii. Prin actul respectiv s-a stabilit ca să se facă măsurători, iar locuitorii *„să fie îndatoriți a plăti fiștecare câte 20 parale de tot stânjenul, iar nu mai mult”*⁶⁶, interzicându-se locuitorilor din târguri să mai construiască pe locul mănăstirii fără aprobarea acesteia.

⁶² **Documente privitoare la istoria economică a României. Orașe și târguri. Moldova**, seria A, vol. II, București, 1960, doc. nr. 33, p. 153

⁶³ Sergiu Iosipescu, *op. cit.*, p. 55

⁶⁴ Dimitrie F. Caian, **Istoricul orașului Focșani**, Scris cu prilejul Jubileului de 40 ani de domnie a Majestății Sale Regelui Carol I. de ..., Tipografia, Legătoria de cărți și Steriotipia Gh. A. Diaconescu, Focșani, 1906, p. 122

⁶⁵ **Documente privitoare la istoria economică ...**, doc. nr. 33, p. 53

⁶⁶ *Ibidem*

Nemulțumiri s-au iscat și în rândul celor care locuiau „*pe moșia sfintii mănăstiri Mera la Tichiriș*”⁶⁷, aceștia înaintând o jalbă contra arendașului moșiei Văleni a mănăstirii, care impunea condiții grele de muncă clăcașilor de pe moșia menționată mai sus.

Pe teritoriul comunei Mera existau livezi de meri și nuci o adevărată mândrie a zonei pentru care se plătea dijma mănăstirii, în special de către locuitorii satelor aflate chiar pe domeniul acesteia. Din învoiala locuitorilor Merei cu mănăstirea aflăm că: „*din livezi și poiane ori din ce o da dijmă din zăcii pomi unul, meri, peri, nuci, iar perjile din satul Șidrilarii de sus, Reghiu și Șindrilarii de Gios să se dijmuiască după starea pomilor și vechiul obicei...*, iar satul Mera vom aduce perjile verzi la mănăstire din zece pomi unul.”⁶⁸

În anul 1854 Mănăstirea Mera a fost închinată Mănăstirii Vatoped.⁶⁹

Secularizarea averilor mănăstirești a lăsat ctitoria Cantemireștilor sub supravegherea unui singur îngrijitor, ea deservind nevoile religioase ale locuitorilor din satul Mera. La finele secolului al XIX-lea se afla în stare de ruină așa cum o descrie Melchisedec la 1883 - „*părăsită și devastată*”.⁷⁰

În aceeași situație o regăsim și la începutul secolului al XX-lea, așa cum sublinia marele istoric Nicolae Iorga într-una din lucrările sale: „*Sus, un zid ruinat înconjură mănăstirea lui Constantin Vodă Cantemir – Miera, căreia cărturarii îi zic greșit «Mira» și «Mera»*”.⁷¹ Starea monumentului era însă deplorabilă: „*Astăzi toate clădirile de locuit, palat și chilii, sunt o jalnică ruină, și buruieni cresc, ca un strălucit vesmânt sălbatec, pe arcadele de cărămidă ce*

⁶⁷ Ibidem, p. 55

⁶⁸ Cezar Cherciu, *op. cit.*, p. 77

⁶⁹ Virgil Căndea, **Mărturii românești peste hotare. Mică enciclopedie**, vol.I, Editura Enciclopedică, București, 1991, p. 523

⁷⁰ Melchisedec, Episcopul Romanului, *op.cit.*, p. 115

⁷¹ N. Iorga, **Sate și Mănăstiri din România**, Ediția a II-a, Editura Librăriei Pavel Suru, București, 1916, p. 127 – 128

nu se țin de nicio clădire, și pivnițele părăsite își cască gâtlejurile din dărâmături." ⁷²

În anul 1932 s-au prăbușit acoperișul și bolta naosului. S-a acoperit cu învelitoare de tablă, încercându-se astfel să se stopeze procesul de ruinare a lăcașului. Seismul din anul 1940 a distrus și casele egumenești situate în partea de sud – vest a incintei.

Lucrările de restaurare ale complexului de la Mera au început în anul 1974, dar cutremurul din 1977 le-a stopat, ele reluându-se abia în 1979 și au durat până în jurul anului 1991, an ce marchează și începutul repictării interioare a lăcașului. Noua pictură a alterat de fapt autenticitatea vechii picturi, păstrată doar în tabloul votiv, conferindu-i o înfățișare ce o îndepărtează mult de spiritul artistic al epocii, mai ales în ceea ce privește paleta coloristică.

Proiecte de restaurare a zidurilor împrejmuitoare precum și a clădirilor egumenești, au necesitat cercetări arheologice care s-au derulat între anii 1998 - 2000. ⁷³

Ansamblul mănăstiresc de la Mera a fost conceput de proporții monumentale, reliefându-se în primul rând „*prin puternica cetate de incintă*” ⁷⁴, aceasta înscriind-o printre cele mai întărite centre mănăstirești din țară, fiind ultima fortificație din Moldova (fig.1). Incinta are forma unui patrulater, cu ziduri din cărămidă și piatră spartă care la partea superioară sunt prevăzute cu ferestre de tragere și drum de strajă. Colțurile incintei sunt întărite de turnuri de flancare. În axul laturii vestice, a fost amplasat turnul porții, pe sub a cărui arcadă se pătrunde în incintă, turn care adăpostește și clopotele.

În colțul de sud-vest se aflau casele domnești (astăzi în ruină), devenite apoi egumenești, construite din cărămidă, cu parter și etaj

⁷² Ibidem, p. 129

⁷³ Cercetările au fost întreprinse de către Aurel Nicodei în anul 1998 și de către Emil Lupu între anii 1999 -2000. Ultimele rezultate au fost publicate de către Emil Lupu în lucrarea: **Noi contribuții la cunoașterea fostei mănăstiri Mera (Mira) – jud.Vrancea** (I) în „*Saeculum*”, Anul 1, nr. 2, octombrie 2002, p. 64 - 67

⁷⁴ Vasile Drăguț, *op. cit.*, p. 174

(fig.2), iar la subsol cu beciuri boltite. Accesul în case se făcea pe o scară ce urca spre un ceardac foarte spațios.

Desigur, cel mai important monument din cadrul ansamblului monastic este biserica, o adevărată capodoperă de arhitectură, care „dincolo de măreția suverană și de armonia proporțiilor, ceea ce uimește la biserica mănăstirii Mera este savanta împletire de elemente tradiționale arhitecturii Moldovei... dar și de apropiata Muntenie, rezultatul obținut fiind o sinteză pe cât de originală pe atât de semnificativă pentru epocă.”⁷⁵

(fig. 3).

Așezată în mijlocul incintei, biserica înscrie în planul său forma de cruce, întâlnit în secolele al XVII-lea - al XVIII-lea la bisericile din Muntenia, dar și din Moldova, cu încăperile dispuse pe axa est - vest. Sistemul constructiv folosit este cel obișnuit, cu soclu și pereții din cărămizi specifice secolului al XVII-lea pentru care s-a folosit mortarul de var și nisip, pereții ajungând până la grosimea de 1,39 m.

Pe latura de vest a edificiului se accede într-un pridvor (care inițial a fost deschis) cu coloane din cărămizi, de formă octogonală, ale căror capitele simple susțin arcade cu arhivele întrânde.

La ultimele lucrări de restaurare, s-a închis pridvorul cu geamuri pentru o mai bună protecție a interiorului.

La acoperirea pridvorului s-a folosit o pereche de calote semisferice sprijinite pe pendentivi. Printr-o ușă din lemn, cu ferecături metalice, axată pe peretele vestic, se face legătura cu spațiul liturgic. Intrarea este încoronată de un portal dreptunghiular dăltuit în piatră (fig.4). O baghetă puternic profilată, sprijinită la partea inferioară pe baze pătrate decorate cu cercuri concentrice săpate în piatră, formează o arcadă semicirculară deasupra intrării.

Marginea exterioară a portalului a primit același decor, baghetă puternic profilată. Spațiul dintre arcadă și marginea portalului a fost rezervat celor două cartușe în care s-a inscripționat pisania bilingvă.

⁷⁵ Ibidem, p. 175

Volute în relief încadrează pisania. Restul spațiului a primit pictură în frescă cu ornamente vegetale pictate cu alb pe fond negru.

Pronaosul prezintă planul dreptunghiular cu sistemul de acoperire similar cu al pridvorului, o pereche de calote semisferice susținute de pandantivi și arce de zidărie. Iluminatul interior este asigurat de cele patru ferestre montate în golurile din pereții de nord și de sud. Pe latura de nord, sub o arcadă semicirculară se ascunde o gropniță.

Trei deschideri acoperite de arcade semicirculare, ce se sprijină pe stâlpi octogonali din zidărie, fac legătura între pronaos și naos. Naosul supralărgit de cele două abside semicirculare în interior și poligonale în exterior, primește lumina prin cele două ferestre axate în golurile absidelor.

O turlă țesută din cărămidă, se ridică în centrul naosului, monumentalizând-o și înălțând-o, asigurând totodată legătura spațiului liturgic cu exteriorul (fig.5).

Lăcașul se încheie cu absida altarului având traseul poligonal în exterior și semicircular în interior, aflată în decroș față de naos. Sistemul de acoperire este cel clasic, semicalotă sferică. O fereastră, ce străpunge peretele estic, filtrează lumina în interior.

În fața altarului se înalță un maiestuos iconostas (fig.6) ce datează din același timp cu zidirea bisericii – secolul al XVII-lea. Montat înaintea decroșului, a creat posibilitatea amenajării proscomidiei și vestmântarului în spațiul liber dintre decroș și catapeteasmă.

În ansamblu, realizarea iconostasului ne apare monumentală, sub forma unei arhitecturi, a cărei compoziție sculpturală acoperă aproape întreaga suprafață a construcției. Expunerea icoanelor nu s-a mai făcut pe un singur plan ca la majoritatea catapetesmelor, acesta s-a modificat apărând în plan ca o linie frântă. Partea centrală s-a montat mai în față decât lateralele, creând un efect de profunzime, rezultat din jocul dintre relief și adânc.

Iconostasul, o adevărată dantelărie în lemn, prezintă la partea inferioară colonete cu decor vegetal bogat, între care s-au montat panouri cu același decor dispus în jurul unui medalion.

Pe parapet se sprijină colonete cu fusul rotund, acoperit în întregime cu frunze și flori sculptate și cu capiteli formate din două registre de frunze. Între colonete apar cadre dreptunghiulare, cu spații pentru icoanele împărătești, având la partea inferioară benzi dreptunghiulare cu aceleași ornamente. Deasupra icoanelor sunt frontoane cu decor floral ajurat dispus în jurul unui medalion, totul sub o arcadă semicirculară.

O arhitravă bogat decorată susține șirul icoanelor praznicare pictate în medalioane ovale.

Medalioanele dispuse în centrul unor dreptunghiuri sunt mărginite de baghete puternic reliefate ce au primit decor vegetal. În spațiul rămas liber se profilează frunze și flori.

Cadrele dreptunghiulare, separate de colonete cu bogat decor vegetal, ce se sprijină pe benzi ornamentale, au fost rezervate icoanelor cu chipurile evangheliștilor și prorocilor.

Iconostasul este încununat de crucea centrală cu scena Răstignirii și cele două molenii cu chipurile Mariei și Ioan.

Cele trei deschideri ale catapetesmei în care s-au axat ușile împărătești și cele diaconești, au în partea superioară timpane înflorate, semicirculare la partea superioară.

Ca o piesă valoroasă de obiect cultic se detașează ușile împărătești realizate în același stil ca al iconostasului. Cele două voleuri prezintă câte un medalion oval cu chipurile Mariei și Gavrilă în scena „*Bunavestire*”. În jurul celor două medalioane s-a decupat din lemn un decor bogat de frunze și flori. Axul median, simplu, cu trei caneluri verticale, este timbrat de o cruce sculptată. Ușile diaconești au fost realizate în aceeași manieră ca și cele împărătești.

Între anii 1996 - 1997 întreg iconostasul afectat de atacul masiv al insectelor xilofage a fost restaurat de o echipă de restauratori din Alba-Iulia. Pardoseala întregului edificiu s-a așternut cu dale din piatră.

Pe pereții interiori, în anul 1996 s-a așternut pictură nouă, în frescă. Din vechea pictură a monumentului se mai păstrează câteva fragmente. Neexistând inscripții sau vreo mărturie documentară s-a folosit metoda cercetării programului iconografic și a trăsăturilor

stilistice ale picturilor, care a scos în evidență cele două etape ale picturii. Una a fost executată în veacul al XVIII-lea și care „se mai păstrează în exteriorul monumentului, într-o ocnită deasupra intrării în pridvor” ⁷⁶, precum și în pridvor: „ornamentele florale (flori de crin și tulpini cu frunze) din jurul portalului sunt îngrijit executate din linii închise pe fond gri.” ⁷⁷

În a doua etapă, începutul secolului al XIX-lea, s-a pictat interiorul: pronaosul, naosul, altarul și tavanul, în timpul egumenului Arsenie ⁷⁸ pictură realizată în culori de apă pe strat de vâruială.

Pe peretele vestic al pronaosului, de o parte și alta a portalului au fost zugrăviți ctitorii – singurul fragment care s-a conservat până în zilele noastre (fig.7). Spre dreapta apar bine individualizate chipurile lui Constantin Cantemir și ale fiului său în veșminte bogate, tivite cu blănuri, pe cap purtând ișlice cu muchia pe frunte. Cantemir tatăl ține în mână macheta ctitoriei sale.

În partea stângă au fost pictați: arhimandritul Calerghi, cel care a reparat biserica în anul 1734 și Arsenie, cel care în anul 1800 a pus inscripția pe cișmeaua din incinta bisericii.

Portretele efigie ale ctitorilor constituie incontestabile mărturii artistice, dar și documentare (vestimentația și chipurile specifice epocii edificării monumentului).

Plastica decorativă a fațadelor ne relevă o îmbinare de elemente decorative moldovenești și munteneste. Baza volumului bisericii este înconjurată de un soclu puternic profilat, realizat din cărămidă. La ritmarea fațadelor s-au folosit lesenele cu aspect de pilaștri, care la partea superioară au fost tăiate de brâul din cărămizi așezate pe colț, brâu ce înconjoară întreg edificiul. Deasupra brâului două șiruri de ocnite terminate în arc, semicirculare, decor specific arhitecturii

⁷⁶ Bogdan Irimia, **Erminia tradițională românească în picturile rurale de la Mira Cantemireștilor**, în „Biserica Ortodoxă Română”, Buletinul Oficial al Patriarhiei Române, anul XCV, nr. 1 - 3, ianuarie - martie, 1977, București, p. 179

⁷⁷ *Ibidem*

⁷⁸ *Ibidem*

moldovenești, dau un spor de frumusețe monumentului completând ornamentația de tradiție muntenească a cornișei realizată din cărămizi așezate pe colț.

Arcadele ferestrelor din piatră primesc ca ornamentație baghete încrucișate la colțuri și banchine din piatră (fig.8).

Coronamentul bisericii este alcătuit de turla sveltă (fig.9) care prezintă o bază stelată și pe care se înalță un tambur octogonal, decorat cu ferestre și ancadramente întrânde și banchize pe toate cele opt laturi. A fost învelită cu turn piramidal cu marginile evazate. La restaurarea turlei s-au avut în vedere martorii din postamentul de zidărie care se mai păstrau în anii 1977 când au început lucrările de restaurare.

Acoperișul de tip compartimentat moldovenesc, cu punerea în valoare a absidelor, cu streășină largă, de tip șarpantă, are învelitoarea de aramă (învelitoarea și acoperișul au fost restaurate în întregime). Pe toate compartimentele s-au montat cruci din fier (fig.10).

Sanctuarul triconc de la Mera este „*un edificiu de întâlnire, de armonică îngemănare între două tradiții ale culturii noastre, pe sensul permanentelor tendințe de unitate*”⁷⁹, cele moldovenești și cele muntenenști.

Dincolo de ceea ce reprezintă valoarea ei, biserica mănăstirii Mera este păstrătoarea a două icoane ce datează din veacul al XVII-lea: „*Maica Domnului cu Pruncul*” de tipul Hodighitria (foarte degradată) și „*Sfântul Ioan Botezătorul*”.

Prima icoană ne înfățișează chipul Mariei bust, înveșmântată într-un mafarion roșu-vermillon, cu capul plecat spre pruncul Isus susținut de brațul stâng al acesteia; totul proiectat pe un fundal galben (inițial a fost auriu). Rama a fost escavată din suport. Chipurile personajelor bine conturate, cu desen precis, au fost lucrate prin suprapuneri de straturi de culoare ce le asigură forța expresivă. În două mici medalioane au fost înscrise numele celor portretizați în icoană. Icoana s-a fost deteriorat datorită atacului cariilor, cele trei

⁷⁹ Vasile Drăguț, *op. cit.*, p. 176

blaturi crăpându-se, iar pânza maruflată pe lemn s-a exfoliat la capete producând cojirea stratului pictural până la suport.

Pe cea de a doua icoană s-a pictat Ioan Botezătorul înaripat, purtând pe brațul stâng simbolul martiriului său (un vas cu capul său) și un rotulus desfășurat. Icoana impresionează prin forța de interiorizare a personajului pictat cu privirea fixă și figură ascetică. În fundal s-a redat scena „Aflarea capului Sfântului Ioan” cu două personaje proiectate ca și Ioan într-un peisaj cu arbori. Numele sfântului s-a inscripționat în slavonă cu auriu. Icoana a fost afectată de atacul insectelor xilofage care a dus la fragilizarea și ruperea suportului în colțul din stânga jos.

Mănăstirea de la Mera are o incintă spațioasă, de formă dreptunghiulară, înconjurată de ziduri din cărămidă și piatră brută ce alternează. La colțuri s-au înălțat turnuri de apărare, iar pe latura vestică, în ax s-a construit pe o arcadă semicirculară un turn clopotniță. Ruinele caselor domnești ocupă colțul de sud-vest.

În incinta lăcașului, pe latura nordică a incintei, în apropierea bisericii, a fost amenajată o fântână, în anul 1800, în urma captării unui izvor de către egumenul Arsenie. O inscripție săpată în marmură albă ne amintește că fântâna s-a făcut cu „*cheltuiala egumenului de acum, Arhimandritul Arsenie. Pe lângă altele izvorul de băut pentru pomenirea lui fiind, cei ce vor lua din apa aceasta să zică cu toții din totă inima: Divinitatea să numere cu dreptii pre cel ce ce adapă pre mulți cu apă dulce. S-a s(fâ)rșit în anul 1800, Iunie 10.*”⁸⁰ Inscripția aflată în jumătatea inferioară a fost încadrată de un cartuș cu marginea sculptată cu motive vegetale, puternic profilate, care la partea superioară se încheie cu o palmetă. Deasupra inscripției o floare săpată în marmură susține o cruce pe ale cărei brațe se sprijină doi vulturi. Colțurile superioare au primit ca decor câte o floare. În colțul din dreapta, jos, s-a inscripționat anul „1800” (fig.11). Apa se scurge printr-un canal colector în afara incintei.

Mănăstirea de la Mera pentru „*întreaga sa zestre de semnificații și pentru dăruita sa frumusețe artistică ... se cere a fi*

⁸⁰ Melchisedec, Episcopul Romanului, *op. cit.*, p. 114

cunoscută și prețuită alături de cele mai strălucite ctitorii ale trecutului nostru voevodal”⁸¹

Pentru Vrancea, mănăstirea Mera are valoare de simbol avându-se în vedere istoria familiei Cantemireștilor, care a ctitorit-o.

Totodată, ansamblul monastic reprezintă pentru patrimoniul arhitectural al județului, dar și pentru cel al României, o valoroasă mărturie a vechii arhitecturi românești, jucând un rol important în evoluția acesteia.

Fig. 1

⁸¹ Vasile Drăguț, *op. cit.* p. 176

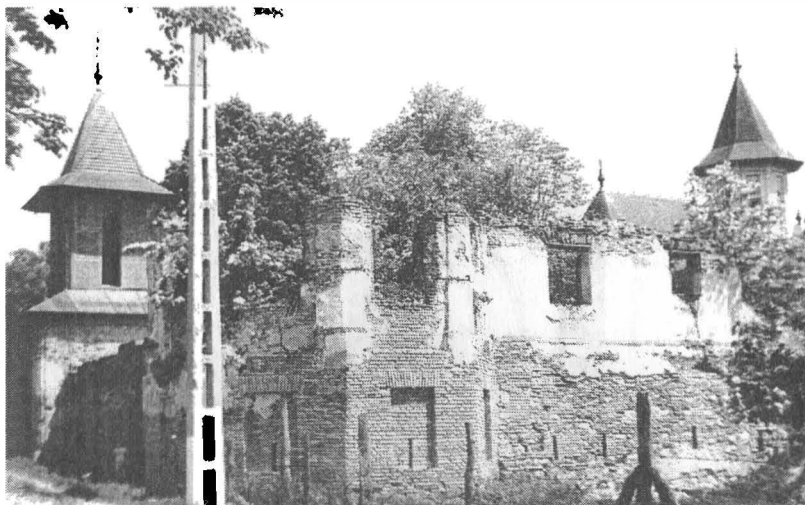

Fig. 2

Fig. 3

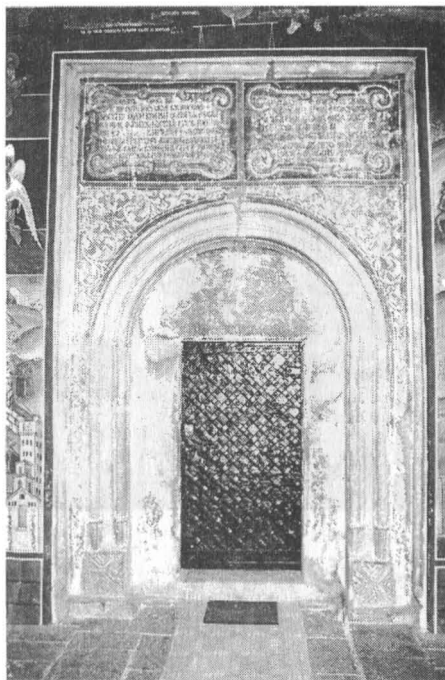

Fig. 4

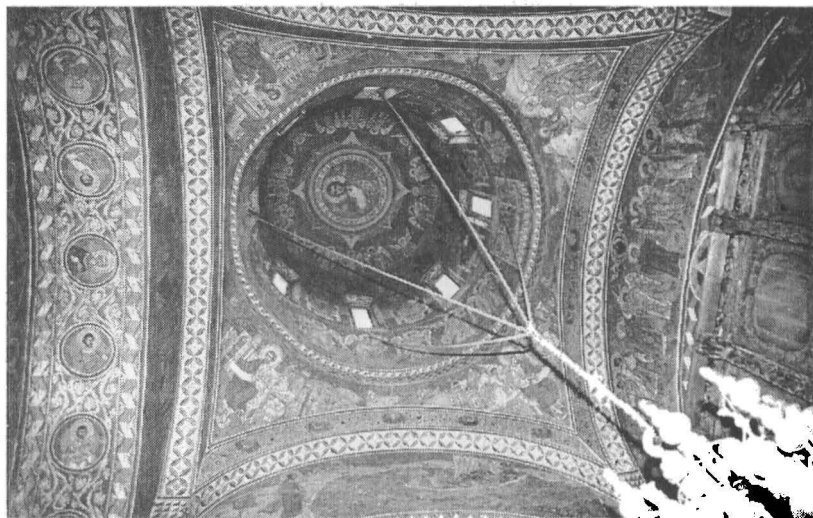

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

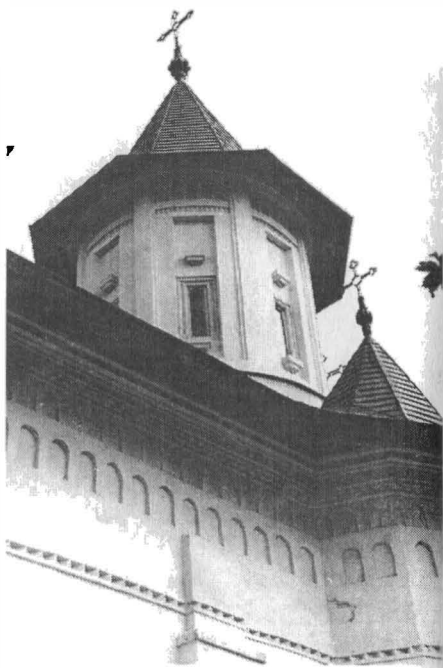

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

CONTRIBUȚII PRIVIND ACTIVITATEA EROULUI MARTIR ȘTEFANACHE SĂCĂLUȘ ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL (1916 - 1917)

Ionuț Iliescu

În vara anului 1914 izbucnește Primul Război Mondial, pretextul constituindu-l atentatul de la Sarajevo, soldat cu asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand, succesor la tronul Austro-Ungariei și a soției sale Sofia. Adevărata cauză a războiului a fost însă conflictul de interese politico-economice dintre Marile Puteri. Acestea erau grupate în două mari blocuri militare. Pe de o parte, Franța, Anglia și Rusia puseseră bazele Antantei (Tripla Înțelegere); pe de altă parte, Germania și Austro-Ungaria alcătuiau blocul Puterilor Centrale.¹

În acel moment, România avea încheiată o alianță cu Austro-Ungaria încă din 1883 cu caracter defensiv. În ciuda acestui fapt, România s-a declarat neutră, neputând fi de acord ca Austro-Ungaria să mai fie stăpână pe pământ românesc.

Înainte de izbucnirea conflagrației însă, guvernul liberal demarase procesul de schimbare a sensului în politica externă românească, în vederea desăvârșirii procesului de realizare a statului național unitar. Aceasta însemna, însă, încheierea unei alianțe cu Antanta, fapt care avea să se producă abia peste doi ani, la 4 / 17 august 1916. Prin acest tratat, Antanta recunoștea legitimitatea Unirii cu România a Bucovinei, Transilvaniei și Banatului. A urmat intrarea

¹ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, **Scurtă istorie a românilor**, București, 1977, p. 249

României în război pe 14 / 27 august 1916, soldată cu trecerea Carpaților de către armata română.²

Înainte de război, s-a pus problema realizării unui plan defensiv în zona Moldovei de sud, fapt despre care relatează generalul Arthur Văitoianu, în 1923: „*Eram însărcinat de statul major să fac cercetări înainte de război, în dreptul munților Vrancei, pe teritoriu străin, pe atunci. Am dormit multe nopți sub zidurile unor conți maghiari pe vremuri, pe valea râului Negru și pe latura dinspre nord a munților Vrancei și am avut cu deosebire ajutor de la locuitorii vrânceni.*

De pe atunci făcusem cunoștință, mai deaproape cu câțiva din ei, între care Chilian și ceilalți...Am legat cu dânsii promisiunea sfântă, că dacă se începe războiul să mă ajute și să ajute în genere oștirea, ei rămânând pe teritoriul nostru, dacă s-ar întâmpla, Doamne ferește, să fim nevoiți să ne retragem; totul trebuia să fie prevăzut în planurile noastre de operațiune.

*În 1916 am avut o nouă întrevedere cu acești oameni, înainte de mobilizare, fiindcă în 1916 lucrasem la organizarea defensivă a hotarului Țării, din munții Vrancei și până în apropiere de apa Buzăului.”*³

În prima etapă a operațiunilor militare, după un iureș inițial, armata română a fost nevoită să se retragă, pe rând, din Transilvania și din jumătatea de sud a țării, ca urmare a efectivelor reduse, a echipamentului de luptă inferior inamicului și – nu în ultimul rând – datorită neacordării ajutorului promis de Antantă.

Urmează retragerea armatei române în Moldova, frontul stabilizându-se în sudul acestei provincii istorice.

² Petru Obodariu, **Județul Putna în timpul Primului Război Mondial**, în **România și Primul Război Mondial**, coordonatori: Gheorghe Buzatu, Valeriu Florin Dobrinescu și Horia Dumitrescu, Editura Empro, Focșani, 1998, p. 270 - 271

³ Monitorul Oficial, *Dezbaterile Adunării Naționale Constituante a Deputaților*, nr. 36, 21 martie 1923, Adunarea Deputaților, Sesiunea Ordinară 1922 - 1923, Ședința de marți, 20 februarie 1923, p. 879

În decembrie 1916, județul Putna devine teatru de război, Focșaniul este ocupat pe 25 decembrie de către armatele germane și austro-ungare.

După bătălia de la Cașin (25 decembrie 1916 – 7 ianuarie 1917) se stabilizează frontul românesc între Carpați și zona Focșani-Nămoloasa. Frontul „, *străbătea ținutul Vrancei pe la nord, trecea din Valea Șușiței în Valea Putnei, iar de la Movileni urma când malul stâng, când malul drept al Siretului până la vărsarea lui în Dunăre.*”⁴ În zona montană, de sectorul Dorna - Cașin răspundea Armata a 9-a rusă, de sectorul Cașin-Irești, Armata a 2-a română, iar de cel cuprins între Irești până la Dunăre, de-a lungul Putnei și Siretului – Armatele a 4-a și a 6-a ruse.

Frontul împărțea județul în două zone, 50 de comune intrând în interiorul ocupat, restul de 30 alcătuind teritoriul controlat de armatele română și rusă.⁵

Tocmai aici, „, *în regiunea Vrancei se hotărâse în 1916 o rezistență decisivă a trupelor române*”,⁶ care aveau însă neapărată nevoie de informatori pentru a le ține la curent cu fiecare mișcare plănuită de inamic. Aceasta însemna alcătuirea unei adevărate rețele care să strângă și să transmită informațiile referitoare la localizarea, înzestrarea și planurile armatei adverse. Totodată, aceeași rețea trebuia să se ocupe și de trecerea în teritoriul românesc rămas neocupat a prizonierilor români evadați din lagărele dușmane, a celor răătăciți și a civililor care nu mai suportau samavolniciile inamicului.⁷

La acest moment făcea referire deputatul putnean N. D. Chirculescu, de la tribuna Adunării Deputaților, în februarie 1923: „, *era absolută nevoie de concursul locuitorilor din teritoriul ocupat. Trebuiau suflete încălzite de cel mai înalt patriotism care să-și riște viața spre a-și servi țara.*”

⁴ Petru Obodariu, *op. cit.*, p. 272 - 273

⁵ *Ibidem*

⁶ **Mărășești, Mărăști, Oituz. Documente militare**, Editura Militară, București, 1977, doc. nr. 197, p. 382

⁷ C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu, **Fapte din umbră**, vol. II, Editura Politică, București, 1977, p. 155

*La apelul generalului Văitoianu, patru locuitori din județul Putna și anume: Vasile Chilian și Toma Cotea din Vidra, Dumitrache Pantazică din Tichiriș și Ștefanache Săcăluș din Păulești și alții s-au oferit cu totul dezinteresați să servească scopul urmărit, motiv pentru care au rămas înapoia liniei de front.”*⁸

La rândul său, generalul Văitoianu subliniază importanța închegării mănunchiului de patrioți conduși de Vasile Chilian, cunoscut ulterior în literatura de specialitate sub numele de grupul Chilian: „*Am ajuns la un moment dat în urma retragerii în dreptul apei Șușița și acolo comandam frontul de la Mărăști. Oamenii aceștia s-au ținut de cuvânt și cu riscul vieții eram informat ca comandant al frontului, de tot ceea ce se întâmpla dincolo de rețelele dușmane.*

Dânșii ne-au dat un mare ajutor și totdeauna au organizat o serie întreagă de bordee - adăposturi în munții Buzăului și Vrancei, unde se adăposteau prizonierii noștri, oameni de trupă și ofițeri care căutau să reintre în rândurile ostirei.

*În dreptul orașelului Vidra și alte localități, Chilian împreună cu ceilalți făceau posibilă reîntrarea în rândurile noastre a acestor ofițeri și oamenilor lor de trupă, iar soțiile lor le cărau merinde în ascunzători.”*⁹

Odată format nucleul grupului, Vasile Chilian, om înstărit din Vidra, liderul acestuia, a trecut la extinderea sa, transformându-l într-o adevărată rețea, apelând la mulți vrânceni. Doar astfel s-au putut culege foarte multe informații despre inamic și realiza și transmite scheme ale dispozitivelor acestora, în perioada decembrie 1916 – iunie 1917.¹⁰

În calitate de membru al grupului Chilian și de colaborator direct al liderului acestuia, Ștefanache Săcăluș a venit în contact direct sau indirect cu o serie întreagă de patrioți din Vrancea și din afara ei. Este vorba, întâi de toate, de locuitorii comunelor Lopătari, Jghiab,

⁸ *Monitorul Oficial...*, p. 897

⁹ *Ibidem*

¹⁰ I. Bodunescu, I. Rusu – Șirianu, **Descifrarea unei istorii necunoscute**, Editura Militară, București, 1973, p. 332

Terca, Mănești ¹¹, Schitu Găvanu, ¹² Bisoca, Mânzălești ¹³ și Plăvătu ¹⁴ de toate vârstele și categoriile socio-profesionale: Maria Sârbescu, învățătoare din Lopătari, care coordona întreg grupul de rezistență din Lopătari, alcătuit din țărani, preot, învățător etc., ¹⁵ Gheorghe și Maria Beșliu, Ion T. Apostol, I. Vânătoru, Dumitru Dragu, Enache Labă, Constantin Albu, Ion Moldovanu, Damian Brătilă, Radu Dragomir Tețcanu, Victor Țoșonea din Lopătari, Radu Macovei și Năstase Beșliu din Jghiab, Stan Baraboi și Cristea Brebanu din Teuca și Năstase Beșliu din Plăvătu, starețul Iosif de la Schitu Găvanu.

Urmează o serie întreagă de vrânceni: medic Vasilica Dobrescu de la Spitalul din Vidra, soră cu învățătoarea Maria Sârbescu din Lopătari, farmacistă Florica Popp, domiciliată în aceeași localitate, V. Moraru, soția și fiica acestuia, tot din Vidra, Neculai Bucalău, Toader Buture, Tudora Bercuci, Ioana V. Lungu, Sanda N. Popa, Pavel Enachi din Păulești, Maței și Ioana Bercuci, preotul Băsnuță din Colacu, Toma Șt. Țibrea, Al. Macovei din Voloșcani, Simeon Merloiu, preotul Ștefan Băsnuță din Tichiriș, Ion Banu din Valea Sării, Șerban Condrea, Ion Profir, Ion Chiciorea, Ștefan Macovei, Pavel Macovei, Luca Ciubotaru, Pantelimon Beșliu și alții din Nereju, Brațcan C. Zărnescu și I. Stoica din Paltin.

Acestora li se adaugă alți vrânceni cărora sursele cercetate nu le precizează domiciliul: Simion și Maria Merloiu, Cristea Brebanu,

¹¹ Augustin Deac, I. Toacă, **Lupta poporului român împotriva cotropitorilor. 1916 – 1918**, Editura Militară, București, 1978, p. 187

¹² Alecu Lenco, **Aspecte ale luptei împotriva ocupanților pe teritoriul fostului județ Putna în anii 1916 – 1918**, în *Studii și comunicări*, vol. I, Focșani, 1978, p. 145

¹³ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita: A.N.Vn.), fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 9

¹⁴ Radu Macovei, **Însemnările lui ~ cu privire la executarea de către nemți a lui Vasile Chilian și a celorlalți patru vrânceni**, în „*Atacul*”, anul II, nr. 20, luni, 15 aprilie 1935, p. 2

¹⁵ Alecu Lenco, *op. cit.*, p. 145

Constantin Inimă-rea, I. Munteanu, V. Coșug, Toader Buture, Dumitru Coman, Stan Baraboi și alții.¹⁶

Se pare că au mai luat contact și cu starețul Mănăstirilor Târnița¹⁷ și Valea Neagră,¹⁸ care au ajutat mulți militari români să treacă în zona liberă, precum și cu Nichifor Ștefan și Radu Ene din Andreiașu de Sus.

De asemenea nu este exclus să fi avut legături și cu sătenii din Cașin și Soveja, pe unde mulți militari au încercat zadarnic să treacă frontul, fiind nevoiți să apeleze tot la oamenii conduși de Vasile Chilian.¹⁹

Trecerea ostașilor români evadați din lagăre, rătăciți ori întârziați în timpul retragerii de la finele anului 1916 în Moldova, rămasă neocupată de inamic, a însemnat activitatea cea mai importantă desfășurată de Ștefanache Săcăluș. Din localitățile buzoiene mai sus menționate, grupurile de militari ajungeau la Păulești, de unde erau preluate de acesta și îndreptate pe ruta Paltin-Colacu-Tichiriș, unde oamenii lui Vasile Chilian îi ajutau să treacă frontul.²⁰ În permanență, ostașilor români li s-a asigurat adăpost, hrană și medicamente,²¹ ținându-se cont de faptul că străbăteau peste 100 km de drum dificil,²² numai de deal și de munte presărat cu multe râpi și pâraie.²³

Zona de trecere aleasă pentru primul grup s-a stabilit de comun acord de către beneficiarii ei – ofițeri și ostași români – și oamenii locului, coordonați de Vasile Chilian, printre care s-a numărat fără îndoială și Ștefanache Săcăluș. Ea se afla „...pe culmile Vizăuțului,

¹⁶ Radu Macovei, *op. cit.*; vezi și „Atacul”, anul II, nr. 17, luni, 1 aprilie 1935, p. 2-4; „Atacul”, anul II, nr. 21, luni, 22 aprilie 1935, p. 2, „Atacul”, anul II, nr. 22, luni, 29 aprilie 1935, p. 2 - 3

¹⁷ A.N.Vn., fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 20

¹⁸ *Ibidem*, f. 21

¹⁹ Alecu Lenco, *op.cit.*, p. 145

²⁰ *Ibidem*

²¹ *Ibidem*, p. 144

²² Radu Macovei, *op. cit.*, în „Atacul”, anul II, nr. 17, luni, 1 aprilie 1935, p.2

²³ Alecu Lenco, *op. cit.*, p. 143

între Vidra și Găuri.”²⁴ Despre această zonă, unul dintre vrânceni spunea: „pădurea e prin unele locuri așa de deasă și neumblată, că intrat în ea, nu te află nici diavolul. Eu nu cred că de-a lungul frontului...va fi stând de pază neamț lângă neamț. Și linia frontului...trece chiar prin aceste păduri.”²⁵

S-a hotărât ca primul grup să fie alcătuit din maximum cinci – șase persoane, oameni aleși „din cei mai sprinteni, mai în putere și mai deprinși cu apa.”²⁶ Ei trebuiau să ducă și primele însemnări făcute pe un bilețel referitoare la inamic.

Trimiși de Radu Macovei dinspre Jghiabu și Lopătari, aceștia „trebuiau să vină răzleți și ajunși la Valea Sării la Ion Banu, urmau să treacă Putna pe celălalt mal la Poduri și de acolo, pe sub mal, să vină la gura Văii Rele în fața Tichirișului. Acolo, în tufăriș e un bordei părăsit al tăietorilor de pădure din iernile trecute. Se vor adăposti în el, vor găsi ceva merinde și numai unul dintre ei va trece Putna și va veni la Balta Colacului, la moara ce se vede ușor.”²⁷

Primul grup a fost condus de ofițerul Șerbănescu și alcătuit din patru militari și doi civili. Odată ajunși la bordeiul de la Valea Rea, trebuiau să respecte următoarele instrucțiuni: „La noapte, vor merge toți, furișându-se pe sub mal, până la capra podului de la Burca, acolo vor intra în cursul apei, urmând unul câte unul, vor merge prin apă pe mijlocul ei. Vor păstra încălțăminte în picioare, ca să nu și le zdrelescă în bolovani și îmbrăcămintea de la brâu în jos o vor face sul și vârată cerc pe umeri. Vor merge mai mult, aproape târâș, plecați pe vine în apă. La Burca, la capra podului, Putna bate în malul drept, unde vor intra ei și care e stăpânit de nemți, apoi cursul apei se îndreaptă către malul stâng care e al Românilor. Când vor ajunge la rețelele de sârmă ale frontului ce traversează apa, se vor lăsa în adânc și târându-se pe fundul apei vor trece și...vor fi dincolo.”²⁸

²⁴ A.N.Vn., fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 13

²⁵ *Ibidem*

²⁶ *Ibidem*

²⁷ *Ibidem*, f. 14

²⁸ *Ibidem*, f. 15

În continuare, instrucțiunile finale sunau astfel: „ *După ce treceți, vă prezentați celei dintâi unități românești și cereți negreșit să se tragă 7 salve de tun, câte una de fiecare. Dacă unul nu a ajuns, ferească Dumnezeu, salva lui nu se va mai trage.*” ²⁹ Primul grup a trecut cu bine, peste puțin timp pregătindu-se următorul. La fel au stat lucrurile și cu acesta și cu cele care au urmat: „ *De acum încolo, totul se desfășoară ca la carte. Cu un fanatism zorit de la zi la zi, cu o voință aprigă de a contribui și ei – simpli civili – la lupta pe orice cale împotriva inamicului, cu o frenetică încordare de a lupta și a izbândi, un număr tot mai mare de vrânceni se înrolau pe tăcute în această acțiune de ajutorare a bejenarilor din teritoriul ocupat, ca să treacă în Moldova liberă. Nici un neajuns nu intervenise și salvele de tun răsunau întocmai cu numărul celor ce treceau.*” ³⁰

Cu toate acestea, riscul, chiar și în asemenea condiții, crescuse considerabil, deoarece într-un interval foarte scurt de timp treceau foarte multe grupuri, pregătite din ce în ce mai superficial. ³¹ Concomitent, treceri de prizonieri se mai făceau și pe la Soveja și Mănăstirea Cașin. Dar punctul cel mai solicitat rămânea tot Tichirișul, unde se aștepta ca loviturile de tun să răsune dintr-o luncă aflată peste Putna, foarte aproape de Dealul Porcului, poziție stăpânită de armata română. ³² Din decembrie 1916 și până la 21 mai / 3 iunie 1917, au trecut pe aici frontul peste 2.000 de militari. ³³ „*Toți aveau în suflet dorul de țară, dorul de libertate...și gândul de a putea trece frontul ca să se întoarcă la luptă.*” ³⁴

²⁹ *Ibidem*, f. 16

³⁰ *Ibidem*, f. 17

³¹ *Ibidem*, f. 17, 18

³² Radu Macovei, *op. cit.*, în „*Atacul*”, anul II, nr. 23, luni, 15 aprilie 1935, p. 3

³³ Acad. Ștefan Pascu (coord.), *Istoria militară a poporului român*, vol. V, *Evoluția organismului militar românesc de la cucerirea Independenței de Stat până la înfăptuirea Marii Uniri din 1918. România în anii Primului Război Mondial*, Editura Militară, București, 1988, p. 790

³⁴ Radu Macovei, *op. cit.*, în „*Atacul*”, anul II, nr. 20, luni, 15 aprilie 1935, p.

Activitatea aceasta avea însă o dublă importanță, căci viitorii combatanți ai armatei române aduceau acesteia toate informațiile strânse de Vasile Chilian și de oamenii săi direct de la inamic și referitoare la acesta. Este vorba de o sumedenie de note, notițe, bilețele și reproduceri de hărți și schițe referitoare la ocupanți: forța numerică, dotările, amploarea lor, mișcări de trupe, dispozitive, unități, planuri de atac, depozite de muniții.³⁵ O serie de informații au rezultat din interceptarea liniilor telefonice, luându-se notițe după convorbirile dintre comandanții unor subunități și unități germane.³⁶ Adesea, hârtiuțele cu însemnări erau înfășurate pe pietricele, pentru a avea greutate și, în caz de primejdie, să poată fi azvârlite în apă, neexistând riscul de plutire. În cazul fetelor care transmiteau informații, hârtia era învelită în gutapercă și legată cu un șnur de arnici.³⁷ Copiile și schițele făcute după hărți și planuri erau preluate de cei care treceau frontul și purtate la gât, învelite tot în gutapercă.³⁸ O altă modalitate de transmitere a datelor era aceea a mesajelor „*trimise pe cursul apei Putnei în sticle și bidoane bine închise, acolo unde Putna trecea în zona de front a trupelor noastre.*”³⁹

Importante au fost informațiile culese de membrii grupului Chilian prin intermediul asistentelor, doctorilor, infirmierelor de la Spitalul german de campanie din Vidra, aflați în legătură directă cu militarii germani.⁴⁰ Dobândite direct de la germani, ca urmare a neglijenței sau trufiei acestora ori ca urmare a observării frontului la fața locului, datele furnizate armatei române de către grupul Chilian au avut un cuvânt greu de spus în obținerea victoriei de la Mărășești.⁴¹

³⁵ Valeriu D. Cotea, **Vidra – Poarta Vrancei**, Addenda 1 Simion Matei: **Satul meu**. Adenda 2 Păuna S. Matei: **Din trecutul școlii primare Vidra-Putna**, Editura Academiei Române, București, 2003, p. 234

³⁶ Acad. Ștefan Pascu (coord.), *op. cit.*, p. 730

³⁷ A.N.Vn., fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 18 - 19

³⁸ Radu Macovei, *op. cit.*, în „*Atacul*”, anul II, nr. 20, luni, 15 aprilie 1935, p. 3

³⁹ A.N.Vn., fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 27 / 1964, f. 68

⁴⁰ Augustin Deac, I. Toacă, *op. cit.*, p. 187

⁴¹ I. Bodunescu, I. Rusu - Șirianu, *op. cit.*, p. 332

În vederea optimizării acțiunilor grupului pe care îl conducea, Vasile Chilian a disimulat colaborarea cu ocupanții, creându-și astfel o serie de alibiuri absolut necesare activității sale subversive: „Rămânând sub ocupație, Chilian fiind un om foarte inteligent și îndemânatic, ajunsese să fie omul de încredere al nemților, stimat de ofițerii germani – nimeni nu-l mai supraveghia, ba mai mult făcea multe aprovizionări pentru nemți, având voie să meargă până lângă front, la câțiva kilometri, unde își avea casa și proprietățile.”⁴² În asemenea condiții, nu este de mirare că i-a fost relativ ușor să obțină de la Comandatura germană autorizația de posesie a unei mori la Balta Colacului, în podul căreia îi ascundea pe ostașii români, așteptându-se momentul prielnic trecerii dincolo, la frații lor liberi.⁴³

A motivat cu succes dorința lui de câștig, venind în ajutorul localnicilor⁴⁴ și al germanilor totodată „sub pretextul că participă la acțiunea de aprovizionare a trupelor germane prin mijloace legale.”⁴⁵

Atitudinea lui a constituit un exemplu pentru colaboratorii săi; astfel, Radu Macovei, cumnatul său,⁴⁶ afirmă că atât Toma Cotea, cât și Ștefanache Săcăluș direcționau grupurile de militari, înainte de trecerea spre casele lor, adăpostindu-i în pod.⁴⁷

Atât Vasile Chilian, cât și Ștefanache Săcăluș - și , mai mult ca sigur, nu numai ei - au găsit o cale de transmitere a informațiilor pe cât de ingenioasă, pe atât de eficace. Ea se baza pe o serie de semne convenționale,⁴⁸ putându-se astăzi vorbi despre un limbaj „al cergilor” sau, mai bine zis, de un „cod” al lor, în funcție de culoare, înșiruire și așezare pe gard, pe prispă sau pe sârmă, totul având un înțeles dinainte stabilit,⁴⁹ descifrat de armata română, aflată nu atât de

⁴² Addenda I Simion Matei, **Satul meu**, în Valeriu D. Cotea, *op. cit.*, p. 345

⁴³ Victor Atanasiu, Anastasie Iordache și colab., **România și Primul Război Mondial**, Editura Militară, București, 1979, p. 365

⁴⁴ C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu, *op. cit.*, p. 156

⁴⁵ Augustin Deac, I. Toacă, *op. cit.*, p. 116

⁴⁶ Valeriu D. Cotea, *op. cit.*, p. 234

⁴⁷ Radu Macovei, *op. cit.*, în „Atacul”, anul II, nr. 21, luni, 22 aprilie 1935, p. 2

⁴⁸ I. Bodunescu, I. Rusu – Șirianu, *op. cit.*, p. 332

⁴⁹ Valeriu D. Cotea, *op. cit.*, p. 239

departe ca să nu le poată observa. Se putea ști astfel când și cum germanii pregăteau atacul sau cât timp stăteau în expectativă. Modalitatea de comunicare a avut un randament recunoscut până și de inamic, care afirma că cergile au jucat rolul unui post de radio – emisie.⁵⁰

Un alt membru de frunte al grupului Chilian, Dumitru Pantazică din Tichiriș și-a oferit casa nemților spre a-și instala aici comandamentul; a fost modalitatea cea mai simplă de a avea acces la hărțile germane, de unde s-au cules toate informațiile necesare armatei române, copiindu-se schițe după ele (cu însemnarea pozițiilor și obiectivelor germane).⁵¹ Se pare că la fel au stat lucrurile și la Păulești, unde nimeni altul decât Ștefanache Săcăluș a cedat casa în același scop ocupantului. S-a procedat cu atâta naturalețe și cu atât de mult tact, încât au fost complet derutate ambele tabere. Cu alte cuvinte, respectul pe care-l manifestau germanii față de vrâncenii cu care colaborau era invers proporțional cu răceala manifestată de localnici, care-i socoteau drept „*prieteni ai nemților*”.⁵²

Armata germană știa însă că era imposibil să nu existe nici o legătură între teritoriul românesc ocupat și cel rămas liber; tocmai de aceea, s-au luat măsuri de control și de supraveghere a populației vrâncene, fapt ce a dus la intensificarea activității Poliției și Siguranței germane.⁵³ Drept urmare, în fiecare sat avea să fie numit în aceste scopuri un ortscommandant. Încă din martie 1917, la Nereju a fost instalată o comandatură superioară, condusă de locotenentul Heidelberg, care avea în subordine mai mulți soldați și doi gradați din Serviciul de Spionaj al armatei germane. În cursul lunii următoare, au fost afișate în toate localitățile din zona frontului o serie de ordonanțe din care rezulta că cei care ofereau adăpost și orice fel de ajutor

⁵⁰ Alecu Lenco, *op. cit.*, p. 144

⁵¹ Gheorghe I. Florescu, **Ei și-au făcut datoria față de patrie**, în „*Revista Noastră*”. Publicație a elevilor Liceului „*Unirea*” Focșani, anul XVI (serie nouă), nr. 125 - 130, ianuarie - iunie 1987, p. 2.383

⁵² Alecu Lenco, *op. cit.*, p. 144

⁵³ Augustin Deac, I. Toacă, *op. cit.*, p. 185

ostașilor români aflați în teritoriu ocupat de germani aveau să fie aspru pedepsiți.

Măsurile luate de germani s-au dovedit a fi ineficace, grupul Chilian continuându-și activitatea, beneficiind neîntrerupt de sprijinul tacit al populației.⁵⁴

Inevitabilul avea să se producă însă, ineficiența investigațiilor germane fiind tragic „compensată” de greșeala unui militar român, urmărit de o teribilă neșansă, greșeală care, în fond, e totuși omenească...

Întâmplarea nefericită de la 21 mai 1917, în urma căreia grupul Chilian a fost deconspirat, este legată de încercarea eșuată de trecere a frontierei de către mai mulți militari și civili conduși de căpitanul (ulterior generalul) Barbu Pârâianu.⁵⁵ Referindu-se la acest episod, Radu Macovei relatează: „Căpitanul Pârâianu a fost bine primit și găzduit la Vasile Chilian în Balta Colacului. Întâmplarea face ca odată când Vasile Chilian nu se poate duce pentru a mai vorbi cu ei le trimite odată cu mâncarea și un bilet cu numele unor ofițeri ce trecuseră frontul și alte lămuriri. Juverdeanu, care citise biletul, deși avusese instrucții ca să-l rupă după cetire, rupe numai o jumătate, iar jumătatea cealaltă unde era semnătura lui Chilian și numele ofițerilor ce trecuse, nu o rupe, ci o pune în carnetul său.

Trecerea s-a încercat tot noaptea, pe sub podul Vidrei, ajungând până la vreo sută de metri de vărsătura pârâului Saca, ce vine de la Irești, unde era poziția frontului românesc, când Plutonierul Gheorghiu, gata să se înece la o adâncitură a apei a început să strige: «văleu, mă înece».

Patrulele germane atrase de zgomot și temându-se de vreun pericol din apă, se retrag pentru moment, apoi se înapoiază întărite, înconjoară locul unde s-a auzit zgomotul și prin aruncări de grenade îl forțază să iasă afară.

⁵⁴ A.N.Vn., fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 17

⁵⁵ *Ibidem*, f. 19

Locotenentul Popescu este atins de o grenadă și după ieșirea din apă moare. Vreo doi subofițeri au reușit să fugă înapoi, scăpând astfel din mâinile nemților.

Pe căpitanul Pârâianu, Juverdeanu, Gheorghiu, Coman Ștefan a Petrei, i-au luat dezbrăcați cum au ieșit din apă și i-au dus la Odobești, unde i-au închis și s-au început cercetările.

*Juverdeanu nu a avut prevederea să rupă și să asvârle pachetul de la gât, în care era jumătate din scrisoarea lui Vasile Chilian. Nemții dând peste dânsa la percheziție dau de firul complotului....”*⁵⁶

Alte surse îl încredințează pe Gheorghiu⁵⁷ că deținând o pungă de piele cu documentele informative, puse de Chilian, nu are prezența de spirit să o arunce, dând astfel totul în vileag.⁵⁸ În fine, există și opinii conform cărora asupra locotenentului Popescu s-ar fi găsit de către germani punga de gutapercă în care Chilian a pus o serie de hărți semnate de el, note, schițe, scrisori.⁵⁹

La scurt timp după accident, conform unui plan dinainte stabilit, două obuze trimise de artileria română cad în apropierea Primăriei din Vidra. Vasile Chilian află astfel că s-a întâmplat nenorocirea și că trebuie să-i anunțe pe colaboratori să distrugă orice hârtie probatoare pentru activitatea lor.⁶⁰

În noaptea de 24 mai⁶¹ au fost arestați, după percheziționare, cei patru membri ai grupului Chilian – Vasile Chilian, Toma Cotea, Dumitru Pantazică și Ștefanache Săcăluș – împreună cu soțiile lor. Inițial au fost duși în lagărul militar de la Odobești, iar apoi la Arestul Preventiv din Focșani.⁶² Valul arestărilor a continuat fulgerător în întreaga Vrancea, ajungându-se chiar la 50 de asemenea cazuri.⁶³

⁵⁶ Radu Macovei, *op. cit.*, în „Atacul”, anul II, nr. 21, luni, 22 aprilie 1935, p. 2

⁵⁷ A.N.Vn., fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 27 / 1964, f. 68

⁵⁸ C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu, *op. cit.*, p. 157

⁵⁹ **Mărăști, Mărășești, Oituz....**, doc. nr. 197, p. 383

⁶⁰ Alecu Lenco, *op. cit.*, p. 144

⁶¹ Addenda I Simion Matei, **Satul meu**, în Valeriu D. Cotea, *op. cit.*, p. 348

⁶² **Mărăști, Mărășești, Oituz....**, doc. nr. 197, p. 384

⁶³ Addenda I Simion Matei, **Satul meu**, în Valeriu D. Cotea, *op. cit.*, p. 348

Multe arestări s-au făcut și în comunele buzoiene menționate anterior, fiind vizați toți cei care au colaborat cu grupul Chilian.⁶⁴

Au fost clipe deosebit de groaznice, căci „...toți nu se așteptau decât la moarte – și apoi nici nu știau nimic precis de soarta ce li se hotărâște și de direcția unde îi va duce.

Pretutindeni însă s-a răspândit zvonul că au și fost împușcați.”⁶⁵

Ancheta efectuată din ordinul Curții Marțiale și Diviziei 89 Infanterie germană a ținut foarte mult timp, nu mai puțin de 70 de zile, periodic descoperindu-se noi și noi cazuri de persoane implicate în dubla activitate a grupului Chilian – spionaj și trecerea ilegală a frontierei.⁶⁶ De-abia acum realizau germanii că stăteau, de fapt, pe un adevărat butoi de pulbere. Tocmai de aceea, în timpul procesului au acuzat membrii grupului Chilian de dezastrul ce se prefigura la Mărășești, spunând că au pierdut 100.000 de oameni din cauza lor, concluzionând: «în Vrancea s-a întâmplat...un lucru fîoros și spăimîntător.»⁶⁷

Au fost, așadar, zeci de zile de cercetări, confruntări, interogatorii și chinuri groaznice, fizice și psihice pentru vrânceni.⁶⁸ „Nu se știa nimic precis, dar satele clocoteau de zvonuri și presupuneri...în „fiecare noapte erau ridicați de la casele lor bărbați, femei, copii chiar, fără nici o explicație.”⁶⁹ La un moment dat, numărul acestora atinsese cote impresionante – peste 200 de persoane. „În același timp, cei bănuși numai, erau închiși la sediile ortskomandaturilor din sate, cercetați în mod barbar. Toată Vrancea era acum ca un infern de teamă, spaimă și durere.”⁷⁰

⁶⁴ Radu Macovei, în „Atacul”, anul II, nr. 17, luni, 1 aprilie 1935, p. 2

⁶⁵ Ibidem, p. 3

⁶⁶ Addenda 1 Simion Matei, **Satul meu**, în Valeriu D. Cotea, *op. cit.*, p. 348

⁶⁷ Gheorghe Florescu, *op. cit.*, p. 384

⁶⁸ A.N. Vn., fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 21

⁶⁹ Ibidem, f. 22

⁷⁰ Ibidem

După mai bine de o lună de la declanșarea anchetei, se strânseseră deja patru dosare voluminoase de investigații și capete de acuzare.⁷¹

La început, judecându-se în grabă, procesul s-a soldat cu sentințe considerate de Înalțul Comandament German mult prea blânde și incomplete. La acest fapt a contribuit și interesul pe care presa germană l-a manifestat față de un astfel de caz. Drept urmare, procesul trebuia reluat.⁷²

A fost așadar pus din nou pe rol la 27 iulie 1917, de această dată acest „*simulacru de proces*”⁷³ durând trei zile. Sentințele au fost urgentate de evenimentele de pe frontul aflat atât de aproape, germanii începând să fie tot mai nesiguri și agitați.

Ștefanache Săcăluș, împreună cu Vasile Chilian, Toma Cotea, Dumitru Pantazică și sergentul Vasile Gălățeanu au fost condamnați la moarte prin împușcare pentru înaltă trădare și spionaj. În patru cazuri, pedeapsa a fost închisoare 18 ani cu muncă grea, în alte patru – 10 ani închisoare cu muncă grea, în alte 11 – doar cinci ani închisoare în aceleași condiții și doi ani închisoare în alte șapte cazuri; urmează însă un număr mare de situații în care cei condamnați erau trimiși în Germania la muncă grea.⁷⁴ În unele cazuri se ajungea la 20 de ani de detenție.⁷⁵ Doar căpitanul Barbu Pârâianu a protestat vehement, fiindu-i comutată pedeapsa inițială la moarte prin împușcare. Cu câteva zile înainte de execuție însă, acesta avea să evadeze.⁷⁶ Soțiile eroilor, Ioana Săcăluș, Clemansa Chilian, Ioana Cotea și Stanca Pantazică au executat pedeapsa în trei închisori: Râmnicu Sărat, Buzău și Jilava.⁷⁷

La aflarea sentinței capitale, „....toți plângeau. Un procuror neamț se adresă condamnaților: «Voi plângeți că aveți să muriți 10

⁷¹ *Ibidem*

⁷² *Ibidem*, f. 23

⁷³ Augustin Deac, I. Toacă, *op. cit.*, p. 188

⁷⁴ A.N.Vn., fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 23

⁷⁵ Valeriu D. Cotea, *op. cit.*, p. 235

⁷⁶ A.N.Vn., fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 23

⁷⁷ Valeriu D. Cotea, *op. cit.*, p. 235 - 236

sau 11, dar noi, că din pricina voastră am pierdut o sută de mii de oameni, oare nu plângem?»”⁷⁸

Într-o zi de miercuri, 16 / 29 august 1917, comandantul Arestului îi înștiințează pe cei cinci condamnați la moarte că a doua zi la ora 4 dimineața li se va aplica pedeapsa capitală.

„Pe fața fiecăruia, la cuvintele de «executare», sudorile morții apăreau fără voie, se închegase orice simțire și de-abia își mai aduceau aminte de ce trebuie făcut înaintea morții”,⁷⁹ notează Radu Macovei, cumnatul lui Vasile Chilian.

Mai târziu, avea să vină în celula lor translatorul, întrebându-i care sunt ultimele lor dorințe. Profitând de oportunitate, au cerut să depună o ultimă mărturie în fața Curții Marțiale, să-și facă testamentele și să fie împărțășiți de un preot ortodox. Li s-a acceptat tuturor doar ultima cerere, la Curtea Marțială mergând numai Vasile Chilian, doar el având dreptul să vorbească cu germanii și de-abia apucând să redacteze testamentul pe Evanghelia adusă de preot. Intervenția lui Chilian a eșuat, așa cum s-a întâmplat și cu încercarea de intervenție pe lângă Alexandru Marghiloman. S-a propus chiar răscumpărarea lor, „...ceea ce nu s-a admis, că acest proces a făcut mare senzație în Germania.”⁸⁰

Plângeau cu toții, inclusiv Ștefanache Săcăluș, gândindu-se la cei 11 copii ai săi și la soția bolnavă, „...tocmai când își făcuse o bună stare, ca să poată gusta restul vieții.”⁸¹

Ultima noapte de detenție a fost cumplită pentru fiecare dintre ei: „Tăcerea era mormântală, groaza cu atât mai penibilă, cu cât se auzeau mișcări din toate părțile.

Întunericul nopții se lasă de-a binelea; la capul fiecăruia dintre condamnați, nemții au aprins câte o lumânare, ca singuri să-și facă

⁷⁸ Radu Macovei, *op. cit.*, în „Atacul”, anul II, nr. 21, luni, 29 aprilie 1935, p. 3

⁷⁹ *Ibidem*

⁸⁰ *Ibidem*

⁸¹ *Ibidem*, în „Atacul”, anul II, nr. 22, luni, 5 mai 1932, p. 2

priveghiul fiind vii. În mijlocul acestei disperări, nimeni nu mai vorbea, orice mișcare era urmărită pas cu pas." ⁸²

A doua zi, joi, 17 / 30 august 1917, la ora trei, preotul îi mărturisește și îi spovedește. Peste o oră, îmbrăcați foarte sumar, sunt legați doi câte doi de mâini și suiți în duba ce-i aștepta în fața Arestului. Gărzile îi duc la poligonul de tragere al Garnizoanei Focșani. ⁸³ După ce-și sapă fiecare groapa, ⁸⁴ sunt legați fiecare de câte un par. După ce sunt legați și la ochi, urmează cele mai cumplite clipe: cele de așteptare. „Sfâșietoare era așteptarea, căci doctorul și procurorul neamț întârziiau. După o oră de așteptare, doctorul și procurorul sosesc, se așază armata în rând și se comandă câte o salvă de șapte focuri în pieptul fiecăruia...” ⁸⁵ care „au făcut ca cei patru vrânceni să se înmoaie și să se aplece spre pământul care l-au iubit așa de mult și pentru care se sacrificau” ⁸⁶. „Asemenea unor stejari, loviți năpraznic de trăsnet, cei care luptaseră pentru viața altora, uitând-o pe a lor, zăceau acum la pământ, fără viață, dar cu ochii deschiși, ca și cum ar fi privit soarele.” ⁸⁷ Au fost apoi îngropați în curtea Cazărmii Regimentului 10 Dorobanți Putna. ⁸⁸

La câteva zile de la execuție, ocupantul făcea cunoscut evenimentul opiniei publice focșănene și putnene prin următoarea

„Publicațiune

Prin sentința judecării din cauza spionajului au fost condamnați la moarte:

*Vasile Chilian, proprietar de moară din Tichirișul,
Sergentul V. Gălățan, prizonier de război român din Peatra,
Dumitrache Pantazică, agricultor din Tichirișul,
Toma Ioan Cotea, agricultor din Păulești,*

⁸² Ibidem, p. 3

⁸³ Ibidem

⁸⁴ A.N.Vn., fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 27 / 1964, f. 68

⁸⁵ Radu Macovei, *op. cit.*, în „Atacul”, anul II, nr. 22, luni, 5 mai 1935, p. 2

⁸⁶ Addenda 1, Simion Matei, **Satul meu**, în Valeriu D. Cotea, *op. cit.*, p. 349 - 350

⁸⁷ A.N.Vn., fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar 3, fila 26

⁸⁸ Monitorul Oficial..., p. 897

Ștefanache Săcăluș, primar din Păulești.

Sentința a fost executată prin împușcare.

În legătură cu aceste cazuri criminale, un număr de persoane au fost condamnate la mari pedepse de închisoare și muncă silnică.

Focșani, 3 septembrie (stil nou) 1917

(SS) von MORGEN

Comandantul General." ⁸⁹

La 15 septembrie 1917 (stil nou), germanii făceau cunoscut autorităților superioare Procesul – verbal de constatare a morții membrilor grupului Chilian:

„ Tribunalul Diviziei 89 Infanterie

Tribunalul Român Focșani

(Prin Tribunalul Corpului I de rezervă)

La 30 august 1917 înainte de amiază, la orele 5 și 30 de minute au murit în Focșani următorii locuitori:

Proprietar de mori, Vasile Chilian, născut în septembrie 1865 în Vidra

Agricultorul Toma Cotea, născut toamna 1860 în Vidra

Agricultorul Dumitrache Pantazică, născut în 4 decembrie 1876 în Tichiriș

Agricultorul și primarul Ștefanache Săcăluș, născut în 1863 în Păulești

Prizonierul Sergent V. Gălățan, se afla în ultimul timp la Regimentul 55 Infanterie și în timp de pace locuia în Piatra Neamț ss D.D.G.

ss. Dr. Pinsger

Consiliul de Resboi

15. 9. n. ab. 16.9.17

ss. Indescifrabil

Tribunalul de resboi de câmp." ⁹⁰

La 1 septembrie (stil nou) 1917, la cererea germanilor, preotul Alexe Vasilescu de la Capela Militară din Focșani trimitea

⁸⁹ A.N.Vn., fond Colecția de Documente, pachet XVIII, doc. nr. 28, f. 1

⁹⁰ Idem, fond Tribunalul Județean Putna, dosar nr. 1 / 1918, f. 54 – 54 verso

președintelui Tribunalului Diviziei 89 Infanterie două exemplare din Procesul - verbal încheiat după ce a asistat la execuție, unul fiind necesar Tribunalului Marțial german, iar celălalt familiilor condamnaților:

„ Proces Verbal

Anul una mie nouă sute șapte spre zece, luna august în 31 / 8 Focșani

Subsemnatul, confesor și preot al Capelei Militare din localitate, conform însărcinării dată de Tribunalul marțial german nr. 89 Infanterie Divizia III Tgl. St. P. L. cu data de 29 / 8 – 1917 de a mă prezenta la penitenciarul civil din strada Comisiei Centrale unde deținuții: Vasile Chilian din cătuna Burca, Toma Cotea din comuna Căliman, Dimitrie Pantazică din comuna Tichiriș, Ștefan Săcăluș din comuna Păulești, toți din județul Putna cum și Vasile Gălățeanu din județul Piatra Neamț, și condamnați la moarte de menționatul Tribunal pe ziua de 30 / 8 și cari ceruse formal, ca înainte de executare și la executare să fie însoțiți pe tot timpul de un preot ortodox și care să le îndeplinească toate serviciile religioase cerute de biserică.

La ora trei (3) a.m. fixată de Onor. Tribunal m-am prezentat la numitul penitenciar, unde am fost introdus de personalul militar de serviciu în camera deținuților; le-am ținut o cuvântare morală; după care le-am săvârșit Sf. Taină a Mărturisirii și Sf. Cuminecătură.

În urmă, condamnații au arătat dorința că ar voi să li se dea timp pentru a-și formula câte un testament pentru cei rămași după ei, dar li s-a răspuns că nu li se poate da nici o aprobare și nici timp nu mai este, sosind ora de executare.

I-am însoțit apoi la executare și de acolo i-am condus la locul de înmormântare, unde li s-a făcut obicinuita rugăciune de înmormântare, puindu-se cu toții într-o groapă la rând, după sistemul gropilor făcute mai dinainte pentru ruși și români în cuprinsul proprietății Regimentului Putna nr. 10, așezați cu capul la Miază-zi și cu picioarele la Miază-noapte; așa că cel întâiu pus în groapă este Vasile Chilian spre apus, al II) Toma Cotea, III) Vasile Gălățeanu, IV) Ștefanache Săcăluș și al V) spre Răsărit este Dumitru Pantazică.

Cu câteva momente înainte de executare, cu toții ne-au rugat să am atenție deosebită pentru locul unde au să fie înmormântați și a-l comunica familiilor lor pentru ca la timp să fie scoși și duși în sânul familiei lor.

Confesor, Preot Alexe Vasilescu." ⁹¹

Peste trei săptămâni, acest act s-a dovedit de mare folos autorităților locale, așa cum rezultă dintr-o Adresă trimisă la 21 septembrie 1917 de către Parchetul Tribunalului Putna comandantului Poliției orașului Focșani. Din document rezultă că germanii fac unele cercetări în legătură cu executarea membrilor grupului Chilian, cu datele lor personale și ale părinților, „*pentru ca Tribunalul să poată da cuvenita hotărâre spre a se ordona înscrierea în registrul stărei civile de morți.*” ⁹²

Cercetările aveau să se desfășoare într-un ritm deosebit de lent, deoarece preotul focșănean avea să fie audiat în legătură cu acest caz abia la 21 iunie 1918. ⁹³

În baza mărturiei acestuia, a Procesului - verbal deja menționat și a unei Adrese a Tribunalului Diviziei 89 Infanterie germană din 15 septembrie 1917, Tribunalul Județean Putna, reprezentat de N. N. Papadat, președinte, C. Al. Luculescu, judecător și Constantin Colocescu, procuror, a dispus redactarea Actelor de moarte (Certificatelor de deces). ⁹⁴ Totodată, Hotărârea luată de același Tribunal, prin Jurnalul nr. 192, referitoare la execuția și înmormântarea eroilor vrânceni, avea să fie trecută de ofițerul de Stare Civilă Focșani în Registrul de morți. ⁹⁵

După război, România atât de greu încercată trebuia să-și vindece rănile fizice și psihice provocate de pierderile de vieți omenești și bunuri materiale. În ciuda traiului greu, respectul opiniei publice față de cei care și-au dat viața pentru libertatea țării s-a

⁹¹ *Ibidem*, f. 49 – 49 verso

⁹² *Ibidem*, f. 61

⁹³ *Ibidem*, f. 59 verso

⁹⁴ *Ibidem*, f. 66 – 66 verso

⁹⁵ *Ibidem*, f. 64 verso

manifestat din plin. Lucrurile nu puteau să stea altfel în județul Putna, al cărui fiu, scriitorul și diplomatul Duiliu Zamfirescu, spunea: *«noi putnenii, ne-am făcut datoria către patrie mai mult decât ceilalți români, pentru că fiii noștri au murit, apărând-o, iar pământurile noastre au servit de zăgaz dușmanului... fiecare putnean este un erou ori un martir»*⁹⁶ Tot el însă atrăgea atenția contemporanilor săi: *«județul nostru este un mare cimitir, în care dorm somnul de veci eroii necunoscuți ai neamului nostru. Să nu uităm pe cei care și-au dat viața pentru țară.»*⁹⁷

Răspunzând acestui înalt comandament, întreaga populație a județului s-a mobilizat în a face ceva în memoria celor căzuți și a veni în ajutorul familiilor celor morți și dispăruți.

Referindu-ne strict la membrii grupului Chilian, trebuie amintit faptul că în ședința Adunării Deputaților din 20 februarie 1923, deputatul liberal putnean N. D. Chirculescu a evocat faptele lui Vasile Chilian și ale colaboratorilor săi, concluzionând: *„au murit toți ca eroii, lăsând mizeria în familiile lor, căci toți erau buni și harnici gospodari.”* Tocmai de aceea, el consideră că *„Acordarea unei pensii viagere soțiilor și reversibilă asupra copiilor până la majoritate, e o datorie patriotică din partea reprezentanței naționale.”*⁹⁸

Drept urmare, propune votarea în acest sens a unui Proiect de lege în cuprinderea următoare:

„Articolul 1 – Se acordă următoarele pensii viagere: 700 lei lunar doamnei Clemansa Vasile Chilian din comuna Vidra, județul Putna; câte 500 lei lunar doamnelor: Ioana Toma Cotea din Vidra (Putna); Stanca D. Pantazică din Tichiriș (Putna) și Maria (?) Ștefanache Săcăluș din Păulești (Putna), Aceste din urmă trei pensii reversibile asupra copiilor lor din căsătoriile cu Toma Cotea, Dumitrache Pantazică și Ștefanache Săcăluș, până la majorat.

*Articolul 2 – Plata acestei pensii se va face din veniturile bugetare ordinare.”*⁹⁹

⁹⁶ Apud Gheorghe I. Florescu, *op. cit.*, p. 2.382

⁹⁷ *Ibidem*, p. 2.384

⁹⁸ *Monitorul Oficial...*, p. 897

⁹⁹ *Ibidem*

Omul politic focșănean este susținut de ministrul de Interne, generalul Arthur Văitoianu care, la rându-i, face o trecere în revistă a activității grupului Chilian în perioada decembrie 1916 – mai / iunie 1917. Spusele sale dovedesc încă o dată „...*până unde țaranul nostru poate să împingă patriotismul.*”¹⁰⁰ De altfel, susține că s-a interesat de soarta urmașilor acestor eroi, imediat după război: „*Mai târziu, după ce dușmanul fusese gonit din țară, una din primele mele griji a fost să iau contact cu familia Chilian și cu ceilalți prieteni ai mei din munții Vrancei, cu care conlucram în timpul campaniei. Reluând contact cu tovarășii mei de luptă de pe atunci și cu familiile lor, am regăsit același cald patriotism și la femeile lor, în care unele fuseseră condamnate la muncă silnică și, care totuși, niciodată n-au solicitat nici o răsplată.*”¹⁰¹

În continuare, generalul face o referire strictă la un caz din Păulești – cel mai probabil al loanei Săcăluș: „*soția unuia din martiri, de loc din Păulești, al cărei soț fusese executat, vă pot spune că a suferit o adevărată dramă, în sensul că i s-au pus în casă câțiva soldați, care n-aveau altă menire decât să o amenințe mai în fiecare zi, că o va împușca și pe ea cât și pe micul ei copil. Din această pricină a căzut greu bolnavă de inimă și, dacă a putut rezista, ea este astăzi incapabilă de a munci și de a-și crește copilul.*”

Tot asemenea soția lui Chilian se străduiește din greu să-și poată agonisi traiul și același lucru pentru nevasta lui Gălățeanu și încă câțiva din prietenii noștri care toți ne-au ajutat în cursul campaniei și n-au cu ce-și întrețină copiii.” Cu alte cuvinte, conchide generalul, „*guvernul nu poate și nu trebuie decât să-și însușească proiectul de lege al domnului Chirculescu. E o datorie sfântă pentru noi, de a da o mână de ajutor cât de mică acestor martiri ai neamului nostru. Pot să vă mai adaug că familia regală, de câte ori a putut să ajungă până acolo, a căutat să vadă aceste familii, să le aducă cuvenita mângâiere, ajutându-le pe cât posibil; așa a fost soția martirului din Păulești, înmânându-i-se prin mine, un mic ajutor*”

¹⁰⁰ Ibidem

¹⁰¹ Ibidem

bănesc, îmi reamintesc cu ce vorbe am fost întâmpinat de ea: «să chem pe tata din sat întâi.» Am așteptat și când tatăl său, un bătrân și mândru țaran, a intrat în casă, ea i se adresă cu următoarele cuvinte: «Uite, tată, domnul general mi-a adus niște bani, dumneata mi-ai spus că tot ce s-a făcut s-a făcut pentru țară» și tăcu. Bătrânul m-a privit lung și mi-a răspuns mie: «Dacă Măria Sa a trimis, primește femeie» și a prinit. » ¹⁰²

În asentimentul lor, deputatul Simion Mândrescu face următoarea propunere: „...cred că este drept ...ca proiectul de lege să-și exercite puterea chiar din momentul executării celor căzuți pentru Patrie. » ¹⁰³

Adunarea Deputaților avea să adopte acest Proiect de lege în unanimitate. ¹⁰⁴

O altă mare realizare a locuitorilor județului Putna menită a cinsti memoria membrilor grupului Chilian a fost inaugurarea unui monument la Vidra, comuna natală a lui Vasile Chilian și Toma Cotea.

La începutul anului 1919, ziarul „Focșanii” informa despre acest lucru opinia publică, invitând-o să doneze după măsura inimii și a buzunarului, sumele fiind înregistrate pe listele de subscripție. De strângerea sumelor răspundea fruntașul liberal N. D. Chirculescu. O primă listă a fost consacrată unor personalități din județ, care au strâns suma de 3.100 lei: N. D. Chirculescu, Iorgu Poenaru, V. Mamigonian, Vasile Stănescu Putna, căpitanul Gheorghe Mărgineanu, Vasile Antonescu, Nică I. Macovei, Radu Negulescu, George Mateescu, maiorul Gheorghe Pastia, N. N. Săveanu, Anton Alaci, C. T. Tatovici, I. Purdilă, magistrat, doctorul Botta și V. Calalb. ¹⁰⁵

Pe o altă listă de subscripție din același an, pe care s-au făcut depuneri de peste 11.000 lei, figurau alte nume de vază, din Focșani și nu numai: Teodor Ienibace, Tedor Bassarabianu, Athanasie Marosin,

¹⁰² *Ibidem*

¹⁰³ *Ibidem*, p. 898

¹⁰⁴ *Ibidem*

¹⁰⁵ *Focșanii. Ziarul Partidului Liberal din județul Putna*, anul I, nr. 10, duminică, 3 februarie 1919, f. 2

Louis Papasu, C. Șerbănescu – Răcoasa, Stere Drăgoi, Florea Iftimescu, Al. Oravetz, I. Rădulescu – Râmnic, N. S. Rainu, maiorul Chr. Tomulescu și alții. Lor li se adăugau și două instituții – Banca „Milcov” și Primăria comunei Nereju. Lista era însă onorată de generalul Arthur Văitoianu, care dona din partea Ministerului de Război suma de 5.000 lei.¹⁰⁶ Dovedind un optimism debordant, acesta spera ca la începutul anului școlar 1920 – 1921, monumentul să poată fi inaugurat, pentru ca înfăptuirile celor patru martiri să poată fi un exemplu celor din prezent și viitorimii.¹⁰⁷

Constatând că visul nu se poate transforma în realitate atât de ușor, generalul Arthur Văitoianu ia inițiativa, prin anii 1922 – 1924, de formare a unui Comitet care să colecteze sumele necesare ridicării monumentului. Se dorea ca acesta să fie cât mai aproape de locul în care a fost surprins de nemți grupul condus de Barbu Pârâianu; inițial, s-a dorit ca monumentul să se ridice în curtea Școlii din Vidra, proiect abandonat însă după turnarea aici a unei fundații.¹⁰⁸ Referindu-se la acest deziderat, generalul Arthur Văitoianu, opina:

«Câteși patru au fost niște eroi ale căror figuri ar trebui să stea drept icoane în școli și cazărmi.»¹⁰⁹

În aprilie 1935, într-un ziar focșănean se pune pentru prima oară problema amplasării viitorului monument, opiniile oscilând între Focșani și Vidra și generându-se astfel o dispută între autoritățile civile și cele militare din județul Putna. Dar să lăsăm documentul de epocă să vorbească: „Din inițiativa domnului Colonel I. Urzică, Comandantul Regimentului 10 Dorobanți – Putna, reprezentanții autorităților locale au fost convocați în vederea ridicării unui monument pe locul unde au fost executați de către armatele de ocupație pentru vina de spionaj cei cinci vrânceni în frunte cu Vasile Chilian. Domnul colonel Urzică a luat deja contact cu sculptorul Dumitriu – Bârlad, obținând executarea monumentului în mod gratuit.

¹⁰⁶ *Ibidem*, anul I, nr. 21, duminică, 12 octombrie 1919, p. 3

¹⁰⁷ Gheorghe I. Florescu, *op. cit.*, p. 2384

¹⁰⁸ A.N.Vn., fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 27 / 1964, f. 68

¹⁰⁹ Apud Cezar Cherciu, **Vrancea și Ținutul Putnei. Un secol de istorie 1820 - 1920**, Editura Neuron, Focșani, 1995, p. 262

Domnul prefect Vasile Țiroiu susține însă ca monumentul să fie ridicat pe locul unde au fost prinși cei ce vroiau să treacă frontul, adică în apropiere de Vidra. E de semnalat că Vasile Chilian...nu se găsea printre cei prinși la locul sus pomenit. Așadar, nu la Vidra se petrec momentele cele mari ale dramei, ci în Focșani la poligonul de tragere al garnizoanei. Aici le sunt mormintele și aici la locul execuției poate fi atrasă mai mult atenția și curiozitatea vizitatorilor.

La locul unde a fost prins grupul ce voia să treacă dincolo, s-ar putea pune o placă comemorativă, care să amintească nenorocita întâmplare.

*Credem că părerea domnului Urzică va reuși să se impună.”*¹¹⁰

În aceeași lună, fostul conducător al grupului prins de nemți la podul de la Vidra, Barbu Pârâianu, acum general și comandant al Jandarmeriei Române, sosește la Focșani. La Arestul Preventiv, el a dezvelit placa comemorativă așezată pe peretele celulei în care a stat în 1917.¹¹¹ La propunerea prefectului Vasile Țiroiu referitoare la comemorarea eroilor vrânceni, Barbu Pârâianu răspunde prompt: *«Trebuie să facem negreșit ceva. Nu sunt eu singurul care să merit această recunoștință, dimpotrivă eu am îndurat pentru mine personal, pe când ei au îndurat moartea nu pentru ei, ci pentru alții. Să ne gândim împreună și să găsim o soluție.»*¹¹²

Realizarea monumentului avea să fie impulsionată și de dorința manifestată de Biblioteca „Suflet românesc” din Capitală de a oferi personalitate locurilor vrâncene legate de istoria Marelui Război; într-o Adresă înaintată prefectului județului Putna la 6 februarie 1936, instituția amintită mărturisea că intenționa „...ca în vara acestui an să așeze pe casa lui Chilian, cu toată cinstea cuvenită, o placă de marmură prin care să se eternizeze numele aceluia care pentru patrie

¹¹⁰ Scristeanu, **În memoria lui Vasile Chilian, Ștefanache Săcăluș, Dumitru Pantazică și Vasile Gălățeanu**, în „Atacul”, anul II, nr. 17, luni, 1 aprilie 1935, p. 4

¹¹¹ A.N.Vn., fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 30

¹¹² *Ibidem*, f. 32

a fost împușcat de nemți în ziua de 17 august 1917. La fel se va face și pentru tovarășii săi." ¹¹³

Aceeași instituție mai făcea un anunț interesant, referitor la publicarea unui studiu consacrat faptelor eroice ale lui Chilian și tovarășilor săi Săcăluș, Pantazică și Cotea. Biblioteca spera ca Prefectura Județului Putna s-o ajute nu doar financiar, ci să-i asigure distribuirea a 500 de exemplare. ¹¹⁴ Prefectura se arată în principiu de acord ¹¹⁵, dar documentele cercetate nu clarifică soluționarea acestei probleme în sens pozitiv. ¹¹⁶

La începutul lunii martie 1936, autoritățile locale decid implicarea tuturor vrâncenilor în realizarea monumentului care să eternizeze jertfa patrioților născuți pe aceste meleaguri. Așadar, Radu Săveanu, deputat liberal de Putna, Vasile Țiroiu, prefect și Dimitrie Hainăroșie, președintele Consiliului Județean Putna lansează următorul Apel:

„ Sunt 19 ani de când războiul pentru întregirea neamului românesc a însemnat cu flori de sânge și de foc meleagurile noastre. Din munții Sovejei și până în valea Siretului, ținutul acesta a fost locul sfânt pe care oștirea română a luptat în anul 1917 să plămădească o țară nouă.

Și în Vrancea, unde acum 400 de ani Ștefan cel Mare aduna flăcăii Babei Vrâncioaia ca să apere țara Moldovei, în aceeași Vrancea, armata română a aflat în sufletul ei puterea de rezistență.

Alături de oștire, unii vrânceni necunoscuți au ajutat cu jertfa ființii lor și au contribuit la biruința cea mare.

Între acești eroi rămân de-a pururi amintiți cei mai nobili vlăstari ai Vrâncii, Vasile Chilian, Dumitru Pantazică, Toma Cotea, Ștefanache Săcăluș.

Mobilizați prin ei însăși, fără a fi înrolați și rămași fără voia lor în teritoriul ocupat, ei au înfruntat primejdiile morții și călăuziți numai de dragostea de patrie, se pun în serviciul armatei noastre, ca

¹¹³ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 60 / 1936, f. 9

¹¹⁴ *Ibidem*

¹¹⁵ *Ibidem*, f. 24

¹¹⁶ *Ibidem*, f. 145 – 145 verso

informatori, ajutând să treacă frontul în Moldova liberă, pe toți ofițerii și ostașii români aflați în spatele armatei inamice.

Descoperiți de armatele germane, ei sunt judecați după legile aspre ale războiului, condamnați la moarte și uciși în luna august a anului 1917.

Moartea lor însă a înnobilit din nou vechea țară a Vrâncii și amintirea eroismului acestor vrânceni strălucește și va străluci de-a pururi ca o nestemată pe fruntea acestui colț de țară.

Ca un semn de recunoștință pentru acești martiri, ca o pildă pentru urmașii ce vor trece pe aceste locuri sfinte, am simțit că este o datorie pentru noi să nemurim în piatră această măreață aducere aminte.

Pe dealul Vidrei, privind în sus și în jos pe apa Putnei, în zona caselor unde și-au trăit viața acești viteji, voiui să ridicăm o troiță cu placă comemorativă.

Știindu-vă sufletul ales, dragostea de localitățile acestea, legăturile sufletești cu amintirea acestor eroi, facem un apel călduros să fiți alături de noi în această inițiativă, luptând împreună pentru o cât mai grabnică înfăptuire a ei.

În acest scop și în aceste simțiri, vă rugăm a lua parte la constituirea comitetului ce va avea loc în ziua de 25 martie orele 3 d.a. în localul școlii primare din Vidra.”¹¹⁷

La ședință au participat prefectul județului Putna, Vasile Țiroiu, președintele Consiliului Județean și al Camerei de Agricultură, Dimitrie Hainăroșie, șeful Serviciului de Drumuri și Construcții, inginer Iosipescu, arhitectul județului, Frederich Hamel, prim – pretorul Plasei Vrancea, Toader Panghel, preoții Gheorghe Tutoveanu și I. Băsnuță, protoereul Dragomir Dantiș, comandantul Legiunii de Jandarmi Putna, căpitan C. Cojocar, consilierii județeni M. Mircea și Rașcu Tutoveanu, avocații T. Rădulescu și I. Ștefănescu, cadrele didactice, primarii, preoții, notarii, percepatorii, picherii și locuitorii fruntași din Plasa Vrancea.¹¹⁸

¹¹⁷ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1936, f. 9 – 10

¹¹⁸ *Ibidem*, dosar nr. 121 / 1936, f. 10

În ciuda eforturilor financiare, autoritățile locale erau decise să facă tot ceea ce era posibil pentru realizarea monumentului atât de dorit de vrâncenii participanți la ședință. Lor li se comunică faptul că deputatul Radu Săveanu, prefectul Țiroiu și Dimitrie Hainăroșie, președintele Consiliului Județean, au intervenit la București în acest sens.¹¹⁹

Aflăm cu această ocazie că au fost solicitate mai întâi marile fabrici metalurgice Wolf, Haug, Malaxa și o turnătorie din Brașov, dar nu s-a ajuns la nici un rezultat datorită prețului cerut și amânărilor repetate.¹²⁰ S-a apelat apoi la generalul Pârâianu și prin acesta la generalul Tătăranu, șeful Marelui Stat Major, de loc din Focșani, al cărui văr fusese împușcat de inamic pe când dorea să treacă frontul.¹²¹ De aici s-a intervenit la generalul Angelescu de la Ministerul de Război, acesta dând ordinele cuvenite comandantului Arsenalului Armatei care avea să execute lucrarea.¹²²

În cadrul aceleiași ședințe, Vasile Țiroiu a propus ridicarea unei cruci comemorative, care să fie construită din beton armat cu plăci laterale din aramă și fixată pe un soclu în trepte și cu o înălțime de vreo 8 – 10 metri. Pe cruce se dorea să se așeze fotografiile eroilor și să se monteze plăci cu numele tuturor ostașilor vrânceni morți în război.¹²³

Se reamintea vrâncenilor că soluția finală s-a bazat pe analizarea mai multor propuneri de realizare a monumentului: fie o ciușmea monumentală care să curgă încontinuu, pe al cărei frontispiciu să se monteze o placă cu efigiile din marmură ale celor patru eroi, fie o capelă,¹²⁴ fie o cruce simplă, dar impozantă, pe soclul căreia să fie așezată o placă comemorativă. Această din urmă propunere a inspirat-o pe cea finală.¹²⁵

¹¹⁹ *Ibidem*, f. 10 – 10 verso

¹²⁰ A.N.Vn., fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 121 / 1931, f. 10 verso

¹²¹ *Ibidem*, f. 36

¹²² *Ibidem*, f. 37

¹²³ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 121 / 1936, f. 10 verso

¹²⁴ *Idem*, fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 34

¹²⁵ *Ibidem*, f. 35

Tot acum s-a hotărât poziționarea monumentului „*pe dealul Vidrei, înspre Putna, pe un loc înalt, de unde să se poată privi pe o întindere de mai mulți kilometri și la răscrucea drumurilor, pentru a fi privit de toată lumea în trecere prin Vidra.*”¹²⁶

În aceeași ședință s-a hotărât să se apeleze la ajutorul financiar al tuturor vrâncenilor și locuitorilor județului Putna.

S-a ales apoi un Comitet însărcinat cu îndeplinirea obiectivului. Acesta îi avea ca președinți de onoare pe N. N. Săveanu și generalul Barbu Pârâianu, președinte activ – Radu Săveanu, trei vicepreședinți – Dimitrie Hainăroșie, judecătorul M. Nedelcu și protoiereul Dragomir Danțiș, casier – prefectul Vasile Țiroiu și secretar – Teodor Panghel. Membrii erau în număr de 61, figurând aici soțiile celor patru eroi – Clemansa V. Chilian, Stanca D. Pantazică, Ioana T. Cotea și Ioana Șt. Săcăluș, precum și mulți preoți, oameni politici, cadre militare și polițienești, avocați, ingineri, arhitecți, consilieri județeni, controlori financiari, angajați ai Poștei Române, grefieri, învățători, primari, notari, percepitori și chiar și un invalid de război.¹²⁷

Se alege apoi un Comitet mai restrâns, având următoarea alcătuire: președinte – Radu Săveanu; trei vice-președinți – Dimitrie Hainăroșie, protoiereul Dragomir Danțiș și judecătorul M. Nedelcu; casier – prefectul Vasile Țiroiu; secretar – Teodor Panghel; membri – preotul Gh. Tutoveanu, avocatul Teodor Rădulescu, inginerul Iosipescu, arhitectul Frederich Hamel, comandantul Legiunii de Jandarmi Putna, căpitanul C. Cojocar, consilierul județean Rașcu Tutoveanu, învățătorii Simion Matei, Neculai Diaconu și primarul din Vidra, Vasile Chilian.¹²⁸

Grație dărniceii opiniei publice, s-au strâns circa 80.000 lei cu care s-a putut construi și inaugura monumentul de la Vidra.¹²⁹

Banii – solicitați, primiți și cheltuiți până în ultimul moment¹³⁰ – au reprezentat rodul mărinimiei întregii opinii publice putnene –

¹²⁶ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 121 / 1936, f. 10 verso

¹²⁷ *Ibidem*

¹²⁸ *Ibidem*, f. 10 verso – 11

¹²⁹ A.N.Vn., fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 1 / 1936, f. 68

persoane fizice, preoți,¹³¹ primării,¹³² spitale, precum cel din Vidra¹³³ și unități militare, precum Regimentul 9 Dorobanți din Râmnicu Sărat.¹³⁴ Merită amintit aici și cazul lui Aurel Gavrilescu, născut în Suraia, autor al volumului **Eroi în umbră**, dedicat tuturor patrioților români care au luptat și au murit în condiții asemănătoare cu cele ale lui Vasile Chilian și colaboratorii săi.¹³⁵ Acesta a fost impresionat de cazul vrâncenilor, pe care a avut șansa să-i cunoască în închisoarea din Focșani cu puțin timp înainte de execuție.¹³⁶

După aducerea la Vidra a impunătoarei cruci de aramă de către Arsenalul Armatei, în turnătoriile cărui s-a realizat,¹³⁷ a urmat o perioadă de lucru intens – toată luna mai și începutul lunii iunie – în vederea realizării soclului de beton și a fixării crucii. Mâna de lucru a fost asigurată de către localnicii vrânceni,¹³⁸ coordonați de meșterul Osvaldo Zuliani din Focșani și supravegheați de arhitectul șef Hamel și de reprezentantul Prefecturii, Octav Vasiliade.¹³⁹

Amplasat pe terasa mijlocie a Putnei, în satul Căliman, pe unde trece șoseaua Vidra - Focșani, în imediata apropiere de locul până unde Vasile Chilian a condus grupul de prizonieri, aproape de rețelele nemțești care erau înșirate peste apa Putnei, acolo unde era podul peste apă și unde începea zona neutră,¹⁴⁰ monumentul are o înălțime de opt metri.¹⁴¹ Impunătoarea cruce a fost realizată din lemn și

¹³⁰ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 121 / 1936, f. 18 - 19, 24

¹³¹ *Ibidem*, f. 3

¹³² *Ibidem*, f. 5 - 9, 30

¹³³ *Ibidem*, f. 4

¹³⁴ *Ibidem*, f. 29

¹³⁵ Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, **Vocație și destin. 600 fișe - portret pentru un tablou spiritual-istoric al județului Vrancea**, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 132

¹³⁶ A.N.Vn., fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 27 / 1964, f. 69

¹³⁷ Idem, fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 37

¹³⁸ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 121 / 1936, f. 98

¹³⁹ Idem, fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 38

¹⁴⁰ Idem, fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 24 / 1964, f. 68

¹⁴¹ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 121 / 1936, f. 98

îmbrăcată în aramă.¹⁴² Postamentul a fost construit din beton mozaicat, în trepte,¹⁴³ având laturile pătrate cu dimensiunea de cinci metri.¹⁴⁴

Din cele opt plăci de marmură cu inscripții prevăzute inițial, s-au așezat doar trei.¹⁴⁵ Pe prima dintre ele stă scris: *«Din inițiativa președintelui Camerei Deputaților N. N. Săveanu, a generalului inspector al jandarmeriei Barbu Pârâianu, a deputatului de Putna Radu N. Săveanu, a prefectului Vasile I. Țiroiu, a președintelui Consiliului Județean D. N. Hainăroșie, s-a ridicat acest monument cu osârdia lor și a frunțașilor Vrânceni și s-a sfințit în fața întregii populațiuni Vrâncene, în ziua de 14 iunie 1936 sub domnia M. S. Regelui Carol al II-lea.*

*Fiind prim ministru Gh. Tătărăscu, ministru de Interne I. Inculeț, prefect al județului Putna Vasile I. Țiroiu, primar al comunei Vidra Vasile Chilian.»*¹⁴⁶

Pe cea de a doua inscripție sunt menționați martirii cărora le este dedicat monumentul: *«Slavă și sfântă amintire martirilor vrânceni Vasile Chilian, Toma Cotea, Ștefanache Săcăluș, Dumitrache Pantazică și celor 1.410 eroi din satele Vrancei morți pentru patrie în anul 1917.»*¹⁴⁷

În fine, cea de a treia inscripție are următorul conținut: *«Pe aceste locuri în anul 1917 a fost vișorul războiului pentru întregirea neamului. Pe acest deal al Vidrei se aflau oștirile noastre; în față peste apa Putnei era armata germană. În teritoriul ocupat rămăseseră surprinși de năvala inamică mii de oșteni români. În zile și nopți de-a rândul, ei fură trecuți dincoace prin locuri ascunse, prin rețele și tranșee, sub focul aprig de obuze și mitralii, îndemnați și călăuziți de*

¹⁴² Idem, fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 27 / 1964, f. 10

¹⁴³ *Ibidem*; Vezi și Lelia Pavel, Dumitru Huțanu, **Monumentele eroilor din județul Vrancea în lupta pentru independență**, Editura Neuron, Focșani, 1995, p. 48 - 49

¹⁴⁴ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 121 / 1936, f. 98

¹⁴⁵ Idem, fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 27 / 1964, f. 69

¹⁴⁶ *Ibidem*, f. 10

¹⁴⁷ Apud Valeriu D. Cotea, *op. cit.*, p. 28

patru vrânceni locuitori din aceste sate. În iunie 1917, aceștia au fost descoperiți, prinși, judecați de comandamentul german și uciși la Focșani în luna august 1917. Și s-a ridicat acest monument în anul 1936, sub glorioasa domnie a Regelui Carol al II-lea, întru amintirea acestor martiri și a tuturor eroilor vrânceni morți în războiul pentru întregirea neamului»¹⁴⁸

De jur - împrejur, monumentul a fost pavat cu dale pătrate din ciment. În 1938, din inițiativa familiilor celor patru eroi vrânceni, acesta fusese înconjurat de un gard din rigle de lemn, deteriorat complet în 1964.¹⁴⁹

În timpul celui de - Al Doilea Război Mondial, monumentul a scăpat ca prin minune de spiritul revanșard al germanilor care vedeau în el simbolul înfrângerilor cumplite suferite pe aceste meleaguri.¹⁵⁰ Pentru români însă, dimpotrivă, el „simbolizează credința în divinitate, simțirea patriotică, jertfirea pentru țară, virtutea vrânceană.”¹⁵¹

Pentru o mai bună punere în valoare a sa, în 1973 s-a propus realizarea unei inscripții, gravată pe o placă de marmură, eternizându-se ultimul gând al celor patru eroi, dar exteriorizat doar de Vasile Chilian: « Mor pentru țara mea. »¹⁵²

Un asemenea monument nu putea avea parte însă decât de o manifestare grandioasă cu ocazia inaugurării sale, la 14 iunie 1936. Evenimentul era anunțat în termeni elogioși de presa locală: „Vrancea legendară, Vrancea istorică și eroică își îmbracă astăzi haina de sărbătoare pentru a sărbători într-o unanimitate înălțare sufletească sfințirea monumentului comemorativ al martirilor și eroilor vrânceni, jertfiți pe altarul patriei cu ocazia războiului întregirii neamului.”¹⁵³

De buna desfășurare a ceremonialului s-a ocupat Prefectura Județului Putna, care cu câteva zile înainte de eveniment trimitea

¹⁴⁸ Ibidem

¹⁴⁹ A.N.Vn., fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 27 / 1964, f. 69

¹⁵⁰ Idem, fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 11

¹⁵¹ Ibidem, f. 41 - 42

¹⁵² Ibidem, f. 42

¹⁵³ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 108 / 1936, f. 163

următorul Ordin prim - pretorilor Plaselor Vrancea și Zăbala, primarilor, notarilor, șefilor de Secție, de Posturi din comunele Preturilor Vrancea și Zăbala: „*Vestiți prin orice mijloc, toți locuitorii, bărbați și femei, tineri și bătrâni să ia parte la această sfântă sărbătoare.*

Luați din timp toate măsurile de ordine, în ce privește circulația și transportul.

Comuna Vidra va fi prevăzută din timp cu arcuri de triumf, ghirlande și steaguri.

Premilitarii ce vor sosi din ajunul zilei, vor fi cartiruiți în satul Voloșcani.

Scoala de Jandarmi va fi cartiruită în satul Burca.

Străjerii vor fi cartiruiți în Vidra.

Luați măsuri ca brutăriile din Vidra să aibă pâine suficientă și de bună calitate, servită în bune condițiuni fără nici o sporire de prețuri.

Fiecare primar își va alcătui detașamentul de luptători din anii 1916 - 1918 și vor defila călări, îmbrăcați în portul vrâncenesc, având steagul comunei în frunte.

Detașamentul va avea cel puțin 40 călăreți. Nu se admite călăreț fără șei și fără frâie.

Primarii vor purta eșarfele oficiale.

Scolile din Vrancea vor trimite delegațiuni de 30 - 40 elevi și eleve din cei mai răsăriți, îmbrăcați numai mocănește, conduși de domnii învățători respectivi.

*Populația care va asista la serbare va avea dinainte desemnat locul pentru staționare.”*¹⁵⁴

Pentru manifestarea de la 14 iunie 1936 s-a alcătuit și un program. Conform acestuia, la ora 9 dimineața s-au oficiat Te Deum-ul și sfințirea monumentului de către cei trei protoierei ai județului Putna și un sobor de 12 preoți din întreaga Vrancea.¹⁵⁵

¹⁵⁴ *Ibidem*, dosar nr. 121 / 1936, f. 15

¹⁵⁵ *Ibidem*, f. 14

Între orele 10 și 11 au ținut scurte cuvântări N. N. Săveanu, generalul Păltineanu, deputatul Radu Săveanu, protoiereul Dragomir Danțiș, învățătorii Neculai Diaconu și I. Răileanu, delegatul Societății Fundațiilor Regale, delegatul studențimii putnene, generalul Barbu Pârâianu, preotul G. Tutoveanu din Vidra, Simion Matei, învățător din Vidra și Vasile Chilian, primarul localității.¹⁵⁶

Cu acest prilej, generalul Barbu Pârâianu declara: *«Toți cei cinci eroi merită toată lauda și pot fi trecuți ca eroi în cartea neamului, iar patriotismul lor – un exemplu al viitorului.»*¹⁵⁷

În onoarea sufletelor rare de care au dat dovadă eroii vrânceni, al căror vis nu s-a împlinit și pentru ei, dar pentru care posteritatea păstrează veșnică amintire,¹⁵⁸ au defilat în următoarea oră elevii din Vidra și delegațiile școlilor din Țara Vrancei, străjerii, premilitarii din zonă, un detașament militar și unul alcătuit din veteranii din Primul Război Mondial.

După prânz, a urmat cununia unei tinere din Spulber, botezată în 1917 de căpitanul (pe atunci) Barbu Pârâianu.

Programul s-a încheiat cu serbarea oferită de Școala din Vidra și Școala de Jandarmi.¹⁵⁹

La manifestare au mai asistat, între alții: profesorul universitar Vasile Ispir, primarul orașului Focșani, Paul Tomescu, administratorul financiar I. Silaghi și I. Iov, inspectorul școlar al județului Putna.¹⁶⁰

Referindu-se la această minunată zi, Vasile Țiroiu deapănă atât de frumos firul amintirilor: *„Mii de mocani din toate satele vrâncene coborâseră aici, însuflețiți de sfințirea acestei înfăptuiri. Șoseaua națională și drumurile vecine erau pline de lume. Veniseră pe jos, în căruțe sau călări pe cai mărunți de munte, purtând, bărbații toiege și crângi de brad, ca la nuntă și femeile buchete de flori.*

Venise multă lume și de la podgorie, din Panciu, Odobești și Focșani și nuanțarea plină de farmec a portului de munte contrastă,

¹⁵⁶ *Ibidem*

¹⁵⁷ Apud Cezar Cherciu, *op.cit.*, p. 262

¹⁵⁸ Addenda 1 Simion Matei, **Satul meu**, în Valeriu D. Cotea, *op.cit.*, p. 353

¹⁵⁹ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 121 / 1936, f. 14

¹⁶⁰ Valeriu D. Cotea, *op.cit.*, p. 241

într-un aspect de măreție, față cu straiul strămoșesc.” ¹⁶¹ Nu a putut să nu fie impresionat de uralele mulțimii în momentul dezvelirii monumentului, de liniștea sacră păstrată de participanți în momentul slujbei religioase, ¹⁶² și de clipa în care, la final, toată lumea s-a îndreptat, ca la un semnal, către cele patru familii îndoliate pentru a le prezenta un ultim omagiu. ¹⁶³

Multe personalități vrâncene și putnene, deși ar fi dorit din suflet să fie martori la mărețul moment, nu au reușit, din diverse motive, să facă acest lucru; printre ei s-a numărat și savantul Simion Mehedinți, care trimitea bunului său prieten și colaborator Vasile Țiroiu următoarea telegramă: *«Sunt cu toată inima în mijlocul vrâncenilor la cinstea ce se cuvine bunilor români care s-au jertfit pentru țară, fie numele lor binecuvântat.»* ¹⁶⁴

Un an mai târziu, la 7 iulie, Ateneul Popular „Eroul Vasile T. Chilian” din Vidra își publica Statutele. După cum rezultă din document, scopul fundamental al tinerei instituții era *„să popularizeze prin conferințe, serbări și publicații faptele demne de admirat ale eroului Vasile T. Chilian și ale tuturor eroilor vrânceni care s-au sacrificat în timp de război,...să răspândească și să întărească în sufletele sătenilor dragostea de țară, credință și rege, dând mereu ca exemplu pe Chilian și tovarășii săi, precum și eroii de seamă ai neamului nostru”*. ¹⁶⁵

Eroii vrânceni au rămas în inima oamenilor de pe acele meleaguri, faptul fiind demonstrat de comemorările care s-au făcut în vechiul ținut vrâncenesc. Un exemplu în acest sens este și *„Chemarea către vrânceni”* făcută în același an de către Societatea Culturală „Tudora Vrâncioaia” din Bârsești: *„În ziua de 26 septembrie a.c., cu prilejul împlinirii a 20 ani de la moartea eroilor vrânceni și cu ocazia deschiderii școalelor primare se vor da în comuna Bârsești serbări*

¹⁶¹ A.N.Vn., fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 39

¹⁶² *Ibidem*, f. 40

¹⁶³ *Ibidem*, f. 41

¹⁶⁴ *Ibidem*, f. 23

¹⁶⁵ A.N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 314 / 1937, f. 37 - 37 verso

culturale de către școalele primare Bârsești și Topești și cu concursul centrului premilitar București, la care este chemată să ia parte toată suflarea de pe meleagurile Vrancei. Se va glorifica faptele de eroi ale lui Vasile Chilian cu Pantazică, Cotea și Secăluș împușcați de germani și a tuturor eroilor vrânceni, căzuți în războiul cel mare." ¹⁶⁶

O altă manifestare a recunoștinței putnenilor față de membrii grupului Chilian a fost aceea a grijii față de întreținerea corespunzătoare a locului lor de veci.

În 1925 ar fi putut însă interveni o schimbare, în sensul strămutării rămășițelor pământești ale acestora. Faptul este dovedit de Adresa pe care Prefectura o trimite Societății „Mormintele Eroilor”, la 7 octombrie: „Un comitet pus sub patronajul domnului ministru Chirculescu, voind să exhumeze și să transporte la Vidra osemintele celor 3 martiri și anume: Vasile Chilian, Pantazică etc., executați de armatele germane, unde se vor înluma definitiv. Pentru a servi de pildă și patriotism generațiilor viitoare s-a hotărât ridicarea unui monument.

De aceea, vă rugăm să binevoiți a încuviința exhumarea lor, încunoștiințând și comitetul județean regional." ¹⁶⁷

Proiectul avea să fie sortit eșecului, așa cum ne-o dovedește un document militar din 1930, în care se spune, referitor la Vasile Chilian și colaboratorii săi: „Astăzi osemintele lor zac somnul de veci în cimitirul eroilor din Focșani”. ¹⁶⁸

La 12 septembrie 1937, cu prilejul comemorării a 20 de ani de la moartea celor patru vrânceni, un Comitet aflat sub președinția generalului Arthur Văitoianu a depus, în semn de recunoștință, o candelă pe mormântul lor din curtea Regimentului 10 Infanterie Focșani. ¹⁶⁹

În noiembrie 1940, osemintele eroilor aveau să fie deshumate și așezate în cripta Mausoleului din Focșani. Referindu-se la acest eveniment, un ziarist local nota: „Joi, 21 noiembrie, la ora 11

¹⁶⁶ Ibidem, dosar nr. 104 / 1937, f. 119

¹⁶⁷ Ibidem, dosar nr. 96 / 1925, f. 15

¹⁶⁸ Mărăști, Mărășești, Oituz..., doc. nr. 197, p. 384

¹⁶⁹ A.N. Vn., fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 27 / 1964, f. 69

dimineața, a avut loc în curtea regimentului 10 infanterie din localitate, deshumarea osemintelor eroilor vrânceni Vasile Chilian, Toma Cotea, Ștefan Secăluș, Dumitru Pantazică și Vasile Gălățeanu, împușcați în ziua de 17 august 1917 de trupele de ocupație, fiind acuzați de spionaj în favoarea României.

Au luat parte la această solemnitate familiile eroilor, precum și domnii: colonel Tănăsescu, comandantul Regimentului 10 Dorobanți, maior Bădescu, maior Georgescu și ceilalți ofițeri din regiment și trupă.

Serviciul religios a fost oficiat de S. S. Preot maior Gheorghiu, confesorul Garnizoanei.

S. S. a luat cuvântul, preamărind memoria eroilor, care deși civili și-au sacrificat viața pentru patrie. Adresându-se apoi trupei, S. S. a spus că moartea acestor eroi să le fie pildă.

S-a format apoi un important cortegiu care s-a îndreptat spre Mausoleul orașului, unde a avut loc reînhumarea osemintelor martirilor vrânceni.

În mausoleu, d. colonel Tănăsescu a adresat câte un cuvânt de mângâiere familiilor celor uciși, după care solemnitatea a luat sfârșit. ”¹⁷⁰

După depunerea eroilor în cripta Mausoleului din Focșani, racla dinspre est, candela care se afla pe mormântul din curtea Regimentului 10 Infanterie Focsani a fost mutată în Cimitirul German din oraș.¹⁷¹

La 21 aprilie 1953,¹⁷² șeful Muzeului Militar din București, general-maior M. Maltopol¹⁷³, în urma inspectării mausoleelor și cimitirelor de război din acest colț de țară, redacta un Memoriu

¹⁷⁰ H. Orleanu, **Deshumarea osemintelor unor eroi la Focșani**, în *Focșanii*. Independent de atitudine și informații, anul II, nr. 63, 24 noiembrie 1940, p. 4

¹⁷¹ A.N.Vn., fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 21 / 1964, f. 69

¹⁷² Cornel Țucă, Iulian Boțoghină, **Documente inedite privind restaurarea operelor comemorative de război în Vrancea**, în *Cronica Vrancei*, vol. II, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura D. M. Press, Focșani, 2001, p. 288

¹⁷³ *Ibidem*, p. 294

referitor la starea în care se aflau acestea.¹⁷⁴ Referitor la Mausoleul din Focșani, de care răspundea Sfatul Popular al acestui oraș, generalul-maior Maltopol remarcă faptul că din mormântul eroilor vrânceni „*n-a mai rămas decât piatra cu inscripția candeliei veșnice de la căpătâi*”.¹⁷⁵

Drept urmare, la 29 iunie 1953, generalul-maior M. Maltopol cerea sprijinul Direcției Superioare Politice a Armatei și Direcției Propagandă și Agitație¹⁷⁶ să fie așezată la loc piatra mormântului martirilor Chilian, Cotea, Pantazică, Săcăluș și Gălățeanu.¹⁷⁷

Din când în când, faptele acestor oameni trebuie reamintite, nu doar pentru a nu fi uitate, ci pentru a oferi un exemplu. Drama trăită de ei a scos la iveală eroi cu o personalitate puternică, cu un dezarmant și totodată nobil spirit de sacrificiu¹⁷⁸, cu un curaj extraordinar fundamentat pe respectul față de Țară, pe care o doreau cu orice preț liberă.¹⁷⁹ Uriașul lor entuziasm a fost indisolubil legat de speranța în victorie¹⁸⁰ și de ideea de datorie sacră față de Patrie.¹⁸¹ Au știut să-și atragă populația locală de partea lor și, fără a fi pregătiți pentru vreo activitate de spionaj, au făcut-o, poate, mai bine decât profesioniștii, dovedind inteligență, perspicacitate, abilitate, spirit comunicativ, agreabil și multă stăpânire de sine, dezinvoltură¹⁸² și o infinită voință.¹⁸³

Acești adevărați «eroi din umbră»¹⁸⁴, cum atât de plastic i-a numit Aurel Gavrilă pe cei patru vrânceni, care, deși nu au folosit armele, au dovedit o cu totul altfel de vitejie; ei „*au înțeles...că în*

¹⁷⁴ *Ibidem*, p. 288

¹⁷⁵ *Ibidem*, p. 290

¹⁷⁶ *Ibidem*, p. 297

¹⁷⁷ *Ibidem*, p. 299

¹⁷⁸ A.N.Vn., fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 28 - 29

¹⁷⁹ Valeriu D. Cotea, *op. cit.*, p. 234

¹⁸⁰ *Ibidem*

¹⁸¹ Gheorghe I. Florescu, *op. cit.*, p. 2.384

¹⁸² C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu, *op. cit.*, p. 156

¹⁸³ Gheorghe I. Florescu, *op. cit.*, p. 2.382

¹⁸⁴ Apud Valeriu D. Cotea, *op. cit.*, p. 233

spatele frontului pot să lupte tot așa de eroic, poate chiar mai mult decât cei din tranșee".¹⁸⁵

Din toate aceste motive, generațiile prezente și viitoare, din județul Vrancea și nu numai, au datoria morală de a-i venera pe acești bravi vrânceni.¹⁸⁶

Spiritul de sacrificiu dovedit de toți membrii grupului Chilian, atașamentul lor față de Țară manifestat atât de plenar au atras atenția nu numai istoricilor și memorialiștilor, ci și corifeilor literaturii. Impresionați de faptele acestor eroi, o serie de scriitori vrânceni le-au imortalizat faptele și trăirile în pagini de un realism tulburător. Dintre acestea, rețin atenția cele două romane semnate de Virgil Bostănar - „*Trei în furtună*” și Traian Olteanu - „*Muntele și piatra*”. Ieșite de sub tipar la un interval scurt de timp (1987, respectiv 1988), sub girul a două edituri de prestigiu (Editura Militară și Albatros), cele două lucrări au meritul de a contribui, prin mijloacele specifice domeniului literar, la întipărirea în conștiința generațiilor de ieri, de azi și de mâine a unor modele existențiale aparte, caracteristice unor adevărați „*Oameni ai Cetății*”.

Cu toate că în romanul lui Virgil Bostănar Ștefanache Săcăluș nu este decât un personaj secundar, puternica sa personalitate se face totuși pregnant simțită. De la bun început se spune despre el că a fost „*om gospodar și serios*”,¹⁸⁷ care n-a stat pe gânduri când a fost vorba să fie de folos statului român, atunci când acesta i-a cerut-o.

În calitate de membru al grupului Chilian, a știut că ajutorul pe care îl dă Țării și armatei române este un adevărat joc cu moartea,¹⁸⁸ responsabilitatea fiind imensă,¹⁸⁹ iar riscul enorm. Greșeala unuia dintre acești adevărați patrioți era greșeala tuturor, ducând inevitabil la dispariția grupului, faptul având consecințe nefaste pentru soarta frontului din această zonă.¹⁹⁰

¹⁸⁵ A.N.Vn., fond Sfatul Popular Raion Focșani, dosar nr. 27 / 1964, f. 67

¹⁸⁶ Idem, fond personal Vasile I. Țiroiu, dosar nr. 3, f. 28 - 29

¹⁸⁷ Virgil Bostănar, **Trei în furtună**, Editura Militară, București, 1987, p. 29

¹⁸⁸ *Ibidem*, p. 96

¹⁸⁹ *Ibidem*, p. 98

¹⁹⁰ *Ibidem*, p. 99

Ștefanache Săcăluș a participat la acest „*joc cu focul*” fără teamă și cu totală dăruire. Folosindu-se de drumuri neștiute de ocupant și de ascunzători pregătite anume, el a ajutat pe prizonierii români fugiți din lagăre să treacă linia frontului, asigurându-i merinde, haine și medicamente. Făcea totul cu simțământul că reușita lui era reușita tuturor camarazilor săi.¹⁹¹

Autorul îl prezintă pe Săcăluș ca fiind conștient de faptul că participă la un alt gen de război, nu ca cel de pe front; se considera victorios ori de câte ori trecea pe sub nasul inamicului soldații rătăciți în timpul retragerii, pe cei rămași în teritoriul inamic, răniți fiind și pe cei fugiți din lagăre; căci toți aceștia nu erau doar viitori combatanți, ci calea prin care se transmiteau toate informațiile deținute despre inamic, informații deosebit de prețioase pentru armata română. Știa foarte bine că stă „*pe un butoi de pulbere*” și că ceea ce-i garanta viața era tocmai capacitatea de a se comporta față de germani și chiar față de consăteni ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.¹⁹²

Om de ispravă, prezent la datorie, Ștefanache Săcăluș, ca toți ceilalți tovarăși ai săi rămâne totuși o parte dintr-un sistem, o verigă dintr-un lanț, asigurând legătura „*din sat în sat, din stână-n stână, din om în om*”.¹⁹³ Și-a riscat viața pentru cauza cea mai măreață, îndeplinind sacra misiune dată de generalul Văitoianu înainte de începerea ostilităților.¹⁹⁴ A luptat pentru ca românul să se simtă cu adevărat acasă, fără a-i mai fi frică de clipa următoare, care ar fi putut însemna la fel de bine suferință, umilire, chiar și moarte.¹⁹⁵ A fost tot timpul unul din cele mai apropiate ajutoare ale lui Vasile Chilian, dovedind rezistență psihică,¹⁹⁶ curaj și spirit de prevedere.¹⁹⁷

Cu toate acestea, momentul cheie al existenței sale îl constituie, în roman, nu atât acela al capturării, cât cel în care a avut de ales între

¹⁹¹ *Ibidem*, p. 100 - 111

¹⁹² *Ibidem*, p. 152 - 153, 156

¹⁹³ *Ibidem*, p. 184

¹⁹⁴ *Ibidem*, p. 185

¹⁹⁵ *Ibidem*, p. 186 - 187

¹⁹⁶ *Ibidem*, p. 188

¹⁹⁷ *Ibidem*, p. 189

a-și părăsi sau a-și ajuta Țara. Căci ar fi putut să se refugieze în munți, unde ar fi fost cu greu de găsit. A avut însă demnitate și a alungat gândul acesta,¹⁹⁸ „*pentru că acest popor are cultul libertății și a rezistenței în fața marilor pericole*”.¹⁹⁹ Aidoma celorlalți membri din grup, Ștefanache Săcăluș a simțit că trebuie să se implice, făcând-o de bună voie, după îndemnul inimii. Doar astfel se simțea cu adevărat liber.

Și pentru el însă avea să fie valabilă observația făcută de unul dintre tovarășii săi: „*Aveau la fel de multe șanse de scăpare ca un soldat care pleacă la atac. Nici nu știi când vine glonțul și te răpune de n-ai vreme să-ți faci măcar rugăciunea*.”²⁰⁰ Ca toți ceilalți, a suportat cu demnitate detenția,²⁰¹ murind cu fruntea sus, încredințat „...*că acțiunea lor neînfricată însemnase o părticică de contribuție la acest măreț episod al luptei poporului român pentru apărarea libertății și independenței sale*.”²⁰²

Ștefanache Săcăluș apare însă mult mai bine individualizat în romanul lui Traian Olteanu, **Muntele și piatra**. De la bun început i se precizează statutul, în august 1916 fiind deja un gospodar în vârstă care se ținea destul de bine pentru anii săi....Fusesse timp îndelungat primar la Păulești.

În legătură cu sfârșitul grabnic al războiului, dorit de toată lumea, el avea o opinie aparte: „...*până la urmă, singuri va trebui să ne ajutăm, să hotărâm pentru noi*.”²⁰³ Întrebat cum trebuie făcut acest lucru, Săcăluș se arată deosebit de tranșant: „...*și cu parul, de-o fi nevoie. Dacă-i de murit, poți să te duci spre groapă fie împins de glonț, fie pocnit în moalele capului. Dar, poate că ați uitat de mândria vrânceanului?*...

¹⁹⁸ *Ibidem*, p. 195

¹⁹⁹ *Ibidem*, p. 198

²⁰⁰ *Ibidem*, p. 218

²⁰¹ *Ibidem*, p. 215

²⁰² *Ibidem*, p. 213

²⁰³ Traian Olteanu, **Muntele și piatra**, Editura Albatros, București, 1988, p. 11

*Cât despre mine, mai repede dau foc la casă și mă arunc în mijlocul ei, decât să-l aud pe unul poruncindu-mi în bătaură. Aștia sunt trufași, îți iau vitele și tot ce-ai agonisit într-o viață, apoi îți sterpelesc și icoanele, îți distrug vorbele și cântecele și tot ce mai ții în suflet.”*²⁰⁴

Atenționat de un preot că agită spiritele, Săcăluș replică: „...Cel mult îi scutur, le clătesc mintea. Iar de-o fi și-o fi, om vedea atunci, fiecare, ce-i de făcut. S-ar putea să-i și agit Ce ziceți, fraților, luăm în palme nisip și-l lăsăm să se scurgă printre degete, așteptând să se treacă ziua în noapte, sau punem umărul să urnim căruța spre ai noștri?”²⁰⁵ Scriitorul insistă în a prezenta cititorului particularitățile care făceau din Ștefanache Săcăluș un adevărat lider: „Mai în vârstă, adesea reținut. Fusese, ani în șir, primar și poate de atunci – când se știa ascultat, urmărit și judecat – se obișnuise să-și măsoare vorbele și mersul, întregul fel de a fi. Uneori, umbla grav, cu fereală, aproape pregătindu-și gesturile. Are zece copii și, poate de asta, când ia parte la o discuție, face cum face și aduce vorba de „ieduții” lui care îi luminează și-i bucură casa. De multe ori îl auzi spunând: «Asta-i viața...Așa vreau eu să fie o gospodărie: plină de bucurie. Bogăția adevărată, de la copii se trage». De fapt, calmul și gravitatea sunt mult mai subțiri decât se vădesc. Sub ele se arată repede un bărbat vesel și priceput, un om care nu știe ce-i odihna.”²⁰⁶

Stând de vorbă cu prietenul său Dumitrache Pantazică, Săcăluș îl lămurește că nemții vor părăsi țara numai dacă vor fi determinați să facă acest lucru: „Să le tragem o mamă de bătaie, încât să ne țină minte. Ce-i drept, ne-au luat cam pe nepregătite, dar le-am arăta de ce suntem în stare. Iar tu, nu te mai văita ca o babă cu plânsul și afurisenia în poală. Doar n-ai fi vrut să-ți termine nemții casa. Rabdă. Du-te și mângâie securea sau pune-ți mintea la treabă. Asta-i viața...trebuie să știi a primi dar, la fel de bine, a da. Dacă nu poți să fii demn până la capăt, mai bine să te mănânce viermii pământului

²⁰⁴ Ibidem

²⁰⁵ Ibidem, p. 12

²⁰⁶ Ibidem, p. 13

ăsta. Vezi, trăim o bună bucată de vreme, fără să-i dăm vieții un drum, un rost anume. Dar, iată, lucrurile astea nu mai sunt de-ajuns. Începem să căutăm un înțeles adevărat, ca pe un măr de aur. Îl găsim, nu-l găsim!" ²⁰⁷ Consătenii îl apreciau foarte mult pe acest om harnic, bun povestitor, familist convins, dar care le ascundea totuși ceva: „Munca mult. Cu gândul la ograda plină de copii sau de teama sărăciei, niciodată nu-l găseai în preajma cuptorului....Oamenii spuneau: «Secăluș nu doarme, își face planuri, aranjează el ceva....»" ²⁰⁸

În calitate de membru al Partidului Național Liberal, afirmă autorul, Ștefanache Săcăluș știa cât de important era ca România să fie cu adevărat Mare. ²⁰⁹ Tocmai de aceea, el nu a pregetat să-i ofere tot sprijinul lui Vasile Chilian, netemându-se pentru viața lui și punând mai presus datoria față de Țară, cerută de conștiință, decât cea de familie, cerută de suflet. ²¹⁰ Încrezător în justetea cauzei căreia i se dedică, i se adresează ferm lui Chilian: „Am înțeles de ce-ai venit. Cu noi ce faci? ... Să știi că, la o adică, poți conta pe mine. Te voi ajuta cu tot ce vei crede de cuviință.” ²¹¹ Dârz din fire, și-a îndeplinit cu conștiinciozitate misiunea de călăuză pentru grupurile trimise de învățătorul Radu Macovei.

Era pe deplin conștient de risc. Spunea că viața omului nu-i un ghem, să-l răsucească fiecare cum vrea. Trebuie depănată cum se cuvine, iar dacă moartea ne este hărăzită de la naștere, e bine să rostim cele ce se văd, cum trebuie să hotărâm asupra a ceea ce ne aparține. Nu numai vorbele, ci și gesturile îi trădau frământarea lăuntrică, având mișcările repezite, energice, care păreau că vin să sublinieze fiecare vorbă. Măinile alergau iute, parcă în același timp cu sunetele. Chiar și atunci când situația pare a-l copleși, îi rămâne totuși o frântură de optimism. La un moment dat, îi spune lui Vasile Chilian: „Nu se mai termină războiul ăsta...A intrat ca un fir de apă în sat și

²⁰⁷ Ibidem, p. 95

²⁰⁸ Ibidem, p. 116 - 118

²⁰⁹ Ibidem, p. 119

²¹⁰ Ibidem, p. 120

²¹¹ Ibidem, p. 122 - 123

până la urmă a ajuns să ne despice ca o daltă....Nimic nu s-a schimbat în lume...silnicia are alt nume, dar același miros. Cine știe...poate o să scăpăm cu viață din toată încheștarea asta...câteodată, mi se pare că miros a cadavru ... semăn cu un mort.... " ²¹²

Strania presimțire avea să se transforme însă în cumplită certitudine. Îndurând cu demnitate exemplară detenția și procesul, Ștefanache Săcăluș îi apare cititorului ca un veritabil erou care doar în aparență este biruit de soartă, triumful cauzei sale învingând moartea.

Așadar, pe de o parte, personajul nu poate să nu arate că este *om* ca toți ceilalți; și, tocmai de aceea, suferă și plânge chiar, gândindu-se la cei zece copii și la soția bolnavă: „*ar fi fost în stare să mai facă atâtea, ar fi reușit să le ofere un sprijin, dar îi lăsase singuri, tocmai când aveau cea mai mare nevoie de el. Parcă le întorsese spatele, refuzându-i*”²¹³.

Pe de altă parte însă, același erou își dă seama că sacrificiul său nu a fost inutil, atunci când, izbucnind în plâns în timpul procesului, un ofițer german îl întreabă că dacă el plânge, un om „*fără importanță*”, atunci germanii, care din cauza lor au pierdut o armată întreagă, ce să mai facă ? ²¹⁴ Săcăluș simte furie seacă în fața morții, cu toate că știe că a biruit-o, ²¹⁵ aflând că „*la Mărășești se vorbea de victorie*”²¹⁶.

Până în cea din urmă clipă a fost convins că moare pentru existența liberă și demnă a poporului său, cu toate că „*simte că e slăbit și neputincios, ca și cum ar fi pus noaptea, peste umeri, un pumn de ani; deodată, prea mult, o picătură grea*”²¹⁷. Asemenea stări, inerente unor astfel de momente dramatice, sunt totuși trecătoare, rațiunea trăind o ultimă și mare biruință: „*Nu-i purta pică lui Chilian..., se simțea mândru de tot ceea ce se petrecuse. S-ar putea spune că și-a*

²¹² *Ibidem*, p. 141

²¹³ *Ibidem*, p. 187

²¹⁴ *Ibidem*, p. 196

²¹⁵ *Ibidem*, p. 187

²¹⁶ *Ibidem*, p. 196

²¹⁷ *Ibidem*, p. 221

ales moartea ...Trebuia făcut ceva pentru Țara asta". ²¹⁸ Aflat în celulă, este tentat să-și sape crezul său în zid, cu toarta gamelei: «Trăiască România Mare!» Își reprimă gestul, considerându-l inutil, victoria armatei române nefiind decât o chestiune de timp. ²¹⁹ Considera că jertfa lui nu era zadarnică, unirea cu frații de peste munți fiind inevitabilă.

Nu se teme de durerea trupului așa cum se teme de cea sufletească, „gheara ascunsă în adâncul ființei...oftează, începe să plângă, își cunoaște sfârșitul și nu se teme”. ²²⁰

Stările de spirit contradictorii, trecerea de la un simțământ la altul nu împiedică pe Săcăluș să-și facă un ultim curriculum vitae, înscris în conștiința sa: se afla „în pragul plecării pentru totdeauna...și-a privit întreaga viață, fără să se rușineze de nimic. Nu am făcut cine știe ce...Orice vrâncean ar fi procedat la fel. Când a fost să ne știm dreptatea siluită, iar libertatea îngenunchiată, ne-am ridicat în contra domnilor ca și împotriva celui străin și hapsân. Nu-s nici gânduri alese, nici vorbe mari. Ca să lași o urnă trebuie să ai picioarele grele și în suflet să simți încolțind sămânța iubirii de neam.” ²²¹

În fața plutonului de execuție, Ștefanache Săcăluș este definitiv împăcat cu soarta și ferm convins că libertatea Țării merita să fie plătită cu propria-i viață; ²²² cu alte cuvinte, tocmai jertfa supremă îi înnobilează existența: „I se pare că viața sa ... aduce cu umbletul neconținut al Zăbalei. A fost grea și deloc dreaptă; însă a știut să taie locurile și să găsească, în sfârșit, lumina”. ²²³

...Predestinat parcă luptei și jertfei, eroul din Păulești este și astăzi subiect de legendă în localitate. Dovada o constituie cele relatate de fiica sa, decedată la venerabila vârstă de 92 de ani; cea mai mică din cei cinci băieți și șase fete ai familiei Săcăluș.

²¹⁸ Ibidem

²¹⁹ Ibidem

²²⁰ Ibidem, p. 199

²²¹ Ibidem, p. 200

²²² Ibidem, p. 206 - 208

²²³ Ibidem, p. 203

Legenda este legată de numele primului copil, Costică, mort pe front la scurt timp după executarea tatălui: se crede că a fost anume urmărit de nemți, pentru a „răzbuna” prin moartea sa consecințele nefaste ale faptelor tatălui acestuia și pentru a nenoroci o familie care vedea în el noul ei reazem.

Despre Ștefanache Săcăluș se spune în familie că i-a învățat pe copii să nu depindă în viață decât de ei înșiși, făcându-i să înțeleagă că bunăstarea se obține doar prin muncă. Dacă își ajută copiii, o făcea numai sub forma împrumutului, neobișnuindu-i cu daruri prea des.

Actualmente, Ștefanache Săcăluș este înmormântat în sat, în cimitirul Bisericii noi, în sectorul rezervat celor căzuți pe front.²²⁴

...Așadar, acestea au fost faptele eroului păuleștean Ștefanache Săcăluș. Surprinse pentru eternitate de Istorie și transformate într-o binemeritată legendă de Literatură, ele îl despart definitiv pe acest martir de existența omului de rând, pentru a-l proiecta în Galeria oamenilor de seamă ai pământului vrâncean. Și aceasta, deoarece Ștefanache Săcăluș a rezistat tentației de a-și salva cu orice preț ființa proprie, preferând să „provoace” destinul tragic al României acelor vremi. A plătit cu viața entuziasmul său, implicându-se cu o dezinvoltură care și astăzi, credem, tulbură și pe cei mai aprigi contestatari ai **patriotismului românesc**.

Fie ca acum, la 91 de ani de la trecerea sa în neființă, atât păuleștenii, cât și noi, locuitorii județului Vrancea, să avem tăria morală a ne închina în cinstea memoriei acestui Om, care a pus mai presus de toate perenitatea faptelor decât vorbele efemere.

²²⁴ *Ibidem*

PETRE LICIU ȘI NICOLAE IORGA– COLEGI ȘI PRIETENI ÎNTRU ETERNITATE

Horia Dumitrescu

Rareori se întâmplă ca o prietenie înfiripată în adolescență să dăinuie o viață. Așa s-a întâmplat cu Nicolae Iorga și Petre Liciu. Unul venit din Moldova de Sus, de la Botoșani, altul din Moldova de Jos, de la Focșani, pentru a se întâlni pe băncile Liceului „Național” din Iași, vestita Cetate de Scaun și Cultură a Țării.

Unul genial întru ale istoriei și civilizației umane, altul genial întru ale artei actoricești, ambii cu numele încrustat adânc în bronzul timpului.

Amândoi s-au născut în anul 1871: Liciu, la 19 martie, la Focșani fiind al doilea din cei 10 copii ai lui Gheorghe și Maria Liciu, iar Iorga, la 18 iunie, la Botoșani. Fiecare pierde, la o vârstă fragedă, pe unul din părinți: Iorga, la 5 ani, tatăl, avocatul și subprefectul Nicu (avea 39 de ani) „om cult, cu ușurință la vorbire și cu tradiție avocățească, dar sdruncinat de o boală lungă și grea”¹, iar Liciu, mama, Maria, născută Hociung, fiică de magistrat, „lăsând câțva timp ca o umbră asupra vieții lui întregi”.²

Gheorghe Liciu, prim-președinte al Tribunalului Focșani³, „magistrat bolnăvicios și șubred”⁴, a fost înaintat consilier de Curte

¹ Barbu Theodorescu, Nicolae Iorga. Cartea cu vieți ilustrate, Editura Vremea, București, p. 9

² N. Iorga, **Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost**, ediție îngrijită de Valeriu și Sanda Râpeanu, studiu introductiv, note, comentarii, indice de Valeriu Râpeanu, Editura Minerva, București, 1972, p. 101

³ I. Massoff, **Petre Liciu și vremea lui**, Editura Meridiane, București, 1971, p. 7

⁴ N. Iorga, *op. cit.*, p. 101

la Galați și și-a mutat familia din Focșani. Petre Liciu după ce terminase cursurile Școlii Primare nr.1 Munteni, nu și-a urmat tatăl la Galați și a absolvit primele două clase gimnaziale la Gimnaziul „Dimitrie Cantemir” din București. Transferat la Curtea de Apel din Iași, Gheorghe Liciu și-a luat familia în capitala Moldovei și, astfel, îl găsim pe Petre Liciu, în anul școlar 1883 - 1884, în clasa a treia a Liceului „Național” din Iași, pe care nu-l va părăsi până la bacalaureat.⁵

Elevul Liciu era premiant. Unul dintre colegi, focșănean ca și el, Gheorghe Gh. Longinescu, viitorul profesor de chimie la Facultatea de Științe din București, membru corespondent al Academiei Române din 8 iunie 1925 și membru de onoare din 30 mai 1936, își va aminti:

*„Și ne întrecea Liciu pe toți prin istețimea lui, prin ușurința cu care pricepea, prin traducerile bune în latinește care uimeau pe profesorul Copăcineanu și prin problemele grele de matematică pe care le dezlega atât de ușor, de avea tot zece la profesorul Palade. Și tot așa la grecește, la franțuzește, la geografie, la istorie, ne întrecea pe toți. Era bun de tot la desen și caligrafic, la muzică, la gimnastică. Făcea și poezii... Nu ne puteam închipui că Petre Liciu ar putea fi întrecut de un alt elev...”*⁶

În clasa a VI-a s-a ivit „concurența”, în persoana unui intern venit de la Botoșani, Nicolae Iorga.

Acesta, absolvise Școala primară a lui Marchidan Folescu, iar între 1881-1885, urmasa cursurile Liceului Laurian din Botoșani (devenit din 1885 Liceul „August Treboniu Laurian”), de unde fusese eliminat 15 zile „din motive de insubordonanță”⁷ față de subdirectorul Liceului, profesorul de muzică, Victor Fleury pe care

⁵ Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 7

⁶ G. G. Longinescu, **Lui Nicolae Iorga**, în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, Anul XX, No.6, 15 iunie 1931, p. 1 - 2

⁷ Barbu Theodorescu, **Nicolae Iorga**, Editura Tineretului, București, 1968, p. 35

nu-l salutase și care a încercat să-l oblige pe Iorga să-l salute de mai multe ori, la rând, în public, fapt considerat de elev ca umilitor.⁸

Familia a reușit să obțină acceptarea lui ca elev bursier la Liceul „Național” din Iași. Bursa însemna casă și masă într-un cămin aflat lângă liceu.

Odată cu venirea lui Iorga *„a început o întrecere la învățătură între doi tineri pregătiți să ia, de pe poziții diferite, viața cu asalt”*⁹

Nicolae Iorga *„Retras, citea de zor: în timpul orelor, după amiezile la anticari, seara în dormitor. Era un latinist cu renume, cel mai bun elev al cunoscutului profesor Burlă”*.¹⁰

La rândul său, Liciu *„era tot mai mult atras dincolo de școală prin pasiunea pe care i-o trezise teatrul”*.¹¹

La sfârșitul clasei a VI-a, Iorga obținuse media 9,06, iar Liciu – 8,59.¹²

Petre Liciu îi închină colegului său versurile *„Sarea pământului”*, o împletire de ironie și admirație:

„Colo-n fund vezi o căpiță

De păr des, nepieptănat?

De cinci ani încoace-ascunde

Un cap mare de savant”.¹³

Apropierea celor doi *„a urnat unei scurte perioade de tatonări și prietenia a fost cu atât mai trainică”*.¹⁴

În afara lui Petre Liciu și Vasile Bogrea, Iorga *„nu a mai avut niciodată asemenea legături de prietenie”*.¹⁵

Pierderea locului întâi în clasă în favoarea lui Iorga, nu l-a deranjat pe Liciu, lucru recunoscut de însuși marele istoric: *„De*

⁸ Nicholas M. Nagy - Talavera, **N. Iorga. O biografie**, Traducere de Mihai Eugen Avădanei, Cuvânt înainte de Kurt W. Treptow, Institutul European, Iași, 1999, p. 44

⁹ Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 12

¹⁰ Barbu Theodorescu, **Nicolae Iorga. Cartea cu vieți ilustrate....**, p. 16

¹¹ N. Iorga, **Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost...**, p. 101

¹² Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 12

¹³ Barbu Theodorescu, *op. cit.*, p. 16

¹⁴ Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 13

¹⁵ Nicholas M. Nagy - Talavera, *op. cit.*, p. 46

*colegii de la externat îmi aduc aminte prea puțin. Între dânsii se desfăcea printr-o inteligență deosebită – îmi pare rău că-l înlocuiesc la premiul întâi, dar el nu mi-a arătat prin nimic că ar fi jignit, cu toate că marea lui rezervă l-a împiedicat de a-mi dovedi de atunci neuitatele sentimente de care mi-a dat dovadă pe urmă – Petre Liciu”.*¹⁶

Un nou conflict, de data aceasta cu pedagogul de dormitor, îi aduce lui Iorga o nouă eliminare. Numai insistența și omenia directorului Liceului, profesorul de latină Vasile Burlă (a ocupat această funcție între 3 noiembrie 1875 – 5 mai 1876 și 9 august 1881 – 1 octombrie 1889) au făcut ca Iorga să se prezinte la examenul de bacalaureat: „...am fost chemat, rugat aproape, să revin pentru a onora examenul, nu cu ce învățasem în cele două luni de eliminare, ci cu ce în câteva zile, astronomia lui Lucescu intrând și ea în socoteală, furasem pentru ocazie”.¹⁷

Examenul de bacalaureat – care atunci se ținea la Iași, cu absolvenții liceelor din întreaga Moldovă¹⁸ – susținut în octombrie 1888, a însemnat revenirea lui Petre Liciu în fruntea absolvenților, Iorga scriind peste ani: „Și nu mi-a părut rău, când, înlăturat și de la premii, am auzit din mulțime strigându-se „întâiul cu cunună”, Liciu, care revenea astfel la locul pe care, atâția ani de zile înaintea intrusiunii mele, îl meritase.”¹⁹

Comisia de bacalaureat avusese ca președinte pe Nicolae Culianu (fost absolvent al Liceului „Național” în anul 1855, șef de promoție), rectorul Universității din Iași. Iorga și Liciu au obținut diploma de bacalaureat în litere și științe, eliberate de Universitatea din Iași și semnată de Titu Maiorescu, ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor.²⁰

¹⁶ N. Iorga, *op. cit.*, p. 101

¹⁷ *Ibidem*, p. 113

¹⁸ Petre Țurlea, **Nicolae Iorga. O viață pentru neamul românesc**, Editura PRO HISTORIA, București, 2001, p. 17

¹⁹ N. Iorga, *op. cit.*, p. 113

²⁰ Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 15

După terminarea liceului la 17 ani și jumătate, șef de promoție, Nicolae Iorga „Era acum un tânăr înalt și slab, urzit din linii mixte, târând după el și acuzând pe trotuar sunetul unui rețetei noduros. Grăbit totdeauna, îl găseai prin librării, singur și tăcut pe străzi, doar unul bucurându-se de prietenia sa, Liciu”.²¹

El s-a înscris la Facultatea de Litere a Universității din Iași, secția istorico-literară. În mod cu totul excepțional, Iorga a susținut examenul de licență în decembrie 1889, obținând calificativul „*magna cum laudae*” (în sesiunea de vară desfășurată între 7 - 28 iunie 1889 promovase 11 examene, iar în cea de toamnă, 16).²²

Pregătirea examenelor nu l-a împiedicat pe Iorga să ia parte, la începutul lunii septembrie 1889, la al X-lea Congres studentesc ce a avut loc la Ploiești. A fost un Congres de discuții sociale, cu conferințe, excursii, imnuri naționale, fanfare militare, la care au fost părtași și mulți din colegii săi ieșeni: **Petre Liciu**, Fântânaru, Osvald Teodoreanu, Cezar Partenie, Constantin Alevra etc.²³

Interesant este faptul că, proaspătul licențiat a fost numit mai întâi suplinitor de limba latină la Liceul „Unirea” din Focșani, chiar în ziua când și-a trecut licența în Litere. Nu știm dacă s-a făcut vreodată această numire „dar nu există nici o îndoială asupra faptului că Iorga nu a părăsit Iașul în acest timp spre a fi profesor în provincie, locuind tot timpul în internatul universitar”.²⁴

Se pare că Iorga nu a funcționat la această catedră, fiindcă puțină vreme după aceea îl vedem candidând pentru o catedră la Ploiești (unde, de asemenea, nu funcționează) și apoi pleacă în străinătate.

Petre Liciu se înscrie la Conservatorul din Iași, absolvind primul an cu ... premiul întâi, așa cum era obișnuit, dar urmează, în paralel, la insistențele tatălui său și cursurile Facultății de Drept.

²¹ Barbu Theodorescu, **Nicolae Iorga. Cartea cu vieți ilustrate...**, p. 17

²² N. Iorga, **Oameni cari au fost**, Ediție îngrijită, prefatăată și note de Ion Roman, vol. I, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. XLV

²³ Apud Barbu Theodorescu, **Nicolae Iorga....**, p. 53

²⁴ *Ibidem*, p. 60

La 21 de ani, Petre Liciu este nevoit să-și urmeze tatăl la București (Gheorghe Liciu fusese înaintat consilier la Înalta Curte de Casație), plecând din Iași cu un certificat eliberat de Facultatea de Drept care atesta că a urmat doi ani compleți cursurile acestei facultăți și cu o dovadă că absolvise, cu premiul II, anul al doilea, cursul de Artă dramatică.²⁵

Deși Iorga și Liciu au avut cariere diferite, viața i-a adus unul alături de celălalt, atunci când idealurile în care credeau și pentru care militau o cereau.

Disprețul unei părți din protipendada bucureșteană pentru limba română și organizarea de către aceasta a unor spectacole interpretate de amatori, dar nu în limba română, au trezit reacția profesorului Nicolae Iorga.

În cuprinsul unei lecții la Universitate, „*Despre drepturile limbii naționale în Statul român*”, Iorga a îndemnat pe studenți „*să stea în Piața Teatrului două-trei seri și să cânte acel imn care rezumă vechile noastre lupte din Ardeal*”²⁶ și, de asemenea, să execute dansuri naționale. Și Alexandru Vlahuță a lansat o „*Chemare*” către scriitori și artiști „*de a-și afirma credința în drepturile limbii, literaturii și culturii românilor*”.²⁷

Mobilul acestei reacții fusese intenția Societății de binefacere „Obolul”, prezidată de doamna Scarlat Pherichidy, sora lui Alexandru Marghiloman, de a organiza în zilele de 13 și 15 martie 1906 două reprezentații, în care amatori din Societate urmau să joace, pe scena întâiului teatru al țării, Teatrul Național, trei piesete (o comedie, un vodevil și o operetă) în limba franceză și o comedie într-un act în limba română - „*Pe malul gârlei*”²⁸ – scrisă de focșăneanul Dumitru C. Ollănescu-Ascanio.²⁹

²⁵ Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 21

²⁶ Apud Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 141

²⁷ *Ibidem*

²⁸ *Ibidem*

²⁹ **Dumitru C. Ollănescu - Ascanio**, (n. la Focșani, 21 februarie 1849 – m. la București, 10 ianuarie 1908.) A urmat cursurile Colegiului „Sf. Sava”, ale Institutului Academic din Iași și ale Facultăților de Drept din Paris și

Pentru Iorga, a existat și o împrejurare subiectivă: prietenul său Liciu era în conflict cu directorul Teatrului Național, Alexandru Davila (a ocupat această funcție între 1905-1908 și 1912-1914], care-și cedase sala pentru aceste spectacole de amatori.³⁰

Elemente turbulente, cărora li s-au adăugat agenți provocatori, au împiedicat prin violență intrarea spectatorilor în sala Teatrului Național, molestând pe unii. Au intervenit forțe polițienești, jandarmerie și chiar unități armate. S-a ajuns până la adevărate lupte de baricade, ridicate prin răsturnarea unor vagoane de tramvai ce traversau Piața Teatrului. Timp de câteva zile, centrul Capitalei „a fost scena unor grave acte de violență – lucru pe care nu l-a urmărit în nici un caz profesorul Iorga și nici cei ce l-au susținut în acțiunea sa patriotică”.³¹

Deși aflat în turneu, Liciu a răspuns apelului fostului coleg de la Liceul „Național” de a-și da concursul la inițiativele menite să apere drepturile limbii române. Societății de binefacere ce a patronat buclucașul spectacol, i s-a răspuns printr-o reprezentație dată în folosul Societății „Pâinea zilnică”, la care au contribuit o seamă de literați, împreună cu artistul Petre Liciu și corul studenților dirijat de D.Kiriac.³²

Bruxelles. La venirea în țară a fost numit magistrat, iar între 1874-1876, primar al orașului Tecuci. Din 1876 a început o lungă carieră diplomatică: secretar general al Ministerului de Externe, secretar de Legație, ministru al României la Istanbul, Viena și Atena. S-a remarcat ca nuvelist, poet și dramaturg. Talentat traducător a tălmăcit din creația lui Horațiu, Catul, Victor Hugo, Turgheniev, Fr.Coppee etc. Este primul vrâncean membru corespondent al Academiei Române (31 martie 1892), devenind titular la 11 martie 1893. Vicepreședinte al Academiei Române între 1 aprilie 1898 – 6 aprilie 1900 și 2 aprilie 1903 - 28 martie 1906. La 25 martie 1894, în cadrul discursului de recepție, a vorbit despre „Vasile Alecsandri” (dr. Dorina N. Rusu, **Membrii Academiei Române 1866 - 1996. Mic dicționar**, Fundația Academică „Petre Andrei”, Editura A 92, Iași, 1996, p. 261

³⁰ **Scrisori către N. Iorga**, vol.3, 1913 - 1914. **Documente Literare**, Ediție îngrijită de Petre Țurlea, Studiu introductiv de Andrei Pippidi, Editura Minerva, București, 1988, p. XII

³¹ *Ibidem*

³² *Ibidem*, p. 142

La „Serbarea înfrățirii românești”, ce a avut loc la Teatrul Național, după o conferință a lui Iorga, au citit din operele lor George Coșbuc, I. Al. Brătescu-Voinești, Șt. O. Iosif, Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu, Dimitrie Nanu, **Petre Liciu**, iar Gheorghe Moceanu cu elevii lui au executat dansuri naționale.³³

„Mișcările” țărănești de la începutul anului 1907 de pe unele moșii din nordul Moldovei au prilejuit lui Iorga o primă luare de atitudine prin articolul „Răscoale țărănești”. Împușcarea a patru țărani în Botoșani, la 5 martie 1907, a făcut ca de sub pana gazetarului Nicolae Iorga, să iasă acel faimos blestem, intitulat „Dumnezeu să-i ierte!”. Iorga a avut inițiativa lăudabilă și umanitară de a se deschide o listă de subscripție pentru țărani care fuseseră victime ale acestor triste evenimente.

În februarie 1907, Petre Liciu și-a alcătuit propria Companie Dramatică din care făceau parte: Ion Manolescu, Cazimir Belcot, Constantin Tănase, Mișu Ștefănescu, Cristian Duțulescu, Gogu Mihăescu, Florea Simionescu, Ștefan Decu, Jeni Riccoboni, Iosefina Reitman-Tănase și Hariclea Faliero³⁴. Cum pentru Liciu „scena i-a fost întreg pământul țării”, începând cu 14 februarie 1907, actorii Companiei Dramatice au susținut spectacole în Oltenia și Muntenia, evitând Moldova, din cauza răscoalei țăranilor.

În vara anului 1907, Liciu și-a refăcut ansamblul sub forma unei societăți dramatice - „Compania dramatică Artiștii asociați, conducerea Petre Liciu”, printre componenți numărându-se: Maria Filotti, Tina Barbu, Atena Georgescu, Aurel Athanasescu, G. Storin, Victor Antonescu, Ion Constantiniu, Cazimir Belcot, Constantin Tănase, G. Achile, Radu Poppea, Cristian Duțulescu, Alexandru Buzescu, câțiva actori al Naționalului ieșean: Ion și Natalia Profir, Costică Ionescu, Maria Wecera (viitoare soție a lui Ion Manolescu), trupă întărită, pentru moment, cu Agatha Bârsescu și soțul ei din acea vreme, Constantin Radovici.³⁵

³³ Ibidem

³⁴ Ibidem, p. 154

³⁵ Ibidem, p. 157

Întreaga lună iunie 1907, au susținut spectacole între Galați și Brăila.

Din primul oraș unde se oprise turneul, Galați, la 13 iunie 1907, Liciu îi scria lui Iorga:

„Dragă Iorga,

Din partea mea și-a tovarășilor mei de muncă primește, te rog, un slab ajutor, 50 de lei, expediați azi prin mandat poștal pentru familiile nenorociților țărani uciși în răscoale.

Cu toții urmărim cu dragoste și admirație activitatea ta, și-ți urăm multă sănătate și izbândă, pentru binele neamului nostru.

Primește o strângere de mână frățească.

Devotatul tău,

P. Liciu” ³⁶

În afara harului său actoricesc, Petre Liciu, nu a fost lipsit de talent literar, fiind autorul a opt monoloage scrise cu vervă și fantezie. A tradus și localizat câteva piese. El figurează printre colaboratorii din 1892 ai „*Revistei Poporului*”, de sub redacția scriitorului simbolist, Alexandru Obedenaru. ³⁷

În vara anului 1909, Liciu a primit o călduroasă invitație din partea celor ce audiau cursurile Universității populare de la Vălenii de Munte – înființată de Iorga cu un an înainte. La 20 iulie 1909, Liciu îi scria lui Iorga: „....*Dorința mea ar fi fost să rămân câteva zile la Văleni, dar mi-a fost cu neputință să scap ... joc în fiecare seară într-un teatru de vară. Azi primii o telegramă de la ascultătorii înălțătoarelor cursuri de la Văleni, care, în termeni peste măsură de măgulitori pentru mine, mă poftesc să vii acolo .. voi face tot ce-mi va sta în putință să scap ...*” ³⁸

Ca principal organizator și animator al festivalurilor artistice din timpul desfășurării Cursurilor de vară „*sub cerul liber sau în sala cursurilor*, Liciu va înjgheba trei veri la rând (cât îi va mai fi dat)

³⁶ **Scrisori către N. Iorga**, vol. 2 (1902 - 1912). **Documente Literare**, Ediție îngrijită de Barbu Theodorescu, Editura Minerva, București, 1979, p. 386

³⁷ *Ibidem*, p. 77

³⁸ Apud Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 172

reprezentării de teatru, căci el, ca și Iorga, credea în menirea culturală a teatrului românesc”.³⁹

Astfel, se realiza „o solidaritate a actorilor primei scene a țării cu lupta pentru unitate națională, dar și cu ideea progresistă – lansată de istoric – de creare a unui teatru popular cu un repertoriu patriotic”.⁴⁰

Dorința cea mare a lui Liciu era să întreprindă un turneu în Bucovina. Actorul a reușit să pună la punct acest proiect cu prof. George Tofan, secretarul „Societății pentru cultura și literatura română din Bucovina”. Prin mijlocirea lui Iorga, Petre Liciu a primit o mică subvenție pentru acest turneu din partea Ligii Culturale, Liciu fiind la acea dată, vicepreședinte al Secției București al Ligii Culturale.⁴¹ S-a format un ansamblu care cuprindea 15 persoane (actori, sufleurul și un tehnician): Aristizza Romanescu, **Petre Liciu**, Adelina Mărculescu, Maria Fărcășanu, Stela Poenaru, Olga Placa, Olga Georgescu, Constantin Mărculescu, Casimir Belcot, Cristian Duțulescu, Alexandru Mihalescu, George Constantinescu (Ciprian), Ion Georgian, Constantin Davidescu, Vasile Iacomi.⁴²

Sosind la 15 iunie 1910 pe pământul Bucovinei, Liciu și colegii săi au avut parte de o primire extraordinară, pentru care „Liciu le-a mulțumit, afirmând că n-ar fi vrut să moară, înainte de a îngenuchea la mormântul de la Putna; corul studenților a intonat „Pe-al nostru steag e scris unire”, apoi studenții au deshămat caii trăsurii în care se urcaseră Aristizza și Liviu și i-a condus până la teatru”.⁴³

În cele 24 de zile cât au stat în Bucovina, Liciu și colegii săi au susținut 19 spectacole. Repertoriul a cuprins: „Banii”, „Suprema forță”, „Cinematograful”, „Cinel-Cinel”, „Lipitorile satelor”, „Grigoraș și Mustochide”, „Ginerele domnului prefect”, fiecare spectacol începând cu apariția Aristizzei Romanescu în costum

³⁹ *Ibidem*

⁴⁰ Petre Țurlea, *op. cit.*, p. 62

⁴¹ Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 179

⁴² *Ibidem*

⁴³ *Ibidem*

național pentru a recita din Alecsandri, Eminescu și Haralamb Lecca.⁴⁴

Despre acest turneu, Liciu va spune că s-a străduit să sădească în sufletele bucovinenilor încrederea în puterea creatoare a culturii și artei românești”.⁴⁵

Și Iorga a avut cuvinte de laude despre acest turneu și cel care va urma: „*niciodată românii cari au nevoie pentru a trăi de cultura noastră, niciodată ei, pentru cari o reprezentație de teatru românesc, la înălțimea cea mai adevărată a artei, e un mare și glorios eveniment național, niciodată acești copii înstrăinați ai unui mare neam nenorocit nu vor avea un mai bun prieten, un mai drept frate decât dânsul. Și nu cu vorba, cu fapta: cu fapta care ascunde oboseala, sărăcia, boala – căci el juca în Bucovina între două din crizele care-i distrugeau rinichii, colindând târg cu târg, ținut de ținut, ...*”.⁴⁶

În septembrie 1910, Petre Liciu, împreună cu Aristizza Romanescu, Aurel Athanasescu, Cristian Duțulescu, Adelina Mărculescu și Nelly Santa, au organizat programe teatrale și de recitări în cadrul Cursurilor de la Vălenii de Munte.⁴⁷

Un an mai târziu, Liciu întreprinde al doilea turneu în Bucovina, în asociație cu Nottara. Colectivul cuprindea nu mai puțin de 30 de persoane, între care se detașau: Aristizza Romanescu, Constantin Nottara, Ion Iancovescu, Tony Bulandra etc. Spectacolele au început în ziua de 15 iunie 1911 și au fost susținute la Gura Humorului, Câmpulung și Suceava.⁴⁸

În august 1911, Liciu se află la Blaj, unde se sărbătoreau 50 de ani de la înființarea Astrei.

Înainte de deschiderea ședinței din ziua de 17/30 august 1911, Vasile Goldiș, în numele Comitetului Astrei, a salutat prezența în sală

⁴⁴ *Ibidem*

⁴⁵ *Ibidem*, p. 180

⁴⁶ N. Iorga, **În amintirea lui Petru Liciu în Oameni cari au fost**, Ediție îngrijită, prefată și note de Ion Roman, vol. I, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 308

⁴⁷ Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 180

⁴⁸ *Ibidem*, p. 186 - 188

a Aristizzei Romanescu, a lui **Petre Liciu, Nicolae Iorga, Aurel Vlaicu**, soții Olimpia și Zaharia Bârsan. Era ultima întâlnire între cei doi vechi colegi și prieteni. Între manifestările ce au avut loc s-a înscris și un program de recitări, la care și-au dat concursul Aristizza Romanescu, **Petre Liciu** și soții Bârsan.⁴⁹ După amiază, la scăpătatul soarelui, o mulțime de peste 30.000 de oameni, au urmărit zborul lui Aurel Vlaicu.

Din toamna anului 1911, începe drama lui Liciu.

Crizele nefritice se repetau din ce în ce mai des, iar Liciu, cu greu a acceptat să fie internat la sanatoriul „Olcovsky” din București. La 23 ianuarie 1912, Petre Liciu – omul fără avere – și-a scris testamentul care se încheia cu: *„Mulțumesc acelor care mi-au fost prieteni sinceri. La toată lumea m-am arătat așa cum sânt”*.⁵⁰

Operat la rinichiul stâng din care au fost extrași doi calculi mari (28 ianuarie 1912), se părea că lucrările mergeau spre bine. Durerile îl lăsaseră și Liciu își recăpătase veselie: *„Nu moare Moșilică, nu moare!”*.⁵¹

Iorga a urmărit îndeaproape și cu vădită îngrijorare starea sănătății și evoluția post-operatorie a bunului său prieten. La 2 martie 1912, doctorul Nicolae Bușilă îi scria istoricului:

„Iubite și respectate domnule Iorga,

Abia acum vă pot răspunde la scrisoarea dv., pentru că atunci nu știam ce să vă spun cu privire la Petre Liciu.

Starea lui se găsea atunci tocmai într-un moment de prefacere și a trebuit să aștept câteva zile pentru ca să văd ce urmare a luat.

Din cauză că plaga peretelui se închidea repede se micșorase prea mult și prea înaintea plagei profunde a rinichiului; urina ce venea din rinichi și alte lichide septice erau reținute, în parte, în cavitatea de sub perete și stagnarea lor acolo favoriza resorbirea lor în circulația generală ceea ce provoca acea febră care ne îngrijora pe toți.

⁴⁹ Ibidem, p. 189

⁵⁰ Ibidem, p. 192

⁵¹ Ibidem

Mă gândeam atunci că dacă acea stare se va prelungi, va trebui să se intervină într-un fel, chiar dacă ar fi fost nevoie de a se scoate rinichiul bolnav.

Din fericire însă, teama ne-a fost de scurtă durată; printr-o drenare mai profundă și printr-o îngrijire mai energică a focarului de infecțiune temperatura a scăzut repede la aproape de normală.

Însăși flebîta de la piciorul stâng, care se agravase odată cu starea generală, a cedat. Iar acuma, când lichidele ce ies prin plagă sunt minime față de ce erau acum patru zile, fără ca, cu toate acestea, temperatura să se mai fi urcat, sper că lucrurile s-au aranjat așa de bine încât nu va mai fi nevoie de nici o intervenție și nici de vreun consult mai mare.

Peste vreo 10-15 zile am speranța să-l vedem pe scumpul și iubitul nostru bolnav părăsind încet-încet patul, spre bucuria tuturor.

Cred că nu sunt prea optimist când apreciez astfel starea actuală a lui Petru; în tot cazul, devotamentul ce am pentru dânsul nu mă va lăsa să știrbesc vegherea mea asupra lui și la nevoie voi face mai mult.

Mulțumindu-vă pentru încrederea ce mi-ați arătat, vă rog să primiți respectuoasele și afectuoasele mele salutări,

dr.N.Bușilă”⁵²

Din păcate, în seara zilei de 19 martie, când Liciu împlinea 41 de ani, starea pacientului s-a agravat brusc și a fost necesară o nouă intervenție la rinichiul drept.

Din acel moment a urmat o agonie lentă și dureroasă: „uremia îi otrăvise aproape întreg organismul; încet-încet ochii mari ce străluceau ca sticla n-au mai văzut, auzul slăbise aproape cu totul și vorba era împiedicată. În cea din urmă zi au venit să-l vadă Alexandru Davilla și Petre Sturdza; de-abia articulînd, l-a chemat pe „Nicu Iorga”; dar profesorul lipsea din București; a venit spre seară; s-a aplecat să-și sărute vechiul prieten, dar acesta nu-l mai vedea și-i pipăia cu mâinile tremurînde barba. Totul murise, afară de marea-i dorință de a trăi. Câteva minute după miezul nopții, spre 1 aprilie, i-a

⁵² **Scrisori către N. Iorga.** vol. 2 (1902 - 1912)..., p. 478 - 479

*închis ochii Petre Sturdza, cel cu care pornise pe drumul ce ducea la împlinirea visului lor de artă. Afară ninge, deși în ajun fusese primăvară. A avut atâta viață și a trăit atât de puțin!”*⁵³

Iorga a fost îndurerat de moartea prietenului său Petre Liciu: „O caldă prietenie, unită la el cu un admirabil devotament pentru ideea pe care o serveam, m-a legat de omul care va muri, din greșeala unui medic grăbit – rinichiul rămas după extirparea celui alt, neputând funcționa -, cu numele meu pe buze, în mijlocul sfâșietoarelor lui chinuri”.⁵⁴

În ajunul zilei de înmormântare, Iorga scria: „Îl avem întreg în inimile noastre, în căldura prietenească a cărora se va fi adăpostit, în fuga lui silnică, sufletul lui mare, bun și blînd”.⁵⁵

După pierderea celui mai bun prieten, anul 1912 avea să sape adânc în sufletul mereu învolburat al omului Nicolae Iorga, încă o brazdă adâncă a durerii: moartea, la 21 septembrie, a scumpei sale fiice Adriana (Titița).

Pentru Iorga „Petru Liciu a fost înainte de toate, în arta românească, un mare talent, cu acea puțință genială de a înțelege deplin și a reda desăvârșit sufletele altora prin litera și peste litera scriitorului, care face pe actorii cei mari. ... Distins, prin nașterea și prin cultura lui, ca și prin norocul, fericit pentru noi, , al unei personalități cu totul de elită în sine, respectuos de tot ce se ridică mai presus de patimile și de interesele noastre, solid și credincios, dând altora atâta iubire și păstrând totuși ascunsă în sufletul lui o comoară întreagă – așa a fost Petre Liciu.”⁵⁶

Pe Liciu, Iorga l-a văzut ca pe unul din cei mai capabili artiști să interpreteze piesele lui Alecsandri, pentru care „interpretul trebuie să aibă sânge moldovenesc curat, sfiala aceea față de lucrurile însemnate, care deosebește neamul nostru...

Îl văd, parcă, împreună cu tineri entuziaști, având în vedere, nu succesul zgomotos și câștigul și reclama de actor, ci arta și țara lor.

⁵³ Ibidem, p. 193 - 194

⁵⁴ N. Iorga, **Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost...**, p. 411

⁵⁵ Idem, **În amintirea lui Petru Liciu...**, p. 307

⁵⁶ Idem, **Liciu ca artist în Oameni cari au fost...**, vol. I, p. 317

*Prin el și ai lui ar învia toți acei buni cunoscuți ai ieșenilor de pe vremuri, de la Iorga de la Sadagura până la cocoana Chirița".*⁵⁷

Din păcate, Soarta a fost necruțătoare cu Liciu: „*Plecat așa de tânăr dintre noi, stingher, afară de un tată așa de bătrân, care l-a plâns până la moarte*”⁵⁸, actorul a rămas pentru prietenul său Iorga unic prin înalta sa ținută morală:

„*El n-a fost numai omul capabil să deie viață sufletelor celor mai deosebite, prin scânteia animatoare care era în sufletul său însuși. Nici o profesiune și nici o chemare n-ar fi putut cuprinde întreg un om așa de adânc uman.*

La el, cultura înaltă, puterea dramatică, statornicia de caracter, credința față de ideal, prietenia devotată, dorința de a ajuta, nevoia de a iubi erau unite și cu cea mai încântătoare modestie pentru a crea unul din acele foarte rari tipuri morale care nu se pot uita.”⁵⁹

Iorga s-a numărat și printre inițiatorii creării „*Casei de cultură Petre Liciu*” – în iunie 1912 – care avea ca scop „*răspândirea culturii în straturile adânci și prețioase ale poporului nostru*”⁶⁰. Alături de Iorga se aflau: Vasile Pârvan și Ion Livescu. Șezătorile organizate de „*Casa de citire*” la care și-au dat concursul Vasile Pârvan, Livescu, Belcot, Iancovescu, Zaharia Bârsan, corul „*Carmen*” dirijat de D.Kiriac au contribuit la strângerea fondurilor pentru ridicarea monumentului de pe mormântul lui Liciu, operă a sculptorului Oscar Spaethe.⁶¹

În Focșani, Secțiunea locală a Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor, avându-l președinte pe Bogdan Paraschiv Chiriță, a luat inițiativa ridicării unui bust actorului Petre Liciu.⁶²

⁵⁷ Idem, *Liciu și teatrul lui Alecsandri în Oameni cari au fost...*, vol. I, p. 119 - 120

⁵⁸ Idem, *Amintirea lui Petre Liciu, în Oameni cari au fost...*, vol. II, p. 308

⁵⁹ *Ibidem*

⁶⁰ Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 211

⁶¹ *Ibidem*

⁶² Vezi Dumitru Huțanu, Lelia Pavel, **Opere ale unor sculptori consacrați aflate în patrimoniul cultural al orașului Focșani, în Vrancea. Studii și comunicări**, vol.V-VII (1982 - 1984), Focșani, 1987, p. 227 - 228

Comitetul local al Ligii Culturale (Bogdan Paraschiv Chiriță, Irimia Șt. Pană, Ioan Panea, Theodor Iordănescu, preotul Pantelimon Romanescu, I. P. Rădulescu-Râmnic) s-a adresat în 1914 primarului Theodor Bassarabeanu:

„Domnule Primar,

Îndurerați de moartea marelui artist și bun Român Petre Liciu, care a umplut de adâncă mâhnire sufletele noastre, a tuturor, Liga Culturală Secția Focșani, ca un pios tribut de recunoștință și răsplată pentru acela care viața întreagă și-a sacrificat-o pentru arta românească și pentru pregătirea sufletelor noastre, pentru unitatea culturală a tuturor românilor, a luat hotărârea ca în incinta teatrului comunal „Maior Gh.Pastia”, să ridice un modest bust celui care, totuși, a fost așa de mare.

*Pentru înfăptuirea acestui scop, în numele Ligii Culturale, facem apel la toți bunii români și admiratori ai ilustrului artist de a-și da obolul lor.”*⁶³

Pentru acoperirea cheltuielilor s-au întocmit Liste de subscripție, cărora li s-a adăugat prețiosul sprijin al actorilor Teatrului Național din București.

În fața unui public entuziast, Iorga a susținut, la 31 ianuarie 1916, în sala Teatrului Comunal „Maior Gh.Pastia” conferința „Onestitatea profesională”, o „caldă și densă evocare a actorului Petre Liciu, făcută în orașul său natal”.⁶⁴

Adresându-se celor prezenți, Iorga sublinia faptul că „Liciu a fost cel d'întîiu actor al nostru, un neimitabil actor român fiindcă s-a dăruit el întreg artei sale. Am fost tovarăș de școală cu Liciu și știu când a plecat de pe băncile ei, uimit de marele exemplu, de triumful lui Manolescu”.⁶⁵

⁶³ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita: A.N.Vn.), fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 81 / 1914, f. 6

⁶⁴ Dumitru Huțanu, Lelia Pavel, *op. cit.* p.227

⁶⁵ N. Iorga, **Onestitatea profesională. Conferință ținută la Focșani în ziua de 31 Ianuar 1916, pentru sporirea fondului ridicării unui monument lui Petru Liciu**, Tipografia „Neamul Românesc”, Vălenii – De - Munte, 1916, p. 22

În opinia lui Iorga „*Liciu a muncit o viață întreagă, de la capăt, o viață întreagă închis în arta sa. N'a știut ce înseamnă plăcuta viață socială care ne adoarme pe toți*”.⁶⁶

Artist în adevăratul sens al cuvântului, Liciu „*n-a știut de grija sănătății și, după ce a pierdut-o n'a știut de durerea bolii; după ce era sigur că moartea îi stă înaintea, n-a vrut să știe nici de frica morții. În chinuri se pregătea, ca învățătorul său Manolescu, pentru ceia ce trebuia să îndeplinească înaintea lumii: acolo era alt om, mergând până la capăt, pentru ca numai în dosul scenei să fie doborât de dureri*”.⁶⁷

În stilul său caracteristic, Iorga sublinia: „*Și d-voastră nu ridicați o statuie unui actor. Nu. Nu ridicați vre-o statuie, mai la dreptul vorbind, niciunui om pentru caracterul îndeletnicirii sale sociale sau pentru talentu-i singur, ci statuia se ridică eroismului cu care cineva a știut să îndeplinească toată chemarea sa*”.⁶⁸

La 16 martie 1916, Comitetul local al Ligii Culturale se adresa, din nou, primarului:

„*Domnule Primar,*

Lucrările bustului „Petre Liciu” luând sfârșit, Comitetul Ligii a hotărât ca să se dezvelească acest bust în ziua de 3 aprilie 1916, ora 10 a.m. Cum bustul urmează a fi încredințat autorității municipale, avem onoarea, d-le primar, a vă invita la această solemnitate, pentru a asista și primi acest bust.

Tot cu această ocazie, vă rugăm a invita din parte-ne atât întregul Consiliu Comunal, cât și pe domnii funcționari ai Primăriei.

De asemenea, ne veți comunica dacă dumneavoastră sau un alt delegat va vorbi la inaugurare.”⁶⁹

La rândul său, primarul solicita președintelui Secției Focșani a Ligii Culturale să-i comunice care era titlul discursului ce va fi ținut

⁶⁶ Ibidem

⁶⁷ Ibidem, p. 23

⁶⁸ Ibidem, p. 24

⁶⁹ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 101 / 1916, f. 1

cu ocazia dezvelirii bustului lui Petre Liciu, pentru a putea delega reprezentantul Primăriei Focșani să țină, la rândul său, un discurs.⁷⁰

Președintele Secției Focșani a Ligii Culturale, Al.Lascarov-Moldoveanu anunța pe primarul orașului de hotărârea Comitetului local, ca în seara zilei de 3 aprilie 1916, să „*dea un festival la teatrul Comunal*”⁷¹, drept pentru care „*vă rugăm să binevoiți să ne puneți la dispoziție sala Teatrului pentru acea seară, pe un preț mai redus, având în vedere scopul festivalului și anume preîntâmpinarea cheltuielilor de dezvelire*”⁷²

Primarul orașului, Ștefan Graur (a deținut funcția între 16 martie 1914 – 26 decembrie 1917] a cerut administratorului Teatrului Comunal, la 21 martie 1916, să pună la dispoziția Ligii Culturale, în mod gratuit, sala Teatrului⁷³, iar mecanicului șef al Uzinei electrice a orașului să aibă grijă să dea din timp curentul electric necesar iluminării Teatrului „*Maier Gh.Pastia*”.⁷⁴

În aceeași zi, primarul ruga consilierii comunale să asiste la dezvelirea bustului lui Petre Liciu, așezat în grădina Teatrului Comunal.⁷⁵

În ziua de 3 aprilie 1916 „*Focșănenii, prin Liga Culturală, în fața reprezentanților refugiați ai Bucovinei robite, ca un stimulent și îndemn pentru ideia Unirii, au inaugurat, în fața Teatrului Pastia, cel dintâiu bust unui artist dramatic, lui Petre Liciu, născut în orașul Focșani, care în viața sa de artist, a pus mai presus de toate, ideia națională, pe care, cu marele său talent, a încălzit-o și a ridicat-o la înălțimea unei religii*”.⁷⁶

⁷⁰ Ibidem, f. 2

⁷¹ Ibidem, dosar nr.10 / 1916, f. 3

⁷² Ibidem

⁷³ Ibidem, f. 4

⁷⁴ Ibidem, f. 5

⁷⁵ Ibidem, dosar nr.101 / 1916, f. 2

⁷⁶ I. M. Dimitrescu, **Însemnări cu privire la orașul Focșani**. Cu o prefață de G. G. Longinescu, Profesor Universitar, Tipărit cu prilejul congresului Ligii Culturale, dela Focșani din 28 și 29 Iunie 1931, Extras din revista „*Natura*”, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, I. E. Torouțiu, București, 1931, p. 12 - 13

În cuvântul rostit la dezvelirea bustului, bucovineanul Marmeliuc spunea: „*Bucovinenii când vedeau coborându-se în gara Cernăuți, decorurile pieselor în care juca Liciu, aveau viziunea, că se scoboară de peste hotar, niște baterii de artilerie grea românească*”.⁷⁷

Inaugurarea bustului s-a bucurat, din nou, de prezența actorilor de la Teatrul Național din București. Autorul acestei lucrări, sculptorul Ion Mateescu „*a reușit, printr-o tratare realistă a chipului, să-i redea bronzului acea căldură lăuntrică a omului Liciu, acea privire blândă, cuprinzătoare a actorului însetat de cunoaștere, explorator fin al sufletului omenesc. Pălăria cu borurile largi, seninătatea privirii, zâmbetul înțelept abia perceptibil, redau imaginea unui om cu o structură interioară de un romantism sănătos, optimist, așa cum s-a manifestat în viață Petre Liciu*”.⁷⁸

Bustul lui Liciu a fost prima statuie ce s-a ridicat unui actor într-o piață publică.⁷⁹

Iorga a consemnat și el evenimentul: „*La Focșani, duminică trecută, s-a dezvelit bustul care înfățișează, într-o zâmbitoare tinereță, chipul de bunătate și inteligență a lui Petru Liciu.*

Aceia în orașul cărora s-a născut nu l-au uitat”.⁸⁰

Au trecut și vor trece anii păstrând în memoria locului, asemenea bronzului, chipul luminos al artistului ca o mărturie a unui trecut în care vom regăsi totdeauna izvorul și energia faptelor noastre prezente și viitoare.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 13

⁷⁸ Dumitru Huțanu, Lelia Pavel, *op.cit.*, p. 228

⁷⁹ Ioan Massoff, *op. cit.*, p. 211

⁸⁰ N. Iorga, **Bustul lui Petru Liciu, în Oameni cari au fost...**, vol. II, p. 51

Motto : *Două puteri sunt în lume mai mari decât toate :*

Dumnezeu în cer și Mama pe pământ .

G. G. Longinescu

Horia Dumitrescu

Istoria Focșanilor păstrează adânc încrustat în bronzul timpului, alături de Mincu și Zamfirescu, de Saligny și Mehedinți, numele de Longinescu .

Dacă întemeietorul era doar un simplu negustor, urmașii, prin strădania și contribuția lor la destinele culturii românești, au făcut din Longinescu un nume de rezonanță în memoria și conștiința generațiilor care le-au urmat .

Gheorghe Longinescu (n.1 ianuarie 1826) a fost fabricant de lumânări de ceară . De mic a rămas fără tată și a fost dat la stăpân . A cărat apă cu ciubărul . A învățat singur să scrie și să citească . A muncit mult și a ajuns negustor mare în Focșani . A avut cea dintâi fabrică de lumânări de ceară albă aurite . Își vindea marfa în șase județe : Putna, Bacău, Bârlad, Tecuci, Covurlui și Râmnicu - Sărat. ¹

Soția sa, Ruxandra* s-a născut în august 1843 .

Au întemeiat o familie numeroasă, care a dat culturii, științei și învățământului din România nume ilustre: Ștefan, Gheorghe și Nicolae Longinescu .

¹ I. M. Dimitrescu , **Însemnări cu privire la orașul Focșani** . Cu o prefață de G.G.Longinescu Profesor Universitar , Tipărit cu prilejul congresului Ligii Culturale , dela Focșani din 28 și 29 iunie 1931 , Extras din Revista „Natura”, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, I. E. Torouțiu , București , 1931 , p.26 ; Eugen Angelescu , **Învățații noștri. G. G. Longinescu (1869-1939)** , Editura „ Cartea Românească ”, București , p.1 - 2

* numele ei apare și sub forma Rusandra și Roxandra

Ruxandra a fost mamă de 19 ori . Fiul ei, Gheorghe, într-o „închinare” rostită la Radio București, în ziua de 2 aprilie 1930, spunea:

*„Îți veneau atât de des copiii, încât unul scăldai cu mâinele, altul legănai cu piciorul și altul te trăgea de poală ... Ne-ai crescut la piept și ne-ai îngrijit cum numai Mama puteai să îngrijești . Nu știai de plăceri, nu știai de plimbări, fiindcă nimic nu se crește mai greu decât un copil . Și ai avut atâtea ! Și ai crescut atâtea ! Că de-i copilul mic, necazul e mic, iar de-i mare, necazul e mai mare . Noi te-am necăjit prea mult și de mici și de mari .”*²

Creșterea și educația copiilor săi, au constituit pentru Ruxandra Longinescu - femeie simplă și fără carte, dar harnică, plină de energie și calități sufletești – scopul principal în viață .

Avea, în această privință, „regule aspre dar sănătoase”.³ Considera că este bine ca un copil, „să-ți fie drag, dar el să nu știe . Să-l săruți, dar să nu-l alinți prea mult . Să-i dai ce-i trebuie, dar să nu-i dai niciodată bani în mână. Și mai ales să nu-l iei la petreceri, să-l culci seara devreme și să nu-l lași să se înhăiteze cu copiii răi ”.⁴

Cât au fost mici, copiii Longinescu au fost neastâmpărați . Până la vremea școlii, Ruxandra i-a crescut în spiritul tradițiilor strămoșești: „respect preoților, cuviincioși cu cei bătrâni, politicoși cu cei de vârstă noastră, toleranți cu servitorii și cu cei mai mici ca noi, și miloși cu cei slabi și neputincioși ”.⁵

Fiind mulți copii, când se îmbolnăvea unul „ne îmbolnăveam toți, la rând și Mama, nu știai de care să cauți mai întâi. Te slăbeau alergătura și nedormitul și te istovea groaza de a nu pierde vreunul. Și ai pierdut atâtea ! Dumnezeu să-i ierte”.⁶

² G. G. Longinescu , **Mama** . Închinare rostită la Radio-București , Luni 2 Aprilie , ora 21,30 de... , în *Natura* . Revistă pentru răspândirea științei , Anul XIX , Numărul 7 , 15 Iulie 1930 , p. 1

³ *Ibidem*

⁴ *Ibidem*

⁵ Maria G. Longinescu , **Mama** , în **Cronici Științifice . Cronici Sociale** , Librăria – Papetăria – Tipografia – Legătoria „ La Dodu ”, Ioan Nicolescu , Turnu – Măgurele , 1936 , p.10

⁶ G. G. Longinescu , *op. cit.* , p.1

Bunăoară, cel de-al 18-lea copil, Maria, se născuse debilă.

Doctorii i-au recomandat fel de fel de tonice, lapte de Svițera, untură de pește, pe care o lua cu kilogramele în fiecare iarnă. Pentru ca aceste doctorii să-și facă efectul, medicii au recomandat Ruxandrei să lase fata să facă mișcare multă, să se joace cât de mult.

Licențiată în Științele Naturii, profesoară la Craiova și Turnu-Măgurele, Maria Longinescu își amintea că: „*Eram în clasele primare cea mai zburdalnică elevă. Nu treceau două, trei săptămâni și erai chemată la școală ca să plătești geamurile sparte de mine în jocul cu coarda, mingea, cercul etc.etc.*

Când în Focșani se ivea vre-o boală (epidemie) mă îmbolnăveam întotdeauna. Am fost bolnavă de bronșită – pleurezie – dublă pneumonie, anghină difterică – tifos etc. boli care cereau o îngrijire serioasă atât în timpul bolei, cât și în convalescență.

Din mamă te-ai prefăcut în înger păzitor. Cei patru doctori care mă căutau (Acontz – Ghellert – Shapira și Klang) nu numai că nu-ți dădeau nici o speranță - dar, îți spunea să ai lumânarea pe masă. Pierduseși treisprezece copii – la gândul că vei mai pierde vreunul din cei șase rămași te istovea.”⁷

Sacrificiul Ruxandrei pentru îngrijirea Mariei a fost imens:,, Nopti întregi nu dormeai – vegheai pe scaun cu cotul rezemat de speteaza patului. Și nu era vorba de o noapte dură, ci de două – trei luni. Pe când eu mă bucuram când mă îmbolnăveam că stăteam acasă și în convalescență venea(u) colegele și mă jucam – mama te topeai ca o lumânare îngrijind de mine ”.⁸

Deși Maria avea cea mai mică notă la purtare din clasa ei, Ruxandra nu o certa și îi repeta mereu: „Știu că tu ești un copil bun, joacă-te cât de mult, pentru că n'ai să te mai întâlnești cu copilăria”.⁹ Chiar dacă frații ei luau premii la școală, Maria nu a luat nici unul. În schimb, era premiată la dezlegarea șaradelor de prin gazete.¹⁰

⁷ Maria G. Longinescu , *op. cit.* , p.16-17

⁸ *Ibidem* , p.17

⁹ *Ibidem* , p.18

¹⁰ *Ibidem* , p.19

Cât timp copiii au fost la școala primară, Ruxandra nu le-a permis să iasă din curte afară, nici măcar când înălțau zmeul și nu i-a luat la nicio petrecere.

Fiul său, Gheorghe scria peste ani: „*Sunau clopotele la biserici, cântau muzicele în grădini, se ducea lumea la petreceri, erau Paști, era Crăciun ori altă sărbătoare, Mama rămâneai acasă și îngrijeai de copilași. Mamă ne culcai și ne adormiai, Mamă ne sculai și ne spălai, Mamă ne găteai de mai multe ori pe zi, fiindcă îți plăcea să ne porți curați*”.¹¹

Ruxandra și-a învățat copiii să iubească florile și natura: „*De cum începea primăvara, făceai brazde de flori în curtea noastră, pe care o credeam mare cât o moșie, dar care avea numai câțiva metri pătrați. Puneai mraniță, semănai tot felul de flori, le stropiai zi cu zi și ne arătai cum încolțesc, cum cresc și cum înfloresc gura-leului, ochiul-boului, gherghinele, creițele, copăceii, izma, micșunelele, stânjeneii și mai ales holbura, cum îi zicea Mama, sau bună-dimineața ...*”¹²

Oamenii care treceau pe lângă casa Longinescu „*se minunau de frumusețea florilor iarna și de cuminenția noastră*.”¹³

În această curte mică, Ruxandra amenajase pentru copiii ei și un loc de joacă: „*Ne făcuseși în curte: trapez, paralele, inele, leagăn, până și menagerii cu tot felul de animale (colivii cu sticleți – scatii – cutie cu sticlă în care țineam cârțița – ariciu – fluturi – insecte, șopârle – fel de fel de broaște până și șarpe care și acum este în pivnița casei (îmi spun chiriașii). De toate animalile îngrijeam eu și cu Mitică*.”¹⁴

Ruxandra era dușmancă neîmpăcată a lucrului făcut de mântuială și a neorânduiei. O dată, Gheorghe (Ghiță) pleca de acasă. Ruxandra l-a oprit în pragul ușii și i-a spus că hainele sunt boțite: „*Lasă Mamă, sunt destul de frumoase pentru nasul meu*”- i-a spus fiul ei. Replica Ruxandrei a venit imediat: „*Or fi pentru nasul tău, dar nu*

¹¹ G. G. Longinescu , *op. cit.* , p. 1

¹² *Ibidem* , p. 4

¹³ Maria G. Longinescu , *op. cit.* , p. 10

¹⁴ *Ibidem* , p. 14

sunt pentru obrazul meu. Ce-o să zică lumea când te-o vedea așa. Da, mă-ta ceea ce n'are ochi, nu vede, cum te lasă să ieși așa în lume, mai mare batjocura.”¹⁵

Copilul a trebuit să dezbrace haina, mama a șters de pe ea niște pete microscopice, a călcat-o și numai după aceea i-a dat voie să iasă din casă.

Ruxandra le-a repetat copiilor săi vorbe pe care aceștia le-au ținut minte și la bătrânețe:

„Tot faci un lucru, fă-l bine din capul locului. De ce să-l faci de mai multe ori, pentru ca la urmă să fie tot rău făcut.”¹⁶

Ea i-a învățat să se închine la ordine: „Pune un lucru la locul lui, după ce te-ai slujit de el. Îl găsești cu ochii închiși și când îți va trebui a doua oară. Altfel îl cauți o zi întreagă, răstorni toată casa și tot nu-l găsești.”¹⁷

La 29 august 1882, Gheorghe Longinescu – tatăl – a încetat din viață. A lăsat avere multă, dar și mai multe datorii. Ruxandra a adus catafalcul de la Biserica Domnească și l-a așezat pe cel ce-i fusese soț și tată al celor 19 copii în mijlocul salonului. L-a ținut nu 24 de ore cum făceau cele mai multe familii, ci 3 zile.¹⁸ Rudele, prietenii și oamenii de pe moșii au venit să-l vadă pe Gheorghe Longinescu pentru ultima dată. Toți știau că după înmormântare, toată averea se va vinde ca să se plătească datoriile – cele mai multe făcute de alții, dar Gheorghe Longinescu girase polițele. După moartea soțului, Ruxandra a rămas cu opt copii, dintre care cel mai mare, Ștefan avea 14 ani, iar cel mai mic Victorița – două luni și jumătate.¹⁹

Ruxandra ar fi putut salva o parte din avere dacă ar fi jurat fals – așa cum au învățat-o avocații – că nu recunoaște datoriile.

¹⁵ G. G. Longinescu, *op. cit.*, p. 3

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ *Ibidem*

¹⁸ Maria G. Longinescu, *op. cit.*, p. 11

¹⁹ *Ibidem*

Ruxandra le-a spus tuturor să se plătească tot, iar copiii, *să-mi rămână săraci: numele lui Longinescu să rămână cinstit – așa – cum i-a plăcut lui să trăiască – o viață curată ca cristalul.*"²⁰

S-au vândut: moșia Ciorăști din Râmnicu-Sărat, moșia Bolotești, pe unde nemții în Războiul pentru Întregirea Neamului au săpat tranșee, imașul și via de la Odobești, mașinăriile din fabrică, casele din Tăbăcari etc.

Prietenele au sfătuit-o pe Ruxandra să-și dea copiii la stăpân, să-i lase să muncească, iar ea să fie fără griji. Îngrozită, Ruxandra le-a răspuns: „*Cum să-i dau la stăpân, când vor să învețe carte !*”²¹ Tuturor celor care au întrebat-o cu ce îi va crește și cum îi va crește, le-a răspuns cu mândrie: „*Îmi voi crește copiii în așa fel ca să nu simtă lipsa lui tată-su, îmi voi crește copiii așa fel ca să nu-mi reproșeze nimeni nimic, nici ei când vor fi mari.*”²²

Și, într-adevăr, cu sacrificii numai de ea știute, Ruxandra și-a trimis toți copiii la școală:

„*Ai trecut cu ei prin toate școlile, dela cele primare până la Universitate, ai dat examene, tremurai la ele, te bucurai de cununile și premiile luate, îți creștea inima de înaintările în grad, ai luat de șase ori bacalaureatul, de șase ori licența și de trei ori doctoratul. Ai făcut chiar și armată.*”²³

Fiul cel mare, Ștefan (5 octombrie 1865 – 2 august 1931) a obținut doctoratul în Drept, la Berlin (1896), cu teza „*Garanția de evicțiune (în dreptul roman și român)*”.

Gheorghe Longinescu (12 septembrie 1869 – 7 martie 1939) și-a luat doctoratul în Chimie, tot la Berlin (1896) cu teza „*Asupra acizilor aminici din seria alifatică*”. Lucrarea a fost executată sub

²⁰ *Ibidem* , p.12

²¹ G. G. Longinescu , *op. cit.* , p. 2

²² Maria G. Longinescu , *op. cit.* , p.13

²³ G. G. Longinescu , *op. cit.* , p. 2

conducerea lui Wilhelm Traube, în Laboratorul lui E.Fischer, în sala unde era asistent dr.Harries.²⁴

Cel de-al treilea Longinescu, Nicolae (9 martie 1873 – 11 februarie 1935) a studiat la Leipzig, cu filosoful Wundt, apoi la Iena, cu renumitul pedagog Rein și psihologul Eucken, obținând doctoratul cu un subiect din „Psihologia Gândirii”.²⁵

Ruxandra a fost „o intelectuală fără să fi învățat carte.”²⁶

Abia la 70 de ani a învățat să se iscălească: „Era o iscălitură cu tot felul de litere, de tipar și de mână, mari și mici, drepte și aplecate, dar era a Mamei. Erai mândră de ea și o scriai numai cu condei și cerneală, fără ochelari, niciodată cu creionul.”²⁷

Deși nu știa să citească, știa tot ce scria în revista „Natura”. Era dotată cu o memorie impresionantă: „Vorbai despre călătoriile în străinătate, făcute cu treizeci de ani în urmă, parcă le-ai fi făcut ieri. Vorbai de statui și de momente și de întâmplări din Berlin, din Viena, din Budapesta, din Karlsbad, parcă ai fi vorbit despre lucruri văzute cu o săptămână mai înainte.”²⁸

Româncă adevărată, Ruxandra a fost contemporană cu Unirea Principatelor Române din 1859, Războiul de Independență și Războiul de Reîntregire a Neamului.

La Unirea Principatelor „n'a fost casă mai împodobită cu tricolor în Focșani, decât prăvălia noastră și nimeni nu s-a bucurat mai mult decât Tata și Mama de această unire care a dus la România Mare, dela Nistru pân'la Tisa, în care ai închis ochii.”²⁹

²⁴ Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 20; dr. Dorina N. Rusu, **Membrii Academiei Române. 1866 - 1996. Mic Dicționar**, Fundația Academică „Petre Andrei”, Editura A92, Iași, 1996, p. 201

²⁵ I. N. Longinescu, **Neculai G. Longinescu**, în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, Anul XXIV, Numărul 2, 15 Februarie 1935, p. 4

²⁶ G. G. Longinescu, *op. cit.*, p. 2

²⁷ *Ibidem*

²⁸ *Ibidem*, p. 3

²⁹ *Ibidem*, p. 2

* Familia Longinescu și-a construit casa – prăvălie în anul 1864, pe Strada Mare a Uniunii (Unirii), colț și față în față cu localul Băncii Putnei; în această casă s-au născut Ștefan și frații săi.

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza „a jucat hora Unirei în fața casei noastre (unde stăteați cu chirie atunci)* și cu sabia a tăiat panglica tricoloră ce o întinsese tata dela prăvălia noastră la vecin, peste podul de piatră – tăind hotarul ce despărțea cele două țărișoare Moldova și Muntenia.”³⁰

Cât de mult a impresionat-o pe Ruxandra Longinescu Unirea de la 1859 o relevă și faptul că de când în când, își lua chitara din cui, așeza pe Maria pe genunchi și o învăța să-i cânte „Hora Unirii”.³¹

Pentru răniții din Războiul de Independență „toți în casă, copii și oameni mari, făceau scamă din pânză de olandă. Îți rupeai bucuroasă rufăria scumpă, ca să-ți ajuți țara, la care țineai ca la copii. Ne-ai învățat atunci să ne iubim țara și să avem răbdare când facem un lucru. Ai fost distrusă pentru această dragoste de țară, cu crucea Regina Elisabeta. Ți-am pus-o pe pieptul sfințit prin jertfa sângelui pe care Mamă ni le-ai dat nouă copiilor.”³²

În vremea Războiului de Reîntregire a Neamului, Ruxandra a avut credința neclintită că vom ieși biruitori: „Armată ca a noastră nu mai are nimeni, numai cârna să fie bună.”³³

Ruxandra a închis ochii „pe o senină, frumoasă și caldă noapte de Iulie (ora 10 1/2) 1925 în toiul florilor care-ți plăceau atât de mult și le îngrijeai cu aceiași dragoste ca și pe noi copiii.”³⁴

Era 25 iulie 1925 – zi în care Ruxandra Longinescu, Româncă adevărată și Mamă sfântă trecea în veșnicie.

Dorința ei a fost să fie înmormântată în Cimitirul Nordic, alături de soțul și cei 13 copii ai ei.

Copiii rămași în viață au adus-o de la București la Focșani „într-un vagon mortuar îndoliat și împodobit cu coroane și noi toți te-am însoțit în vagonul mortuar, deși plătisem biletele pentru vagonul personal.”³⁵

³⁰ Maria G. Longinescu , *op. cit.* , p. 19

³¹ *Ibidem* , p.10

³² G. G. Longinescu , *op. cit.* , p. 2

³³ *Ibidem*

³⁴ Maria G. Longinescu , *op. cit.* , p.9 - 10

³⁵ *Ibidem* , p.19 - 20

Pentru că a iubit mult florile și drept mulțumire pentru dragostea cu care le-a udat și curățat totdeauna, copiii ei au avut grijă ca vagonul mortuar să fie un val de flori „care ți-au îmbălsămat drumul, dela București la Focșani, până la mormânt.”³⁶

Înmormântarea Ruxandrei Longinescu în Cimitirul Nordic din Focșani a fost emoționantă:

„La poarta cimitirului, muzica ți-a dat un sfâșietor rămas bun. În urmă, în sunetul clopotelor, mai jalnic decât oricând, preoții te-au slujit frumos, așa cum ai dorit. Unul, spre cinstea sa și a preoțimii, ți-a slăvit virtuțile și te-a dat drept pildă mamelor de azi. Soarele, care apunea pentru o zi, ți-a mai încălzit odată trupul din care viața apusese pe vecie. O șuviță de aur, împletită din raze de soare, ți-a încins fruntea spre sfârșitul slujbei. Erai fericită. Păraai că vorbești. Ai înconjurat gropnița purtată pe mâini de fratele Mamei, bătrân și el, de fii și fiice și de rude apropiate și depărtate. Nepoței din clasele primare, Rusanda și George, te susțineau și ei cu mâinile lor micuțe. Te-am așezat lângă Tata, după patruzeci și trei de ani de văduvie. Ai avut o înmormântare cum doreai, ca să nu rătăcească lumea de noi.”³⁷

Ruxandra Longinescu a trecut prin viață dreaptă și neșovăindă, rezistând tuturor necazurilor, dar fericită că și-a văzut copiii mari și pe toți profesori.

Fiul ei, Gheorghe a numit-o „sfântă mamă de profesori”.

Asociația Învățătorilor din Județul Putna considera că „Neamul Longineștilor, e neamul Șoimăreștilor, aici în Focșani. Nici Mama Grahilor, nu a fost mai în drept să se mândrească cu odraslele ei, ca Mama Longineștilor, Mamă de profesori, care i-a crescut cu toată sfințenia și cu tot dragul părintesc, în frica de Dumnezeu și respectul muncii.”³⁸

³⁶ G.G.Longinescu , *op. cit.* , p. 4

³⁷ *Ibidem*

³⁸ *Frământări Didactice* . Revista Asociației Învățătorilor din Jud.Putna , Nr.1 - 2 , Ian - Febr.1935 , Tipografia „ Cartea Putnei ”, Al. P. Alexandrescu , Focșani , p. 35

Femeie de excepție, Ruxandra Longinescu aparține altei epoci, altei lumi. Valorile în care a crezut și pe care le-a cultivat copiilor săi au început să dispară.

Pentru astfel de oameni „două monumente trebuie să înălțăm, cât de curând, la care să se închine tot neamul românesc, monumente care să simbolizeze pe Mama și Soția care se jertfesc pentru țară și care ca ostașul necunoscut, rămân necunoscute.

*Necunoscute da, uitate nu.”*³⁹

Firesc, prin natura preocupărilor sale prin setea de cunoaștere și dorința de a descoperi, dezvălui și descifra rădăcinile, resorturile psihice, morale și intelectuale ale unei personalități, cercetătorul pătrunde adânc în timp, studiază documentul de arhivă, cutreieră spațiile geografice și culturale în care personalitatea s-a format și a evoluat.

Pentru savanții și oamenii de cultură Longinești sursa informațiilor ne-a venit din familie: înălțătorul, atât de veridicul și caldul portret făcut de G. G. Longinescu și sora sa, Maria, făcut aceleia care le-a dat viață, le-a călăuzit pașii și le-a hotărât destinul.

Era de datoria noastră să revenim asupra acestui portret, să risipim negura densă a uitării care se așterne peste el.

Nu am făcut altceva decât să îndreptăm un nou fascicol de lumină asupra chipului unei ființe sublime prin sacrificiul ei, prin dragostea și dăruirea ei, prin frumusețea morală, prin înălțimea gândului și cutezanței ei.

³⁹ G. G. Longinescu, *op. cit.*, p. 3

SITUAȚIA SANITARĂ ȘI IGIENICĂ A ORAȘULUI FOCȘANI ÎN ANUL 1930

Gheorghe Miron

Orașul Focșani, capitala județului Putna, este situat în plin câmp la marginea sudică a Moldovei. Altitudinea orașului față de nivelul mării este de 83 de metri la extremitatea nordică a străzii Odobești, de 78 de metri în centrul orașului și de 72 de metri în Bariera Galați.¹ Orașul ocupa o suprafață de 607 de hectare și avea un perimetru de 10.308 de metri, suprafață locuibilă, fără islazuri, așa cum rezultă din planul general al orașului, întocmit de inginerul Radovici în anii 1896-1898.²

Din datele Biroului populației orașului Focșani rezultă că, la 25 august 1930, orașul avea 30.351 de locuitori. În ceea ce privește natalitatea, în anul 1930 s-au născut 605 copii vii, din care 321 băieți și 284 fete. Coeficientul de natalitate era de 20,16 ‰ față de numărul populației.

Analizând statistica nașterilor din anul 1924, se observa că numărul era puțin mai mare, de 640 de copii născuți vii în oraș în anii următori înregistrându-se o scădere ușoară a natalității. Anul 1930 era considerat satisfăcător față de cel precedent, având în plus 63 de nașteri. Medicul șef al orașului, doctorul Atanasiu, afirma „ în perfectă cunoștință de cauză, că dacă pacostea avorturilor provocate ar fi împiedicată, coeficientul natalității ar fi mult mai mare. După

¹ Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita : A.M.Vn.) , fond Ioan Romanoaie , dosar nr. 22597 / a , f. 1

² Virgil Paragină , Valeria Paragină , **Medicina și farmacia din Ținutul Putnei pe masa de disecție a istoriei** , vol. 1 , Editura Porto-Franco , Galați , 1993 , p. 33

*legile în ființă, la o provocare de avort, culpabil este și femeia care a suferit avortul și cel care l-a provocat și pentru aceste motive, chiar atunci când sunt lucruri dovedite, femeia neagă, căci știe că și ea va suferi sancțiunile legii.”*³

Scăderea natalității nu era o caracteristică a orașului nostru sau a țării, ci a tuturor statelor europene, cauzele fiind sărăcia generală instalată după Primul Război Mondial, imoralitatea, feminismul. Referitor la numărul copiilor născuți morți în orașul Focșani, în anul 1930 era de 10 copii, patru băieți și șase fete. Față de ultimii șase ani, numărul copiilor născuți morți era de trei ori mai mic, cauza principală a deceselor fiind sifilisul ereditar. Cu toate că sifilisul era cauza unui număr însemnat de morți, la 1 ianuarie 1931 Ambulatoriul de Sifilis a fost desființat, sănătatea publică a orașului Focșani având mult de suferit.

În ceea ce privește mortalitatea generală, scăzând numărul copiilor născuți morți și al bolnavilor din spitale care au decedat, dar nu erau din Focșani, pentru anul 1930 s-au înregistrat 436 de persoane decedate, 236 de bărbați și 200 de femei. Rata cea mai mare a mortalității o reprezentau copiii cu vârsta cuprinsă între șase zile și un an și adulții de peste 50 de ani. Statisticile arătau că din 100 de copii născuți, 20,1 % mureau înainte de a împlini vârsta de un an. Bolile care afectau cel mai mult copiii erau: pneumonia, debilitatea congenitală, tuberculoza, meningita.⁴

Între anii 1924 - 1930, din numărul total al deceselor înregistrate în orașul Focșani, 2.872, 145 au survenit din cauza epidemiilor, iar 436 s-au datorat tuberculozei.⁵ Numărul mic al deceselor cauzate de epidemii se datorează Serviciilor Sanitare, care s-au îngrijit din timp pentru asigurarea măsurilor de combatere a epidemiilor. În schimb, pentru tuberculoză, cu toate bunele intenții manifestate de către legiuitori, nu s-au putut face prea multe lucruri din cauza lipsei de mijloace materiale. Medicul șef al orașului sublinia necesitatea înființării de sanatorii pentru tuberculoși și asigura

³ A.M. Vn. , fond Ioan Romanoaie , dosar nr. 22597 / a , f. 2

⁴ *Ibidem* , f. 3

⁵ *Ibidem* , f. 4

mijloacelor de existență a celui bolnav, atunci când el era capul familiei.

Totuși, cu toate măsurile sanitare luate, în anul 1930 s-au înregistrat în Focșani 321 de cazuri de îmbolnăvire datorită epidemiilor, 11 dintre aceste fiind fatale.⁶ Din numărul total al celor bolnavi, 122 de persoane sufereau de pojar și erau tratați la domiciliu, izolarea totală a celui suferind nefiind necesară.

Pentru combaterea și eradicarea acestor epidemii au fost luate o serie de măsuri: izolarea celor care erau suferinzi, pentru a nu veni în contact cu alte persoane și a propaga virusurile, dezinfectarea locuințelor bolnavilor, folosirea soluțiilor antiseptice etc. Au fost întâmpinate mari dificultăți în cazul internării în spital a copiilor care sufereau de boli contagioase, căci, de multe ori, părinții nu erau de acord cu acest lucru, cu toate că asigurarea unui tratament medical adecvat era o necesitate.

Medicul șef al orașului arata că în cursul anului 1930 au fost înregistrate 99 de cazuri de scarlatină, la care se mai adaugă încă 11 cazuri, rămase nevindecate, din anul anterior. La 31 decembrie 1930, din cele 110 persoane bolnave de scarlatină, 101 s-au însănătoșit, șase au decedat, iar trei au rămas nevindecate.⁷

În general, a fost vorba de o scarlatină benignă ca formă și evoluție clinică, coeficientul de mortalitate fiind de 5,45 %. Pentru a preveni răspândirea virusului, toți cei care veniseră în contact cu cei infestați au fost izolați la domiciliu câte opt zile și vizitați de medic. Pe toată durata epidemiei, copiii din școli și grădinițe au făcut gargară cu substanțe antiseptice în fiecare dimineață, iar podelele sălilor de clasă au fost dezinfectate.

Cea mai mare mortalitate, de 9,09 %, a fost cauzată de apariția difteriei. Din cele 22 de cazuri înregistrate, 20 s-au vindecat, iar două persoane au decedat. Totuși, cei considerați clinic vindecați au fost izolați o perioadă mai îndelungată de timp, căci nu întotdeauna vindecarea clinică corespunde cu vindecarea bacteriologică. Pentru

⁶ *Ibidem*, f. 5

⁷ *Ibidem*, f. 6

buna monitorizare a evoluției acestei boli și depistarea la timp a noilor cazuri, înființarea unui laborator de bacteriologie era o necesitate.

O altă boală contagioasă, care din fericire nu s-a răspândit foarte mult, a fost febra tifoidă. Din cele 13 cazuri înregistrate, șase bărbați și șapte femei, 12 au fost izolate în spital, iar unul la domiciliu. Nu a fost vorba de o epidemie de cartier, căci locuințele celor infectați se găseau pe străzi aflate la mare distanță una față de cealaltă.⁸

Pe lângă epidemii, o mare problemă pentru sănătatea publică era reprezentată de bolile sociale, cele mai frecvent întâlnite fiind tuberculoza și sifilisul.

În cazul tuberculozei, în anul 1930 au fost înregistrate 102 persoane bolnave, la care se adaugă încă 97 de bolnavi, rămași nevindecați din anul anterior. Din numărul total al persoanelor diagnosticate cu tuberculoză, 61 au decedat, iar 24 s-au mutat din localitate, nemaiputându-se urmări evoluția acestora.

La nivelul județului, numărul celor bolnavi de tuberculoză era, însă, foarte mare. Înrautățirea condițiilor de trai a păturii de jos a populației datorită situației economice și sociale (ne aflăm în plină criză economică), insalubritatea locuințelor și lipsa aproape totală a ajutoarelor materiale și sanitare, sunt câteva din cauzele care au dus la înmulțirea alarmantă a cazurilor de tuberculoză.

Medicul orașului Focșani arăta că, în realitate, numărul celor bolnavi era cu mult mai mare, având în vedere evoluția latentă a bolii, de multe ori diagnosticul fiind pus odată cu decesul pacientului, în urma autopsiei.

Societatea Națională de Tuberculoză din Flamingham arăta că la un caz de deces cauzat de tuberculoză ar exista încă nouă sau zece cazuri nedepistate, ceea ce ar însemna că numărul celor suferinzi din Focșani să fie cu mult mai mare decât cel din statistici.⁹

În Focșani nu exista posibilitatea ca bolnavii de tuberculoză, în marea lor majoritate oameni nevoiași, meseriași împovărați de o familie numeroasă, să fie izolați, ei continuând să locuiască în aceeași

⁸ *Ibidem* , f. 7

⁹ *Ibidem* , f. 8

casă împreună cu familiile lor și, cel mai adesea, într-o singură cameră și fără cea mai elementară măsură de profilaxie.

Până în anul 1929, cu toate că afecțiunea făcea ravagii, măsurile de combatere a bolii erau aproape inexistente.¹⁰

În anul 1929 au fost luate o serie de măsuri împotriva tuberculozei, cea mai importantă fiind vaccinarea noilor născuți. De asemenea, se dorea înființarea unui Spital pentru tuberculoși, cu 60 de paturi pentru izolarea bolnavilor și a unui Ambulatoriu, care să cuprindă și un laborator pentru analiza sputei bolnavilor și examinarea din timp a celor infectați, pentru a se putea urmări evoluția bolii și lua măsurile sanitare, igienice și sociale cuvenite. Pentru școlarii care proveneau din familii nevoiașе și erau bolnavi de tuberculoză s-a propus înființarea unei cantine sociale, în vederea îmbunătățirii alimentației lor.¹¹

În ceea ce privește sifilisul, se putea observa că atât la oraș, cât și la țară, exista o creștere dramatică a cazurilor. Doctorul Atanasiu arăta că numărul cazurilor prezenta o creștere alarmantă, în special după Primul Război Mondial.

În registrul Serviciului Sanitar al orașului Focșani erau trecute în anul 1930, 208 persoane bolnave de sifilis, dintre care 60 au plecat din localitate, iar o persoană a decedat. Din cele 137 de cazuri rămase, niciunul nu a fost vindecat. Celor bolnavi de sifilis le-au fost acordate în cursul anului 1930 un număr de 3.582 de consultații medicale.

Ca și în cazul tuberculozei, numărul bolnavilor aflați în evidențele medicale este departe de cel real, poate și din cauză că unii medici nu declarau toate cazurile pe care le investigau, iar mulți bolnavi preferau tratamente empirice.¹² În anul 1931, Ambulatoriul de Sifilis, unde erau tratați cei suferinzi de această boală, a fost desființat, întreaga activitate a acestuia fiind preluată de către Ambulatoriul Policlinic.¹³

¹⁰ Virgil Paragină, Valeria Paragină, *op. cit.*, p. 87

¹¹ A.M.Vn., fond Ioan Romanoaie, dosar nr. 22.597 / a, f. 9

¹² Virgil Paragină, Valeria Paragină, *op. cit.*, p. 34

¹³ A.M.Vn., fond Ioan Romanoaie, dosar nr. 22.597 / a, f. 10

Pentru îngrijirea bolnavilor, orașul Focșani dispunea de trei spitale și un azil pentru infirmi și bolnavi cronici, cunoscut sub numele de Adăpostul Comunal.

Spitalul Focșani, fostul Spital Județean, avea un număr de 30 de paturi și era întreținut de la bugetul local. Pentru întreținerea acestuia, hrana bolnavilor, combustibil, plata personalului sanitar inferior și a personalului de serviciu a fost alocată, pentru anul 1930, suma de 848.990 lei. Spitalul dispunea de o sală de naștere și de un pavilion pentru boli infecțioase, care însă necesita reparații și trebuia mărit, pentru a face față noilor necesități.¹⁴

Cel de-al doilea Spital, „*Profetul Samoil*”, aparținea Epitropiei „*Sf. Spiridon*” din Iași. Deși dispunea de 30 de paturi, nu avea un pavilion de izolare pentru bolile epidemice.

Directorul acestui spital era dr. Iancu, un excelent chirurg. Cum fondurile pentru funcționarea și întreținerea spitalului erau foarte mici, Primăria orașului și Prefectura județului au sprijinit, pe cât au putut, prin reparații, amenajări și înzestrări, funcționarea acestuia.

Cel de-al treilea, Spitalul Militar al Diviziei a VI-a, dispunea de 50 de paturi, laborator bacteriologic și un pavilion de boli contagioase. Pe lângă militari, se făceau consultații și erau internate și persoane civile, după caz.¹⁵

Adăpostul Comunal era un azil pentru infirmi și pentru cei cu boli cronice. Localul era o donație (donația Plagino), iar întreținerea acestuia se făcea din bugetul local.

Pentru hrana bolnavilor, combustibil, plata personalului sanitar și a celui de serviciu s-a cheltuit, în anul 1930, suma de 503.100 lei. Adăpostul Comunal dispunea de 50 de paturi.

Orașul Focșani, pe lângă spitale, avea pentru asistență medicală și două dispensare.

Primul, Dispensarul medical al Corporației Meseriașilor, prin cei patru medici care profesau aici, deservea meseriașii din oraș și familiile acestora. În anul 1930 s-au dat aici un număr de 11.560 de

¹⁴ *Ibidem*

¹⁵ *Ibidem*, f. 11

consultații, distribuindu-se și medicamentele necesare pentru tratarea bolilor depistate.

Dispensarul „*Principele Mircea* ” era condus de un comitet de doamne din localitate, iar consultațiile și medicamentele erau acordate doar copiilor mici.¹⁶

De asemenea, existau în Focșani opt farmacii și două drogherii, bine aprovizionate cu medicamente, seruri , vaccinuri și pansamente.

În ceea ce privește personalul medical al orașului, existau 37 de medici, dintre care opt erau medici funcționari, 15 medici militari, iar 14 medici practicieni. Mai existau 18 licențiați în Farmacie, dintre care 17 erau farmaciști civili și un farmacist militar. Stomatologii erau în număr de zece, toți liber profesioniști.

Serviciul Sanitar al orașului dispunea de doi medici, dr. Atanasiu-medic șef al orașului și dr. Pruncu-medic de circumscripție urbană, trei agenți sanitari, două moașe, doi impegați de birou, un secretar și un camelier. Dr. Pruncu deservea și cele șase comune suburbane ale orașului.¹⁷

Serviciul Sanitar al orașului Focșani s-a preocupat și de problema igienei din școlile locale. Orașul avea, în 1930, 34 de școli cu o populație școlară de 5.338 de elevi. Dintre aceștia, 489 erau cazați în internate. Învățământul primar dispunea de șase școli de băieți cu localuri proprii, iar două funcționau în același local. Astfel, Școala nr. 3 și Școala nr. 6 împărțeau localul din strada Cotești.

În școlile primare de băieți erau înscriși 1.026 de elevi, iar în cele de fete 971 de eleve. În ceea ce privește grădinițele, patru dintre acestea dispuneau de local propriu, iar trei își desfășurau activitatea în localuri închiriate. În cele patru grădinițe care dispuneau de local propriu erau înscriși 432 de copii.

Comunitatea israelită dispunea de o școală primară de băieți cu 136 de elevi și o școală primară de fete cu 131 de eleve.

În urma inspecțiilor făcute de către Serviciul Sanitar al orașului s-a constatat că, în general, școlile primare se prezentau în condiții

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ *Ibidem* , f. 12

bune de igienă, sălile de clasă erau mari, spațioase și bine iluminate. Liceul de Băieți avea clădire proprie, mobilierul se afla în stare satisfăcătoare, iar unele săli de clasă erau parchetate.

Din punct de vedere igienic, cel mai slab se prezenta Institutul de Surdo - Muți. Pentru cei 113 elevi ai acestuia erau închiriate trei clădiri aflate pe străzi diferite și la distanțe mari una de alta, niciuna dintre aceste clădiri pretându-se a găzdui o școală sau un internat. Elevii nu aveau unde să se spele pe mâini, iar în internate nu existau instalații de baie sau de duș, în afară de Orfelinatul de Fete „*Olga Sturza*”, care se prezenta foarte bine.¹⁸

În urma inspecțiilor făcute, dr. Atanasiu a propus Primăriei Orașului Focșani să construiască noi școli și, în special, o clădire pentru Institutul de Surdo-Muți. De asemenea, el arăta că unele clădiri aveau nevoie de modernizări și amenajări, dând exemplu Liceul de Fete care, deși avea clădire proprie, nu îndeplinea condițiile igienice cerute.

În urma acestor demersuri, în vara anului 1930 Primăria a început construcția unui nou local pentru o școală, însă dr. Atanasiu s-a arătat nemulțumit de amplasarea acestuia, în partea de nord a orașului, ceea ce însemna că elevele care locuiau în partea sudică și vestică a orașului aveau de mers 3 km pentru a ajunge la cursuri.

Pe lângă aceste școli au mai fost inspectate și cele șase internate din oraș, verificându-se atât starea igienică a dormitoarelor, cât și alimentele ce erau servite elevilor.

O altă problemă care a preocupat Serviciul Sanitar al orașului Focșani a fost igiena alimentară. În anul 1930 funcționau în oraș 305 de unități de fabricație și vânzare a produselor alimentare și a băuturilor alcoolice și nealcoolice.

În afară de aceste unități de producere și desfacere, au existat și 142 de negustori ambulanți, cu zaharicale, covrigi, semințe, limonadă, bragă, gogoși etc.

Tuturor acestor puncte de producție și desfacere a alimentelor și băuturilor le-au fost făcute, în cursul anului, un număr de 1.252 de

¹⁸ *Ibidem*, f. 13

inspecții și controale sanitare. Ca rezultat al acestora, s-au făcut numeroase somații celor găsiți în neregulă și s-au încheiat procese-verbale de acționare în instanță pentru cei care nu s-au conformat somațiilor primite.

În urma acestor controale au fost recoltate 119 probe de alimente care au fost trimise pentru analiză laboratoarelor din Bacău și Galați, 17 dintre acestea dovedindu-se că puneau sănătatea consumatorilor în pericol. Cei vinovați au fost trimiși în fața instanțelor de judecată.¹⁹

În aceste unități deserveau 194 de brutari și covrigari, care au făcut 1.140 controale medicale în cursul anului, 26 de lucrători cofetari, care au efectuat 171 de vizite medicale, 84 de chelneri, care au făcut 721 de controale medicale, iar cei 142 de comercianți ambulanți au efectuat 1.219 controale.

Personalul care mânua alimente și băuturi a efectuat, în total, 3.251 de vizite medicale, consemnate în registrul Serviciului Sanitar și în carnetul fiecărui comerciant sau producător. Uneori, vizitele medicale se efectuau din zece în zece zile. Necesitatea acestora, ținând cont de faptul că persoanele care desfac produse alimentare și băuturi intră în contact direct cu clientul, este justificată pe deplin.

Astfel, la o cofetărie din centrul orașului a fost descoperită o tânără angajată bolnavă de sifilis secundar, iar la unii brutari au fost descoperite cazuri de tuberculoză și scabie.

O parte din negustorii ambulanți a fost diagnosticată cu conjunctivită granuloasă și cu paraziți. De asemenea în urma acestor inspecții, 80% din localurile care serveau băuturi au fost obligate să aibă conducte cu apă la teighea, pentru spălatul paharelor.²⁰

În cazul brutăriilor, cele mai mari probleme erau reprezentate de lucrul pe timpul nopții și de vânzarea produselor direct de către cei care le produceau.

După ce s-a consultat cu toți patronii de brutării, Primăria Orașului Focșani a dat o Ordonanță prin care s-a hotărât ca în toate

¹⁹ *Ibidem*, f. 14

²⁰ *Ibidem*, f. 15

brutăriile să se lucreze numai ziua , pentru a se putea face inspecțiile sanitare, iar pâinea să se vândă numai la ghișee „ *ferindu-se contaminarea acesteia de mâinile cumpărătorului, care încerca cu mâna zece pâini până să aleagă una.*” ²¹

Cu toate că în urma controalelor efectuate ulterior s-a constatat că în unele brutării se mai lucra și noaptea, iar vinovații au fost deferiți justiției, instanța de judecată i-a achitat pe motiv că organele sanitare nu pot interveni decât în anumite cazuri. Vânzarea pâinii la ghișeu s-a menținut însă .

Igiena industrială era o problemă mai delicată care a preocupat Serviciul Sanitar al orașului Focșani. În registrele Serviciului Sanitar erau trecute 290 de stabilimente industriale, din care 51 erau industrii de clasa I-a, 179 de clasa a II-a, 44 de clasa a III-a și 16 de clasa a IV-a. Clasificarea era făcută după Regulamentul industriilor insalubre, în funcție de gradul de poluare al fiecărui stabiliment.

În cursul anului 1930 au fost făcute 345 de inspecții, în urma cărora s-au lansat mai multe somații și au fost încheiate zece procese-verbale de acționare în instanță, în funcție de neregulile găsite.

Cum industriile de clasa a III-a, în care intrau tăbăcăriile și depozitele de cherestea, nu aveau voie să-și desfășoare activitatea în interiorul orașului, Consiliul de Igienă a decis mutarea lor la periferie. Cu toate acestea, organele administrative au tolerat funcționarea acestora în interiorul orașului, în detrimentul sănătății publice. ²²

Tăbăcăriile, situate în centrul orașului, prin mirosurile degajate și prezența muștelor, mai ales vara, reprezentau un factor de infecție, iar depozitele de cherestea, situate pe străzile Elisabeta și Brăilei, prin pericolul izbucnirii unor incendii, periclatau locuințele învecinate.

Cei 2.670 de lucrători, asigurați medical la Casa Centrală a Meseriașilor, au efectuat 11.560 de consultații medicale la Dispensarul medical al Casei respective, primind, atât pentru ei, cât și pentru familiile lor, medicamentele necesare. ²³

²¹ *Ibidem* , f. 15 verso

²² *Ibidem* , f. 16

²³ *Ibidem* , f. 17

Un alt segment care a intrat în preocupările Serviciului Sanitar, în strânsă colaborare cu Primăria Orașului Focșani, a fost salubritatea orașului.

Din suprafața de 607 hectare pe care se întindea orașul, 330 hectare reprezentau cele 186 de străzi, cu o lungime totală de 64.000 metri. Dintre aceste străzi, 34,6% erau pavate cu piatră cubică sau bolovani de râu, restul fiind acoperite cu pietriș sau , o mică parte, cu teren natural.

Canalizarea orașului măsura numai 10.661 metri liniari, din care 7.661 în interiorul orașului, iar 3.000 de metri se întindeau de la bariera Brăilei și până la râul Milcov.

Față de lungimea totală a străzilor, doar 11,9% din acestea aveau canalizare, determinând insalubritatea acestora și a solului, Primăria nedispunând de prea multe mijloace, cum ar fi sacale sau cisterne, pentru ridicarea resturilor menajere. Pentru această operație, Primăria dispunea de 20 de angajați la căruțele care transportau gunoiul, 50 de angajați la măturatul străzilor, șase vizitii și 17 oameni care lucrau ca grăjdari, fierari etc.

Pentru întreținerea și repararea străzilor erau disponibile trei camioane care erau folosite la căratul pietrișului, dar erau utilizate și la ridicarea resturilor menajere. Colaborarea dintre Primărie și Serviciul Sanitar s-a dovedit rodnică, ori de câte ori Serviciul Sanitar anunța că s-au aruncat deșeuri pe vreo stradă sau teren viran, acestea erau ridicate cu promptitudine.²⁴

Din cei 6.000 de contribuabili ai orașului doar 1.533 erau abonați la Serviciul de ridicare a resturilor menajere. Dr. Atanasiu a propus ca pentru ușurarea muncii lucrătorilor Serviciului de salubritate și scăderea cantității de resturi menajere, fiecare local public și casele cu mai mulți locatari să dețină cuptoare mici pentru arderea deșeurilor.

În urma inspecțiilor efectuate, s-a constatat că un număr de 87 de prăvălii din oraș nu aveau closet, multe dintre ele servind și drept locuință comercianților, igiena lăsând mult de dorit.

²⁴ *Ibidem* , f. 18

Latrina din Piața Moldovei, situată în centrul pieței de alimente și în imediata apropiere a locului destinat vânzării laptelui și a brânzei, deservea nu numai toată piața, ci și cele 48 de prăvălii din vecinătatea acesteia. În fața acestui focar de infecție, dr. Atanasiu a cerut Primăriei desființarea acesteia și construirea uneia subterane, în condiții igienice satisfăcătoare, dar tot ceea ce a putut obține au fost doar promisiuni.²⁵

Problema, alimentării cu apă a orașului a constituit altă preocupare a Serviciului Sanitar. Orașul avea o rețea de alimentare cu apă de la două surse, una situată la punctul Babele, la 25 de km depărtare de ora , iar cealaltă de la Mera.

Pe traseul conductei Focșani-Babele, la cinci km de oraș, se găsea Casa Apelor, formată din două rezervoare din beton armat, a câte 1.000 mc fiecare. De asemenea, la izvoarele de la Mera se găseau două rezervoare de apă, unul având capacitatea de 350 mc, iar celălalt, mai mic, de 50 mc. Din Mera, apa era captată spre Focșani pe o conductă din fontă, deservind , numai partea sudică a orașului și cazărmile.²⁶

Din datele prezentate de Serviciul Tehnic al orașului, cantitatea de apă de care beneficiau focșănenii într-o singură zi ar fi fost îndestulătoare. Din aceste date , rezultă că zilnic, prin punctul Babele intrau în oraș 7.500 mc, iar de la Mera încă 1.500 mc, deci, fiecare locuitor ar fi beneficiat de circa 300 de litri de apă zilnic.

Medicul șef al orașului nu era mulțumit de aceste cifre, arătând că, cel puțin în timpul verii, orașul ducea o lipsă acută de apă, cartiere întregi abia având apă câteva ore pe zi, iar la etajele clădirilor apa nu urca din cauza lipsei de presiune.²⁷

Serviciul Sanitar al orașului arăta că pericolul izbucnirii unei epidemii de febră tifoidă era foarte mare, căci în apa potabilă pătrundeau și apele de infiltrație, care își făceau loc în conductele de captare. De asemenea, se arăta că ori de câte ori ploua la Babele, apa potabilă din oraș devenea tulbure după câteva ore, iar debitul nu era constant. Pe timp de ploaie, înălțimea coloanei de apă de la Casa

²⁵ *Ibidem* , f. 18 verso

²⁶ *Ibidem* , f. 19

²⁷ *Ibidem* , f. 20

Apelor era de trei metri, iar în perioadele secetoase scădea la 30-40 cm.

În ceea ce privește lungimea conductelor de apă din oraș, aceasta era de 45.300 de metri liniari, diametrul acestora variind între 40 de mm și 300 de mm. Pentru ca toate străzile orașului să beneficieze de apă potabilă, Serviciul Sanitar aprecia că mai erau necesari încă 18.700 metri liniari de conductă. Pe străzi, se găseau 2.500 de robinete publice și încă 30 de așa-zise guri de foc, care erau folosite de pompieri în caz de incendii.²⁸

Pe ansamblu, situația sanitară a orașului Focșani se prezenta destul de bine, raportată la timpurile și necesitățile de atunci, rămânând în sarcina Primăriei Orașului Focșani ca, pe viitor și în măsura în care fondurile o permiteau, să fie remediate unele neajunsuri.

Astfel, s-a propus mărirea pavilionului destinat izolării celor ce sufereau de boli infecțioase, pentru a se preîntâmpina situația din anul 1929, când epidemia de scarlatină a făcut multe victime, Spitalul neavând posibilitatea de a limita răspândirea bolii, prin izolarea celor contaminați.

Construirea unui spital la marginea orașului pentru izolarea și tratarea celor bolnavi de tuberculoză, boală care făcea din ce în ce mai multe victime, era considerată un obiectiv prioritar.

Tot în domeniul bolilor contagioase, Serviciul Sanitar a propus înființarea unei Secții separate pentru bolnavii de sifilis, fiind vizate în special prostituatetele, căci internarea acestora în spital, având în vedere percepția morală a acelor timpuri, era considerată o soluție nepotrivită.

Construcția de noi școli primare, repararea și utilizarea celor existente, pavarea cu piatră cubică sau cu bolovani de râu a străzilor care, primăvara sau toamna deveneau impracticabile din cauza noroiului, îmbunătățirea alimentării cu apă potabilă a locuitorilor, erau tot atâtea deziderate pe care Primăria Orașului Focșani, în strânsă colaborare cu Serviciul Sanitar, dorea să le materializeze.

²⁸ *Ibidem*, f. 21

CRIZA ECONOMICĂ DIN ANII 1929 - 1933 ÎN JUDEȚUL PUTNA

Ramona Miron

Efectele crizei economice mondiale au apărut și în România încă din anul 1928, fenomenul fiind determinat de anumiți factori specifici precum: caracterul predominant agrar al economiei naționale, dependența economică a țării noastre față de capitalul străin, majorarea datoriei externe, scăderea prețurilor la produsele exportate și creșterea prețurilor la cele importate.

Principalele forme de manifestare ale crizei economice au fost multiple: scăderea producției și prăbușirea prețurilor, falimentul unor întreprinderi, creșterea ratei șomajului, reducerea operațiunilor comerciale, condițiile grele de muncă și de trai ale populației, care a recurs la greve și conflicte de muncă. Consecințele crizei economice s-au reflectat atât în sectorul economic, cât și în cel social. Repercusiunile crizei economice asupra economiei putnene s-au manifestat prin scăderea drastică a prețurilor cerealelor, creșterea stocurilor în magazine, reducerea suprafețelor însămânțate etc.

La nivelul județului Putna, producția agricolă la hectar, în kilograme, se prezenta astfel: ¹

Plasa	Grâu	Secară	Orz	Ovăz	Mazăre
Adjud	610	-	756	652	-
Mărășești	550	-	1800	1335	-
Mărăști	550	-	1066	1066	-
Milcov	1127	-	1146	2200	-

¹ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita : A.N.Vn.), fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 25 / 1929 , f. 1

Sascut	497	272	967	902	120
Vrancea	560	-	588	528	-
Zăbala	300	-	250	200	-
Zăbrăuți	730	940	890	1465	560

La 14 octombrie 1930, directorul ministerial Ion Cămărășescu înainta Prefecturii Județului Putna o Telegramă, prin care se aducea la cunoștință că „lipsa de sămânță și relele condiții climaterice, ajutate de starea de suflet deplorabilă a plugarilor fac ca însămânțările să fie foarte mici.”²

Suprafețele însămânțate cu grâu în toamna anului 1930 însumau aproximativ 1.000 ha, o cifră foarte mică în comparație cu suprafața însămânțată cu aceeași cereală înainte de Primul Război Mondial (7.000 ha) sau după 1918 (3.000 - 4.000 ha). După 1930, climatul agricol putnean a fost afectat de factori precum: secetă, deprecierea prețurilor, desfășurarea anevoioasă a arăturilor, refuzul proprietarilor de a mai semăna grâu, lipsa acută de semințe.³

În luna octombrie a anului 1930, în județul Putna întinderile semănate cu grâu reprezentau 831 ha repartizate astfel: 245 ha în Focșani, 300 ha în Mărășești, 140 ha în Panciu și 146 ha în Adjud.⁴

În cursul anului 1930, Prefectura Județului Putna a fost asaltată de numeroase cereri formulate de locuitorii din Bătinești, Făurei, Balta Raței, Mircești, Ciușlea, a căror principală ocupație era cultivarea cepei, verzei și a altor zarzavaturi, prin care se solicita aprobarea pentru vânzarea producției prin sate, deoarece „stau cu zeci de vagoane de marfă nevândută.”⁵

La 7 noiembrie 1930, Prefectura Județului Putna informa Ministerul Comerțului și Industriei că „în județul Putna locuitorii din 15 sate cultivă sfeclă de zahăr pentru fabrica de zahăr din Sascut. Din cauza ploilor și a unei culturi speciale întrebuințate de locuitori,

² *Ibidem*, dosar nr. 19 / 1930, f. 116

³ *Ibidem*, f. 117

⁴ *Ibidem*, f. 119

⁵ *Ibidem*, dosar nr. 27 / 1930, f. 4

producția la hectar a fost îndoită față de normal. Fabrica, deși are contracte, refuză să primească supraproducția de sfeclă de zahăr sub pretextul că nu o pot prelucra. Se cere a se lua măsuri pentru ca populația să-și predea marfa și să-și primească sumele conform contractelor.”⁶

În toamna anului 1930, Prefectura Județului Putna a pus la dispoziție, pentru depozitarea cerealelor, fostele magazine britanice și antrepozitele Kirmaier cu capacitatea de 400 de vagoane, precum și magazinele din toate stațiile C.F.R. din județul Putna.⁷

În 1930 cantitățile de grâu disponibile în județ pentru măcinat și export erau:

Comuna	Vagoane pentru măcinat	Vagoane pentru export
Focșani	35	10
Odobești	25	18
Adjud	15	30
Domnești	8	10
Făurei	15	14
Jariștea	14	6
Lunca	3	2
Mărășești	15	10
Milcov	3	1
Nămoloasa	15	8
Orbeni	7	8
Panciu	8	7
Păunești	6	1
Sascut	13	4
Soveja	2	-
Străoane	3	-
Suraia	21	7

⁶ *Ibidem* , f. 54

⁷ *Ibidem* , dosar nr. 28 / 1930 , f. 71

Țifești	14	4
Vidra	2	-
Vrâncioaia	1	-
Vultur	19	6
Zăbala	-	-
Zăbrăuți	6	4
Total	250	150

8

Din cele 150 de vagoane de grâu disponibile pentru export, 10 vagoane aparțineau negustorilor, iar din cele 250 de vagoane destinate măcinatului, 50 de vagoane fuseseră strânse din mediul rural, restul reprezentând recolta persoanelor de la oraș.

Prezentând situația agricolă a județului Putna pe anul 1930 către Ministerul Muncii, Prefectura Județului Putna menționa în Adresa nr. 9458 /3 martie 1931, că „*plugarii au avut mari decepții de pe vânzarea produselor agricole.*”⁹

Dacă în august 1930 prețurile principalele produse agricole erau următoarele:

Cantitate 100 kg	Preț lei
Grâu	400
Orz	230
Ovăz	220
Porumb	400
Fasole	700

La sfârșitul lunii noiembrie 1930 prețurile au scăzut vertiginos:

⁸ *Ibidem*, f. 78

⁹ *Ibidem*, f. 96

Cantitate 100 kg	Preț lei
Grâu	240
Orz	150
Ovăz	200
Porumb	230
Fasole	620

Pentru a ameliora situația țăranilor, Camera de Agricultură a Județului Putna a făcut demersuri către organele competente propunând fixarea unui preț maximal la cereale pentru a acoperi costul de producere, reducerea taxelor de export și înființarea Creditului Agricol.

De asemenea, Camera de Agricultură a Județului Putna a pus la dispoziția sătenilor trioare și vânturătoare pentru curățarea semințelor, înființând în acest scop cinci centre aflate în subordinea sa. Din fonduri proprii a distribuit țăranilor cinci vagoane cu grâu de bună calitate pentru însămânțări, iar izlazurile din comunele Ciorani, Păunești, Crucea de Jos, Țifești și Nămolosa au fost arate cu cele șase tractoare ale Camerei de Agricultură a Județului Putna.¹⁰

La 29 septembrie 1933, Camera de Agricultură a Județului Putna a prezentat Ministerului Agriculturii un Raport privind starea agriculturii putnene:

„Prețul la anumite articole de primă necesitate crește din zi în zi în disprețul oricărei logici și bun simț. Astfel, pe când plugarii își văd irosită munca lor de ani de zile vânzându-le la prețuri de nimic, cele necesare traiului și gospodăriei urcă vertiginos ajungând 1 kg de sare 4 lei, 1 litru de gaz 4,50 lei, ca să nu mai vorbim de ulei, zahăr, îmbrăcăminte etc. Și prețul articolelor controlate de Stat urcă cu

¹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 52 / 1930, f. 40

aceeași viteză: 1 litru petrol verde 3,55 lei, 1 litru benzină grea 4,80 lei, 1 litru motorină 4 lei și 1 litru păcură 1,40 lei.”¹¹

Situația economiei putnene la nivelul anului 1930 era „corespunzătoare vremurilor prin care trecem ” se specifica în Adresa nr. 825 / 9 martie 1931 înaintată de Prefectura Județului Putna către Ministerul de Interne. Același act mai prevedea că bugetul județului, al comunelor și al satelor a fost întocmit după situația reală, cu greu fiind echilibrat: venituri = cheltuieli 31.694.507 lei. Populația traversa o perioadă dificilă ca urmare a descreșterii veniturilor și înmulțirii sarcinilor de serviciu. Subvenția de la Stat pentru echilibrarea bugetară a fost redusă de la 3.200.000 lei în 1929 la 2.000.000 lei în 1930.¹²

O apreciere similară referitoare la starea economică a județului Putna era făcută de Camera de Comerț și Industrie a Orașului Focșani, la 10 decembrie 1930, într-o Adresă înaintată Prefecturii Județului Putna. Se relatea că industria și comerțul au cunoscut o activitate mediocră în cursul anului 1930. Lipsa de numerar a determinat stagnarea tranzacțiilor, iar cererile și ofertele au fost diminuate din cauza restrângerii comerțului, care în 1930 a dat un număr imens de falimente și concordate (până la 1 noiembrie 1930 numărul acestora a ajuns la 70), iar numărul protestelor lunare varia între 3.000 și 5.000. Creșterea dobânzilor, a dărilor și impozitelor, precum și restrângerea creditului de către bănci au determinat stagnarea producției industriale. Cum „ producția viticolă a județului exista din abundență și era de bună calitate, viticultura a înregistrat numeroase pierderi cauzate de lipsa tranzacțiilor. Totuși, în urma unor Convenții economice încheiate cu țările limitrofe s-a putut face export cu strugurii în Polonia. Comerțul cu cereale a fost în scădere din septembrie 1930 datorită dumpingului rusc.”¹³

La 17 iunie 1933, proprietarul unei fabrici de lumânări și săpun, Herman Weissman, înainta Prefecturii Județului Putna o Adresă, în

¹¹ A.N.Vn., fond Camera de Agricultură a Județului Putna, dosar nr. 1 / 1933, f. 91

¹² Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 5 / 1931 , f. 7

¹³ Ibidem , dosar nr. 52 / 1930 , f. 116

care sublinia faptul că „ în decursul anului trecut, industria fiind în raport direct cu comerțul a avut de suferit ca toate celelalte ramuri de activitate de pe urma situației generale critice. Creditele, care nu se mai acordă în măsura cerută de o bună gospodărie negustorească, au împiedecat o dezvoltare mai simțitoare a acestei producții, iar concurența s-a simțit făcută prin introducerea în această industrie a unei calități inferioare de material prim.”¹⁴

Nemulțumirile comercianților putneni sunt reflectate foarte bine în numeroasele petiții înaintate Prefecturii Județului Putna, prin care aceștia solicitau intervenția organelor competente pentru reglementarea situației dificile cu care se confrunța economia putneană.

Mihail Zaharia, comerciant din județul Putna, nota că: „ Este cunoscut că, comerțul de astăzi a ajuns pe o pantă diminuantă, deoarece a fost o totală lipsă de consum atât la oraș cât și la sate. Cauza o reprezintă articolele care parvin în comerț foarte ridicate ca prețuri. Statul, în căutarea leacului de a găsi soluții pentru echilibrarea bugetului, a fost nevoit să mențină și să adauge noi taxe, sub diferite forme, pe articole de consumație care fac parte din operațiunile de comerț, deci mărinđ prețul lor de cost și cel de vânzare și pe de altă parte scăderea lefurilor la funcționarii publici și veniturile particulare.”¹⁵

Situația comercială era îngreunată și de „ menținerea și nelegiferarea în materie de carteluri a fabricilor care produc articole de mare consum, încât observăm că indiciile de scumpete sunt deșănțate față de veniturile consumatorilor.”¹⁶

Pentru redresarea comerțului, Mihail Zaharia propunea: reducerea prețurilor la articolele de mare consum, scăderea chiriilor, a impozitelor și distrugerea cartelurilor.¹⁷

¹⁴ A.N.Vn., fond Camera de Comerț și Industrie a Orașului Focșani, dosar nr. 1 / 1932, f. 1

¹⁵ *Ibidem*, f. 5

¹⁶ *Ibidem*, f. 5 verso

¹⁷ *Ibidem*

M. Milea, comerciant din Panciu, se adresa Prefecturii Județului Putna la 15 aprilie 1933, subliniind că: „ în cursul anului 1932 comerțul din Panciu s-a desfășurat foarte greu din cauza Legilor de Conversiune Agricolă, prin care clienții noștri, fiind în regiunea frontului, n-au achitat mai nimic din valoarea mărfurilor, ci au făcut enorma greșeală de a le da pe credit până în toamnă, adică până la culesul recoltei și pe care în baza Legii de Conversiune l-au transformat în credit bancar de plasament cu dobânzi mari.”¹⁸

Operațiunile comerciale au fost afectate, în primul rând, datorită faptului că furnizorii n-au mai livrat alte mărfuri din cauza neachitării contravalorii celor luate pe credit. Se solicita reducerea impozitelor către Stat, considerată o măsură impetuoasă pentru fluidizarea activității comerciale.

O altă ramură comercială ajunsă în impas în perioada crizei economice a reprezentat-o comerțul cu coloniale, care în anul 1932 s-a desfășurat foarte lent în comparație cu anii anteriori.

Reducerea salariilor și a pensiilor a dus la scăderea puterii de cumpărare a consumatorilor, iar impozitele mari, taxele excesive, lipsa de credit și nelegiferarea la timp a legilor economice au făcut ca anul 1932 să fie „ un an de doliu ” pentru comerțul putnean.

La 22 martie 1933, N. D. Rădulescu, comerciant din Focșani, înainta o Adresă președintelui Camerei de Comerț și Industrie a Orașului Focșani, în care menționa că „impozitele plătite de comercianții noștri în 1932 sunt extraordinar de mari față de anii anteriori. În 1927 - 1928 au plătit aceleași impozite cu multă ușurință, aveam un total de vânzare de 3 - 4 ori mai mare ca azi și mărfurile se vindeau cu un câștig de 20% . Astăzi pe lângă slaba vânzare trebuie să mai luptăm și cu concurența, ceea ce ne face să vindem cu un câștig de cel mult 5% . În fiecare an închidem bilanțul cu pierderi care merg până la 10% din capital .”¹⁹

Și comerțul cu pielărie din județul Putna s-a confruntat cu greutăți în anii crizei economice datorită lipsei de credite, a dărilor

¹⁸ Ibidem , f. 6

¹⁹ Ibidem , f. 8

mari, dar și a concurenței care a introdus pe piață o încălțăminte de o calitate inferioară, din carton, pe care clienții o preferau din cauza prețului accesibil. Însă concurența venea și din partea marilor fabrici de încălțăminte din țară și străinătate. Negustorii de încălțăminte din județul Putna solicitau restabilirea creditului, degradarea fiscală, oprirea importurilor care le făceau concurență, reducerea taxelor vamale, precum și sancționarea comercianților care vindeau mărfuri false.²⁰

Reprezentanții Societății „Mintzer & Fin” , cu sediul în Focșani, specializată în comerțul cu sticlărie și porțelanuri, au formulat o Adresă la 7 martie 1933 către președintele Camerei de Comerț și Industrie a Orașului Focșani, prin care solicitau reducerea dărilor excesive și desființarea cartelurilor industriale pentru înviorarea comerțului.²¹

Nicolae Ghioc, proprietarul magazinului „La Papagal” din Focșani, își exprima nemulțumirea datorată deficitului în care se găsea comerțul cu manufactură, într-o Adresă din 28 februarie 1933 către Camera de Comerț și Industrie a Orașului Focșani. Motivând că deprecierea prețurilor la produsele agricole a determinat lipsa de câștig a tuturor claselor sociale, comerciantul propunea autorităților locale: creșterea prețurilor la produsele agricole, revenirea prețurilor mărfurilor industriale la paritatea celor agricole, diminuarea dărilor etc.²²

Scăderea prețurilor produselor agricole și stabilizarea monetară au adâncit criza economică din România, care s-a manifestat în principal prin lipsa de consum, dispariția creditelor și a numerarului de pe piață, variațiile prețurilor, impozite crescute.

Lovitura de grație pentru comerțul putnean a venit în 1932, când în Focșani au fost înființate fabrici și sucursale pentru desfacerea numai a mărfurilor aparținând particularilor care dețineau numerar, considerându-se că „*restul comercianților sunt insolvabili și*

²⁰ *Ibidem* , f. 10

²¹ *Ibidem* , f. 13

²² *Ibidem* , f. 16

contaminați de molima concordatului preventiv ” și nu mai pot beneficia de credite. ²³

Alți factori care au dus la regresul comerțului în orașul Focșani au fost: numărul mare de comercianți care au invadat județul Putna după Primul Război Mondial, negustorii neloiali care comercializau produse la prețuri derizorii, dar și taxele ridicate aplicate pentru transportul mărfurilor pe C.F.R. . ²⁴

La 4 octombrie 1933, la Primăria Orașului Focșani era înregistrată o plângere venită din partea comercianților dogari din oraș, care pentru fiecare căruță încărcată cu marfă, care tanzita Odobeștii, erau nevoiți să plătească o taxă de 80 lei. ²⁵

La 28 iunie 1933, Camera de Comerț și Industrie a Orașului Focșani informa Ministerul de Finanțe despre amploarea pe care o luase comerțul clandestin cu vinuri pe teritoriul județului Putna, comerț practicat de „ *persoane care au ca îndeletnicire mijloace de afaceri între producătorii și comercianții de vinuri și care folosindu-se de anumite procedee, cumpără de la podgoreni vin și rachiu, pe care le vând apoi comercianților la prețuri mult mai mari.*” ²⁶

Prin Adresa nr. 4946 din 2 iulie 1931, Ministerul de Interne dispunea autorităților putnene să ia „ *măsuri împotriva celor ce practică comerțul ambulant, făcând concurență comercianților stabili, pentru că nu au de plătit aceleași chirii și impozite și care vând mărfuri provenite de la comercianții aflați în pragul falimentului.*” ²⁷

Comercianții și industriașii din Focșani și județul Putna, membri ai Sfatului Negustoresc, s-au întrunit la 12 noiembrie 1933 în localul Camerei de Comerț și Industrie a Orașului Focșani, pentru a discuta despre situația precară a economiei putnene, despre impozitele fiscale și comunale excesive pe care erau nevoiți să le achite, impozite care erau întocmite după veniturile anilor 1929, 1930 și 1931. Scopul acestei adunări a fost elaborarea unui pachet de măsuri care să salveze

²³ *Ibidem* , f. 17

²⁴ *Ibidem*

²⁵ *Ibidem* , dosar nr. 1 / 1933 - 1934 , f. 78

²⁶ *Ibidem*

²⁷ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 24 / 1931, f. 133

industria și comerțul județului Putna de la faliment. În acest sens s-au propus: reducerea impozitelor fiscale, asanarea datoriilor țărănești și redresarea creditelor, suprimarea taxei pe brevete (deoarece actualele taxe pe brevetele de băuturi spirtoase erau foarte mari în raport cu prețul scăzut și consumul redus al băuturilor, se cerea impunerea unei taxe pe decaltru la locul de producție), reducerea impozitelor comunale, desființarea cifrei de afaceri pentru micii industriași, achitarea furnizorilor Statului, vot deliberativ pentru comercianți și industriași, desființarea cartelurilor, reducerea taxelor de consumație și a taxelor vamale, suprimarea brevetelor la producători deoarece făceau concurență neloială comerțului stabil.²⁸

În anii crizei economice, industria românească, în ansamblul ei, a traversat o perioadă dificilă. Chiar dacă unele ramuri industriale (industria petrolieră, textilă, cea de pielărie) și-au mărit producția în intervalul 1929 - 1933, global, la nivelul acestui sector economic, s-a înregistrat un regres al producției industriale cu aproximativ 50% .

Localul Camerei de Comerț și Industrie a Orașului Focșani a găzduit în februarie 1932 întrunirea micilor industriași meseriași și patroni din județul Putna, ocazie cu care au luat cuvântul Constantin Grigorescu – președinte al Uniunii Generale a Micilor Industriași și Ion Popa – președintele Camerei de Comerț și Industrie a Orașului Focșani. Ion Popa menționa că „ *scopul întrunirii este de a apăra un drept al meseriașilor de toate breslele, azi mai ales, când țara trece prin grele crize financiare, din care cauză meseriașul negăsind de lucru, nu poate veni în ajutorul Statului pentru a-și achita dările cu care este impus ca cetățean.*”²⁹

Ion Popa a propus reducerea impozitului pe patenta fixă cu 40% și scăderea impozitului la valuta leului, deoarece „*comerțul este împovărat de dări, din care cauză zilnic se văd declarații de concordate preventive și falimente.*”³⁰ O altă măsură se referea la menajarea meseriașilor restanți, căroră Corporația Meseriașilor le

²⁸ Idem, fond Camera de Comerț și Industrie a Orașului Focșani , dosar nr. 1 / 1933 - 1934 , f. 51

²⁹ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr . 35 / 1932, f. 5

³⁰ *Ibidem*

percepea taxe foarte mari și care din cauza datoriilor acumulate de aceștia „*le scotea la vânzare, pe lângă ceea ce aveau în casă și sculele de muncă*.”³¹

Creșterea stocurilor de mărfuri și prăbușirea prețurilor au avut drept consecință restrângerea producției. Criza s-a resimțit puternic în industria bunurilor de larg consum, îndeosebi în acele ramuri care foloseau ca materie primă produsele agricole. Astfel, în sectorul producției alimentare cele mai afectate ramuri au fost industria zahărului, a morăritului și a uleiurilor vegetale.³²

La 6 octombrie 1930, Ministerul de Interne a emis Ordinul nr. 78, prin care dispunea ca toate fabricile de pâine să intensifice la maximum fabricarea produselor de panificație, pentru a se asigura hrana populației în caz de grevă a brutarilor.³³

Prin Telegrama nr. 80 / 13 octombrie 1930, Ministerul de Interne cerea autorităților putnene să facă „*o cercetare discretă asupra morilor țărănești, pentru a informa în legătură cu măsurile luate de morari pentru a acoperi deficitul de care suferă din desfacerea anevoioasă*.”³⁴

În răspunsul formulat de Prefectura Județului Putna referitor la această situație se menționa că „*morarii au mărit vama. În loc să ia din 10 una, iau din 7 una, iar în bani iau în loc de 0,30 lei, 0,40 lei/kg de făină*.”³⁵ Prețul scăzut al pâinii a atras protestul vehement al morarilor și brutarilor, care doreau menținerea prețurilor vechi, deoarece nu terminaseră încă stocul de grâu scump.³⁶

Diverse categorii de alimente se vindeau pe piețele din Focșani la prețuri foarte ridicate, în condițiile în care materia primă necesară

³¹ *Ibidem*, f. 5 verso

³² **Istoria României între anii 1918 - 1981 . Manual Universitar**, coordonator : Aron Petric, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 12

³³ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 19 / 1930, f. 110

³⁴ *Ibidem*, f. 113

³⁵ *Ibidem*, f. 114

³⁶ *Ibidem*, dosar nr. 27 / 1930, f. 42

creșterii animalelor era foarte ieftină.³⁷ În anul 1933, prețul orzului, al ovăzului și al fasolii s-a depreciat considerabil, astfel încât, cultivarea acestora nu mai prezenta nicio rentabilitate. Dacă în 1933 prețurile cerealelor înregistrau scăderi enorme, erau menținute, totuși, diferite taxe corespunzătoare anului anterior, taxe care reprezentau 8 - 10 % din valoarea brută. În aceste împrejurări, țăranul putnean era nevoit să-și vândă cerealele direct în gări secundare sau noaptea în bariere, unde era speculat, fapt care a perturbat viața comercială a județului Putna.³⁸

În perioada crizei economice, prețul principalelor produse agricole a cunoscut un declin, în contrast cu cel al produselor industriale. Variația prețurilor în intervalul 1930 - 1932 la câteva produse alese aleatoriu, se prezenta astfel:

Produs	Preț lei/kg decembrie 1930³⁹	Preț lei/kg octombrie 1931⁴⁰	Preț lei/kg noiembrie 1932⁴¹
Făină grâu calitatea I-a	9	7	-
Făină grâu calitatea a II -a	8	6	-
Porumb	2,5	1	1,3
Grâu	4	3	5,6
Carne vită	30	20	22
Carne porc	36	24	24
Ou	2,5	-	2,3
Lapte	6	-	-
Cartofi	2,5	2	2,5

³⁷ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 88 / 1930 , f. 11

³⁸ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 68 / 1933, f. 377

³⁹ *Ibidem* , dosar nr. 4 / 1931 , f. 1

⁴⁰ *Ibidem* , f. 53

⁴¹ *Ibidem* , dosar nr. 55 / 1932, f. 18

La 4 aprilie 1931, Directoratul Ministerial București a formulat Circulara nr.1345, act care aducea la cunoștința autorităților putnene faptul că „Societatea Anonimă pentru Distribuirea Produselor Petroliere” stabilise următoarele prețuri pentru depozitele din țară:

Produs	Preț lei / L
Benzină grea denaturată	3,5
Petrol rafinat	2,3
Motorină denaturată	2,25

Aceeași Circulară mai prevedea că Societatea nu va mai expedia petrol verde folosit în agricultură, deoarece prețul petrolului alb denaturat era foarte scăzut și astfel nu se mai făcea nicio deosebire între prețul produsului denaturat și cel al produsului nendenaturat.⁴²

La 23 martie 1931, prețurile produselor petroliere distribuite de Societatea „Distribuția” prin depozitele sale din Focșani și Adjud erau următoarele:

Depozit Focșani

Produs	Preț lei vânzare cu ridicata
Petrol lampant	260
Benzină grea	500
Motorină denaturată	300

Depozit Adjud

Produs	Preț lei vânzare cu ridicata
Petrol lampant	280
Benzină grea	520
Motorină denaturată	310

⁴² *Ibidem*, dosar nr. 24 / 1931, f. 12

Prețul petrolului lampant la vânzarea cu amănuntul era cu 25 de bani mai scump (2,50 lei) la depozitul din Adjud, față de depozitul din Focșani (2,25 lei).⁴³

Prin Legea pentru încurajarea întreprinderilor producătoare de țiței publicată în Monitorul Oficial nr.171/27 iulie 1931, Ministerul Industriei și Comerțului a redus la jumătate taxele de consumație și sporurile acestora aplicate asupra benzinei grele denaturate, petrolului lampant, motorinei, uleiului brut denaturat și păcurei necesare tractoarelor agricole, motoarelor și morilor tărănești.⁴⁴

În consecință, s-au stabilit următoarele prețuri pentru combustibili ⁴⁵ :

Produs	Preț lei / L
Benzină grea denaturată	0,75
Petrol rafinat	1
Motorină	0,5
Ulei brut denaturat	0,5
Păcură	0,15

Cât privește prețul curentului electric, în Memoriul nr. 370 / 20 iulie 1933 înaintat de producătorii de curent electric din România către Ministerul Industriei și Comerțului se menționa că „ *aproape toate uzinele au impus, chiar înainte de război, prețuri cu mult mai mari decât acelea care ar fi rezultat din libera concurență. Azi, consumatorul redus la situații modice de câștig se vede silit a utiliza mijloacele cele mai simple și mai puțin costisitoare pentru rezolvarea problemelor de iluminat. În Focșani, din cauza scumpirii curentului se observă o scădere cu 30% a abonaților.*” ⁴⁶

⁴³ *Ibidem* , f. 13

⁴⁴ *Ibidem* , f. 143

⁴⁵ *Ibidem* , f. 144

⁴⁶ A.N.Vn., fond Camera de Comerț și Industrie a Orașului Focșani, dosar nr. 1 / 1933 - 1934, f. 62

Majoritatea comercianților și industriașilor erau nemulțumiți de impozitele exagerate pe care erau nevoiți să le achite. În urma ședinței desfășurate la 29 iulie 1930, Delegația Economică a Consiliului de Miniștri a hotărât reducerea taxelor de export la principalele cereale.⁴⁷ Noile taxe aplicate de Ministerul Industriei și Comerțului au fost aduse la cunoștința autorităților putnene prin intermediul Telegramei nr. 2621 / 1 iulie 1930. Astfel, s-a hotărât că pentru a vinde cerealele cu un preț mai ridicat se impunea micșorarea taxelor pentru export la grâu, secară și mei de la 2.800 la 1.000 lei / vagon, porumb și ovăz de la 2.800 la 1.400 lei/ vagon, iar la orz și orzoaică de la 2.800 lei / vagon s-a recurs la desființarea taxei.⁴⁸

Încă din luna ianuarie 1930, Ministerul de Interne informa Prefectura Județului Putna că „unele autorități comunale și județene percep, în diferite moduri și sub diferite denumiri, tot felul de taxe ilegale de la agricultori. Unele încasează taxe benevole pentru clădiri școlare, construcții de monumente sau ca diurne vamale și alte autorități, pentru a-și mări veniturile bugetare, înființează și percep taxe pentru cerealele ce trec în tranzit pe teritoriul lor.”⁴⁹

Același act menționa necesitatea unor măsuri corespunzătoare, deoarece aceste taxe erau considerate ilegale și abuzive, libertatea tranzacțiilor fiind îngrădită, fapt care determina deprecierea valorii produselor agricole.

La 24 martie 1931, Administrația Financiară a Orașului Focșani a dispus Prefecturii Județului Putna, prin Adresa nr.1145, să ia atitudine față de autoritățile comunale din județ, pentru ca acestea să nu mai perceapă alte taxe asupra băuturilor alcoolice, în afară de cele prevăzute de Lege (taxa de consumație, cifra de afaceri și ad valorem).⁵⁰ Se urmărea menajarea comercianților de băuturi alcoolice, care „erau vexați de impuneri locale sau speciale.”⁵¹

⁴⁷ Idem , fond Prefectura Județului Putna , dosar nr. 27 / 1930, f. 13

⁴⁸ Ibidem , f. 15

⁴⁹ Ibidem , dosar nr. 31 / 1931 , f. 3

⁵⁰ Ibidem , f. 68

⁵¹ Ibidem , f. 50

Criza economică din țara noastră s-a manifestat și printr-un dezechilibru acut între cerere și ofertă, între volumul producției care s-a majorat în comparație cu puterea de cumpărare a populației .

Datorită situației financiare precare numeroși locuitori ai județului Putna și-au exprimat dorința de a părăsi țara pentru a lucra în străinătate .

La 7 martie 1929, Prefectura Județului Putna informa Ministerul Muncii din București, prin Telegrama nr.8973, despre existența pe raza județului Putna a unui număr de „ 126 de lucrători industriași și agricoli fără ocupație, care ar vrea să meargă în Franța la muncă : 45 industriași din Focșani, 23 industriași și 81 agricultori din Mărășești, 36 industriași din Adjud și un agricultor din Urechești.” ⁵² Tot pentru muncă în Franța au optat și șase locuitori din Panciu: Hofman Iulius (mecanic lăcătuș), Hofman Robert (mecanic strungar), Albert (lăcătuș) , Ion Ungureanu (agricultor), Ilie Slumovici (stoler) și Cioancă Nicolae (stoler). ⁵³

Numărul total al locuitorilor din județul Putna care au solicitat un loc de muncă în Franța s-a ridicat la aproximativ 352 . ⁵⁴

Conform Fonogramei nr. 47 / 8 aprilie 1930 adresată de Prefectura Județului Putna comunelor rurale din Plasa Mărășești și Pretoratelor Troțuș și Vrancea, autoritățile locale erau nevoite să împiedice invalizii de război să mai meargă în București pentru a susține diverse proteste, deoarece „ Guvernul , care cunoaște nevoile, le va satisface și fără prezența lor în capitală.” ⁵⁵

La 28 mai 1933, la Camera de Comerț și Industrie a Orașului Focșani a avut loc o adunare a meseriașilor și lucrătorilor din Focșani și celelalte localități ale județului Putna, în cadrul căreia s-au dezbătut diverse probleme, cea mai acută fiind cea legată de noile cote pentru asigurările sociale.

Lipsa locurilor de muncă și concurența venită din partea fabricilor din marile orașe au adus muncitorii în situația de a nu-și mai

⁵² *Ibidem* , dosar nr.56 / 1929, f. 3

⁵³ *Ibidem* , f. 16

⁵⁴ *Ibidem* , f. 297 verso

⁵⁵ *Ibidem* , dosar nr. 19 / 1930, f. 57

putea câștiga existența și implicit de a nu-și mai putea achita dările către Stat.⁵⁶

Prin Adresa nr. 781 / 30 ianuarie 1931, Ministerul de Interne informa Prefectura Județului Putna că „*din partea multor administrații județene se aduc informații cum că încasările veniturilor județene se fac cu mari întârzieri și cu sume neînsemnate, din cauză că organele fiscolei nu depun toată stăruința la încasarea lor. Ca urmare, funcționarii județelor nu-și pot primi salariile, spitalele și celelalte instituții ce depind de județ suferă, iar lucrările la drumuri au încetat.*”⁵⁷

Prin Adresa nr. 2169 / 12 august 1930, Serviciul Sanitar al Spitalului din Panciu informa Primăria Orașului Panciu despre situația critică cu care se confrunta, despre faptul că salariile personalului nu mai fuseseră achitate din ianuarie 1930, despre faptul că cheltuielile pentru hrana bolnavilor n-au putut fi acoperite și, în consecință, furnizorii au refuzat să le mai livreze alimente.⁵⁸

Într-o situație similară se afla și Spitalul din Adjud, a cărui conducere solicita de la autoritățile locale, la 3 octombrie 1930, o subvenție în valoare de 80.000 lei pentru lunile octombrie, noiembrie și decembrie, necesară pentru aprovizionarea cu alimente și medicamente.⁵⁹

În vara anului 1930, Prefectura Județului Putna era alarmată și de starea îngrijorătoare în care se aflau școlile primare din mediul rural, această situație datorându-se „*lipsei financiare care a împiedicat efectuarea vreunei reparații, a dezinfecției sau aprovizionarea cu combustibil pentru iarna următoare.*”⁶⁰

La 28 martie 1931, Directoratul Ministerial București, într-o Adresă înaintată Prefecturii Județului Putna, consemna: „*Pretutindeni*

⁵⁶ A.N.Vn., fond Camera de Comerț și Industrie a Orașului Focșani, dosar nr. 1 / 1933 - 1934, f. 53

⁵⁷ Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 31 / 1931, f. 7

⁵⁸ *Ibidem*, dosar nr. 106 / 1930, f. 56

⁵⁹ *Ibidem*, f. 76

⁶⁰ *Ibidem*, f. 60

apasă asupra tuturor claselor sociale povara contribuțiilor aflată astăzi în disproporție flagrantă cu veniturile fiecăruia.”⁶¹

Îngrijorată de acțiunile pensionarilor, la 1 decembrie 1931 Prefectura Județului Putna solicita chestorului Poliției Orașului Focșani ca „*să se ia măsuri pentru restabilirea ordinii, deoarece creditele pentru pensionari sunt în curs de executare.*” Pentru că nu-și mai primiseră pensiile „*pensionarii au devenit agresivi față de organele Ministerului de Finanțe și în unele locuri s-au dedat la manifestații, spărgând geamurile Administrației Financiare.*”⁶²

În perioada crizei economice rândurile șomerilor s-au îngroșat, fapt care a determinat un val de nemulțumiri și manifestații la nivelul întregii țări. La începutul anului 1930 Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale a încercat să vină în ajutorul șomerilor prin demararea unor lucrări de utilitate publică care se puteau executa și pe timpul iernii.⁶³ Însă, aceste planuri nu s-au concretizat și tot mai mulți oameni rămași fără un loc de muncă erau tentați să meargă în București, în speranța că aici s-ar fi putut angaja. Avântul le-a fost înfrânat de dispozițiile prevăzute în Adresa nr. 2602 / 30 mai 1931, act adresat Prefecturii Județului Putna de către Ministerul de Interne, care menționa „*să nu se facă acest lucru, pentru că Primăria București nu poate acoperi nici cererile șomerilor de aici.*”⁶⁴

La nivelul întregii țări, debutul anului 1930 s-a caracterizat printr-o rată crescută a șomajului. Dacă în ianuarie 1930 România avea 12.622 de șomeri, în februarie 1930 numărul acestora s-a ridicat la 15.588, în lunile martie – aprilie 1930 situația s-a mai ameliorat, numărul disponibilizaților fiind de 13.500⁶⁵, pentru ca în luna mai 1930 numărul oamenilor fără un loc de muncă să fie de 25.096.⁶⁶

⁶¹ *Ibidem*, dosar nr. 31 / 1931, f. 50

⁶² *Ibidem*, f. 146

⁶³ *Ibidem*, dosar nr. 106 / 1930, f. 5

⁶⁴ *Ibidem*, dosar nr. 43 / 1931, f. 64

⁶⁵ *Ibidem*, dosar nr. 43 / 1930, f. 114

⁶⁶ *Ibidem*, f. 113

Statistică cu șomerii din România, grupați pe categorii profesionale, în luna mai 1930: ⁶⁷

Categorie profesională	Număr șomeri
Industrie alimentară	310
Agricultură	51
Îmbrăcăminte	321
Pielărie	743
Construcții	1501
Industria lemnului	977
Tâmplărie	508
Mine și cariere	3892
Industria extractivă , chimică	390
Artă grafică	142
Industria cărții	262
Textile	943
Metalurgie	2070
Comerț	334
Hoteluri și restaurante	463
Personal casnic	300
Diverși	869
Ucenici	5
Muncitori agricoli	-
Pădurari	9151
Muncitori în fabrici	1864
TOTAL	25.096

Pe raza județului Putna, în anul 1930, existau 624 de meseriași patroni și mici industriași ⁶⁸ răspândiți astfel :

⁶⁷ *Ibidem*

⁶⁸ *Ibidem* , dosar nr . 93 / 1930 , f. 60 verso

Zona	Număr
Focșani	135
Odoboești	51
Panciu	20
Adjud	74
Mărășești	29
Nămoloasa Târg	44
Nămoloasa Sat	8
Nănești	7
Străoane	12
Sascut	79
Vulturu	48
Țifești	6
Vrâncioaia	85
Diocheți	7
Movilița	11
Mănăstioara	8

69

Un an mai târziu (1931), în județul Putna au fost declarați ca falimentari un număr de 45 de comercianți, din care 24 erau din Focșani, cinci din Panciu, patru din Adjud, trei din Odoboești, doi din Mărășești și șapte din Sascut.⁷⁰ De asemenea, tot în acest an au mai fost radiate firmele unui număr de 19 comercianți din Focșani și a câte unuia din Odoboești, Panciu, Adjud și Mărășești.⁷¹

Comerțul putnean , care pe vremuri a desfășurat o intensă activitate, a fost puternic afectat în perioada crizei economice de factori multipli, printre care s-a numărat și prețul exagerat pentru chirile locurilor destinate activităților comerciale, fapt care a periclitat activitatea a peste 500 de comercianți.⁷²

⁶⁹ *Ibidem* , f. 60 verso – 84

⁷⁰ *Ibidem* , dosar nr. 24 / 1931 , f. 36

⁷¹ *Ibidem* , f. 37

⁷² *Ibidem* , f. 55

La 13 ianuarie 1931, Ministerul de Interne a înaintat Prefecturii Județului Putna Telegrama nr. 203, prin care erau înaintate Prefecturii erau aduse la cunoștință noile criterii de stabilire a salariilor funcționarilor publici conform Legii publicate în Monitorul Oficial nr. 296 din 31 decembrie 1930 : ⁷³

Salariu brut lei	Reținere
3000	0%
3001 - 4000	10%
4001 - 5000	14%
5001 - 10.000	18%
10.001 - 15.000	20%
15.001 - 20.000	22%
30.000	23%

În conformitate cu Ordinul Circular nr. 4903 din 30 ianuarie 1931 emis de Ministerul de Interne pentru autoritățile județene s-a stabilit că:

- 1) salariaților publici care dețineau două funcții, li se aplica curba de sacrificiu la fiecare salariu în parte
- 2) diurna bugetară primită de personalul administrativ se adăuga la salariu, după care i se aplica reducerea respectivă
- 3) cotei de reducere îi erau supuse și diurnele fixe, primele speciale și orele suplimentare
- 4) lucrătorilor plătiți chenzinal li se aplica curba de sacrificiu la cele două chenzine
- 5) angajaților plătiți cu ora li se reținea un procent la suma primită lunar
- 6) pensionarii angajați în continuitatea serviciului intrau în categoria celor cărora li se aplica curba de sacrificiu
- 7) curba de sacrificiu era aplicată și la funcționarii diurniști

⁷³ *Ibidem* , dosar nr . 59 / 1931 , f. 8

8) lucrătorii ocazionali erau scutiți de aplicarea curbei de sacrificiu.⁷⁴

Reflectând situația economico-socială a unui județ în care predominau agricultura și comerțul, mărturiile arhivistice putnene ale perioadei crizei economice dintre anii 1929 - 1933 probează și completează efectele acestui fenomen, petrecut și la scară mondială, asupra economiei românești, cu întreaga gamă de consecințe asupra vieții sociale.

Din această perspectivă, mărturiile arhivistice putnene depășesc cadrul local. Prin caracterul lor de argument pentru o realitate circumscrisă unui spațiu restrâns la aria unui județ, redând aspecte particulare, aceste mărturii, integrându-se generalului, capătă și o semnificație de interes național pentru cercetarea istorică.

De aici, credem, că rezultă și interesul demersului de a ilustra fenomenul crizei economice pe plan local, ca o încercare de prezentare a unui fenomen general prin aspectul particular al documentului istoric.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 142

NICOLAE IORGA ȘI SAVEL RĂDULESCU. CORESPONDENȚĂ

Horia Dumitrescu

Pentru marele savant Nicolae Iorga, Vrancea - acest Ținut al Jertfei și al Biruinței, cum a intrat în memoria generațiilor de români după Războiul de Întregire a Neamului -, a însemnat întotdeauna o imagine și un argument care sintetizau întreaga istorie a poporului român.

Aflat la întâlnirea cu cele trei provincii românești – Moldova, Țara Românească și Transilvania - , Țara Vrancei, prin întreaga-i evoluție istorică, i-a oferit marelui cărturar mărturii incontestabile, de substanță, ale dezvoltării unitare a civilizației umane de la Carpați și Dunăre, până la Marea cea Mare.

Concomitent cu istoria, oamenii de cultură, oamenii care au avut un rol important în politica, știința și arta românească de al sfârșitul secolului al XIX-lea și din prima jumătate a secolului al XX-lea, de obârșie vrânceană, cu care s-a întâlnit în școală, în problematica vieții acelor vremuri, cu care a încheiat o statornică, sinceră și prețioasă prietenie, au însemnat pentru Nicolae Iorga firele trainice, sufletești ale legăturii sale cu Vrancea.

Unul dintre acești oameni, alături de actorul Petre Liciu, de savanții Gheorghe și Ștefan Longinescu, de marele geograf Simion Mehedinți, de oamenii de cultură focșăneni Ion Diaconu, Alexandru Arbore, Bogdan Paraschiv Chiriță, a fost și reputatul diplomat focșănean Savel Rădulescu ¹

¹ **Savel Rădulescu** (19 octombrie 1895 – 27 august 1970). Născut la Focșani, în familia profesorului, avocatului și deputatului Ioan P. Rădulescu – Putna.

În virtutea acestor legături, Nicolae Iorga nu a ezitat, atunci când situația îi impunea, pentru binele țării, istoriei, cercetării științifice, să apeleze la sprijinul său.

Correspondența publicată mai jos o probează cu prisosință. Arhiva Fanarioților, atât de importantă pentru Istoria României, trebuia să ajungă în țară. Era o comoară. Aidoma și documentele publicate în străinătate privind desfășurarea Primului Război Mondial.

După studii în orașul natal, Savel Rădulescu a absolvit Facultatea de Drept din București. În anul 1923, a obținut titlul de doctor în Drept al Facultății de Drept din Paris, Secțiunea politico - economică.

Remarcat din perioada pariziană de către Nicolae Titulescu, Savel Rădulescu este luat de ministrul român la Legația română din Londra, începând cu 15 ianuarie 1925. L-a însoțit pe Titulescu în misiunea pe care a avut-o în Statele Unite pentru soluționarea datoriilor de război.

Între 1 ianuarie 1926 – 1 iulie 1928, Savel Rădulescu este referent titular la Consiliul Legislativ (Secțiunea a III-a) din cadrul Ministerului Justiției.

A fost promovat, succesiv, consilier financiar și economic, director al Diviziunii Economice din Ministerul Afacerilor Străine (1 iulie 1928), director economic în Divizia Politică (1 iunie 1929), ministru plenipotențiar, clasa a II-a și director economic (1 ianuarie 1930).

După demisia lui Gheorghe Gh. Mironescu (4 aprilie 1931), regele Carol al II-lea a încredințat mandatul de formare a noului guvern lui Nicolae Titulescu, ministrul României la Londra și reprezentantul țării noastre la Societatea Națiunilor, care a sosit la București, la 8 aprilie 1931.

Titulescu a avut întrevederi separate cu liderii partidelor parlamentare în încercarea de a găsi o platformă de colaborare.

În seara zilei de 17 aprilie 1931, Titulescu, Savel Rădulescu și Gigi Nenișor au examinat lista guvernului, în care Savel era propus subsecretar de Stat la Ministerul de Finanțe, unde titular, ca și la Externe, era Titulescu.

A doua zi, Titulescu a depus mandatul și Regele l-a chemat pe Nicolae Iorga. În guvernul Iorga, Savel Rădulescu figura pe postul de subsecretar de Stat la Finanțe, unde titular era Constantin Argetoianu. Au urmat discuții și insistențe din partea lui Iorga și Argetoianu pentru ca Savel Rădulescu să accepte preluarea postului, dar acesta a refuzat în mod politic. La 29 aprilie 1931, Titulescu a plecat în străinătate, iar Iorga l-a condus la gară și i-a mulțumit că „*l-a scos din bârlog*”.

Cu Titulescu la Externe, Savel Rădulescu a acceptat să fie ministru subsecretar de Stat sub cinci guverne (21 octombrie 1932 – 28 august 1936) – Vezi Horia Dumitrescu, **Diplomatul Savel Rădulescu**, Editura Pallas, Focșani, 2003, passim

Încredințat că omul care a manifestat dintotdeauna înțelegere pentru cultură, omul care, prin tot ce făcea ca diplomat, respira o adâncă prețuire a Neamului său, Nicolae Iorga s-a adresat lui Savel Rădulescu și nu a fost dezamăgit.

În prima scrisoare, Nicolae Iorga îi solicita lui Savel Rădulescu suma de 50.000 de drahme pe care o considera suficientă pentru cumpărarea unei părți din arhiva Fanarioților de la avocatul atenian Sava Hagi:

Sinaia, 30 decembrie 1934

Scumpe domnule Savel Rădulescu

Sunt silit să mă adresez înțelegerii dumitale pentru cultură într-o împrejurare care cere deslegare repede.

Un avocat din Atena, D. Sava Hagi, are o parte din arhiva Fanarioților pe care, din nevoie de bani, vrea s'o vândă imediat. D. Emil Vârtosu, funcționar la Arhivele Statului, a văzut aceste hârtii, pe care le judecă de cea mai mare importanță.*

* **Emil I. Vârtosu** (21 octombrie 1902 – 3 ianuarie 1977). Studii secundare la Galați, universitare – Litere și Filozofie (1925) și Școala Superioară de Arhivistică (1926) la București. Doctor în Istorie (1941). Studii de specialitate la Paris. Profesor secundar. Profesor de paleografie chirilică la Școala de Arhivistică (1934 – 1950) și la Facultatea de Istorie a Universității din București (1950 – 1965). Specialist de seamă în disciplinele auxiliare ale istoriei, îndeosebi în paleografie chirilică și sigilografie, domenii în care a publicat studii fără egal în literatura de specialitate. Bun cunoscător al istoriei începutului secolului al XIX-lea, a publicat documente și a scris studii referitoare la evenimentele din 1821, punând într-o nouă lumină atât personalitatea lui Tudor Vladimirescu, cât și caracterul revoluției. Lucrări publicate: **Tudor Vladimirescu. Glose, fapte și documente noi** (1821), **Date și fapte noi, Tudor Vladimirescu. Pagini de revoltă, Mărturii noi din viața lui Tudor Vladimirescu, Despre Tudor Vladimirescu și revoluția din 1821, Titulatura domnilor și asocierea la domnie în Țara Românească și Moldova până în secolul al XVI-lea, Paleografia româno - chirilică etc.** (Enciclopedia istoriografiei românești, coordonator științific: prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, membru corespondent al Academiei R. S. România, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 341 – 342)

*Am scris la Atena că Institutul Sud-Est European** reține întreaga colecție pe prețul fixat de d. Vârtosu, care e „până la 50.000 drahme”.*

Am înștiințat și pe d. ministru Langa Rășcanu.

Dar suntem la sfârșitul anului și Institutul n'are această sumă.

Suntem dispuși a o primi de la Interne – sau de la Finanțe – și ca împrumut.

Ea ar trebui expediată d-lui Langa Rășcanu fără zăbavă.

Ar fi păcat să pierdem această comoară.

Rugându-te să binevoiești a-mi arăta dacă o poți face, te asigur de cele mai bune sentimente.

*N. Iorga*²

Răspunsul lui Savel Rădulescu nu s-a lăsat mult așteptat:

4.1.1935

Stimate d-le Profesor

Am primit astăzi scrisoarea Dv. din 30 decembrie și mă grăbesc a vă aduce la cunoștință că am dispus expedierea sumei de 50.000 drahme D-lui Ministru Langa Rășcanu la Atena, cu specificarea că această sumă este destinată a se cumpăra importanta arhivă asupra Fanarioșilor de la D-l Sava Hagi.

*Primiți vă rog ...*³

** De numele lui Iorga se leagă înființarea unor importante instituții de cercetare istorică: Școala Română din Paris (1921), Institutul de Istorie Universală (1937), Casa Română de la Fontenay – aux – Roses, Casa Română din Veneția.

La 1 ianuarie 1914 și-au început activitatea Institutul de Studii Sud – Est Europene , cât și revista „Buletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale” sub conducerea lui Iorga, Gheorghe Munteanu – Murgoci (1872 – 1925) – geolog, geograf și pedolog – și Vasile Pârvan (1882 – 1972) – arheolog și istoric. De fapt era un singur conducător: Nicolae Iorga.

² Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita: A. N. I. C.), fond Savel Rădulescu, dosar nr. 128, f. 2 - 3

³ *Ibidem*, f. 4

Solicitările savantului către Savel Rădulescu au continuat și într-o nouă scrisoare din 30 martie 1935 îi solicita diplomatului să îi înlesnească procurarea volumului IX al „*Documentelor britanice asupra originilor războiului*”:

Trimis 1.IV.1935

30 Martie 1935

Scumpule domnule Savel Rădulescu,

În Anglia s-a publicat partea a doua din volumul IX al „Documentelor britanice asupra originilor războiului”.

El e de cel mai mare interes pentru noi, cum văd din dări de samă.

Dacă-l aveți te rog a mi-l comunica.

Dacă nu, țe-aș fi îndatorat dacă l-ai face să vie pentru același scop.

Primește, te rog cele mai bune salutări.

*N. Iorga*⁴

Înființarea unei Secțiuni de Studii Islamice în cadrul Institutului Român de Bizantinologie și lipsa fondurilor pentru plata cursurilor predate de reputatul profesor german Franz Babinger îl obligă pe Nicolae Iorga să se adreseze din nou Ministerului Afacerilor Străine la 30 noiembrie 1935:

Institutul Român

București, 30 Noiembrie

de

1935

Bizantinologie

N.20

București

Strada Banu Mărăcine, 1

⁴ *Ibidem*, f. 5

Domnule Ministru,

Institutul de Bizantinologie a întemeiat o secțiune de Studii Islamice în legătură cu istoria Sud-Estului-European și în special cu cea a Românilor. Cu ținerea cursurilor la această secțiune a fost însărcinat Dl. Fr. Babinger, profesor la Universitatea din Berlin, care a început activitatea încă dela 1 Noiembrie curent.*

Cum Institutul nostru nu dispune de fonduri pentru plata acestor cursuri, vă rugăm să binevoiți a ne acorda o subvenție globală de 150.000 lei sau lunar 15.000 lei, în schimbul căreia Institutul oferă gratuit cursuri funcționarilor Ministerului de Externe cari doresc a se pregăti peniru cariera diplomatică sau consulară. La aceste cursuri de studii islamice și probleme de istorie turcă se adaogă acelea de limbile greacă nouă, turcă, bulgară, sârbă, maghiară, polonă, cehă și o serie de conferințe privitoare la Sud-Estul European.

Director,

N. Iorga

* **Franz Babinger** (15 ianuarie 1891 – 23 iunie 1967). Născut la Weiden, în Bavaria. Dorind să urmeze o carieră academică a absolvit Școala secundară, a început studiile universitare, cunoscând deja persana și ebraica.

Teza de doctorat a susținut-o la Universitatea din München și trata despre armata germană în Primul Război Mondial.

După încheierea primei conflagrații mondiale, Babinger și-a continuat studiile la Universitatea Friedrich Wilhelm din Berlin, unde a devenit profesor.

În această perioadă, el a publicat în germană lucrarea monumentală „Istoria Imperiului Otoman”, tradusă în engleză de Ralph Mannheim de la Universitatea Princeton.

După venirea la putere a naziștilor, Babinger și-a desfășurat activitatea științifică în afara Germaniei. Nicolae Iorga, în calitate sa de director al Institutului de Studii Sud-Est Europene, l-a invitat să predea în cadrul acestei prestigioase instituții. Babinger a predat până în anul 1943 când a fost obligat să părăsească România.

A predat la Universitatea din München între anii 1948 – 1958.

În 1957 certifică atrocitățile germane împotriva evreilor români. A continuat să publice până în ultima clipă a vieții.

Domniei Sale

Domnului Ministru de Externe

București ⁵

În fine, ultima scrisoare către Savel Rădulescu ne arată un Nicolae Iorga preocupat și de soarta unor oameni care, în anumite momente ale vieții lor, simțeau nevoia unui sprijin material pentru a depăși impasul în care se aflau.

2 iunie 1936

Scumpe domnule ministru Savel Rădulescu

Te rog să nu uiți la înaintări pe veșnic uitatul meu amic Ianculescu.

Mi-ai promis-o.

Te rog a primi cele mai bune salutări.

N. Iorga

De pe urma nenorocirii de familie, e și în cea mai grea situație bănească, plin de grele datorii, și se cuvine a fi ajutat cu o sumă peste salariu. ⁶

Acum, după scurgerea atâtor decenii, rândurile de mai sus nu mai sunt doar câteva scrisori. Prin înțelesurile cuvintelor, prin motivația lor, prin rezultatul intervențiilor, prin însemnata valoare documentar - istorică salvată, scrisorile au căpătat meritatul statut de mărtuire-document despre înălțimea spirituală, tăria iubirii de Neam și de Istorie, regăsite în întreaga viață și activitate a celor două mari personalități.

⁵ *Ibidem*, f. 6

⁶ *Ibidem*, f. 1

ASPECTE PRIVIND ACTIVITATEA DESFĂȘURATĂ ÎN FOCȘANI DE SOCIETATEA CORALĂ - CULTURALĂ „ARMONIA” ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Ramona Miron

În intervalul 1916 - 1919 viața culturală focșăneană a cunoscut o stagnare, datorată Primului Război Mondial și ocupației germane, perioadă în care manifestările culturale și artistice au fost estompate.

„Exponentul vieții sufletești a orașului Focșani”¹ – (Liga Culturală din Focșani] „ca veche instituție de Cultură și Educație Națională constatând cu părere de rău, că în acest oraș nu există nici o înjghebare muzicală, nici corală, nici instrumentală, deși are patru licee, două de băieți și două de fete și atâți muzicanți de toate mantele, pentru a reînvia mișcarea muzicală, care în alte vremuri a făcut cinste orașului nostru”² – îi invita pe toți amatorii de muzică să se prezinte la căpitanul Corpaci sau la Cristache Anastasiu, ambii „vechi și cunoscuți cântăreți și conducători de coruri”.³

Pentru informații suplimentare, iubitorii de muzică instrumentală erau îndreptați către căpitanul Prisecaru, care se ocupa de muzica militară a Regimentului 10 Putna. O înștiințare ulterioară aducea la cunoștința celor interesați locul și data adunării pentru

¹ I. M. Dimitrescu, **Însemnări cu privire la orașul Focșani**. Cu o prefață de G. G. Longinescu, Profesor Universitar. Tipărit cu prilejul congresului Ligii Culturale dela Focșani din 28 și 29 iunie 1931, Extras din Revista „Natura”, Institutul de Arte Grafice <Bucovina>, I. E. Torouțiu, București, 1931, p. 77

² Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita : A.M.Vn.) , fond Cristache Anastasiu, inv. nr. 11758, f. 21

³ *Ibidem*

constituirea unei societăți muzicale.⁴ Dragostea față de frumos, pasiunea cu care s-a dedicat pentru propășirea culturii muzicale în orașul Focșani, au făcut din Cristache Anastasiu părintele spiritual al Societății Corale - Culturale „Armonia”. Fiu de muncitori, născut la 4 octombrie 1890, în comuna Urechești din județul Râmnicu - Sărat, într-o familie numeroasă cu nouă copii, Cristache Anastasiu a absolvit cursurile primare în 1902, iar în 1905 a terminat Școala de Muzică din Râmnicu - Sărat. În anul 1930 și-a finalizat cursurile de muzică religioasă aprofundate la Academia de Muzică și Arte din București.

Debutul Primului Război Mondial îl surprinde încorporat în Regimentul 10 Infanterie Putna, serviciu pe care l-a efectuat în perioada 1913 - 1915. Din noiembrie 1915 a fost concentrat la 14 km distanță de Focșani, unde a stat până la mobilizare, când a participat la Campania din 1916 în cadrul Regimentului 10 Infanterie Putna. Până la 23 august 1944 n-a făcut parte din niciun partid politic, ci doar a simpatizat cu mișcarea socialistă. În perioada 1944 - 1946 a fost membru al Partidului Național Popular, unde a activat până la desființare.

În afară de implicarea sa în viața culturală locală, de-a lungul timpului, Cristache Anastasiu a îndeplinit mai multe funcții: funcționar la Serviciul Sanitar Focșani (1920), secretar al Regiunii Agricole Putna (iulie 1921 – februarie 1922), copist la Judecătoria Orașului Focșani (februarie 1922), avansat apoi grefier la Tribunalul Județului Putna (1933 - 1938), grefier la Curtea de Apel Galați (1938 - septembrie 1941), prim-grefier la Tribunalul Județului Putna (1944 - 1946).⁵

Cât privește activitatea culturală, dirijorul Cristache Anastasiu, succesor al profesorului Salomia, a contribuit la înființarea Societății Corale - Culturale „Armonia”, alături de Ștefan Voinea în calitate de președinte, fiind membru în comisiile pentru alegerea echipelor de artiști amatori și orchestre populare.⁶

⁴ *Ibidem*

⁵ *Ibidem*, inv. nr. 11770, f. 11

⁶ *Ibidem*, f. 12

Căminele culturale din Focșani au găzduit spectacole susținute de echipe artistice formate din muncitori, organizate și dirijate de Cristache Anastasiu, care a fost întemeietorul și dirijorul primului cor al Comitetului de Femei, precum și al corului Căminului Cultural din Golești.

Membri ai Sindicatului Sanitar, ai Cooperației „Croitorul”, în colaborare cu angajați din Justiție, Poștă și Telegraf, au apărut pe scenele din Focșani și din alte localități cu echipe corale și orchestre organizate și dirijate de Cristache Anastasiu.⁷

În luna mai a anului 1924, un grup de tineri iubitori de artă și doritori de muncă au pus bazele Societății Corale - Culturale „Armonia”, sub conducerea lui Ștefan Voinea. La început, Societatea Corală - Culturală „Armonia” a reunit doar un cor religios sub conducerea lui Cristache Anastasiu, însă, la scurt timp a luat ființă și o secție teatrală sub conducerea lui Ion Demetrescu - Demion.⁸

Prin Adresa nr.1891/1926, Ștefan Voinea aducea la cunoștința Ministerului Culturii, că în Focșani exista un cor religios vechi de 18 ani. În acest context, membrii acestui cor doreau să se organizeze într-o societate „care să dea festivaluri și tot felul de serbări, pentru a putea avea mijloacele necesare pentru educația sentimentului estetic și moral, pentru a ajuta unele instituții sau a onora propunerea câtorva preoți de a da câteva concerte, pentru ca fondul să-l destinăm reparației Bisericii Precista din oraș, pentru ajutorarea elementelor de valoare care doresc să urmeze artele.”⁹ În aceeași Adresă se mai specifica faptul că se intenționa obținerea autorizației de funcționare sub denumirea de Societatea Corală - Culturală „Armonia”, solicitându-se scutirea de taxe pe spectacole și emiterea Regulamentului de funcționare al acestei Societăți.¹⁰

Dacă inițiativa înființării Societății Corale - Culturale „Armonia” a pornit de la un grup restrâns de persoane, în anul 1934 corul religios număra 40 de persoane, fiind desemnat corul permanent

⁷ *Ibidem*, f. 15

⁸ *Ibidem*, inv. nr. 11763, f. 27

⁹ *Ibidem*, inv. nr. 11770, f. 18

¹⁰ *Ibidem*

al Catedralei Sf. Ioan, sub conducerea lui Cristache Anastasiu, iar de echipa teatrală se ocupa Victor Focșeneanu. Actorii au pus în scenă piese de teatru precum: „O noapte furtunoasă”, „O scrisoare pierdută”, „Năpasta”(I. L. Caragiale) ; „Cocoșul negru” (Victor Eftimiu) ;

„Doctor fără voi ”, „Avarul ”(Molière), iar din seria operetelor menționăm „M'zelle Nitouche” și „ Baba Hârca”. De asemenea , pentru cultivarea simțului estetic al focșănenilor , Societatea Corală-Culturală „ Armonia ” s-a preocupat și de realizarea unui set de reviste: „ Focșanii e și el Oraș ”, „ Pe rând ca la moară ”, „ Mare ți-e trăsnăia Doamne ” sau „ Noroc Focșani ”.

Cu ocazia diverselor festivaluri organizate, Societatea Corală - Culturală „ Armonia ” a colaborat cu numeroși artiști din diferite zone ale țării: Anny Braeski și V. Boldescu (Teatrul Național Iași), Natalița Pavelescu (București), Demetrescu Novele (Craiova), Lizica Petrescu, Lulu Sam și M. Emilian (Teatrul „Cărbuș” din București).¹¹

Această societate a reprezentat o rampă de lansare pentru mulți artiști, care, ulterior, au adus o bogată contribuție culturii muzicale naționale:

V. Popescu și-a făcut debutul în cadrul Societății Corale-Culturale „ Armonia ” , devenind apoi un cunoscut tenor și un membru important al Societății „Cântări României ”, ulterior al Filarmonicii din București.

Margareta Popescu și-a început activitatea muzicală în cadrul corurilor religioase de la Focșani.

M. Stegărescu a fost solist al corului Catedralei Sf. Ioan, iar apoi s-a remarcat ca regizor al Operei din Brașov.

Florin Milea (Florentin Delmar) a luat primele lecții de pian de la mama sa și încă de pe vremea când era elev la Liceul „Unirea”din Focșani, era socotit de dascălii săi ca fiind unul dintre cei mai buni pianiști. A fost component al Societății Corale - Culturale „Armonia”, iar apoi a devenit un important compozitor, activând în București.

¹¹ *Ibidem* , inv. nr. 11763, f. 27

I. Prescornițoiu se furișă la repetițiile corului Catedralei Sf. Ioan de când era elev la liceu, știut fiind faptul că, în acele timpuri, legile și regulamentul școlar interziceau elevilor să facă parte din asociațiile corale și culturale. După ce a părăsit rândurile Societății Corale - Culturale „Armonia”, s-a afirmat pe scena Operei din Iași.

Mișu Boin a fost un pasionat de muzică religioasă încă din copilărie. Într-o vacanță petrecută împreună cu părinții la Ruse, în Bulgaria, nu mică i-a fost mirarea, când a auzit răsunând din corul Catedralei din localitatea de pe malul Dunării, voci pe care le auzise înainte în cadrul corului Societății Corale - Culturale „Armonia”.¹²

În cursul anului 1926, Ștefan Voinea a înaintat numeroase adrese la diferite bănci din Focșani („Putna”, „Milcov”, „Kiraiayer”, „Frăția”, „Viticola”, „Populară”, „Economia”, „Țărănească”, „Banca de Scont”, „Meseriașilor”, „Românească”, „Federala Putnei”, „Belgo – Română”) și societăți („Vinul” și „Învățătorul Român”), solicitându-le *„a se dona pentru corul religios, sub conducerea domnului Anastasiu, o sumă ce veți considera de cuviință, pentru a putea să dăm extindere cât mai mare muzicii în Focșani”*.¹³

Ștefan Voinea a lansat același apel și către Primăria Orașului Focșani, invocând necesitatea unei subvenții anuale de 40.000 lei, adică 4.000 lei lunar, sumă considerată și așa insuficientă pentru cheltuieli și retribuția lunară a unui cor care ajunsese la 40 persoane.¹⁴

La 10 februarie 1926, președintele Societății Corale - Culturale „Armonia” a înaintat o Adresă Societății Culturale „A. D. Xenopol” din Iași, prin care solicita informații referitoare la modalitățile de obținere a aprobării de funcționare a Societății, a taxelor și cotizațiilor percepute, despre Statutul de regulament și Legea persoanelor juridice publicată în Monitorul Oficial Nr.27 / 6 februarie 1924.¹⁵

În Procesul - verbal nr. 2 încheiat la 9 februarie 1926, Comitetul de Conducere al Societății Corale - Culturale „Armonia” menționa că rolul acesteia era *„să organizeze festivaluri, concerte, teatru,*

¹² *Ibidem*, inv. nr. 11769, f. 30

¹³ *Ibidem*, f. 31

¹⁴ *Ibidem*

¹⁵ *Ibidem*, f. 34

conferințe literare și științifice pentru progresul culturii muzicale în orașul Focșani.” Același act mai prevedea faptul că dirijorul Cristache Anastasiu nu putea fi înlocuit decât prin demisie scrisă și orice ordonări de sume erau încasate de casierul P. Vasilescu. De asemenea, Societatea era subordonată Primăriei Orașului Focșani, care era informată în legătură cu orice schimbare inițiată de Comitetul de Conducere al acesteia.¹⁶

Condițiile financiare cu care se confrunta în continuare Societatea Corală - Culturală „Armonia” l-au determinat pe Ștefan Voinea să apeleze în data de 18 mai 1926 și la conducerea Băncii Românești, argumentând necesitatea existenței unei asemenea formații corale: *„Principiile frumoase de a face un cor religios, care să fie faima orașului nostru, de a răspândi cultura și muzica, factori principali care mențin naționalitatea unui neam, sunt înfrânate să ia avânt din lipsă de fonduri. Nu avem mobilier și nici un sediu unde să se facă repetițiile. Există o sală dată de Primărie, dar e foarte mică, iar subvenția de 4.000 lei lunar nu acoperă cheltuielile de întreținere a corului religios, care cântă la Catedrală și Biserica Domnească.”*¹⁷

În primăvara anului 1926, numeroși amatori de muzică din Focșani au depus cereri de înscriere în corul religios: Geta Anastasiu și Florica Carp (5 martie 1926), Alexandru A. Muscă (18 martie 1926), Ionescu Constantin (19 martie 1926), Gavrilu Manolache (27 martie 1926), Constantin Cocea (1 aprilie 1926), Gheorghe și Elena Gheorghiu (8 aprilie 1926), Ionel Davidescu și Ștefan Anastasiu (12 aprilie 1926).¹⁸

Realizarea obiectivului propus la înființarea Societății Corale - Culturale „Armonia” – propagarea culturii muzicale pe tărâmul focșănean – s-a realizat, pe parcursul existenței sale, prin susținerea de spectacole muzicale și teatrale ocazionate de diverse aniversări și scopuri caritabile.

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ *Ibidem*

¹⁸ *Ibidem*, inv. nr. 11759, f. 7

În 1926, membrii corului religios al Societății Corale - Culturale „Armonia” au realizat un turneu muzical, fapt care le-a adus reale succese. Prin susținerea unui program compus din două părți, cu ocazia unor evenimente importante organizate în Focșani (24 ianuarie 1926 – serbarea Liceului „Unirea”, 28 martie 1926 – serbare la Teatrul „Maior Gheorghe Pastia”, 2 aprilie 1926 – Vinerea Mare, 9 aprilie 1926 – Sărbătoarea Paștelui), artiștii din cadrul Societății Corale - Culturale „Armonia” s-au bucurat de numeroase elogii din partea presei.

Ziarul „Dimineața” din 2 aprilie 1926 nota că: *„Partea muzicală a piesei «Cina Cea de Taină» a fost executată în chip ireproșabil de corul Societății «Armonia» cu ocazia serbării Căminului Cultural «Unirea».”*

Un alt periodic, „Viitorul”, din 18 aprilie 1926, remarca: *„Corul Societății «Armonia» a dat concursul executând ireproșabil bucăți de muzică religioasă și laică”* în cadrul unui bal organizat în folosul unei biserici.

La 15 aprilie 1926, din nou, ziarul bucureștean „Dimineața”, în rubricile dedicate evenimentelor culturale din țară, revenea asupra activității societății focșănene:

„O surpriză plăcută pentru public a fost corul Societății «Armonia», care în momentul tradiționalei ciocniri de ouă a cântat «Hristos A Înviat». A urmat apoi executarea bucăților de muzică religioasă și laică”.

Ritmicitatea spectacolelor și implicarea Societății „Armonia” în viața comunității focșănene, nu puteau trece neobservate cotidianului de cultură și artă „Rampa”, care în numărul său din 15 ianuarie 1927, consemna: *„Liga Culturală și Căminul Cultural «Unirea» își vor relua cu regularitate activitatea. Se va apela și la concursul Societății «Armonia», care se impune pe zi ce trece în mișcarea noastră culturală.”*

La 9 aprilie 1927, ziarul revine cu o altă știre din Focșani: *„Duminică 3 aprilie, la ora 9 seara, a fost la Teatrul Comunal «Pastia» șezătoarea Ligii Culturale. Corul Societății «Armonia» a executat foarte bine mai multe cântece românești.”*

Mai mult, la 17 ianuarie 1928, același cotidian insera o știre trimisă de corespondentul său la Focșani, care reliefa rolul Societății în viața culturală a orașului: *„Societatea Corală-Culturală «Armonia» a luat până în prezent o frumoasă dezvoltare contribuind la colorarea noastră culturală. Fără să exagerăm, ea oferă unica imagine de activitate muzicală din orașul nostru. Solicitățile de a se produce la diverse ocaziuni de partea societăților noastre culturale și alte direcții sunt o dovadă amplă asupra valorii ei în arena noastră de exhibiții culturale.”*

Și în 1928, activitatea Societății „Armonia” era în atenția presei. La 6 mai 1928, ziarul local „Sentinela” menționa: *„La Biserica Donie din Focșani a avut loc un concert al Societății «Armonia» în folosul copiilor săraci .”*

Contribuția Societății „Armonia” la desfășurarea manifestărilor de la Mărășești atrăgea, din nou, atenția, presei bucureștene. La 9 august 1928, ziarul „Universul” consemna: *„Corul Societății «Armonia» a susținut un recital cu ocazia comemorării victoriei de la Mărășești. Răspunsurile date de corul Societății «Armonia» au uimit lumea prin felul execuției .”*¹⁹

În vara anului 1926, Ștefan Voinea a solicitat sprijinul administratorului financiar al județului Putna pentru a organiza în Focșani concerte religioase în zilele de: 1 august 1926 la Catedrala Orașului Focșani, 8 august 1926 la Biserica Donie și în 15 august 1926 la Biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel. De asemenea, se aducea în discuție și problema reducerii taxelor aplicate pe spectacole, deoarece au existat cazuri în care nu s-au acoperit nici măcar cheltuielile de organizare (exemplu: concertele de la Odobești și Jariștea din iulie 1926).²⁰

Considerând că muzica și credința reprezintă factorii principali care mențin naționalitatea unui neam, Consiliul de Administrație al Societății Corale - Culturale „ Armonia ” a hotărât să organizeze un

¹⁹ *Ibidem*, inv. nr. 11761, f. 15

²⁰ *Ibidem*

mare festival la Teatrul „Maior Gheorghe Pastia” cu scopul de a strânge fonduri.²¹

În 29 octombrie 1926, fiind zi fixată pentru repetiții (în fiecare sâmbătă se țineau repetiții), s-au reunit următorii membri: Cristache Anastasiu (dirijor), Mihai Enache, I. Anastasiu, Mircea Plopeanu, V. Gafta, Constantin Cocea, Filip Colios, Alexandru Călinescu, Ștefan Drăgan, lipsind însă, D. Vasilian, Pantelimon Vasilescu (vicepreședinti) și Apostol Colios.

Astfel, în lipsa celor doi vicepreședinți și a președintelui Ștefan Voinea (plecat pentru o scurtă perioadă la studii în Timișoara), Cristache Anastasiu a luat cuvântul propunând ca pentru bunul mers al Societății să se mărească numărul de membri ai Consiliului de Administrație de la șapte la 15. În acest context, s-a hotărât că la 1 noiembrie 1926, la Prefectura Județului Putna (unde se afla sediul Societății Corale - Culturale „Armonia”) va avea loc o ședință pentru desemnarea noilor membri ai Consiliului de Administrație.²²

Suma retribuției lunare acordate membrilor acestei organizații se ridica la aproximativ 4.000 lei. În fruntea listei, cu cele mai mari salarii, erau: Cristache Anastasiu (400 lei), Ștefan Voinea (280 lei), P. Vasilescu și D. Vasilescu (fiecare cu 280 lei).²³

Prin Procesul-verbal nr. 45 încheiat la 15 noiembrie 1926, Adunarea Consiliului de Administrație al Societății Corale - Culturale „Armonia” a hotărât că orice membru din Consiliu, care aduna mai mult de trei absențe consecutive să fie înlocuit cu alt membru mai activ din cadrul Societății.²⁴

La începutul lunii noiembrie 1926 a avut loc o ședință a Consiliului de Administrație, prilej cu care, Cristache Anastasiu le aducea la cunoștință membrilor prezenți invitația lansată de Liga Culturală – Secția Focșani, referitoare la conferința care urma să fie susținută de profesorul universitar Tașcă despre „*Rolul religiei în rezolvarea problemelor sociale*”, în ziua de 14 noiembrie 1926, în sala

²¹ *Ibidem*

²² *Ibidem*, inv.nr. 11758, f. 19

²³ *Ibidem*

²⁴ *Ibidem*

Teatrului „Maior Gheorghe Pastia”, ocazie cu care corul religios al Societății Corale-Culturale „Armonia” era solicitat să interpreteze câteva fragmente muzicale.²⁵

Analizând situația financiară a activității Societății Corale - Culturale „Armonia” pe anul 1926, s-au constatat venituri în valoare de 14.480 lei realizate din turnee, donații și cota de 5% provenită din prestațiile susținute cu ocazia Sărbătorilor de Crăciun și Anul Nou și cheltuieli în valoare de 12.033 lei pentru organizarea banchetului de Crăciun, achiziționarea de noi instrumente muzicale, realizarea materialelor publicitare, aprovizionarea cu lemne pentru iarnă.²⁶

La 20 iulie 1926, membrii Societății Corale - Culturale „Armonia” au susținut un mare concert religios la Biserica Sf. Cruce din Odobești. *„De la 9 la 12 dimineața, corul religios a dat răspunsurile serviciului Sfintei Liturghii, urmate de o conferință susținută de președintele Ștefan Voinea despre muzică și credință. După-amiaza, de la 3 la 6 jumătate, programul a fost structurat pe două părți, corul Societății „Armonia” delectând publicul prezent cu următoarele piese: «Doamne Miluiește», «Veniți», «Veniți popoare», «Patria mea» (prima parte),*

*«Pe Tine Te Lăudăm», «Mărire Tatălui», «Ulmului Născut», «Înnoiește-te nou Ierusalim», «Pleacă Doamne», «Ave Maria», «Astăzi Hristos», «Imnul Heruvic», «Îngerul a strigat», «De Tine se bucură», «Astăzi tot timpul».”*²⁷

În luna decembrie a anului 1926, corul Societății Corale - Culturale „Armonia” a interpretat câteva fragmente muzicale religioase cu ocazia organizării unei frumoase serbări creștinești în scopul strângerii de fonduri pentru repararea Bisericii Sf. Dumitru.²⁸

La 27 februarie 1928, membrii Societății Corale – Culturale „Armonia” au participat la obișnuita șezătoare culturală organizată în sala Bisericii Domnești, evenimentul fiind dedicat vieții și operei celebrului compozitor și muzicant german Ludwig van Beethoven

²⁵ *Ibidem*, inv.nr. 11766, f. 51

²⁶ *Ibidem*

²⁷ *Ibidem*, inv. nr. 11770, f. 34

²⁸ *Ibidem*

(1770 – 1827). Din distribuția programului artistic au făcut parte : Ștefan Drăgan (vioară), Stoenescu, Gheorghe Călinescu, Victor Focșeneanu și Alexandru Călinescu (interpreți de piese de teatru și poezie). În încheierea întrunirii, corul Societății Corale - Culturale „Armonia” a interpretat câteva fragmente muzicale laice.²⁹

Din dorința de a face mai cunoscută activitatea Societății Corale - Culturale „Armonia” publicului focșănean, în februarie 1928, la inițiativa lui Constantin Cocea, Cristache Anastasiu a luat inițiativa în cadrul Consiliului de Administrație propunând ca în fiecare zi de luni din săptămână să se organizeze o șezătoare culturală, în cadrul căreia să se discute diverse teme de profil, să se prezinte programe artistice cu muzică religioasă și laică, cu piese de teatru și poezii.³⁰

Ca urmare a numeroaselor sesizări înaintate de Cristache Anastasiu administrației locale despre neajunsurile Societății Corale - Culturale „Armonia”, la 27 martie 1929, Primăria Orașului Focșani înainta Adresa nr. 3186 conducerii Societății, prin care se aducea la cunoștință că începând cu data de 26 martie 1929 se punea la dispoziția corului curtea Primăriei pentru repetiții în zilele de luni, miercuri și vineri, restul zilelor fiind rezervate repetițiilor Corului Comunal nr.1, cu excepția zilei de duminică când cele două coruri vor repeta alternativ.³¹

În luna mai 1929, Teatrul „Maior Gheorghe Pastia” a găzduit un Festival destinat școlarilor, organizat de Societatea Corală - Culturală „Armonia”, programul prezentat incluzând cântece populare românești, piese muzicale religioase din repertoriul lui Georg Friedrich Händel (1685 – 1759) și piesa de teatru „O noapte furtunoasă” a lui I. L. Caragiale.

Anul 1930 a fost unul bogat în reprezentații artistice pentru Societatea Corală - Culturală „Armonia”, în pofida faptului că și Focșanii (ca tot restul țării) traversau o perioadă mai delicată din punct de vedere economic (marea criză economică).

²⁹ *Ibidem*, inv. nr. 11766, f. 28

³⁰ *Ibidem*

³¹ *Ibidem*

La 9 februarie 1930, Societatea Corală - Culturală „Armonia” a reușit să încante publicul focșănean cu un „*Mare Festival Artistic-Cultural*” structurat în trei părți: melodii populare, comedia „*Georges Dandin*” de Molière și un concert de muzică clasică din ariile lui Georg Friedrich Händel. Corul compus din 45 de persoane s-a bucurat de acompaniamentul orchestrei militare din Focșani.³²

La 16 februarie 1930, Societatea Corală - Culturală „Armonia” a organizat un nou Festival pentru școlari, ocazie cu care a fost pusă în scenă nuvela lui I. L. Caragiale „*O făclie de Paști*”³³

După o săptămână, membrii secției de teatru au pus în scenă două piese, care au avut mare priză la public: „*Georges Dandin*” și „*Romeo și Julieta*”.³⁴

La 22 aprilie 1930, conducerea Societății Corale - Culturale „Armonia” a reușit să obțină gratis sala Teatrului „Maier Gheorghe Pastia” pentru spectacolul cu piesa „*Patima roșie*”, dar încasările au fost foarte mici, încât nu s-au putut acoperi nici măcar costurile montării acestuia.³⁵

La 11 mai 1930 a fost jucată opereta națională „*Baba Hârca*”³⁶, iar în ziua de 9 noiembrie 1930, Societatea Corală - Culturală „Armonia” a organizat un spectacol în scop caritabil pentru Societatea „Mărăști”, pentru reconstruirea satului cu același nume și ridicarea Mausoleului.³⁷

În luna decembrie a anului 1930, programul Societății Corale - Culturale „Armonia” a fost bogat în spectacole organizate cu prilejul Sărbătorilor de iarnă: 6 decembrie 1930 - Festival cu audiții muzicale, conferințe și piesa de teatru „*Mușcata din fereastră*”, încasările

³² A.M.Vn. , fond Maier Gheorghe Pastia, inv. nr. 34971, f. 176

³³ *Ibidem* , f. 38

³⁴ *Ibidem* , f. 41

³⁵ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita : A.N.Vn.), fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 95 / 1930 , f. 157

³⁶ *Ibidem* , f. 91

³⁷ *Ibidem* , f. 143 - 145

rezultate fiind donate Școlii Profesionale de Fete din Focșani, iar de Crăciun focșănenii au fost delectați cu alte reprezentații artistice.³⁸

În 25 ianuarie 1931, aceeași Societate chema elevii „*la matineu*” pentru piesa „*Doctor fără voce*”.³⁹ În zilele de 3 și 16 aprilie 1931 au fost puse în scenă piesele „*Avaru*” de Molière și „*M'zelle Nitouche*”, cu concursul artistei Natalița Pavelescu de la Teatrul „Cărăbuș” din București.⁴⁰

După jumătate de an, la 22 noiembrie 1931, se rejoacă piesa „*Avarul*” într-un spectacol de seară destinat străngerii de fonduri pentru terminarea Bisericii din Petrești.⁴¹

La 10 septembrie 1931, Primăria Orașului Focșani a solicitat Corului Comunal nr.2 (al Societății Corale - Culturale „Armonia”), prin Adresa nr.10797, ca la 13 septembrie 1931, cu ocazia Congresului Jubiliar al Ligii Culturale, să participe la manifestările organizate pentru dezvelirea monumentului Borna de hotar, așezată pe locul fostului Pichet de graniță nr. 47, din fața Bisericii Sf. Ioan.⁴²

La 25 decembrie 1931, Societatea Corală - Culturală „Armonia” a organizat un „*Mare Festival Artistic-Cultural*” patronat de prefectul județului Putna, Jean Stoenescu-Dunăre. S-a jucat piesa „*O noapte furtunoasă*” de I. L. Caragiale, iar sumele adunate au fost date Societății Funcționarilor Județeni și Comunali.⁴³

La 15 mai 1932, scena Teatrului „Maior Gheorghe Pastia” a găzduit o reprezentație artistică susținută de membrii Societății Corale - Culturale „Armonia”, sub patronajul prefectului Jean Stoenescu-Dunăre și primarului Ștefan Dumitru. A fost pusă în scenă piesa în trei acte „*Trenul fantomă*” de Arnold Rindley, care a făcut senzație în rândul publicului. Din distribuție au făcut parte: Florica Demion de la Academia de Artă Dramatică din București, Cristina Șefer, Marcela Constantinescu, Iorgu Anastasiu, Mignon Constantinescu, Emil

³⁸ *Ibidem*, f. 159, 185, 192

³⁹ *Ibidem*, dosar nr. 102 / 1931, f. 6

⁴⁰ *Ibidem*, f. 45, 55

⁴¹ *Ibidem*, f. 231, 232

⁴² A.M.Vn., fond Cristache Anastasiu, inv. nr. 11768, f. 23

⁴³ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 102 / 1931, f. 264

Bogdan, Victor Focșeneanu, Sandy Albu, Titi Mihăiescu, Ion Demetrescu-Demion, V. Georgescu și D. Ionescu.⁴⁴

În zilele de 17, 25 și 26 decembrie 1932, Societatea Corală - Culturală „Armonia” îi invita pe focșăneni la trei festivaluri organizate în ideea ajutorării săracilor din Parohia Jelaboiu.⁴⁵

Anul 1933 a debutat, la 9 februarie, cu un mare festival artistic organizat de Societatea Corală - Culturală „Armonia”, în colaborare cu Școala Primară de Băieți nr.1, încasările fiind donate acesteia din urmă.⁴⁶

La 19 martie 1933, Societatea a patronat un alt Festival⁴⁷, pentru ca în luna aprilie a aceluiași an să reunească iarăși iubitorii de muzică, teatru și poezie, cu prilejul a patru șezători culturale organizate în scop caritabil.⁴⁸

În cursul lunii aprilie 1934, dirijorul corului Catedralei Sf. Ioan informa Primăria Orașului Focșani despre problemele cu care se confrunta corul, despre intenția unor persoane de a-l desființa: *„S-au împlinit 30 de ani de când cultiv muzica și arta religioasă și aproape un sfert de secol de activitate la corul Catedralei în calitate de corist, locțiitor de dirijor, iar de 10 ani ca dirijor al acestui cor. Acest cor nu s-a mărginit numai la un simplu cor religios și ceremonial, de a da răspunsurile la serviciile divine Liturghiei, ci și în nenumăratele rânduri a dat concursul instituțiilor de cultură din acest oraș, pentru strângerea fondurilor necesare ajutorării săracilor, reparării de biserici.”*⁴⁹ De asemenea, Cristache Anastasiu mărturisea că era profund indignat de hotărârea Primăriei Orașului Focșani, care, la intervenția Protoeriei, a hotărât ca sala Ateneului Popular „Maior Gheorghe Pastia” să fie pusă la dispoziția altor persoane, care nu făceau parte din corul Catedralei. Această dispoziție *„aducea o atingere gravă repetițiilor corului subvenționat de Primărie, care se*

⁴⁴ A.M.Vn., fond Cristache Anastasiu, inv. nr. 11764, f. 40

⁴⁵ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 96 / 1932, f. 148

⁴⁶ *Ibidem*, dosar nr. 88 / 1933, f. 2, 7

⁴⁷ *Ibidem*, f. 15

⁴⁸ *Ibidem*, f. 39

⁴⁹ A.M.Vn., fond Cristache Anastasiu, inv. nr. 11768, f. 60

fac în fiecare zi, întrucât nu ne mărginim numai la un simplu cor, de a da răspunsurile liturgice, ci și pentru serviciile ceremoniale și cele de propagandă culturală.” În acest context, Cristache Anastasiu solicita Primăriei Orașului Focșani să revină asupra acestei hotărâri și să cedeze sala Ateneului Popular exclusiv pentru repetițiile Corului Comunal nr.2, cunoscând fiind faptul că, Biserica Domnească (care obținuse sala Ateneului Popular) era una dintre cele mai bogate din oraș, putând să-și subvenționeze singură un cor, cum s-a întâmplat și în trecut, când a întreținut o școală de cântăreți bisericești, având cor permanent și repertoriu propriu.⁵⁰

În speranța că Ministerul Culturii ar putea contribui la redresarea financiară a Societății Corale - Culturale „Armonia”, Cristache Anastasiu a întocmit un referat către această instituție motivând necesitatea existenței și sprijinirii acestei „înjghebări muzicale”.

Dacă la început corul condus de Cristache Anastasiu avea un caracter religios, după război s-a înnoit cu elemente tinere, dornice să se afirme și în plan cultural, fapt materializat în numeroase turnee de propagandă organizate în județul Putna, dar și în județele limitrofe.

Cristache Anastasiu a avut onoarea „*aproape în toți anii de după război, ca și în anul 1934, de a da răspunsurile în fața M. S. Regelui, la serviciul religios oficiat de I.P.S.S. Episcopul Romanului, la fel cum corul Catedralei din Focșani nu a lipsit de la nici o festivitate anuală organizată pe câmpul de luptă al Mărășeștilor.*”⁵¹

La 13 mai 1936, ziarul „Universul” consemna fastul cu care s-a sărbătorit ziua de 10 Mai:

*„Dimineața la Catedrala orașului s-a oficiat serviciul divin de către un sobor de preoți, răspunsurile fiind date de corul Societății «Armonia» sub conducerea domnului Anastasiu. Slujba a fost difuzată publicului de postul Primăriei Focșani.”*⁵²

Reprezentările teatrale puse în scenă de Societatea Corală-Culturală „Armonia” la începutul anului 1936, în zilele de 17 și 19

⁵⁰ *Ibidem*, inv. nr. 11766, f. 17

⁵¹ *Ibidem*

⁵² „Universul”, anul LIII, 13 mai 1936

ianuarie, când s-a jucat revista teatrală „Focșanii în foi de viță”, s-au bucurat de un real succes. Compusă din două acte, cu un prolog și 32 de tablouri, revista a cules laurii presei focșănene.

La 1 ianuarie 1936, ziarul „Atacul” nota că: „Revista de anul acesta este mult superioară spectacolelor de anul trecut, prin faptul că s-a acordat o deosebită atenție evenimentelor locale...Un capitol separat a fost consacrat luptei ce s-a dat în jurul scaunului municipal. Revista este interpretată de un ansamblu numeros de artiști și diletanți rutinați, în frunte cu domnișoara Bombonica Demion și Jenny Grigoriu, două elemente de la Teatrul «Cărăbuș» din București, Silvia Negrescu și domnii Victor Focșeneanu, Emil Bogdan, S.Boris, V. Dragomirescu, Ionel Grigoriu, M. Plopeanu, I. Ștefăniu, C. Herman, S. Theodoru etc.”⁵³

La 29 martie 1936, la Teatrul „Maior Gheorghe Pastia”, Societatea Corală - Culturală „Armonia” a organizat repunerea în scenă a piesei „Patima roșie” de Mihail Sorbu, distribuția fiind compusă din nume importante ale teatrului focșănean: Adriana Șerban, Ion Demetrescu-Demion, Puiu Cortea, Victor Focșeneanu și Silvia Negrescu. Fondurile rezultate au fost donate săracilor din Focșani.⁵⁴

În anul 1935, echipa teatrală a Societății Corale - Culturale „Armonia” a cunoscut un succes fulminant prin reprezentația „Vagabonzii” de C. M. Ziehrer. Direcția de scenă și montarea au fost coordonate de Ion Demetrescu-Demion, conducerea muzicală i-a fost încredințată lui Ion Saica, care alături de distribuția de excepție (Victor Dragomirescu, Ionel Grigoriu, Mircea Plopeanu, Ștefania Drăgan, M. Enache, S. Boris, Sandy Negru, Cristache Anastasiu, Silvia Negrescu, C. Ionescu, D. Dumitrescu, M. Soare, Gabriela Moisă, Victor Focșeneanu, Puiu Cortea), au dat posibilitatea echipei teatrale focșănene să concureze cu actori profesioniști din țară.⁵⁵

⁵³ „Atacul”, anul III, nr. 30 / 1 ianuarie 1936, p. 4

⁵⁴ A. M. Vn., fond Cristache Anastasiu, inv. nr. 11761, f. 9

⁵⁵ Ibidem, inv. nr. 11765, f. 174

„Vom aduce elogiile noastre în primul rând domnilor Demion, Anastasiu, Focșeneanu și Iliescu, care au organizat aceste spectacole de adevărată artă...” consemna ziarul „Atacul” la 15 aprilie 1935.⁵⁶

La 19 aprilie 1935, ziarul „Curentul Moldovei” aducea cuvinte de laudă acestui eveniment: „Așteptată cu vădită nerăbdare de către publicul focșănean, premiera care a avut loc în seara zilei de 6 aprilie a.c. a repurtat un succes pe deplin meritat. Dovada cea mai elocventă au fost ropotele de aplauze nesfârșite și zecile de buchete de flori ce sburdau pe scenă. Spectacolul a plăcut atât prin jocul interpreților, cât și al muzicii foarte vesele și variată. Elogiile le vom aduce Societății «Armonia», a cărei activitate și merite pe tărâmul cultural sunt indiscutabile”.⁵⁷

Transpusă pe planul spiritualității și vieții culturale focșănene interbelice, prezentarea activității Societății Corale - Culturale „Armonia” depășește cu mult simpla înșiruire a momentelor și conținutului acțiunilor ca atare.

Entuziasmul și stăruința cu care inițiatorii și conducătorii Societății Corale - Culturale „Armonia” și-au urmărit scopul, conștientizarea permanentă și aderența menirii pe care aceasta o are în viața spirituală a comunității focșănene, probează și la Focșani existența acelui sentiment de încredere în viitorul României Mari, făurite la 1918 pe temelia eroismului și jertfei armatei române și a sacrificiului întregului neam românesc.

La făurirea acestui viitor, fondatorii și membrii Societății Corale - Culturale „Armonia” au înțeles să așeze și efortul lor spiritual și uman, oferindu-le generațiilor de focșăneni clipe de înălțătoare trăiri estetice, etice și artistice.

Privită din această perspectivă, activitatea Societății Corale - Culturale „Armonia” se conturează ca una dintre componentele distincte ale vieții culturale interbelice, ca una dintre paginile de seamă ale istoriei Focșanilor de altădată.

⁵⁶ „Atacul”, anul II, nr.20 / 15 aprilie 1935, p. 3

⁵⁷ „Curentul Moldovei”, anul III, nr. 8 / 19 aprilie 1935, p. 2

GHEORGHE GH. LONGINESCU ȘI NICOLAE IORGA: COLEGI – PRIETENI – COLABORATORI

Horia Dumitrescu

S-au întâlnit ca elevi ai renumitului Liceu Național din Iași, Gheorghe Gh. Longinescu, înclinat spre științele exacte, năzuind către descifrarea structurii materiei și Nicolae Iorga, deja pornit pe drumul descifrării resorturilor spirituale care au guvernat creația și acțiunea umană în progresul neîntrerupt al civilizației și istoriei naționale și universale.

Gheorghe Longinescu s-a născut la 12 septembrie 1869, la Focșani, în casa din Strada Mare a Unirii (Uniunei), colț cu strada Locotenent Țanu.¹

Tatăl său, Gheorghe (1 ianuarie 1826 – 29 august 1882) negustor de vază în Focșani, avea cea dintâi fabrică de lumânări de ceară albă aurite. Vindea marfa în șase județe: Putna, Bacău, Bârlad, Tecuci, Covurlui și Râmnicu Sărat.²

Mama sa, Rusanda (Ruxandra) Longinescu (august 1843 – 25 iulie 1925), mamă sfântă și româncă adevărată, dăduse naștere la 19 copii, din care au trăit numai opt.

Longinescu a absolvit clasele primare în Focșani, la Școala Primară nr. 1, care avea să se numească mai târziu, după numele

¹ Eugen Angelescu, **Învățații noștri: G. G. Longinescu (1869 – 1939)**, Editura „Cartea Românească”, București, p. 1

² I. M. Dimitrescu, **Însemnări cu privire la orașul Focșani**. Cu o prefață de G. G. Longinescu, Profesor Universitar, Tipărit cu prilejul congresului Ligii Culturale, dela Focșani din 28 și 29 iunie 1931, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, I. E. Torouțiu, București, 1931, p. 26

fratelui său mai mare, care a învățat și el la aceeași școală, Școala Primară „Ștefan G. Longinescu”.³

Primele două clase de liceu le-a urmat la Liceul „Unirea” din Focșani, în anii 1882 și 1883⁴, pentru a trece ca bursier la Liceul Național din Iași.

În clasa a V-a, Longinescu avea să cunoască un nou coleg venit de la Botoșani: Nicolae Iorga. Admirația lui Longinescu pentru noul venit nu cunoaște limite: *„Faima lui întrecea tot ce ne puteam închipui. Știa să cetească dela patru ani. Vorbia și scria franțuzește dela cinci ani. Știa grecește și latinește de o mie de ori mai bine decât știam noi franțuzește. Știa istorie, geografie, literatură, spunea basmul, mai mult decât poate ști un profesor. Dar ce nu se spunea despre acest elev cu uimitoare cunoștințe pentru vârsta lui. Nu ne venia să credem. Și totuși închipuirea era mai prejos de realitate.”*⁵

Fără a adresa nimănui un cuvânt sau a schița un salut, Iorga le-a apărut colegilor săi cu o înfățișare stranie: *„Cu părul mare vâlvoi, cu ochii mari bulbucați, flutura un zâmbet ciudat, ce părea disprețuitor. O față palidă ca de ceară, 6 - 7 fire lungi de favorite pe obrazul drept, cam tot atâtea pe cel stâng. Câteva fire lungi de musteață îi umbreau buzele și alte câteva fire tot lungi răsăreau din bărbie.”*⁶

Iorga și Longinescu au fost colegi de clasă timp de trei ani. Orfani de tată și lipsiți de posibilități materiale, un an au stat amândoi în dormitorul cel mai friguros din internatul Liceului Național, pe care îl asemuiau cu Siberia.⁷

Longinescu nu a uitat niciodată dragostea pentru cărți, citit și istorie de lui Iorga de pe vremea când erau liceeni: *„Cetea în fiecare zi, în clasă, câte o carte de istorie, de filosofie, de știință ori un roman. Și*

³Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 4

⁴ G. G. Longinescu, **Amintiri răslețe dela Liceul Unirea din Focșani**, în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, Anul XV, Numărul 1, 15 Aprilie 1926, p. 1

⁵Idem, **Lui Nicolae Iorga**, în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, Anul XX, Numărul 6, 15 Iunie 1931, p. 1

⁶ apud Barbu Theodorescu, **Nicolae Iorga**, Editura Tineretului, 1968, p. 38

⁷ G.G.Longinescu, *op. cit.*, p. 3

pe când ochii sorbiau învățăturile din carte, urechile lui prindeau mai bine decât ale noastre explicările profesorului...Pentru o lecție de istorie el cetia o carte întreagă".⁸

Seara, cu un „farmec neîntrecut”⁹, Iorga îi povestea lui Longinescu din ce citise, în pofida frigului din dormitor care amorțea pe bieții interni. Rememorând acele momente, Longinescu scria că: „Mă luptam din greu cu somnul ce voia să mă doboare ca să nu pierd nimic din filosofia indiană, franceză, germană, din poezii străini ca Beaudelaire, Lord Byron, Shelley, Lamartine, Victor Hugo, cine mai poate ști și despre câte altele. Ar trebui să am memoria lui uriașă ca să țin minte învățăturile fără număr auzite din gura lui”.¹⁰

Iorga a fost și el atras de veselia și umorul debordante ale colegului său, Ghiță Longinescu. Tot din Botoșani, venise să învețe la Liceul Național din Iași, Miron Kernbach, al cărui tată și frați fuseseră prieteni cu tatăl lui Iorga.

Miron Kernbach, „unu! din cei mai talentați elevi la matematică, la muzică și la desen”¹¹ avea o fire asemănătoare cu a lui Longinescu: „vesel, glumeț, vioi, împodobit și cu însușiri literare”¹²

Între cei trei s-a legat o prietenie sinceră, care a durat până la moartea lor.

Din păcate, Miron Kernbach s-a stins din viață înainte să împlinească vârsta de 20 ani.

Între cei trei, Longinescu era „Temperamentul cel mai solid și mai armonios, fără urmă de melancolie și îndoială în lupta vieții, pe care o primea încrezător în muncă și bucuros de puterile sale, pe fața mare, cu ochii proeminenți, de o atît de prietenoasă privire: om de ispravă, idealist nebiruit, filozof al unei resemnări din care în

⁸ Ibidem

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem

¹¹ Ibidem

¹² N. Iorga. **Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost**, ediție îngrijită de Valeriu și Sanda Râpeanu, studiu introductiv, note, comentarii, indice de Valeriu Râpeanu, Editura Minerva, București, 1972, p. 105

întunericul său a știut să facă o fericire a iubirii de oameni, a cultului datoriei".¹³

Iorga, Longinescu și Kernbach „în mijlocul unor colegi brutali și pretențioși, de o inteligență slăbuță și fără un caracter format”¹⁴, au făcut o „sfântă ligă a modestiei noastre”¹⁵, așezându-se la masă pe locurile din urmă.

Mai mult decât atât, la propunerea lui Longinescu „care aducea un solid umor focșănean, am întemeiat frăția pe toată viața a „vacilor”, cu obligația de a nu ne chema unul pe altul cu un alt titlu decât cu acesta, pe atât de glorios, pe cât de rar, de „vacă”.¹⁶

În septembrie 1888 cei trei își dau bacalaureatul și pentru o vreme drumurile lor se despart.

Longinescu urmează studiile universitare la București și trece examenul de licență în științe fizice la 21 octombrie 1892.¹⁷

Profesorul său, dr. C. Istrati i-a insuflat studentului sărac Longinescu dragostea pentru chimie.

Student în anul III, Longinescu a fost recomandat de dr. Istrati, ca profesor la Institutul de Fete „Bolintineanu”. Aici și-a început cariera didactică.

Doctorului Istrati îi datorează întreaga sa recunoștință pentru sprijinul acordat pe toată durata studiilor. Student în anul II, a primit bursa Hillel de 50 de lei pe lună. Longinescu pleacă la Berlin pentru a-și continua studiile. Doctorul Istrati i-a dat recomandare către prof. dr. Emil Fischer, laureat al Premiului Nobel. Tot el i-a deschis cont la Fabrica de produse chimice Kahlbaum și la Casele de aparate de laborator Muenke și Altman din Berlin.¹⁸

În felul acesta, Longinescu a avut posibilitatea să lucreze în laborator fără să cumpere din banii săi tot ce îi trebuia pentru lucrări.

¹³ *Ibidem*, p. 105 - 106

¹⁴ *Ibidem*, p. 106

¹⁵ *Ibidem*

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ Ion N. Ionescu, **Prof. dr. chimist Gh. Longinescu**, în **Coordonate culturale vrâncene. Culegere de note și comunicări**, Focșani, 1971, p. 54

¹⁸ Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 10

Longinescu și-a putut continua studiile la Berlin datorită fratelui său mai mare, Ștefan, „Bădița Fani”, profesor de Drept roman la Universitatea din București. Acesta primise o bursă la Berlin din fondurile Simonide și din ea au trăit amândoi frații în capitala Germaniei.¹⁹

Lucrarea de doctorat intitulată „*Asupra acizilor aminici din seria alifatică*”²⁰ și-a pregătit-o în laboratorul profesorului Emil Fischer sub îndrumarea profesorului Wilhelm Traube, obținând titlul de doctor în Chimie. Prin această lucrare remarcabilă și unanim apreciată se face cunoscut în lumea științifică.

După obținerea doctoratului, își consacră activitatea cercetării științifice în domeniul chimiei analitice și a chimiei fizice, pe lângă cea de profesor de liceu și apoi la Universitate.

Întors în țară de la Berlin începe în 1896, activitatea didactică.

Predă la Școala Normală „Vasile Lupu”, Liceul Internat, Școala de Comerț din Iași, apoi la Liceul „Sf. Sava”, „Mihai Viteazul” și „Gheorghe Lazăr” din București.²¹

Cariera profesorului Longinescu a fost un șir neîntrerupt de succese, până în clipa când îl lovește o cumplită boală de ochi, care aproape îi ia vederea. A suferit 17 operații la ochi, la Viena, Iena, Berlin, Paris, Bordeaux și Turin (Torino), fiind însoțit și asistat de fiecare dată de „Bădița Fani”, ultima dată la Berlin, între 15 august – 10 octombrie 1930.²²

Din 1906 este profesor de Chimie anorganică la Universitatea din București, unde se va reîntâlni cu colegul și prietenul său, Nicolae Iorga.

Preocupările comune ale celor doi profesori universitari de ridicare spirituală a poporului român i-au apropiat și mai mult.

¹⁹ *Ibidem*, p. 10 - 11

²⁰ Ion N. Ionescu, *op. cit.*, p. 54

²¹ Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, **Vocație și destin. 600 fișe – portret pentru un tablou spiritual – istoric al județului Vrancea**, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 177

²² Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 11 - 12

În revista „*Natura*”, Longinescu rememora momentul în care Iorga îi vorbise de intenția sa de a tipări ziarul „*Neamul Românesc*”: „*Mă potrivesc cu el de când a scos „Neamul românesc” în ziua de 10 Maiu 1906. Îl admir de atunci pentru munca pe care a desfășurat-o cu gândul la înălțarea neamului nostru. Mă văd și azi, când nu mai văd de douăzeci și nouă de ani, luat la braț de el prin dreptul Poștii unde ne întâlnisem. Îmi spunea că are de gând să scoată o revistă, câte un caiet pe săptămână. I-am arătat temerea că e cam mult un număr pe săptămână, gândindu-mă la greutatea ce o aveam, Țițeica și cu mine, cari am început să tipărim „Natura” la 15 Octombrie 1905.*

*Uitasem că aveam a face cu Nicolae Iorga, care mi-a răspuns foarte liniștit să nu am nicio grijă din partea asta, fiindcă a și scris trei caete într-o săptămână. I-am urat spor la muncă rodnică pentru înălțarea neamului”.*²³

Longinescu i-a admirat întotdeauna lui Iorga, încă de când erau interni la Iași, uimitoarea putere de muncă, „*energiile nebănuite ce se prefăceau în gânduri care cereau să fie așternute pe hârtie*”²⁴ și „*cetitul cu ușurință nespuse de cărți întregi*”²⁵

Intern fiind, Iorga a scos ziarul „*Ecoul ceaunului*”, scris în întregime de el și centigrafiat în vre-o sută de exemplare. Abonamentul la acest „*Neamul Românesc*” de atunci era plătit în natură, cu nuci și alune, cu mere ori struguri, după anotimp și după averea fiecărui abonat”.²⁶

Longinescu a colaborat ani de zile la „*Neamul Românesc pentru popor*”, în care a publicat articole și cronici științifice de o valoare netăgăduită și care, strânse într-un volum, „*Știință și Credință*”, învederează cele trei mari crezuri ale profesorului Longinescu: Știință, Credință și Patrie”²⁷

²³ G. G. Longinescu, *Gând în gând cu Nicolae Iorga*, în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, An XXVII, No. 9, 15 Septembrie 1938, p. 399

²⁴ G. G. Longinescu, *Lui Nicolae Iorga...*, p. 3

²⁵ *Ibidem*

²⁶ *Ibidem*

²⁷ Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 25

Nicolae Iorga și Gheorghe Longinescu au desfășurat o activitate didactică remarcabilă, primul timp de 46 de ani, iar celălalt, de 42 de ani.

Longinescu a recunoscut întotdeauna că i-a plăcut să fie profesor: „Mi-a plăcut să fiu profesor, mi-a plăcut și-mi place mult. De aceea am fost 42 de ani profesor, fără întrerupere, din Septembrie 1896 pînă în Octombrie 1938. Am fost profesor și numai profesor. Catedra a fost pentru mine un amvon și un altar. Niciodată nu am făcut din catedră tarabă pentru afaceri”.²⁸

Ca profesor, Longinescu a fost mereu preocupat să găsească cele mai bune metode, apropiate de mintea și sufletul elevilor și studenților săi, pentru a le transmite cunoștințele necesare bunei lor pregătiri: „Toată taina unei lecții bune stă în căldura sufletului, după cum reacțiile chimice se fac mai bine la temperaturi mai ridicate. Toate metodele pedagogice nu fac o para, dacă profesorul e plictisit și plicticos. Trebuie să sbîrnâie sufletul școlarului”.²⁹

Pe Longinescu „Orice lucrare nouă, orice victorie câștigată de chimiști, în luptă continuă cu materia, îl făcea să vibreze de bucurie. Când afla ceva nou, venea la curs mai animat, mai vioi ca de obicei, pentru a împărtăși studenților ceea ce aflate”.³⁰

Considerând că „pe profesorii care ne-au învățat să scriim și să cetim trebuie să-i binecuvîntăm din toată inima fiindcă pe umerii lor stăm mai sus pe scara învățătorei”³¹, Gheorghe Longinescu recunoștea cu binecunoscuta sa sinceritate: „Grea e menirea unui profesor și azi ca și eri, dar mare e răsplata noastră de a trăi în amintirea elevilor noștri și de a fi pomeniți cu dragoste, și poate cu o lacrimă în ochi, încă mulți ani după plecarea noastră din această lume.”³²

²⁸ Ibidem, p. 17

²⁹ Ibidem, p. 16 - 17

³⁰ Ibidem, p. 17 - 18

³¹ G. G. Longinescu, **La Școala lui Puiu**, în *Natura. Revistă pentru răspîndirea științei*, Anul al Douăzecilea, No. 7, 15 iulie 1931, p. 6

³² Idem, **Amintiri răslețe...**, p. 3

Iorga a apreciat modul în care Longinescu „*preda într-o formă umană*”³³, realizând prin lecțiile sale „*o inițiere treptată în cultură fără nimic școlăresc și pedant*”³⁴

Prodigioasa activitate științifică a celor doi profesori universitari i-a adus sub cupola celui mai înalt for științific și cultural al țării: Academia Română.

Iorga a devenit la scurt timp după ocuparea catedrei universitare membru corespondent al Academiei - 9 aprilie 1897 - și membru titular al acesteia la 26 mai 1910.³⁵

Longinescu a avut nevoie de mai mulți ani pentru ca munca sa științifică să-l consacre și să-l aducă în rândul „*nemuritorilor*”. El a devenit membru corespondent al Academiei la 8 iunie 1925 și membru de onoare la 30 mai 1936.³⁶

Activitatea științifică a profesorului Longinescu s-a desfășurat, în special, în domeniul chimiei fizice și al chimiei analitice. În domeniul chimiei fizice s-a ocupat îndeosebi de asociația lichidelor pure. După ce face o serie de observații asupra temperaturilor de fierbere ale lichidelor organice, stabilește o relație între aceste temperaturi, densitatea lichidelor și numărul de atomi din moleculă, cu ajutorul căreia se pot calcula, foarte exact, gradul de asociație și greutatea moleculară a lichidelor pure. Extinde aceste observații și asupra substanțelor în stare solidă și dă o formulă care se poate aplica acestora.³⁷

Formula lui Longinescu pentru aflarea greutății moleculare a lichidelor pure și a gradului de asociație a fost foarte mult apreciată de lumea științifică și este citată în multe tratate engleze, franceze, italiene și germane, ca fiind una dintre cele mai exacte.

³³ N. Iorga, **Orizonturile mele...**, p. 680

³⁴ *Ibidem*

³⁵ Dr. Dorina N. Rusu, **Membrii Academiei Române. 1866 – 1996. Mic dicționar**, Fundația Academică „Petre Andrei”, Editura A 92, Iași, 1996, p. 176

³⁶ *Ibidem*, p. 201

³⁷ Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 20; Ion N. Ionescu, *op. cit.*, p. 56

Asociația lichidelor pure a fost una din preocupările teoretice dintotdeauna ale profesorului Longinescu, revenind adeseori asupra ei. În colaborare cu G. Chaborschi, aduce un punct de vedere nou în tratarea acestei probleme: consideră asociația lichidelor ca fiind normarea unei îngrămădiri a moleculelor într-un spațiu anumit, în unitatea de volum.

În sprijinul acestei ipoteze, autorii aduc faptul că se poate calcula gradul de asociație a lichidelor cu ajutorul concentrațiilor moleculare.³⁸

Tot în domeniul chimiei fizice, profesorul Longinescu emite o altă ipoteză interesantă, în legătură cu fenomenul de dizolvare. Plecând de la ideea că dizolvarea substanțelor solide se face cu schimbarea stării de agregare, caută să stabilească relații între solubilitatea substanțelor în apă și constantele lor fizico – chimice. În colaborare cu nepotul său, I. N. Longinescu, reușește să deducă unele proprietăți ale soluțiilor (de exemplu densitatea) din considerarea acestora cu amestecuri binare de lichide.

În colaborare cu C. N. Teodosiu, imaginează o experiență simplă de curs, pentru a arăta absorbția gazelor și vaporilor pe cărbune.³⁹

În domeniul chimiei analitice, Longinescu, în colaborare cu G. Teodorescu a făcut cercetări asupra separării metalelor din grupa a II-a analitică, iar în colaborare cu G. Chaborschi, asupra separării metalelor din grupa a III-a.

Tot în colaborare cu G. Chaborschi dă o metodă simplă pentru recunoașterea sodiului și potasiului și o alta pentru identificarea calciului în prezența bariului și stronțului.

Cu M. Bădescu, Theodor Pirtea și Ilie Prundeanu face numeroase studii asupra dozării ionilor de halogeni și asupra separării lor. Tot în colaborare cu G. Chaborschi și Theodor Pirtea dă o metodă simplă pentru căutarea acidului azotic.⁴⁰

³⁸ Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 21

³⁹ *Ibidem*

⁴⁰ *Ibidem*

Iorga și Longinescu vor avea din nou prilejul să se întâlnească în orașul de pe Milcov, cu prilejul unui eveniment cultural de importanță națională.

În 1931, Congresul anual al Ligii Culturale urma să se desfășoare la Turnu Severin sau Focșani. În calitate de președinte al Ligii Culturale, Iorga a ales Focșanii, orașul pe care îl vizitase de multe ori și unde conferențiasse, orașul în care se născuseră Petre Liciu și Ghiță Longinescu – colegii și prietenii săi, atât timp cât au trăit.

Congresul Ligii Culturale de la Focșani a avut loc în zilele de duminică și luni, 13 - 14 septembrie 1931 și s-a desfășurat sub semnul a trei aniversări: un an de la urcarea pe tron a lui Carol II (8 iunie), 40 de ani de existență a Secțiunii Centrale a Ligii Culturale, dar și a Secției Focșani (înființată în același an: 1891) și împlinirea vârstei de 60 de ani a cărturarului Nicolae Iorga (5 iunie), președinte al Comitetului Central al Ligii Culturale și prim – ministru (18 aprilie 1931 – 6 iunie 1932).

Cu acest prilej au fost publicate: un număr din Revista regională *Milcovia*, lucrarea **Însemnări cu privire la orașul Focșani** de I. M. Dimitrescu (cu o prefață de prof. univ. dr. G. G. Longinescu), Revista Asociației învățătorilor *Frământări didactice* și **Istoricul Școlii Primare de Băeți nr. 2 din Focșani** - care împlinea 100 de ani de la înființare (autor: Theodor Gh. Rădvan).

Serbările au început în seara zilei de sâmbătă, 12 septembrie 1931, la Teatrul Comunal „*Maier Gh. Pastia*”, unde ilustrul fiu al Focșanilor, Gheorghe Longinescu a ținut o conferință despre „*Aerul lichid*”, apreciată ca „*instructivă și atrăgătoare*”⁴¹

Conferința a fost urmată de peste 30 de experiențe făcute de asistenții universitari N. Iordache și Ilie Prundeanu. A fost întrebuințat aproape un decaltru de aer lichid, cea mai mare cantitate cu care s-a experimentat vreodată în România.⁴²

⁴¹ I. M. Dimitrescu, **Congresul Ligii Culturale din Focșani** în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, Anul Douăzeci și Unu, No. 3, 15 Martie 1931, p. 7

⁴² *Ibidem*

În numărul 6 din 15 iunie 1931 al revistei „Natura”, Longinescu îi dedică colegului și prietenului său articolul „Lui Nicolae Iorga”. În acest articol, un pasaj sintetizează sentimentele de prețuire ale lui Longinescu pentru cel ce era sărbătorit: „Nicolae Iorga este azi ce făgăduia să fie de-acum patruzeci de ani, cel mai mare învățat al neamului nostru. Nicolae Iorga e învățat ca Dimitrie Cantemir, Miron Costin, Spătarul Milescu, Stolnicul Cantacuzino, cunoaște ca și ei o puzderie de limbi, dar îi întrece pe toți la un loc prin învățătura lui uriașă, pe care poate n-o are nici un om pe pământ, prin dragostea lui de țară, prin cinstea lui fără de pereche, prin darul lui de a vorbi în limba românească, pentru neamul românesc. Cum am mai spus odată, Nicolae Iorga e piscul cel mai înalt din lanțul de munți care se întind pe tot cuprinsul gândirii românești.”⁴³

Anii au trecut și cei doi savanți se apropiau de veșnicie. La 15 iulie 1938, Iorga a deschis pentru a 30 - a oară cursurile la Universitatea Populară de la Vălenii de Munte. Nicolae Iorga „A rostit atunci o cuvîntare strălucită, pe care am ascultat-o la aparatul meu de radio - „regele văzduhului”. A făcut știința ce nu isbutise Mohamed: să aducă muntele la el, adică să aducă pe Nicolae Iorga în casa mea. Pot face și gluma că am realizat și „televederea”, avînd deasupra aparatului o minunată fotografie a lui Nicolae Iorga de Nicolae Țațu. Îl auziam cu urechile și-l zăriam în fotografie, cu ce mi-a mai rămas din vedere.”⁴⁴

Longinescu a făcut parte dintre acei oameni „cari deși duc o viață de martiri au totuși tăria să-și păstreze neatins entuziasmul tinereții. Îi vezi rîzînd, glumind și te întrebi nedumerit de unde își iau curajul să rîdă, de unde isvorăște în ei energia să mai poată glumi. Nu-ți vine să crezi că dincolo de masca lor de veselie este o suferință abia îndurată”.⁴⁵

⁴³ G. G. Longinescu, *op. cit.*, p. 2

⁴⁴ Idem, *Gînd în gînd cu Nicolae Iorga...*, p. 399

⁴⁵ Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 29

Pensionat pentru limită de vârstă la 1 octombrie 1938, Longinescu, ca „profesor onorar” a continuat să vină zilnic la Laborator, tot atât de regulat ca și înainte, interesându-se de lucrările studenților, de cursuri și de examene.

Pensionarea sa la 1 octombrie 1938 și boala sa l-au dus în mai puțin de șapte luni la cele veșnice.

Pe neașteptate, la 7 martie 1939, în Vinerea Mare din Săptămâna Patimilor, Longinescu și-a dat sufletul, trecând în lumea unde a găsit alinarea și odihna pe care nu le-a avut în viață. Senin și liniștit și-a încheiat o viață frumoasă pusă toată în serviciul Științei și Patriei.⁴⁶

Moartea l-a dezlegat „*de o viață prea chinuită, dar trăită frumos, cu credința că orice trudă depusă pentru binele altora nu este nici odată, nici pierdută, nici de prisos*”.

Marcat vizibil de moartea prietenului său, Iorga a scris „**Un martir al științei și datoriei: Gheorghe Longinescu**”. Numindu-l pe Longinescu „*vechiul meu prieten*”⁴⁷, Iorga dezvăluie cumplitul adevăr pe care puțini îl știau: „*O groaznică tragedie pe care el a primit-o cu atitudinea unui erou care era în același timp și un perfect creștin, împăcat cu sarcina care căzuse asupra lui.*”

De tânăr încă, el orbise aproape cu totul. O iluzie de vedere laterală. Un altul s-ar fi cufundat în întunericul desperării sale. El însă a luptat.

*Chimist pasionat pentru studiile sale, el a făcut, decenii întregi, să i se cetească din cărțile și articolele pe care nu le putea petrece cu ochii. Și a dictat cercetării proprii a căror tipărire n-o putea supraveghea.”*⁴⁸

Longinescu „*s-a dus la Focșanii nașterii sale ca să se așeze pe veci lângă mormântul, plâns îndelung de lacrimile sale, ale fratelui, profesorul de drept Ștefan, de care-l lega, ca și de ceilalți fii ai*

⁴⁶ *Ibidem*, p. 30

⁴⁷ N. Iorga, **Oameni cari au fost**, vol. II, Ediție îngrijită și note de Ion Roman, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 337

⁴⁸ *Ibidem*, p. 337 - 338

*negustorului focșănean, admirabile sentimente de familie care nu mai sunt din vremea noastră.”*⁴⁹

La 27 noiembrie 1940, o crimă odioasă avea să zguduie conștiința românească: viața marelui cărturar Nicolae Iorga era răpusă de gloanțele legionare.

De acolo, din neant, din lumea umbrelor, prietenia dintre savanți a căpătat tăria bronzului Istoriei.

Ecourile ei răsună adânc și ne-au obligat ca, prin scrisul nostru, cu mărturiile rămase de la ei, s-o reîmprospătăm, să îndreptăm lumina conștiinței noastre, a prezentului, pe chipurile lor umbrite de vremuri.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 337

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE ÎN VRANCEA ÎNTRE ANII 1834 - 1945

Ionuț Iliescu

Județul Putna a beneficiat, de-a lungul timpului, de o poziționare strategică aparte, făcând din el, așa cum spunea savantul Simion Mehedinți, un veritabil nod vital al Neamului Românesc. Având multiple posibilități de existență, el a fost locuit din cele mai vechi timpuri, plămăduindu-se aici o civilizație neîntreruptă încă din Preistorie¹.

Loc de „*prefacere istorică românească*”², el avea să contribuie la tezaurul arheologic național cu o serie întreagă de artefacte care pun în lumină viața omului din Paleolitic și până în Evul Mediu, rod al descoperirilor întâmplătoare sau al trudei științifice. Așa cum se va vedea în cele ce urmează, covârșitoarea lor majoritate avea să ajungă în patrimoniul Muzeului Național de Antichități din Capitală și al Muzeului Național din Iași, rămânând doar o mică parte din ele acasă, în inventarul (respectiv vitrinele) Muzeului Regional Putnean.

Fără îndoială, săpăturile efectuate în județul Putna – atât cele efectuate de febrili căutători de comori, dornici de îmbogățire peste noapte, cât și cele aparținând unor arheologi renumiți și pasionați de îmbogățirea informațiilor legate de trecutul acestei zone – s-au desfășurat în conformitate cu o serie de prevederi legale. Astfel, documentele semnalează existența unei Circulare cu numărul 35.241 din 1862 trimisă de Ministerul de Interne către toate Prefecturile din

¹ **Monografia Județului Putna**, Tipografia și Legătoria de cărți „Cartea Putnei” – Alex. P. Alexandrescu, Focșani, 1943, p. 6

² *Ibidem*, p. 217

țară referitoare la căutatul comorilor ³, insistând însă mai mult asupra Legii de conservare a monumentelor istorice, publicată în Monitorul Oficial nr. 82 din 29 iulie 1918 ⁴, care-și are originea însă în Legea pentru descoperirea de obiecte antice din 1892 ⁵.

Ori de câte ori se constatau abateri de la normele acestor legi, Ministerul de Interne se vedea obligat să „tragă alarma” în teritoriu. Așa s-a întâmplat bunăoară în 1929 când, la 22 aprilie, Prefectura Județului Putna primea următoarea Circulară: „Comisiunea Monumentelor Istorice ne face cunoscut ... că i s-a comunicat de către Muzeul de Antichități din București că amatori de lucruri antice fără nici un fel de pregătire științifică în această direcție, fac săpături și își însușesc lucruri care pot fi necesare științei istorice. Acest fapt constituind o abatere de la Legeadin....1918, vă rugăm ...să luați măsuri pentru aplicarea strictă a dispozițiilor ce cuprinde legea în chestiune, în interesul cercetării trecutului nostru istoric și pentru promovarea științei românești” ⁶.

Ca urmare a unei situații asemănătoare, în 1935, Prefectura a fost alertată de Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor de constatarea făcută de Muzeul Național de Antichități din București: „Deoarece în ultimul timp ni se semnalează din diferite regiuni înmulțirea cercetărilor și săpăturilor arheologice clandestine, avem onoarea a vă reaminti dispozițiunile categorice ale articolului 5 din legea monumentelor istorice, prin care sunt interzise orice săpături și cercetări arheologice întreprinse fără o prealabilă autorizație din partea Comisiei Monumentelor Istorice. Pentru împiedicarea acestor săpături clandestine, vă rugăma dispune să se comunice tuturor autorităților județene și comunale în subordine să interzică cu desăvârșire săpăturile și cercetările arheologice făcute fără autorizație dresându-se acte de dare în judecată împotriva tuturor infractorilor legii, toate obiectele antice, de orice fel, descoperite cu

³ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita: A. N. Vn.), fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 17 / 1867, f. 15

⁴ Ibidem, dosar nr. 21 / 1929, f. 70

⁵ Ibidem, dosar nr. 18 / 1938, f. 103

⁶ Ibidem, dosar nr. 216 / 1929, f. 70

*prilejul săpăturilor clandestine sau descoperite întâmplător, cu ocazia unor săpături de altă natură, trebuie ridicate și înaintate cu raport special Direcțiunii Muzeului Național de Antichități din București, singura instituție de Stat care, în conformitate cu legea, este în drept să colecționeze obiectele antice descoperite”.*⁷

În aprilie 1938, Ministerul de Interne reamintea autorităților județene că: „*orice descoperire de obiecte vechi urmează să fie adusă la cunoștința Comisiei Monumentelor istorice din București...*”.⁸

O lună mai târziu se aduceau noi precizări. Mai întâi, obiectele antice descoperite întâmplător, nedeclarate în termen de trei zile autorităților, trebuiau confiscate chiar dacă au fost sau nu înstrăinate. În cazul în care obiectele au fost descoperite pe un teren public (aparținând Statului, județelor sau comunelor), ele vor fi declarate ca fiind în proprietatea acestuia, care-l va despăgubi pe descoperitor.

Chiar și atunci când obiectele au fost descoperite pe teren particular, Statul are rezervat dreptul de preemțiune pentru acestea, plătind celui care le-a descoperit contravaloarea lor. De asemenea, nici proprietarul terenului respectiv nu era uitat în ceea ce privește recompensa.

Toate aceste măsuri se cereau a fi respectate cu strictețe, pentru a nu se mai pierde „... *multe dintre obiectele antice descoperite, reprezentând obiecte importante pentru trecutul nostru...*”.⁹

La începutul secolului al XIX-lea, vestigiile trecutului nostru apar deja menționate, în unele cazuri constatându-se doar existența lor, nefiind însă cercetate. Astfel, în lucrarea sa intitulată „*Geografia celor patru părți ale lumii*”, părintele Hugas Ingigian amintea în 1804 în legătură cu regiunea Milcoviei¹⁰, de „.....*ruinele unui oraș, vechi, pe care locuitorii îl numesc Crăciuna*”.¹¹ Doi ani mai târziu, un prelat

⁷ *Ibidem*, dosar nr. 114 / 1935, f. 7

⁸ A. N. Vn., fond Poliția Orașului Focșani, dosar nr. 18 / 1938, f. 98

⁹ *Ibidem*, f. 103

¹⁰ Ion Diaconu, **Călători străini despre Milcovia**, în „*Milcovia. Revistă regională de studii*”, Redactor N. Al. Rădulescu, Anul II, vol. I. Focșani, 1931, p. 98

¹¹ *Ibidem*, p. 100

catolic preciza în corespondența sa despre „.....*antiqua cathedra episcopalis Milkoviensis*”.¹²

O primă descoperire efectuată în județul Putna, avea să aibă loc în localitatea Șișcani, în 1834, dovada constituind-o un document descoperit în Arhivele ieșene: „.....*săpându-se în jos ca de trei palme și întindere cât o față de arie, nu s-a descoperit decât o pardoseală de piatră. Reluând mai târziu săpăturile în adâncime de un stânjen și jumătate.....s-a găsit numai o cană de lut, largă la gură, plină cu pământ, încăpătoare ca de 7 sau 8 ocă de apă și lângă dânsa niște ciolane de trupuri de om, găsindu-se și pământul puțin ars și roșu la altă nimica presupunându - se că acolo ar fi fost din vechime un cuptor oștenesc și oala ar fi fost făcut bucate*”.¹³ Se pare că avem de-a face, în cazul acesta, cu identificarea unui mormânt din perioada de tranziție de la Neolitic la Epoca bronzului.¹⁴

Pentru anul 1867, documentele Prefecturii Județului Putna insistă asupra cazului din comuna Câmpuri, locuitorii fiind practic obsedați în ceea ce privește descoperirea legendarei comori a haiducului Bucur care, chipurile, s-ar fi asigurat financiar pentru întreaga viață. Dar iată ce spune legenda despre Bucur și comoara sa din muntele Mișina: „*El își avea ascunzătoarea tocmai în creierul codrilor în muntele herăstrăienilor, care s-a botezat Veghiul lui Bucur. Aici, în coasta muntelui, dinspre valea Palcăului – tocmai în locul unde se vede hăul cel prăpăstios de râpă goală – Bucur, haiducul, își săpase un beci adânc în pământ, unde își strânsese toate bogățiile furate. Dar se vede că toate își au rost până la o vreme și Dumnezeu nu lasă pe oameni să-și facă de cap cum voiește el până la sfârșit, căci iată, într-o bună zi, ca prin minune, se prăbușește coasta muntelui, taman unde Bucur își ascunsese bârlogul, astupând cu*

¹² *Ibidem*, nota 1

¹³ Anton Paragină, Ioan Agache , **Noi descoperiri arheologice în zona de confluență a Trotușului cu Siretul în Studii și comunicări**, vol. IV, Focșani, 1981, nota 1, p. 73

¹⁴ Victor Bobi , **Cercetările arheologice de pe teritoriul județului Vrancea 1926 - 1986 în Vrancea. Studii și comunicări** , vol. VIII - X, Focșani, 1991, p. 315

desăvârșire ascunzătoarea aceasta cu toate avuțiile ce le avusese dosite acolo. Când Bucur se întoarce de prin meleagurile pe unde umblase, rămase ca trăznit văzând cele ce se petrecuse, căci doar nici locul unde fusese beciul nu se mai cunoștea”.¹⁵

Această legendă avea să circule în Vrancea, în mai multe variante, în plin secol XX, făcând referiri și la alte comori, având alte locații însă.¹⁶

Psihoza generată de presupusa existență a acestora avea să-i îndemne pe vrânceni să sape în prima jumătate a secolului al XX-lea nu doar la Câmpuri¹⁷, ci și la Nereju, Coza și Tulnici¹⁸. Ca un făcut, nimeni nu a descoperit nimic în afară de un așa - zis zid de piatră, amintind beciul din legendă. În schimb, legendele vorbesc de urmările tragice ale entuziasmului căutătorilor de comori: duhuri care condiționează descoperirea de „*aducerea unui suflet de om*”, oameni care își pierd mințile, oameni care orbesc, care trec prin mari spaime și mor premature¹⁹, fugăriți de spirite și animale sălbatice²⁰, îngroziți și captivați deopotrivă de flăcările care ard deasupra locurilor care semnalau existența comorii.²¹

Întorcându-ne la evenimentele din 1867, trebuie spus faptul că, la 10 martie, subprefectul Plășii Zăbrăuți înainta Prefecturii Județului Putna o Adresă referitoare la „...*săparea unei gropi în muntele Răchitașului de piatră . Individul N. Găuroiu cu alții ...zice că ar găsi bani*”²². Documentul era însoțit de o „*bucată de piatră ce s-a găsit în acea groapă*”²³. Din ordinul aceluiași funcționar, săpăturile au fost

¹⁵ Simion Hârnea, **Biblioteca populară „Comoara Vrancei”**, Ediție îngrijită de Costică Neagu, Editura Terra, Focșani, 2007, p. 6

¹⁶ N. AL. Canciovici, **Povestitul în Vrancea**, Editura „Neuron”, Focșani, 1995, p. 184 - 185, 252 - 254

¹⁷ *Ibidem*, p. 254

¹⁸ *Ibidem*, p. 252 - 254

¹⁹ *Ibidem*, p. 254 - 256

²⁰ *Ibidem*, p. 250 - 252

²¹ *Ibidem*, p. 252 - 254

²² *Ibidem*

²³ *Ibidem*

sistate până la primirea instrucțiunilor din partea Prefecturii ²⁴. Prefectura își dă avizul, dar cere autorităților de plasă și comunale asigurarea pazei în timpul săpăturilor, pentru ca nu cumva vreunul dintre lucrători să-și însușească ceva, deoarece tot ce se descoperea trebuia predat instituției județene. ²⁵

În urma investigațiilor Primăriei Comunei Câmpuri, a ieșit la iveală faptul că mai mulți locuitori începuseră săpăturile încă din luna ianuarie. ²⁶ Ei săpaseră o groapă în formă de puț, adâncă de peste patru stâneni și lungă de un stânen. Însă în loc de atât de mult râvniții bani de aur și argint ai haiducului Bucur, câmpurenii au găsit doar „*un fel de stâncă (piatră) neagră ca materia zmolii*”. ²⁷ Cu toate acestea, ei au crezut până în ultimul moment, cu cerbie chiar, în existența averii, semnalată, chipurile, de flăcări care ard în dese rânduri, cât și de probe de ipsos și var din zona zidului deja menționat. ²⁸ Mai mult, se temeau că banii vor fi descoperiți de sătenii din localitățile învecinate. ²⁹ Cu toate că autoritățile locale monitorizau operațiunea cu deosebită grijă, localnicii nu și-au pierdut entuziasmul, sperând că, dacă nu-și vor putea însuși banii descoperiți, Statul îi va răsplăti măcar pentru munca lor. ³⁰

Conform Ordinului circular din 1860, continuarea săpăturilor în muntele Răchitașul s-a făcut cu aprobarea Ministerului de Interne în prezența reprezentanților autorităților locale administrative și de ordine publică. ³¹

După eforturi îndelungate, s-a ajuns, în vara anului 1867 la concluzia că lucrările sunt zadarnice. Autoritățile opinau că localnicii nu au găsit vestitul beci al lui Bucur, ci doar „...*petre așternute de la natură, în formă de straturi....Petrele negre, care se găsesc în groapă,*

²⁴ A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 17 / 1867, f. 1

²⁵ *Ibidem*

²⁶ *Ibidem*, f. 2

²⁷ *Ibidem*, f. 2 verso

²⁸ *Ibidem*, f. 6

²⁹ *Ibidem*, f. 6 verso

³⁰ *Ibidem*, f. 11 - 12

³¹ *Ibidem*, f. 13 - 13 verso

*ici-colea, nu sunt decât o compozițiune de mică (mineral), cuprinzând și esențe de păcură, din care se găsește în acești munți”*³². Tocmai de aceea, ținând cont de faptul că obsesia câmpurenilor trebuie să aibă totuși un sfârșit și că în zonă există, din cauza săpăturilor, riscul unor alunecări de teren. Având o serie întreagă de alte probleme de rezolvat, autoritățile locale au sistat, după mai bine de jumătate de an de la începerea lor, săpăturile făcute în vederea descoperirii faimoasei, dar iluzorii comori a legendarului haiduc Bucur.³³

Mult mai târziu, în a doua jumătate a secolului al XX-lea, pe teritoriul comunei Câmpuri s-au făcut o serie de descoperiri, dar de o cu totul altă natură. Astfel, în punctul Formozești, pe terasa Șușiței, s-a identificat o așezare cu două straturi de locuire. Primul aparține Neoliticului (Cultura Cucuteni), iar cel de-al doilea Epocii bronzului (Cultura Monteoru). Pe o terasă din stânga Șușiței a fost identificată o altă așezare cucuteniană. În fine, în sudul localității, pe terasa inferioară a aceleiași ape, a fost descoperită o așezare de secol IVe.n., aparținând Culturii Sântana de Mureș.³⁴

La sfârșitul secolului al XIX-lea, Grigore Tocilescu, în calitate de director al Muzeului Național de Antichități, coordonează lucrările de întocmire a primei hărți arheologice a țării, pe baza datelor oferite de specialiști și a semnalărilor făcute de diverși călători etc. Astfel, printre stațiunile preistorice menționate acum figurează și cea de la Râmniceni.³⁵

În anul 1900, în zona orașului Mărășești (pe atunci doar comună) a fost descoperit un tezaur de 800 de monede de aur emise de regii macedoneni Filip al II-lea, Alexandru cel Mare și Lysimach, din

³² *Ibidem*, f. 22

³³ *Ibidem*, f. 25 - 25 verso

³⁴ I. M. Pușcă, **Valea Șușiței**, Editura Sport - Turism, București, 1987, p. 58

³⁵ Eugen Comșa, **Date despre descoperirile din epoca neolitică din Nord - Estul Munteniei în Vrancea. Studii și comunicări**, vol. IV, Focșani, 1981, p. 9

perioada secolelor al IV-lea – al III-lea a.Ch.. El dovedește strânsele legături dintre lumea geto-dacă cu cea greco-elenistică.³⁶

În perioada 1902 - 1903, Toader Adam din satul Găgești, comuna Bolotești, a făcut săpături pe moșia lui Neculae Neculau, în vederea descoperirii unei presupuse comori. Atunci când aceasta ar fi ieșit la iveală, proprietarul terenului, în opinia lui Toader Adam, i-a interzis acestuia de a o scoate la lumină, sistând lucrările. Adam face plângere direct la Ministerul de Interne. Ancheta ordonată de la București avea să fie făcută de subprefectul Plășii respective, nimeni altul decât ginerele proprietarului³⁷. Întâmplător sau nu, ancheta demonstrează că nici nu poate fi vorba de existența unei comori³⁸, susținând că ar fi găsit o hrubă închisă³⁹. Până la urmă, Toader Adam va renunța să-și mai apere cauza⁴⁰, fiind acuzat că, pe de o parte, nu avea permisiunea dată de Ministerul Instrucțiunii Publice pentru efectuarea săpăturii, iar pe de altă parte, era să strice un iaz aflat pe proprietatea lui Nicolau.⁴¹ Suspect sau nu, în vara lui 1903, Toader Adam dispare pur și simplu din comună.⁴²

La 26 mai 1903, un locuitor din satul Bătinești, comuna Țifești a descoperit în curtea sa „...270 monede de argint poloneze și ungare și parte necunoscute”⁴³. Prin intermediul Prefecturii putnene, acestea aveau să ajungă la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice.⁴⁴

În octombrie 1904, având autorizația convenită din partea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice și în prezența autorităților locale, Nică Stăetu din comuna Crucea de Sus (actualmente cartier al orașului Panciu), „...a făcut săpături în două locuri în drumul din

³⁶ Aurora - Emilia Apostu, **Vechi așezări omenesti în zona Mărășești în Cronică Vrancei**, vol. V, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2006, p. 39

³⁷ A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 22 / 1903, f. 3

³⁸ *Ibidem*, f. 1

³⁹ *Ibidem*, f. 16

⁴⁰ *Ibidem*, f. 6

⁴¹ *Ibidem*, f. 2

⁴² *Ibidem*, f. 14

⁴³ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1904, f. 5, 7

⁴⁴ *Ibidem*, f. 14

satul Neicu, unde presupunea a fi o comoară, dar nu s-a găsit nimic".⁴⁵ La efectuarea săpăturilor a asistat și învățătorul din comună, în calitate de delegat din partea Muzeului Național de Antichități din Capitală.⁴⁶ Efortul lui Nică Stăetu nu a fost totuși în zadar; căci, în 1915, în aceeași localitate s-a descoperit un tezaur de drahme din argint. Cele 47 de piese, datate la sfârșitul secolului II d.Ch. dovedesc existența unei provincii romane Dacia înfloritoare, având puternice legături comerciale cu lumea exterioară.⁴⁷

În perioada anilor 1903 - 1904, în comuna Răcoasa din județul Putna avea să fie făcută o descoperire arheologică, fie ea și întâmplătoare. După cum rezultă din documentația întocmită de Prefectură, în primăvara anului 1903, doi cetățeni din această comună „*afirmau că a fost găsită o comoară compusă din aur și argint, în greutate de 52 kg, pe care au adus-o la casa locuitorului Gheorghe Gogoiu, unde au lăsat-o spre păstrare, dar acesta..., abuzând de încrederea lor, a vândut acea comoară pe un preț de 8.000 lei ebreului Izer Aschinazer, tot din Răcoasa, propunând de martor pe Buium Iosef și cerând darea în judecată atât a lui Gheorghe Gogoi, cât și a lui Iser Aschinazer*".⁴⁸

Unul dintre reclamanți, de loc din satul vecin Mărăști, Nicolae Ion Roșu, declara că la data menționată anterior, a văzut în locul numit Poiana Hanganului, pe un pisc aflat aproape de drum, o flacăra albastră arzând. Plănuiește, împreună cu cumnatul său Gheorghe Gogoiu, săparea și însușirea comorii. Gheorghe Gogoiu însă o sapă noaptea singur, lăsând în urmă-i doar „*...săpătură arsă și o bortă arsă pe margine ca și cum ar fi fost un cuptor*".⁴⁹ Acesta avea să mărturisească până la urmă „*că a găsit un cazan cu vreo 50 ocale de*

⁴⁵ *Ibidem*, f. 50

⁴⁶ *Ibidem*, f. 45

⁴⁷ Aurora - Emilia Apostu, **Vechi așezări omenești în zona Panciu în Cronica Vrancei**, vol. IV, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2003, p. 23

⁴⁸ A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 50 / 1904, f. 24

⁴⁹ *Ibidem*

bani de aur și argint" ⁵⁰, pe care un anume Buium Josef a vrut să-l cumpere cu suma de 8.000 lei, pentru a-i prefăce. Deținătorul comorii este sfătuit de cumnatul său să predea comoara autorităților, dar acesta refuză; mai mult decât atât, el avea să ajungă la o înțelegere cu Izer Aschinazer din Răcoasa, contra sumei de 5.000 de lei.

La rândul său, celălalt reclamant, Gheorghe I. Roșu, tot din Răcoasa, avea să declare că negustorul Izer Aschinazer a valorificat foarte avantajos comoara în Capitală „...și astăzi chiar prin zvon public se zice că Aschinazer dispune de un capital de 75.000 lei în numerar, ce dă probe evidente că a luat acea comoară de mult preț...” ⁵¹. Mărturia sa este întărită și de cea a negustorului Buium Iosef care a eșuat negocierea inițială cu deținătorul comorii, care afirma că a văzut o parte din monezile care o alcătuiau.

Autoritățile locale cereau Ministerului de Interne efectuarea la fața locului a unei anchete severe, pentru ca „...numitul Gogoiu să fie dat judecății pentru descoperirea de ruine și nedeclarate statului, iar Izer Aschinazer pentru falsificarea de monede...” ⁵².

La 13 martie 1904, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice informa Prefectura Putna că îi acorda locuitorului Vasile Andrei Manea din comuna Străoane de Sus „...autorizația de a face săpături pentru dezgroparea de comori pe proprietatea sa...” ⁵³. La facerea săpăturilor va fi asistat de către învățătorul din acea comună, ca delegat al Muzeului de Antichități „și de către revizorul comunal” ⁵⁴. Ca și în anul precedent, „sondagile” făcute de numitul Manea nu aveau însă să dea niciun rezultat. ⁵⁵

⁵⁰ *Ibidem*

⁵¹ *Ibidem*, f. 24 – 24 verso

⁵² *Ibidem*, f. 25 – 25 verso

⁵³ *Ibidem*

⁵⁴ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1904, f. 10

⁵⁵ *Ibidem*, f. 26

O situație similară o întâlnim, tot în 1904, la Sascut,⁵⁶ unde s-a sperat în zadar găsirea unei comori, alcătuită din „*bani de argint turcești*”.⁵⁷

În a doua jumătate a secolului trecut, I. Neagu din comuna Țifești⁵⁸ susținea că, în timpul Primului Război Mondial a fost săpat unul din cei doi tumuli funerari preistorici din satul Purcelești, comuna Bolotești, aflat la 2 km SE de așezare, la marginea șoselei Focșani - Vidra. Operațiunea s-a făcut de o echipă de grenadieri germani, în vederea construirii unui adăpost pentru muniții. A fost astfel descoperit un mormânt de inhumatie, care conținea un schelet uman, inventarul fiind alcătuit dintr-o spadă, un vârf de lance de fier și mai multe vârfuri de săgeți din bronz. Se consideră că mormântul a fost făcut pentru un combatant scit, datarea făcându-se pentru secolele V - IV a. Ch.⁵⁹ Întregul inventar a fost luat de către preotul luteran german care însoțea trupele, piesele ajungând la Muzeul Național din Berlin, unde au putut fi văzute de profesorul Ion Nestor.⁶⁰ Tradiția locală a comunei Cârligele face referire, între altele, că prin anii '20 ai secolului trecut, în satul Blidarele, la marginea pădurii Grădișteanca, lângă râpa Costinoiaia, cu ocazia efectuării unor săpături pentru plantarea viței de vie, a fost descoperită o tabără tătarască, identificându-se locurile de popas, vetrele de foc, sulite și arcuri.⁶¹

La 2 februarie 1927, în comuna Mera, au fost descoperite întâmplător, în timpul efectuării unor săpături, 120 de monede din aramă din anii 1772 - 1773, care aveau să fie confiscate de șeful Postului de jandarmi din comună.⁶² Acestea urmau să fie examinate de profesorul Moisiș, numismatul Academiei Române, „*pentru a*

⁵⁶ *Ibidem*, f. 17

⁵⁷ *Ibidem*, f. 19

⁵⁸ Nicolae Harțușche, **Contribuții la repertoriul arheologic al județului Vrancea în Studii și comunicări**, vol. II, București, 1979, nota 3, p. 11

⁵⁹ *Ibidem*

⁶⁰ *Ibidem*, nota 3

⁶¹ Aurora - Emilia Apostu, **Vechi așezări omenesti în zona Odobești în Cronica Vrancei**, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 20

⁶² A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 28 / 1927, f. 37

*stabili valoarea lor ca antichitate și a-și da avizul asupra utilizării”.*⁶³ Monedele au fost înaintate în scurt timp Comisiei Monumentelor Istorice din București.⁶⁴

La 20 august 1929, Prefectura Județului Putna înainta Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice următoarea cerere: *„Autoritățile comunale din comuna Domnești ne semnalează că au indicii că pe zona șoselei naționale, la capătul târgului Domnești, lângă un pom s-ar găsi o comoară cu monede vechi; în conformitate cu articolul 2 din legea pentru descoperirea monumentelor și obiectelor antice vă rugăm ca luând prealabil avizul directorului muzeului de antichități să dați cuvenita autorizare pentru facerea săpăturilor.”*⁶⁵ Documentele avute la dispoziție nu semnalează rezultatul acestora, ci numai îndeplinirea formelor legale pentru efectuarea lor.⁶⁶

La fel stau lucrurile și pentru cele petrecute în același an în zona satelor Șindrilar și Vulcăneasa.⁶⁷ La 12 septembrie 1929, Pretura Plășii Milcov înainta Prefecturii de Putna o Adresă în care se menționau următoarele: *„Având informații că între satele Șindrilar și Vulcăneasa, pe malul drept al Milcovului, s-ar afla în pământ rămășițe de piatră din o veche așezare (biserică, cetate sau morminte) și că s-ar fi văzut acolo pe o piatră o inscripție ce datează între 1100 - 1200, am mers la acel loc ce ni l-au indicat bătrânii satului.... După situația terenului și urmele ce se văd la suprafață cum și unele pietre ce apar din pământ, s-ar putea deduce că ar fi locul unei vechi mănăstiri și e probabil că ar fi o rămășiță din așezările cumanilor ce au avut episcopia pe malul Milcovului. Cu onoare, vă rugăm a aproba să facem ușoare săpături spre a constata adevărul acestor presupuneri”*⁶⁸. Prefectura a dat toate aprobările necesare, subliniind însă că cere insistent să fie anunțată cu privire la stadiul

⁶³ Ibidem, f. 36

⁶⁴ Ibidem, f. 34

⁶⁵ Ibidem, dosar nr. 21 / 1929, f. 156

⁶⁶ Ibidem, f. 177 - 178

⁶⁷ Ibidem, f. 174

⁶⁸ Ibidem

cercetărilor, pentru ca, în cazul în care vor fi identificate vestigii ale trecutului, să ia măsurile ce se impun de asigurare a pazei în zonă.⁶⁹

În 1932, pe raza comunei Țifești, punctul Grigorești, pe o terasă aflată în stânga râului Putna, la o jumătate de km. spre sud de biserica din satul Oleșești, s-au descoperit 50 de vase cu oase calcinate, cenușă și mărgelile, în timpul lucrărilor de plantare a viței de vie⁷⁰. Din mărturia unui localnic datând din anul 1934 aflăm că: „În anul 1932, desfundându-se cu un plug cu aburi un teren în moșia Grigorești, la marginea comunii noastre Țifești, s-au dezgropat un număr de peste 30 urne funerare, de lut ars, conținând cenușă și vase nearse complet... și câteva bucăți de plumb topit și alt amestec de metale, provenit din podoabe sau statuete de zei și fetiși, arse odată cu cadavrele cărora aparținuseră. Cimitirul acesta se întinde pe o suprafață vastă, de câteva hectare și plugul n-a răsturnat decât urmele îngropate mai în față. Din puținele cercetări ce am putut face, se constată că în acea localitate, lângă conacul D-nei Smaranda Panghel, a existat cu multe veacuri înainte o importantă așezare omenească, care poate fi identificată cu vechea cetate Paloda, indicată în vechile tabele romane din partea de sud a județului Putna și al cărei loc nu se cunoaște sigur. Nu am putut face cercetări amănunțite din lipsă de mijloace, precum și de cunoștințe speciale.”⁷¹ Cu toate că mărturia provine de la o personalitate a comunei, I. Neagu, ea nu poate clarifica două mari probleme: interpretarea datelor rezultate în urma acestor cercetări preliminare și deținătorul vestigiilor descoperite.⁷²

Fără a oferi alte detalii, pentru anul 1943 sursele menționează pe lista așezărilor preistorice localitățile Păunești, Odobești,

⁶⁹ *Ibidem*, f. 173

⁷⁰ Victor Bobi, **Contribuții la repertoriul arheologic al județului Vrancea (dovezi ale continuității de locuire din secolele II - VII e.n.) în Vrancea. Studii și comunicări**, vol. IV, Focșani 1981, p. 103

⁷¹ A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 49 / 1934, f. 7 – 7 verso

⁷² Victor Bobi, *op. cit.*, p. 103

Ruginești⁷³, Faraoane, Focșani⁷⁴ și Bârsești (unde s-au descoperit mai multe ciocane neolitice)⁷⁵, Slobozia și Hângulești.⁷⁶

Primele descoperiri făcute în județul Putna de către specialiști în domeniu coincid cu atestarea în acest areal a locuirilor din Paleoliticul superior. Faptul se datorează sondajelor efectuate în 1924 de către renumitul H. Breuil la Colacu și Vitănești, localități aflate pe malurile văii Putnei⁷⁷. Cercetările călătorului francez aveau să scoată la iveală obiecte din piatră și silex, prelucrate ori cioplite, unelte diverse din os, vârfuri de săgeți etc., toate aparținând Gravettianului (circa 35.000 - 24.000 a.Ch.).⁷⁸

Prima stațiune arheologică din județul Putna în care s-au efectuat săpături arheologice în mod științific a fost cea de la Bonțești. Șantierul avea să fie inaugurat în septembrie 1926 de către eminentul arheolog Vasile Pârvan. Avea să fie acesta, din păcate pentru arheologia românească, ultimul șantier organizat de către marele istoric. De altfel, din motive de sănătate, el a trebuit să renunțe la activitatea de pe acest șantier, lăsând în locul său pe Vladimir Dumitrescu de la Muzeul Național de Antichități din Capitală.⁷⁹ Aici aveau să fie descoperite mai multe nivele de locuire din Eneolitic și Epoca bronzului.⁸⁰ Referindu-se la acest șantier, unde s-au făcut primele săpături sistematice din județ, Emil Coliu afirma următoarele: „Stațiune aparținând cercului de civilizație eneolitică cu ceramică

⁷³ **Monografia Județului Putna...**, p. 217

⁷⁴ *Ibidem*, p. 206

⁷⁵ *Ibidem*, p. 217

⁷⁶ Aurora - Emilia Apostu, **Descoperiri paleolitice în zona Carpaților de Curbură în Mousaios**, vol. IV, partea I, Societatea Comercială Editură și Imprimerie „Porto – Franco” S. A. Galați, Buzău, 1997, p. 7

⁷⁷ Emil Coliu, **O nouă descoperire în domeniul ceramicii pictate din Moldova de Jos** în „*Milcovia. Revistă Regională de Studii*”, Redactor N. Al. Rădulescu, Anul IV, vol. 1 - 2, Focșani, 1939, p. 39

⁷⁸ Aurora - Emilia Apostu, **Șantiere arheologice vrâncene în Cronica Vrancei**, vol. I, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura D. M. Press, Focșani, 2000, p. 2

⁷⁹ Victor Bobi, **Cercetările arheologice...**, p. 315

⁸⁰ Aurora - Emilia Apostu, **Șantiere arheologice vrâncene...**, p. 1

*pictată, ca probe – prin caracterul celor găsite - că viața nu fusese aici cu nimic mai prejos, nici ca năzuinți de confort, nici ca îndemânare și simț artistic, decât aceia ce se desfășoară în aceeași vreme, în cele mai însemnate stațiuni ale Daciei Preistorice”.*⁸¹

Analizarea materialului descoperit aici i-a prilejuit lui Vasile Pârvan tragerea unor concluzii referitoare la locul și rolul acestora în istoria străveche a spațiului românesc.

Astfel, vorbind despre Dromichetes și despre reședința sa, el afirma că *„orașul Helis credem doar a fi fost undeva în câmpia munteană...la Bontăști lângă Focșaniîn aceeași regiune a câmpiei dintre Carpați și Dunăre, cu o civilizație prin excelență La-Tène - hellenistică”*⁸².

Pentru Pârvan, Bontăștiul avea să fie, *„splendida stațiune cu ceramică pictată”*⁸³, în care a săpat în urma seninălărilor făcute de cei doi mari proprietari de vii din zonă – Marin și Dumitru Simionescu - Râmnicănu, pe pământul cărora se afla această așezare preistorică.⁸⁴

Înflorirea aceasta se datora, în opinia marelui savant, de apropierea ei față de unul din cele mai uzitate artere de comunicație ale vremii, pe direcția nord - sud: *„gura Trotușului – Panciu – Focșani – Buzău – Vizireni -Valea Mostiștei - Dunăre”*, un drum *„condiționat de aceeași graniță între pădure și stepă”*.⁸⁵

Pe acest drum *„s-au petrecut năvălirile barbare din Carpați spre Balcani, drumul acesta legând cele două șleauri esențiale în direcția Est-Vest și Vest-Est: drumul geto-eleno-celtic, pe Dunăre și drumul iranian Olbia – Tiras – Poiana – Oituz – Văile Târnavelor și ale Mureșului...pe aceste căi de circulație iraniană s-au desfășurat migrațiile cimmero – scythice”*.⁸⁶

⁸¹ Emil Coliu, *op. cit.*, p. 33

⁸² Vasile Pârvan, **Getica. O protoistorie a Daciei**, Ediție îngrijită, note, comentarii și prefață de Radu Florescu, Editura Meridiane, București, 1982, p. 4

⁸³ *Ibidem*

⁸⁴ *Ibidem*, p. 107

⁸⁵ *Ibidem*

⁸⁶ **Monografia Județului Putna ...**, p. 217

Stațiune model pentru Eneoliticul pictat muntean, Bonțeștiul atrage prin frumusețea ceramicii descoperite aici. Vasile Pârvan vorbește de pildă, de cratițele larg deschise „*de stil cucutenian B, posibil încă din eneolitic, așezare nord-tracică*”.⁸⁷ Acestea i se adaugă o serie de cazane de factură pur scitică, numai cu înrâuriri grecești. Originea acestui tip de vase nu e asiatică, după cum s-a crezut – spune Pârvan - ci central și sud-est europeană.⁸⁸ Aceste cazane erau „*fie turnate pe loc, fie aduse din Rusia sudică, unde era și rămânea centrul puterii scythae*”.⁸⁹

Așa cum s-a menționat mai sus, succesorul la conducerea șantierului de la Bonțești a fost Vladimir Dumitrescu, în punctele deja stabilite de Vasile Pârvan, în octombrie 1926 acesta trebuind să acorde toată atenția tratării unei congestii pulmonare care recidivase⁹⁰. Lucrările au continuat încă două săptămâni, folosindu-se o echipă de 20 de lucrători, ele efectuându-se sistematic.

Stațiunea preistorică de la Bonțești – situată la 13 km. de Focșani, pe malurile pârâului Mera, afluent al Milcovului - se afla la 150 – 200 m de sat. „*Ea a fost amplasată pe promotoriul unei coline înalte, pe care apele precipitate venite dinspre coastele dealurilor au măcinat-o ..., așa încât aici există...două mici promontorii..., separate de o râpă...destul de abruptă*”⁹¹. În pereții acestei gropi se vedeau, spre nord și sud - est, în secțiune, straturi de pământ ars și vălătuci care se succedau pe orizontală. Atât în straturi, cât și între ele se vedeau atât cioburi, cât și cărbuni.

Deoarece straturile de pământ ars se puteau lesne observa pe întreg peretele de nord al râpei, Pârvan începuse săpăturile deasupra locului acesta, pe o porțiune de teren înclinat către râpă.

În cele trei șanțuri săpate de Vladimir Dumitrescu – care au dezvăluit o stratigrafie ce vorbește de la sine despre locuiri nu

⁸⁷ Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 229

⁸⁸ *Ibidem*, p. 231

⁸⁹ *Ibidem*

⁹⁰ Vladimir Dumitrescu, **La station prehistorique de Bonțești** în „*Dacia*”, vol. II – IV, 1927 – 1932, p. 88

⁹¹ *Ibidem*

întotdeauna intense și de lungă durată, incendiile fiind destul de frecvente – s-au descoperit vase intacte sau în stare fragmentară, acestea din urmă fiind „*dintr-o pastă foarte grosieră și arsă foarte ușor*”.⁹² Lor li s-au adăugat fragmente de vălătuci calcinate, sfărâmate și amestecate cu pământ și cioburi.

În interiorul unuia dintre straturile de vălătuci și de pământ ars au apărut urme ale vieții de zi cu zi – unelte și instrumente din piatră, os și argilă, fragmente de figurine antropomorfe și zoomorfe și, de asemenea, fragmente de vase (oale). Dacă ceramica cu ornamente plastice este rară, fragmentele de vase cu ornamente săpate în suprafața exterioară, cu firnis maron, negricios sau mat, sunt destul de numeroase.

Fragmentele de ceramică pictată (tricromă și monocromă) sunt și ele în număr destul de mare. Unele cioburi aproape că nici nu prezintă elemente decorative, cu excepția câtorva protuberanțe

În aceste straturi succesive au ieșit la iveală urmele locuințelor, nu doar incendiate, ci și dărâmate, precum și boabe calcinate de grâu

Vladimir Dumitrescu a săpat sistematic la Bontêști nu mai puțin de cinci straturi de locuire succesive pe promontoriul colinei pe care se află amplasată așezarea preistorică.

Tehnica locuințelor de la Bontêști - constată Vladimir Dumitrescu - este cea caracteristică în genere eneoliticului Europei Orientale: „*un schelet de țăruiși mai mult sau mai puțin spațiați și reuniți de o grindă cu zăbrele (împletituri) pe care s-a aplicat argilă, frământată cu paie, din care sunt alcătuiți pereții locuințelor*”.⁹³ Este de presupus, afirmă el că acoperișurile au fost realizate din grinzi de bârnă și paie.

Resturile arse de vălătuci descoperite erau prea fărâmițate pentru a se constata dacă peretele locuinței era sau nu finisat. Unul dintre fragmente face totuși dovada existenței unor ornamente, la exterior sau interior. Decorul este constituit din desene în relief sau „*au repoussé*”, care, pe fragmentul amintit, are o formă ovală. Mai

⁹² *Ibidem*, p. 89 - 90

⁹³ *Ibidem*, p. 91 - 92

mult, în cazul uneia dintre locuințe, se făcea dovada existenței unui „capitel” de vâlătuci ars, de unde rezultă că locuințele aveau la intrare două sau mai multe coloane (țărushi); totodată, mai rezultă de aici și faptul că locuințele erau rectangulare și nu circulare.

Cercetarea locuințelor a dus la concluzia că în unele puncte, locuirea a fost aici intensă și de lungă durată cu toate că, numeric, ele au fost puține. Rămășițele lor „*nu au fost izolate, ci din contră îngrămădite într-o masă compactă și continuă*”⁹⁴. Pe măsură ce ne îndepărtăm de centrul stațiunii propriu-zise, afirmă Vladimir Dumitrescu, locuințele sunt din ce în ce mai rare

În majoritatea cazurilor, inventarul acestor locuințe nu este nici pe departe bogat, constând, așa cum s-a amintit anterior, în instrumente și obiecte de muncă.

Referitor la uneltele din silex, acestea se reduc la câteva fragmente de lame și racloare (răzuitoare, cuțitoaie). Ele au fost confecționate dintr-un material brun - închis, având o parte plată și cealaltă striată (brăzdată) de una sau două nervuri, pe lungimea lor.

O lamă din silex prezintă câțiva dinți pe o muchie, unealta devenind astfel un ferăstrău (unealtă cu dinți).

Tot aici s-a descoperit, în stare fragmentară, o săgeată din silex albicios, retușată, având forma unei prisme triunghiulare, ale cărei suprafețe sunt un pic convexe.

Din cele 17 unelte din silex descoperite, 12 erau percutoare, „*mai mult sau mai puțin sferice*”.⁹⁵

Referitor la uneltele din piatră, rețin atenția atât percutoarele, cât și câteva fragmente de pietre de moară, pentru măcinatul grânelor. Lor li se adaugă și un ciocănel cu canelură, vârful lui fiind mai degrabă plat decât ascuțit. La rândul lor, greutatea depășeau cu puțin un kilogram. Canelura unei asemenea piese se află, de regulă, în jumătatea superioară.

În rândul uneltelor de piatră șlefuită descoperite aici intră topoarele, ciocanele și pilele de ascuțit. Topoarele, în număr de trei, au

⁹⁴ *Ibidem*, p. 93 - 94

⁹⁵ *Ibidem*, p. 94 - 96

fost făcute dintr-o piatră alburie, nu foarte dură. Primul dintre ele era foarte subțire, trapezoidal, cu baza convexă spre exterior. Cel de-al doilea era rectangular, foarte lung, larg la extremitatea superioară și subțire la cea de jos, care se termină printr-un tăiș ascuțit. Cel de-al treilea a fost descoperit în stare fragmentară, ca de altfel și cele trei topoare – ciocan, unele din ele retușate după o folosință îndelungată.

Dintre pilele de ascuțit scoase la iveală, una dintre ele are formă trapezoidală, fiind foarte subțire și aproape plată, făcută din gresie. Cea de-a doua este rectangulară, având extremitățile convexe, având gaură de agățare (suspensie). Cea de-a treia, meticulos retușată, avea forma unui cilindru. La rândul lor, nici uneltele din os și corn nu sunt foarte numeroase la Bonești.⁹⁶

Cele 12 bule (perforatoare) puteau fi folosite și ca pumnale, deși erau cam mici pentru așa ceva. Una din aceste piese, descoperite în stare fragmentară, se termină la o extremitate cu vârful și la cealaltă printr-o muchie largă, pronunțată, indispensabilă răzuirii și tăierii pieilor de animale.

Unele dintre oscioarele de capră descoperite aici erau perforate, folosite probabil la realizarea pandantivelor.

Lor se adaugă un fragment de colț de mistreț, lustruit (șlefuit), fără îndoială un obiect de ornament.

Rare erau și obiectele din argilă – câteva fusaiole – pentru năvoade sau pentru războiul de țesut și câteva fragmente de linguri, unele dintre ele fiind foarte bine arse în cuptor. Acestea din urmă, ovale și aplatizate, păstrau urme de roadere (eroziune) în găurile pe unde trecea frânghia (funia, coarda) de agățare.

Unele cozi de linguri erau ornamentate, policromiei alăturându-se meandrele și spiralele.

Cele mai multe din artefactele descoperite la Bonești intră în categoria ceramicii; din păcate cele mai multe dintre ele erau în stare fragmentară. În marea lor majoritate, acestea sunt de formă conică, puține fiind turtite pe cele două laturi.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 97

Referitor la ceramica pictată, Vladimir Dumitrescu face trimitere din nou la linguri – arse sau nu – descoperite, firește, în stare fragmentară. Cozile lor erau triunghiulare și plate. Unele dintre ele erau perforate, în vederea agățării lor.

Din punctul de vedere al tehnicii, concluzia cercetărilor făcute de Vladimir Dumitrescu este cât se poate de clară: „*toată ceramica de la Bonțești a fost făcută cu mâna; nici măcar un singur fragment nu indică faptul că olarii de la Bonțești s-au folosit de roată*”.⁹⁷ Așa cum era și firesc, nu toată ceramica descoperită aici a fost făcută dintr-o pastă fină, multe vase fiind realizate dintr-o pastă grosieră, amestecată cu pietricele. În consecință, pereții acestora sunt foarte îngroșați.

Vasele pictate sunt aproape în proporție de 100 % făcute din pastă fină, cu excepția câtorva ulcioare. Marea majoritate a lor au fost arse în cuptor, pereții lor având, în secțiune, o tentă de gălbui - cărămiziu.

Ceramica de la Bonțești prezintă o mare varietate de forme, întâlnite în toate straturile de locuire.

Una dintre ele este cea a oalei, cu gâtul foarte jos și cu corpul aproape cilindric. Unele dintre ele au câte două anse deasupra gâtului vasului, perforate de sus în jos.

Urmează apoi bolul, de mici dimensiuni, cu fundul aproape tuguat, cu cele două anse plasate în partea superioară, perforate pe verticală. Unele dintre vasele de acest tip au patru proeminente neregulate care îl înconjoară. Altul are gura mai strâmbă și fundul plat.

Cât despre cupe, acestea fac parte din ceramica pictată de tip A. În cazul vaselor bitronconice, una dintre variantele acestora nu prezintă gâtul separat de corpul vasului : „*plecând de la margine, pereții inferiori se lărgesc puțin spre exterior, până aproape de mijloc, pentru a se retrage din nou, foarte brusc, spre fundul îngust și plat*”.⁹⁸ Într-o altă variantă, de la micuțul gât pleacă pereții care se recurbează spre exterior, îndreptându-se către fundul vasului. Cea de-a

⁹⁷ *Ibidem*, p. 97 - 98

⁹⁸ *Ibidem*, p. 98

treia variantă presupune existența unei margini ridicate ușor spre exterior, partea centrală a vasului fiind convexă.

În cazul în care aceste vase prezintă una sau două proeminente, ele nu au fost făcute „*de sus în jos și plasate la exterior, pe partea cea mai gonflată a vasului...una în fața celeilalte*”.⁹⁹

Analiza fragmentelor de vase cu picior duce la concluzia existenței unei oărecare diversități tipologice, așa cum ar fi, de pildă, vasele piriforme.

Dintre urnele descoperite aproape întregi, una se pare, că nu avea rol funerar, cealaltă fiind aproape cilindrică.

La Bontăști au existat însă atât vase miniaturale descoperite (în întregime sau fragmentare), cât și ulcioare mari, cu pereții îngroșați în interior.

Vasele cu torți sunt puține la Bontăști, cu excepția celor cu anse proeminente, marcate fie orizontal, fie de sus în jos, forma lor fiind cilindrică sau semicilindrică; uneori, ele se reduc la simple proeminente, „...*alungite și marcate de două găuri verticale*”.¹⁰⁰

Din punctul de vedere al tehnicii ornamentale, ceramica de la Bontăști se împarte în patru grupe: cea cu ornamente în relief, cea cu ornamente imprimate, cea cu ornamente incizate și săpate și cea cu ornamente pictate. Acestea, deși se întâlnesc separat, nu se exclud unele pe altele.

Vasele cu ornamente în relief sunt cele mai rare la Bontăști, pentru care s-au utilizat caneluri și proeminente, „*neperforate și dispuse fără mare grijă pentru simetrie*”¹⁰¹. Ele sunt fie izolate, fie două câte două, dispuse totdeauna orizontal pe partea superioară a vasului.

Și mai rare sunt vasele cu ornamente imprimate. Acestea sunt mai mult mici găuri presărate neregulat, izolate sau în grup, pe suprafața vaselor sau dispuse în șiruri regulate orizontale, ce iau uneori forme de benzi alveolare sau încrustate, plasate fie pe marginea vaselor, fie mai jos, paralel cu cele din urmă.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 99

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 100 - 103

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 103

Cel mai frecvent întâlnite sunt ornamentele incizate, amplasate deloc întâmplător, ci cu regularitate.

Unele vase sunt brăzdate cu incizii verticale și paralele, formând unghiuri concentrice. În unele cazuri, sub un desen imprimat se află baza triunghiului. Alteori, interiorul triunghiurilor („*dinți de lup*”) este umplut cu o sumedenie de romburi. Mult mai numeroase sunt cazurile în care pentru realizarea decorului s-a utilizat motivul spiralei, ajungându-se la benzi spiralete folosindu-se intercalarea cu două sau trei linii verticale și paralele.

Referitor la ornamentele săpate, ele au fost realizate în forma canelurilor orizontale și paralele cu orificiul vasului, unele fiind umplute cu o materie albă.

În așezarea preistorică de la Bonțești, ceramica pictată nu este unitară, ci grupată, după Vladimir Dumitrescu, în trei categorii: - monocromă, bicromă și tricromă.¹⁰²

Cea monocromă are suprafața exterioară acoperită cu un strat subțire de culoare maro, foarte mult lustruită ulterior.

În cazul celei bicrome, una din culori alcătuiește fondul decorului, cealaltă asigurând ornamentele propriu-zise. Astfel, unul din fragmentele de vase avea fondul pictat în crem și ornamentul în roșu. Altele aveau fondul de un negru strălucitor, iar ornamentul de un gri-alburiu, fondul vasului fiind acoperit cu un strat foarte subțire de culoare.

Referitor la ceramica tricromă – cel mai bine reprezentată la Bonțești – aceasta are fondul de un bej spre gălbui și bej spre alb. Ornamentul este de regulă roșu, ale cărui nuanțe variază. Uneori se ajunge și la utilizarea nuanțelor de brun – brun violaciu și brun întunecat.

În foarte puține cazuri, vasul a fost pictat și în interior. Cât despre motivele ornamentale ale vaselor pictate – în cazurile în care ele există – acestea intră toate în cadrul ornamentației meandro - spiralice. Lor li se adaugă dinții de lup, unghiurile, romburile și

¹⁰² *Ibidem*, p. 104 - 105

pătratele dispuse în eșicher sau în tablă de șah (singurul caz, pe atunci, întâlnit în Europa Orientală pentru civilizația Cucuteni A).¹⁰³

În unele cazuri, acesta a fost refăcut, pe fondul crem al ornamentului unor vase reapărând pătratele, de această dată nemaifiind pictate cu roșu, ci cu bej.

În alte situații, pătratele aflate pe un fond roșu-cărămiziu erau încadrate de o linie maro-închis. Pătratele nu se ating niciodată, fiecare din ele fiind la mică distanță de celelalte.

Uneori, fondul vasului nu mai era bej, ci roșu cărămiziu; mai mult decât atât, pătratele sunt realizate mai degrabă neregulat. Pictate în roșu maro, ele sunt mărginite de o linie cu nuanțe de maro închis spre negru.

Pe fondul rămas liber între aceste pătrate au fost trasate, în nuanțe de bej, o serie de linii orizontale și paralele, întretăindu-se în unghi drept și formând astfel o altă „*tablă de șah*”, rezultând așadar o pictură în patru culori – două nuanțe de roșu, una de maro închis și una de bej.¹⁰⁴

Pe unele vase, pătratele au fost înlocuite de romburi, regulate sau neregulate.

Ornamentele cel mai des întâlnite în pictura tricromă de la Bonțești sunt cele derivate din motivul spiralei – mai precis spirală în „S” și combinațiile sale. Este vorba, astfel, de fragmente de cercuri, ornamente în formă de inimă, cercuri cu interiorul roșu și cu marginile în diverse nuanțe de brun, pictate pe un fond bej.

În alte cazuri, s-au realizat ornamente în benzi recurbate și paralele, roșii în interior și gri pe margine, pe un fond bej cu linii roșii în striuri.

Alteori, s-au pictat cu roșu bucle ovale, pe un fond alb cu nuanțe de crem. În mod excepțional, într-un singur caz, marginile acestor bucle nu au mai fost pictate, ca de obicei, ci incizate.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 106 - 107

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 109 - 110

Referitor la plastica descoperită la Bonțești, trebuie remarcat faptul că cele aproape 40 de figurine provenite din acest șantier au fost realizate într-o tehnică unitară.

În ceea ce privește plastica antropomorfă - mai bine reprezentată decât cea zoomorfă - Vladimir Dumitrescu atrage atenția că nu s-au descoperit multe fragmente de asemenea artefacte. Nu s-a păstrat nici măcar un cap de figurină; într-un astfel de caz, gâtul se pare că era înalt și viguros, brațele erau întinse pe orizontală, plate și scurte. În altele, mâinile erau perforate de o gaură în zona încheieturii.

Partea superioară a corpului apare de regulă perfect plată, înfățișând uneori doi sâni gonflați, indicând așadar sexul figurinelor respective.

Nu întotdeauna corpul uman este redat cu fidelitate; astfel, în unul din cazuri, pieptul cu sâni proeminenți este circular, iar brațele lipsesc. În fine, în zona taliei corpul se subțiază.

Alte fragmente de figurine au șoldurile mărite și rotunjite către exterior, deasupra lor existând uneori o mică proeminență laterală. Adesea abdomenul este umflat, uneori el prezentând o mică protuberanță în relief, înfățișând buricul.

Ca și partea dorsală, abdomenul este întotdeauna plat. Curbura șoldurilor face întotdeauna trimitere la o steatopigie exagerată.¹⁰⁵ Cu toate că sexul nu este indicat precis, talia este în schimb bine precizată cu ajutorul unei tăieturi prelungite până la creștătura care separă picioarele. Picioarele nu sunt realizate separat, ele alcătuind un singur tot, despărțirea lor fiind doar sugerată de o creștătură. La extremități, picioarele se termină cu o singură talpă. Într-un singur caz, picioarele figurinei au fost realizate în formă de cilindri, având extremitatea inferioară ascuțită. Tot la Bonțești, un fragment de figurină prezintă pe spate o linie incizată, umplută cu o culoare roșie.¹⁰⁶

Referitor la plastica zoomorfă descoperită în urma săpăturilor de la Bonțești, Vladimir Dumitrescu menționa faptul că figurinele sunt modelate cu mîgală. Una dintre ele reprezintă un mistreț, alta un

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 110

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 111 - 112

berbec. Celelalte, scoase la iveală în stare fragmentară, nu pot fi identificate. Unul dintre aceste fragmente prezintă partea posterioară a unui corp cu coadă bifurcată. Altul este străpuns de mici găuri incizate (fără a ști precis, în acest ultim caz, dacă este vorba de o idee plastică sau de o modalitate de realizare cu o semnificație anume). Tot aici s-a descoperit, în stare precară, un fragment de masă de cult din lut cu cel puțin cinci picioare.

Recapitulând problematica materialului arheologic descoperit la Bonești, Vladimir Dumitrescu trage o serie de concluzii. În primul rând, el consideră că nu se poate preciza clar de ce factură este ceramica pictată de aici – cu alte cuvinte, dacă a fost sau nu importată.

În ceea ce privește ceramica pictată decorată în tablă de șah, Vladimir Dumitrescu nu are nici un dubiu în a o considera producție locală. Dar, spune el, nu se poate totuși afirma că la Bonești doar o parte a ceramicii pictate este autohtonă, iar alta de import.¹⁰⁷ Dacă suntem absolut siguri că măcar o parte din ea este autohtonă, afirmă Dumitrescu, atunci înseamnă că și în cazul celeilalte avem de-a face cu o producție locală, atât de caracteristică, de altfel, pentru Europa Orientală a acelor vremuri.

Ceramica neolitică proprie culturii Cucuteni A de la Bonești este urmată de un strat aparținând Epocii bronzului, cu toate că acest metal lipsește cu desăvârșire. Este drept, printre obiectele descoperite la Bonești figurează topoare - ciocan perforate, dar ele aparțin indubitabil Epocii neolitice.¹⁰⁸ Așadar, conchide Vladimir Dumitrescu, stațiunea arheologică de la Bonești, aflată la extremitatea sud - estică a zonei ceramicii pictate din Europa Occidentală (în prima ei fază), este contemporană cu cele de la Ariușd, Cucuteni A și Ruginoasa.¹⁰⁹

Datorită poziției sale geografice, Boneștiul a putut comunica cu populațiile din stațiunile similare aflate în Transilvania și Moldova. De asemenea, ceramica incizată indică unele asemănări cu piesele similare descoperite în așezările din aria Culturii Gumelnița.

¹⁰⁷ *Ibidem* p. 113

¹⁰⁸ *Ibidem*

¹⁰⁹ *Ibidem*, nota 9

Ceramica și plastica descoperite la Bonțești plasează așezarea preistorică descoperită aici în aria de civilizație a stațiunilor thesaliene, cuprolitice (eneolitice) danubiano - balcanice și a celor din zona Mării Egee.¹¹⁰

În perioada 1927 - 1936, în județul Putna se fac primele descoperiri carpice, din țară. Grigore Anițescu, profesor asistent la Facultatea de Litere din Iași și I.L.Neagu considerau la acea vreme că vestigiile de la Vârteșcoiu - căci despre ele este vorba în continuare - nu aparțineau triburilor carpice, mulțumindu-se doar să afirme că ele se încadrează în La Tène - ul „celto - dacic”.¹¹¹

Încă din 1926, cercetând necropola din această localitate, profesorul Anițescu avea să descopere o serie de vestigii aparținând Culturii Sântana de Mureș, printre care un pieptene realizat din os și o unealtă datând din timpul lui Constantin cel Mare.¹¹²

Cercetările care s-au făcut aici în perioada ulterioară au dovedit că descoperirile de la Vârteșcoiu trebuie atribuite carpilor, atestați în secolele II - III în Moldova ca ramură strictă a dacilor.¹¹³

Încă din 1926, Muzeul de Antichități al Universității din Iași intra în posesia unui valoros material arheologic provenit din stațiunea arheologică deja menționată.¹¹⁴

Unul dintre studenții Facultății de Științe din Iași, N. Gârneață din Vârteșcoiu, l-a informat pe directorul Muzeului ieșean, Orest Tafrali, că în localitatea sa natală „s-ar găsi urme de vechi așezări istorice”.¹¹⁵

Tafrali a demarat cercetările în zonă la 1 iunie. Acestea însă nu s-au desfășurat așa cum se impunea și se dorea, din două motive: pe de o parte, timpul ploios, iar pe de altă parte, lipsa fondurilor

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 114

¹¹¹ Victor Bobi, *Contribuții la repertoriul arheologic...*, p. 97

¹¹² *Ibidem*, p. 98

¹¹³ *Ibidem*, p. 97

¹¹⁴ Grigore Anițescu, *Noui achizițiuni ale Muzeului de Antichități din Iași* în „*Arta și Arheologia*”, anul II, fascicola 3, 1929, p. 13

¹¹⁵ *Ibidem*

suficiente. Soluția de compromis a însemnat efectuarea unor sondaje soldate din fericire cu rezultate foarte bune.

Comuna Vârteșcoiu, situată în apropiere de celebrul oraș viticol Odobești, se află „la mică distanță de vechiul drum de penetrațiune ce venea de la mare și Dunăre pe Siret și Trotuș, ca apoi pe la Oituz să pătrundă până departe în Transilvania....”¹¹⁶

Descoperița constă în „cimitirul de urne funerare”¹¹⁷, aflat la poalele dealului Titila, în via principesei Eliza Șuțu. Cele câteva toarte de amfore și un mic fragment de vas se alătură urnelor scoase la iveală. De altfel proprietara recunoaște că la palatul Șuțești din Brăila deținea o colecție alcătuită din piese descoperite în aceeași vie, constând din vase, fibule și piepteni.

Ceramica de la Vârteșcoiu este lucrată la roată, realizată din pastă fină, de culoare cenușie. Deși nearsă suficient, ceramica este destul de rezistentă, având un aspect exterior metalic, din decor păstrându-se doar câteva urme.

Una dintre urne conținea oase calcinate, probabil ale unei femei, concluzia rezultând după analiza podoabelor și a unui rest de maxilar.

Referitor la vas, acesta este Hallstattian, având gura mai largă decât fundul, pânțele fiind umflate. Buza este răsfrântă în exterior.

Din punct de vedere al ornamentației, se evidențiază mai întâi linia în relief cu muchie ascuțită, care înconjoară vasul. Mai jos, o altă linie, puternic incizată, înconjoară și ea pereții vasului. Liniile verticale, trase cu un obiect asemănător pieptenului, împodobesc vasul în partea cea mai umflată. În partea de jos erau observabile liniile rezultate din mișcarea roții. El era, la acea dată, primul vas de acest tip găsit întreg în Vechiul Regat.

În acesta s-au găsit o serie de obiecte amestecate cu pământ și oase calcinate. Printre ele figurează o placă de metal ornamentată la mijloc și lustruită pe o parte. Supusă la analize, a rezultat că în compoziția ei intraseră cupru, plumb, arsen și zinc.¹¹⁸ Din păcate nu

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 14

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 14 - 15

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 16

s-a putut desluși utilizarea ei (vreun obiect votiv). Un alt obiect a fost un fragment dintr-o podoabă, realizată prin turnare.

Urmează o serie de bucăți de corali, purtate drept coliere ori amulete. Au ajuns la noi din Mediterana, pe vechiul drum de penetrațiune al Mării Negre ori pe uscat, pe drumul mai lung din regiunile maritime veneto – iliriene. Coralul era considerat de celți drept protegitor contra spiritelor rele, fiind utilizat și ca medicament.

Acestora li se adaugă perle de forme cilindrice și rotunde de piatră găsite lângă pietre de râu, asemănătoare gresiei, nefasonate, vopsite în roșu.

În cazul fragmentului de brățară din bronz, acesta are înfățișarea de prismă patrulateră. Linia cu șanț care despărțea fețele exterioare ale prisme era realizată din mari picături de bronz, așezate precum perlele pe diademă. Se pare că ea provine din Italia, „*la est de Apenini, din timpul vârstei de fier*” ¹¹⁹. Găurile circulare erau încrustate cu bobite rotunde metalice, de culoare galbenă. Nu era vorba de aur; ele au fost realizate dintr-un aliaj în care arama era predominantă. În urma frecării, ele „*păreau a fi niște mici sori de aur, pe un fond de bronz, puțin întunecat*” ¹²⁰. Deși pare șocantă asocierea podoabelor fin executate cu banale pietre de râu vopsite, nu trebuie să uităm, afirmă autorul, că „*acesta e gustul primitivului, ce se repetă și în zilele noastre în Africa ori Australia.*” ¹²¹

O altă urnă funerară cu capac, plină cu oase incinerate, ornamentată cât se poate de simplu, seamănă cu urnele de bronz din nordul Italiei (tip Arnoldi) și, firește, cu cele de la Hallstatt. Decorul său este asigurat de linii circulare care-l înconjoară, imprimate pe pastă moale și de cele în zig - zag, realizate după arderea vasului.

Capacul vasului are formă de castron, având buza circulară în formă de bandă, având direcție oblică, pentru a se fixa mai bine pe buza vasului.

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 17

¹²⁰ *Ibidem*

¹²¹ *Ibidem*

În altă urnă s-au găsit din nou, pe lângă pământ și oase calcinate, alte obiecte din metal. Toate aceste urne „sunt din aceeași fabrică, care se pare că era chiar în apropiere, într-un câmp s-a găsit o vatră...unde se ardeau vasele”.¹²² Și această urnă este destul de pântecoasă, decorată cu linii verticale și în zig - zag.

Unul din obiectele metalice descoperite reprezintă „reminiscență dintr-un pandantiv”¹²³ ori „...un obiect de atârnat, indiferent dacă era la centură sau veșmânt”.¹²⁴

Inelele descoperite erau de mai multe tipuri: cele de care atârnavă câte două perle de sticlă colorată; cele de care atârna un dinte, cel în formă de spirală, „dintr-un singur fir rotund, întrebuințat poate împreună cu altele la fel ca podoabă a părului”¹²⁵, cel cu formă lățită. Acestea din urmă „se va fi întrebuințat ca podoabă, însă nu pe deget, mărimea lui exclude o asemenea întrebuințare”.¹²⁶

Unul din vase, lucrat la roată, nu este ornamentat; el „poate fi pus alături de produsele ceramice similare grecești.”¹²⁷ Buza, nu exagerat de răsfrântă, se încadrează admirabil ca proporție cu restul vasului. Atrage atenția „o elegantă urnă funerară”, care conținea oasele calcinate ale unui bărbat, se pare, un indiciu fiind, consideră autorul, lipsa desăvârșită a podoabelor. Vasul de tip La Tène II „s-a păstrat aproape întreg.”¹²⁸

În apropierea unei urne a fost descoperită o „cană de pământ”. Autorul o plasează în rândul „vaselor rituale necesare mortului pentru cealaltă existență”.¹²⁹ A fost realizată „dintr-o pastă mai puțin fină având o culoare mai închisă și pereții mai groși”.¹³⁰

Cât despre vasul borcan descoperit, folosit și în contemporaneitate, el prezintă un profil armonios. Buza vasului, lată,

¹²² Ibidem

¹²³ Ibidem

¹²⁴ Ibidem

¹²⁵ Ibidem

¹²⁶ Ibidem, p. 18

¹²⁷ Ibidem, p. 19

¹²⁸ Ibidem

¹²⁹ Ibidem, p. 20

¹³⁰ Ibidem

se prelungește pe verticală și este înconjurată de trei rânduri de caneluri. La fel este și zona aflată de-a lungul toartei.

De la liniile paralele care înconjoară vasul, incizate adânc, pleacă altele, „în direcție verticală, răspândindu-se ca niște raze....până către partea cea mai umflată a vasului”.¹³¹

Lângă o altă urnă au fost descoperite o cupă și un castron, lucrate manual, utilizate la înmormântări sau la incinerări.

O altă urnă, largă la gură, conținea „perle rotunde de piatră de râu, simple pietre vopsite cu roșu”¹³² și un rest dintr-un colier.

Lângă alt vas asemănător „s-au găsit două ghiulele rotunde din silex dur și un fund de vas dintr-o pastă granuloasă, lucrată cu mâna și ars insuficient”.¹³³

În cazul uneia dintre fibulele descoperite, zona din apropierea capului acestora „se lățește într-un fel de placă în semicerc, pe care se sprijină spirala. De o parte și de alta a unui apendice, ce întocmai ca un șnur unește partea inferioară de cea superioară a semidiscului, se înșira în învârtituri egale(nouă de fiecare parte). Coarda e exterioară și străbate printr-o gaură anexa discului în partea cealaltă.”¹³⁴

În cazul unei alte fibule, coada este interioară, placa mai mică, numărul de învârtituri inegal, piciorul terminându-se printr-un vârf ascuțit.

În ansamblul ei, ceramica dovedește o puternică influență din Epoca La Tène. Pasta este fină, brună sau cenușie, cu un luciu metalic, obținut prin folosirea unui obiect dur, după ardere.

Ornamentația este simplă, realizată din linii în zig - zag sau circulare, realizate la roată. Alteori, liniile verticale ori înclinate ușor, decorează doar pânțele vaselor, fiind trasate după arderea vaselor în cuptor.

Tradiția incinerării – atât de pregnantă la Vârteșcoiu - venită din Epoca bronzului, se dovedește în acest caz continuată și în La Tène; va fi urmată doar de apariția noii religii creștine.

¹³¹ Ibidem, p. 24

¹³² Ibidem, p. 28

¹³³ Ibidem, p. 29

¹³⁴ Ibidem

Fibulele propun însă o datare mult mai precisă – începutul secolului III d.Ch. și sfârșitul secolului următor. Lor li se adaugă o altă piesă descoperită aici – o monedă emisă în timpul lui **Constantin cel Mare (306 – 337)**.

În opinia lui Grigore Anițescu, în ciuda sosirii primelor valuri de migratori, autohtonii au rămas pe loc.

Ei „*vor fi fost alături de neamuri germane, vechi rămășițe de triburi celto-dacé, a căror patrie încă de pe timpul stăpânirii eficace a romanilor continua să fie în nordul Moldovei. Prin ei numai, putem explica mai bine această păstrare a civilizației La Tène, într-un timp așa de târziu, căci valurile de popoare germanice, deși cunosc unele influențe ale acestei civilizații, sunt departe de a o păstra cu atâta fidelitate.*”¹³⁵

Un an mai târziu, alte artefacte provenind din „*stațiunea barbară de la Vârteșcoiu*”,¹³⁶ îmbogățesc zestrea Muzeului ieșean. Necropola de aici părea a fi „*una din cele mai bogate, nu numai din Moldova ci și din întreaga țară.*”¹³⁷ Numărul mare de vase și obiecte descoperite se datorează, firește, amplasării localității Vârteșcoiu „*în imediată apropiere a vechiului drum de penetrațiune Ellenică ce venea de la Mare și Dunăre pe Siret și Trotuș, ca apoi, pe la Oituz, să pătrundă până departe în Transilvania....*”¹³⁸

S-au descoperit și de această dată urne funerare, aproape în același loc (la distanță de 50 m, semnalate de același student Gârneață, care le-a descoperit și ulterior le-a donat instituției amintite). Se dovedea astfel că „*Vârteșcoi nu-i o simplă stațiune de morminte izolate și întâmplătoare de-a lungul drumului de penetrațiune, ci există acolo un adevărat «camp» de urne ca cele din Transilvania, de pildă.*”¹³⁹

¹³⁵ *Ibidem*

¹³⁶ I. L. Neagu, **Noui achizițiuni ale Muzeului de Antichități din Iași** în „*Artă și Arheologia*”, anul III, fascicola 5 - 6, 1930, p. 45

¹³⁷ *Ibidem*

¹³⁸ *Ibidem*

¹³⁹ *Ibidem*, p. 46

Ca și în cazul precedent, urnele aveau în ele oase calcinate și obiecte de podoabă; în unele cazuri, în ele sau în apropierea lor s-au găsit o serie de vase mai mici.

Ornamentația urnelor este asigurată de nervuri groase, proeminente și de linii orizontale, circulare și incizate, realizate probabil prin folosirea unui pieptene.

Una din amforele descoperite, consideră I. L. Neagu „*cuprindea băutura trebuincioasă mortului pe cealaltă lume, care era considerată ca o simplă prelungire a vieții de pe pământ într-o locuință sepulcrală*.”¹⁴⁰ Cât despre puținele vase găsite acolo, se pare că ele au nimerit odată cu pământul aruncat deasupra tuturor vaselor.

Într-o altă urnă, cu oase arse foarte puțin, se pare că a fost pusă „*mâncarea celui mort, pentru noua viață în care a intrat*”.¹⁴¹

Apartinând tipului specific de urne din La Tène, din nord – vestul Daciei, acestea sunt fie bitronconice, fie villanoviene, fie stilizate, ajungându-se la oalele aproape sferoidale, fără umeri și fără gât.

Ornamentele presupun existența liniilor incizate pe orizontală, a benzilor de linii în zig-zag și cele două nervuri proeminente.

Ceștile descoperite în urne, afirmă I. L. Neagu, sunt în stânsă legătură cu riturile funerare din La Tène. Și ele făceau parte din categoria obiectelor care aveau menirea de „*a asigura mortului o existență conformă cu cea pe care a trăit-o*.”¹⁴²

La Vârteșcoiu, urnele erau însoțite de ceașcă, pentru ca mortul să aibă cu ce bea în viața de dincolo și de castron (bol), pentru a putea mânca pe lumea cealaltă, afirmă I. L. Neagu, citându-i pe Vasile Pârvan și Grigore Anițescu.

Ceașca, de regulă, se găsea în urnă; oasele calcinate, obiectele de podoabă și accesoriile vestimentare se aflau în același loc și nu în castron, aflat deasupra urnei.

¹⁴⁰ *Ibidem*, p. 47

¹⁴¹ *Ibidem*, p. 48

¹⁴² *Ibidem*

Unul din obiectele de podoabă, din fier, după formă părea a fi un inel, „după mărime însă pare a fi alt element de găteală, poate un cercel, mai cu seamă, că nu-i destul de bine prins la capete și e prea mic...”¹⁴³

Au mai fost găsite o serie de mărgelile de sticlă colorată. Una mare, albastră, prezintă din loc în loc „ochiuri albe concentrice, a căror parte centrală este însă albastră și roșii portocalii, specifice fazei *La Tène III*”¹⁴⁴. Ele puteau fi de influență celtică, ori, așa cum considera Vasile Pârvan, „de influență sudică, probabil ajunsă la noi prin mijlocirea grecilor de la Marea Neagră.”¹⁴⁵

În consecință, un lucru este totuși clar: avem de-a face cu piese de import.

Ceramica, în ansamblul ei, poartă amprenta influenței din *La Tène*, acest tip de urne – ca cel de la Vârteșcoiu – persistând însă „în necropolele Daciei și după epoca romană”¹⁴⁶.

Întrebarea care se pune, afirmă I. L. Neagu, cel care publică materialele descoperite la Vârteșcoiu, este următoarea: „Sunt tipurile de urne de la Vârteșcoi născute pe teritoriul nostru, în continuitate cu viața mai veche din Dacia, sau poate aceste tipuri s-au dezvoltat în altă parte, tot pe baze vechi *La Tène* și au fost aduse aici de năvălitori.”¹⁴⁷ Căci dacă amforele denotă „o puternică influență greacă”, urnele funerare, în schimb, de tip *La Tène* „ne arată...omogenitatea unei industrii autohtone dacice, create sub influența celtică.”¹⁴⁸ Ceașca cu toartă, neaoș dacică, coexistă la Vârteșcoiu cu cea fără toartă, de influență celtică. Se consideră chiar că vatra descoperită aici să fi fost de fapt cuptorul la care au lucrat olarii celti.

I. L. Neagu încearcă să dateze vasele descoperite la Vârteșcoiu, încadrându-le cu o serie de descoperiri similare din Transilvania; după

¹⁴³ *Ibidem*, p. 49

¹⁴⁴ *Ibidem*

¹⁴⁵ *Ibidem*

¹⁴⁶ *Ibidem*, p. 50

¹⁴⁷ *Ibidem*

¹⁴⁸ *Ibidem*

tehnică, culoare și ornamentație, ele ar fi de secol III - IV d.Ch., iar după formă, de secol V - VI d.Ch..

În 1930, în localitatea Domnești – Sat (comuna Pufești), în punctul „Cetățuia”, la mică distanță de albia Siretului ¹⁴⁹, a fost descoperit un vas pictat antropomorf de mari dimensiuni, aparținând Epocii neolitice, mai precis Culturii Cucuteni, faza A. ¹⁵⁰

Acest vas – figurină ¹⁵¹ avea să fie valorificat în publicistica locală trei ani mai târziu de către arheologul Emil Coliu. ¹⁵² Artefactul a aparținut învățătorului din comuna, pe atunci, Domnești, Petre Iov, care în 1932 l-a donat Muzeului Etnografic al Liceului „Unirea” din Focșani, unde se afla și când a fost cercetat de Coliu. ¹⁵³

Vasul, cu o înălțime de 29,5 cm, un diametru maxim de 16 cm și diametrul gurii de 9 cm, este zvelt, apropiindu-se oarecum de aspectul amforei „clasice”. Turtit lateral, vasul are gâtul finalizat printr-o buză verticală. De pe aceasta pornesc cele două tortițe ce se opresc la trei cm mai jos de gât. Tortițele au fost realizate din pasta vasului, găurindu-se orizontal excrescențele formate în momentul realizării lor. Pântecul se strâmtează progresiv, vasul terminându-se cu piciorul rotund care joacă rolul de suport.

Gâtul și pânțele sunt despărțite de două adâncituri. Ele coboară de la extremitățile laterale ale vasului și se arcuiesc, unindu-se într-o linie mediană, verticală, finalizată în suport.

Același lucru se petrece și pe partea din spate a vasului, punându-se clar în evidență caracterul antropomorf al acestuia. Gâtul aproape cilindric, turtirea laterală, tortițele ce reprezintă sugestiv partea superioară a corpului uman cu brațele aduse pe șaolduri, pântecul vasului cu umflarea părții superioare, liniile inferioare care indică coapsele și picioarele, toate alcătuiesc, afirmă Coliu, un

¹⁴⁹ Aurora - Emilia Apostu, **Vechi așezări omenești în zona Adjud în Cronică Vrancei**, vol. II coordonator: Horia Dumitrescu, Editura D. M. Press, Focșani, 2001, p. 7

¹⁵⁰ *Ibidem*, p. 8

¹⁵¹ Victor Bobi, **Cercetări arheologice...**, p. 316

¹⁵² Emil Coliu, *op. cit.*, p. 33

¹⁵³ *Ibidem*, nota 1, p. 34

ansamblu „destul de reușit” ¹⁵⁴ Acesta subliniază „caracteristica exagerată a șoldurilor, care, ca și la steatopigia idolilor propriu-ziși, e indiciul sigur al sexului feminin și simbolul fecundității.” ¹⁵⁵

Emil Coliu considera vasul la acea dată un «unicum» la nivel național, fapt care-i crește deopotrivă atât valoarea, cât și semnificația.

Tehnica vasului i se pare rudimentară. Vasul are o culoare roșiatică, argilă din care este realizat abundă în granulații și impurități, arderea acesteia fiind incompletă (oxidantă). Lăsat astfel pradă umidității, vasul s-ar fi distrus dacă nu ar fi fost protejat de stratul de calcar depus pe el de-a lungul timpului.

Referitor la ornamentică, vasul a fost acoperit cu un strat roșu aprins, din care nu mai rămăseseră decât câteva urme, care a fost, se pare, în plus și lustruit. Pentru pictarea motivelor s-a apelat la nuanțe de genul negru - mat și brun închis.

Aceste motive au fost compuse în așa fel încât piesa să nu-și piardă nici un moment dubla sa calitate: vas și figurină. Pentru a fi pusă în valoare figurina, artistul, spune Coliu, a apelat la un simplu „sistem de linii drepte.” ¹⁵⁶ În schimb, pentru a pune aceeași piesă în valoare și ca vas, s-au folosit „motive a căror caracteristică e predominanța liniei curbe”. ¹⁵⁷ În ambele cazuri, decorul s-a adaptat perfect la formă, meșterul demonstrând un „deosebit simț artistic” ¹⁵⁸, dovedit de sistemul de linii și de unghiuri rezultat din întretăierea lor.

Ornamentarea pântecului vasului s-a făcut cu destulă stângăcie, notează Coliu, deoarece jumătate din el s-a pictat doar în negru - mat, iar cealaltă – ca și gâtul - în negru-mat pe fond de roșu aprins.

Decorul pântecului este de asemenea simplist, realizat din linii curbe care nu alcătuiesc un sistem, ci sunt „independente unele de altele.” ¹⁵⁹ Este vorba atât de curba în formă de S, cât și de triunghiul cu latura curbă, urmat de câteva spirale turtite (crochete).

¹⁵⁴ Ibidem, p. 37

¹⁵⁵ Ibidem

¹⁵⁶ Ibidem, p. 39

¹⁵⁷ Ibidem

¹⁵⁸ Ibidem

¹⁵⁹ Ibidem, p. 40

Pântecul a fost decorat mai complex decât gâtul vasului, afirmă Coliu, deoarece trebuia pusă în valoare figurina. De aceea nu s-a apelat la benzi de motive, ci la motive prezentate „conform tehnicii decorative a idolilor, adică independent unul de altul”¹⁶⁰, înlocuindu-se, pentru pântec, motivele rectilinii cu cele curbilinii. Cu toate acestea, contrastul dintre cele două părți ale vasului nu este sesizabil. Este lăudabil pentru meșter, spune Coliu, că nu a riscat mărirea efectului artistic în detrimentul unității stilistice a decorului.

Cu toate acestea, tehnica ornamentării este una superioară „atât ca motiv, cât și ca execuție față de decorația figurinelor obișnuite din civilizația eneolitică cu ceramică pictată”.¹⁶¹ Liniile vasului analizat „prezintă regularitate și siguranță...”.¹⁶²

Ca vas, afirmă Coliu, piesa nu surprinde; nu se întâmplă însă același lucru din punctul de vedere al utilizării sale de idol, originalitatea rezultând din „ingeniozitatea și noutatea ideii de a profita de urna bitronconică a unui vas, pentru ca modificându-l prin adăugarea câtorva linii ajutătoare, să se ajungă la reprezentarea plastică a corpului omenesc”,¹⁶³ într-un mod „reușit și sugestiv” superior, raportat la celelalte artefacte similare.

În încheiere, Emil Coliu vede în această piesă „realizarea plastică a unei idei mai înalte”¹⁶⁴ decât cea artistică, având „un sens religios” cu alte cuvinte, vasul „ar reprezenta deci pe marea divinitate feminină, zeiță a rodirii și maternității, pe care locuitorii acestui ținut o vor fi adorat și ei, încă din cele mai îndepărtate timpuri.”¹⁶⁵

După descoperirea de la Domnești, următorul eveniment important din punct de vedere arheologic al județului Putna, a fost descoperirea la Sascut, în 1935, a unui tezaur monetar roman cu denari de argint, cu piese datate în perioada 54 - 192 d.Ch. Dovadă a

¹⁶⁰ *Ibidem*

¹⁶¹ *Ibidem*, p. 44

¹⁶² *Ibidem*

¹⁶³ *Ibidem*, p. 45

¹⁶⁴ *Ibidem*

¹⁶⁵ *Ibidem*, p. 46

vieții economice înfloritoare a Daciei atât înainte de cucerirea romană, cât și după aceasta, el conținea 189 piese din timpul lui **Traian** (27 – 117), 128 piese din timpul lui **Hadrian** (117 – 138), 140 din timpul lui **Antoninus Pius** (138 – 161) și 102 din timpul lui **Marc Aureliu** (180 – 192). Materialul a fost valorificat în 1935 sau în 1943 de G. Severeanu în tomul III, numărul 5 al revistei focșanene „*Tradiție și actualitate românească*”, în care a inserat articolul intitulat „*Tezaurul monetar din Sascut din Epoca Imperiului Roman*.”¹⁶⁶

Arheologii amintiți mai sus, putneni de origine, nu și-au legat, profesional vorbind, destinele doar de pământul natal. Astfel, Emil Ștefan Coliu (1910 - 1939) nu a fost numai publicist, ci și asistent universitar, doctor în Arheologie. În revista regională de studii „*Milcovia*” publică un singur studiu, în 1932, intitulat „*Contribuții la un istoric al Mănăstirii Mira*”.¹⁶⁷

Fratele său, Emil I. Coliu (1909 - 1939) și-a făcut studiile liceale la Focșani, orașul său natal, urmând cele universitare în Capitală. A fost și el asistent la Facultatea de Litere din București, având totodată și calitatea de membru al Școlii Române din Roma. A publicat în „*Milcovia*”, „*Istros*” și alte reviste mai multe studii arheologice. Din lucrările sale menționăm: „*Contribuții la un istoric al Mănăstirea Mira*”(1932), „*O nouă descoperire în domeniul ceramicii pictate din Moldova de Jos*”(1937), „*Un sarcophage à symboles à Tomis*” (1934), „*La collection de vases grecs du Musée Kahideru*” (1937). Studiile sale i-au adus în 1938 Premiul „*Vasile Pârvan*” al Academiei Române.¹⁶⁸

Putnean este și arheologul, istoricul și academicianul Ion Nestor, născut la Focșani în anul 1905. După terminarea Liceului în orașul natal, urmează cursurile Secției de Filologie Clasică din cadrul Facultății de Litere și Filozofie din București.

¹⁶⁶ **Monografia Județului Putna.....**, p. 218

¹⁶⁷ Valeriu Anghel, Al. Deșliu, **Vocație și destin. 600 de fișe – portret pentru un tablou spiritual - istoric al județului Vrancea**, Editura Terra, Focșani 2000, p. 82

¹⁶⁸ *Ibidem*

În perioada 1926 - 1927 a luat parte la săpăturile arheologice de la Sărata - Monteoru, conduse de Ioan Andrieșescu. Apoi, a coordonat el însuși săpăturile de la Glina. Între 1928 - 1932 a efectuat un stagiu de pregătire în Germania, participând la săpăturile desfășurate în stațiunea neolitică de la Goldbery (Norllinger).

În 1932 și-a luat doctoratul în Filozofie la Universitatea Philipp din Marburg, cu o teză referitoare la stadiul cercetărilor preistorice de la noi din țară consacrate Paleoliticului și Neoliticului. La insistențele Comisiei de Arheologie româno - germane, care i-a acordat tot sprijinul posibil, Ion Nestor și-a completat lucrarea, realizând, în fapt, o sinteză a arheologiei românești. Acesta avea să primească în 1934 premiul „Vasile Pârvan” al Academiei Române. Ion Nestor a publicat apoi o serie întreagă de studii în reviste precum: „Dacia”, „Studii și cercetări de istorie veche”, „Eurasia”, „Septentrionalis Antiqua” etc. În tot acest timp și-a pus elanul creator în slujba a două instituții de înaltă ținută științifică din București: Muzeul Național de Antichități și Institutul de Arheologie.

În 1945 își desăvârșește cariera academică fiind numit profesor de Arheologie la Universitatea din București.¹⁶⁹

Smulse pământului străbun ca rol al întâmplării sau ca urmare a trudei științifice, descoperirile arheologice efectuate în fostul județ Putna în perioada analizată în rândurile de față și, deopotrivă, interpretările rezultate în urma analizării acestora, au meritul de a contribui la cunoașterea corespunzătoare a trecutului mai mult sau mai puțin îndepărtat al neamului nostru. Foarte puține dintre ele au fost valorificate de Muzeul Regional Putnean; o altă mică parte fiind pierdute din diverse motive. Cea mai mare parte însă au avut șansa de a intra în patrimoniul muzeal național la Iași și București, servind ca obiect de studiu istoricilor și încântând prin aspect, vechimea și valoarea lor pe toți iubitorii de istorie care au vizitat muzeele din cele două orașe amintite.

¹⁶⁹ *Ibidem*, p. 209

CONTRIBUȚII LA ISTORICUL CĂII FERATE PANCIU - MĂRĂȘEȘTI (1900 - 1948)

Ionuț Iliescu

În condițiile unei economii aflată în continuă dezvoltare, calea ferată a marcat un moment de cotitură în ceea ce privește transportul persoanelor și mărfurilor.

Peste tot în lume –și implicit în spațiul românesc, cu începere din a doua jumătate a secolului XIX- drumul de fier a oferit condiții optime pentru intensificarea economiei de schimb, unificarea piețelor, stimularea producției, asigurând transport mai ieftin, pe scară largă, rapid, după un orar sistematic și în siguranță.¹

În condițiile în care căile ferate realizate de Stat nu puteau acoperi necesitățile economice locale, extinderea rețelei feroviare s-a făcut prin efortul societăților particulare.

Asigurând transport mixt, cu caracter local (zonal), aceste întreprinderi, din ce în ce mai numeroase au fost încurajate de către statul român, considerându-le, „... un ajutor prețios în opera de împânzire a țării cu rețele de căi ferate. “ În acest scop au fost promulgate Legile din 1898, 1900, 1905 și 1926.

Statul și-a rezervat dreptul de exploatare a căilor ferate principale și secundare, menținând liniile locale în exploatarea societăților particulare. În cazul în care aceste linii ajungeau să fie de interes general, Statul era îndreptățit să preia exploatarea de la investitorii particulari, anulându-se contractele de concesiune și de arendare încheiate între cele două părți.²

¹ **Enciclopedia României**, vol. IV Economia Națională, Circulație, Distribuție și Consum, Imprimeria Națională, București, 1943, p.49

² *Ibidem*, p. 74

În ciuda inaugurării căii ferate Roman- Mărășești- Tecuci-Barboși – Galați – București – Craiova - Vârciorova, în 1872 și liniei Buzău – Mărășești, în 1881 ³, județul Putna rămâneau destule trasee nedeservite de căi ferate, a căror necesitate se resimțea încă. Una dintre acestea a fost și Panciu – Mărășești, istoria căii ferate care avea să lege cele două orașe constituind subiectul rândurilor de față.

În calitate de senator al Partidului Național Liberal, juristul Gheorghe M. Orleanu (1859-1916) a cerut guvernului, în primăvara anului 1888, construirea unei căi ferate de 9 km lungime care să lege orașele Panciu și Mărășești. „*D. Ministru respectiv - spune Orleanu - a promis că la ocazie de noi cereri de construire, se va prevedea și una pentru Târgul Panciu.*” ⁴ „Ocazia” nu avea însă să se ivească prea curînd.

În anul 1900, Nicolae Gabrielescu a pus bazele Societății Anonime Vrancea, la Focșani, cu un capital de 500.000 lei, în vederea construirii, și exploatării căii ferate particulare Mărășești - Panciu. ⁵

La 10 octombrie, această Societate a înaintat ministrului Lucrărilor Publice un Memoriu prin care solicită concesionarea liniei mai sus menționate.

Prima parte a Memoriului scoate în evidență necesitatea acestei linii. Inginerul Gabrielescu afirma că se impunea legarea micului oraș Panciu cu liniile de cale ferată ale Statului, facilitându-se, înainte de toate, transportul vinurilor din localitate, care se făcea cu mare greutate până la acea dată. Prin această linie, întreaga Vrancea - susținea Nicolae Gabrielescu – regiune bogată și frumoasă, dar neexploată, va fi mult accesibilă oamenilor de afaceri și călătorilor.

În plus, opina Gabrielescu, această linie se putea prelungi linii de exploatare economică și forestieră, identificându-se noi surse de venituri pentru populația județului Putna, prin exploatarea pădurilor,

³ Radu Bellu, **Mică monografie a Căilor Ferate din România**, vol.IV, **Regionalele de cale ferată Galați și Constanța**, Editura Publiferom, București, 1999, p. 183

⁴ Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita: A.M.Vn.), dosar nr.22597, f.147

⁵ Radu Bellu, *op.cit.*, p. 183

păcurii, cărbunilor, materialelor și produselor caracteristice regiunii muntoase.

Odată cu deschiderea acestei linii, afirma solicitantul, se mărea implicit traficul pe liniile Statului.

A doua parte a Memoriului face referire la felul liniei: „în vederea traficului destul de însemnat ce poate să aibă această linie și pentru a ușura stația Mărășești de îngrămădirea materialelor de transport, această linie se va construi după tipul liniilor secundare cu cale largă.”

În ceea ce privește traseul – conform planului anexat Memoriului, în partea a treia – linia urma să iasă din Gara Mărășești către Focșani, descriind o curbă pentru a se îndrepta direct către Panciu. Din cauza înălțimii dealului, linia se va desfășura corespunzător, ajungându-se astfel la platoul superior pe care este amplasat orașul.

Cât despre exproprieri, terenurile urmau a fi în parte cedate de proprietari, restul urmând a fi expropriate conform legilor în vigoare.

Următoarele capitole au vizat rampele – cea maximă nedăpășind 20% – razele – cea minimă fiind, aidoma cu cele admise pentru căile secundare economice – și viteza trenurilor – 40 km/h, valoare maximă admisă pentru liniile locale.

Șinele se menționează în Memoriu – aveau să fie de tip 24, folosit de Stat la liniile secundare, iar traversele – din stejar sau fag crenzetat, conform cu tipurile utilizate pentru asemenea linii.

Balastul folosit urma să aibă, grosimea și dimensiunile conform tipului, liniei, precum și calitatea cerută de Minister.

La rândul lor, podețele de zidărie vor prezenta garanțiile de siguranță, urmând a fi construite după calcule admise și recomandate de Minister.

Gările – se susține în Memoriu – aveau să fie construite în chip economic, satisfăcând toate cerințele traficului, inclusiv de igienă.

Celelalte lucrări – împrejmuiți, telegraf, semnale, semafoare, borne kilometrice, borne pentru limitele de expropriere și indicatori de pantă urmau a fi construite conform cu Caietul de sarcini și Proiectul

care vor fi prezentate de Societatea Anonimă „Vrancea”, cerându-se Ministerului aprobarea lor.

În ceea ce privește materialul de exploatare, în Memoriu se afirmă că linia va fi înzestrată, la început, cu două locomotive Tender, două vagoane clasa I și a II-a, două vagoane clasa a III-a, două vagoane de siguranță, 15 vagoane pentru marfă, două vagonete și o drezină.

Cu timpul, în funcție de necesitățile traficului, materialul de exploatare va fi mărit, în conformitate cu reglementările Ministerului Lucrărilor Publice.

Tarifele vor avea aceleași valori cu cele practicate de Stat, „...cu un spor oarecare, ținându-se seamă și de cheltuielile ocazionate în plus pentru o asemenea linie.”

La ultimul capitol „Dispozițiuni finale” - se precizau următoarele: „Transporturile poștale, exploatarea telegraficului,” transporturile militare ale agenților Statului, precum și îndatorirea față de regulamentul de exploatare și de siguranță publică, vor forma obiectul unor condițiuni speciale în actul de concesiune și în conformitate cu cerințele uzitate de Minister în asemenea cazuri.

Construcția și exploatarea liniei se vor începe în termenul prescris de lege.⁶

La 23 octombrie 1900, Divizia I Poduri, Șosele și Căi Ferate din cadrul Ministerului Lucrărilor Publice informa Prefectura Județului Putna că N. Gabrielescu a cerut – în baza legii promulgate cu Înaltul Decret Regal nr. 1524 din 23 martie 1900 - autorizația de construire și exploatare a liniei ferate de inițiativă privată Mărășești – Panciu.

În conformitate cu această lege, Prefectura trebuia să facă în localitățile interesate o anchetă referitoare, la avantajele și inconvenientele liniei, solicitând Consilului Județean și comunelor prin care trebuia să treacă linia avizele sau autoritățile ce erau necesare lui N. Gabrielescu. În caz contrar, atât Consiliul Județean cât

⁶ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita : A. N. Vn.), fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 13/1900, f. 3 - 4

și comunele respective trebuiau să înainteze Ministerului obiecțiunile sau reclamațiile lor.⁷

La 28 octombrie 1900, Prefectura județului Putna înștiința Primăriile și Consiliile locale ale orașelor Mărășești și Panciu și comunei Crucea de Jos să deruleze ancheta și să dea cât mai repede răspunsul așteptat.⁸

În prima săptămână a lunii noiembrie 1900, cele trei consilii comunale mai sus menționate trimit Consiliului Județean avizele referitoare la acordarea autorizațiilor necesare Societății Anonime „Vrancea” pentru construirea liniei Panciu – Mărășești, aceasta adăugându-se cel al forului județean amintit.⁹

La 8 noiembrie 1900, Prefectura trimite Ministerului Lucrărilor Publice cele patru avize, „...*Rugându-vă , Domnule Ministru, că întrucât o asemenea linie nu prezintă nici un inconvenient și este folositoare localităților prin care trece, să binevoiți a interveni pentru acordarea concesiunii.*”¹⁰

Lucrările demarează în primăvara anului 1901¹¹, construcția fiind încredințată Societății forestiere „Tișița” și altor Societăți private de construcții. Linia – cu o lungime de 18 km, a avut inițial șină și ramificații de tip 24 și 30.

Plecând din stația Mărășești (72m), linia urcă pe Valea Șușiței de la est către vest până la Panciu (257m), traversând podgoria celebră, care și-a luat numele de la cel al „*orașului dintre vii*”¹².

În 1902, N. Gabrielescu publica un studiu referitor la construirea și exploatarea liniei, care se constituie într-un izvor de informații deosebit de prețioase referitor la particularitățile tehnice, rentabilitatea și importanța acestui drum de fier pentru regiunea pe care o străbate. În dorința de a-l face accesibil inginerilor și

⁷ . *Ibidem*, f. 1

⁸ *Ibidem*, dosar nr. 113 / 1900, f. 2 - 2 verso

⁹ *Ibidem*, f. 1, dosar nr. 13 / 1900, 5 - 8

¹⁰ *Ibidem*, f. 7 - 7 verso

¹¹ Radu Bellu, *op. cit.*, p. 185; a se vedea și A. N. Vn, fond Serviciul Tehnic al Județului Putna, dosar nr. 9 / 1901, f. 1

¹² Radu Bellu, *op. cit.*, p. 191 - 192

întreprinzătorilor străini, autorul și-a publicat studiul în limba franceză.¹³

Un prim capitol este consacrat necesității acestei căi ferate. Afirmând că drumurile de fier ale statului român nu puteau deservi întrg teritoriul țării, N. Gabrielescu arată că un număr foarte mare de localități și zone forestiere, miniere, agricole (inclusiv cele viticole) sunt la mare distanță de rețeaua căilor ferate.

În aceste condiții, locuitorii erau nevoiți să străbată drumuri întinse cu caii și căruțele, pentru a ajunge la stațiile de cale ferată cele mai apropiate. Pentru a-și putea vinde produsele, ei erau siliți să facă transporturi lente, costisitoare, grele și primejdioase chiar cu carele trase de boi. „Adesea - spune autorul studiului - *chiar aceste mijloace de transport lipsesc cu desăvârșire, ceea ce face ca regiuni importante să rămână abandonate într-o stare primitivă.*”

Din motive financiare, afirmă N. Gabrielescu – Statul nu mai putea extinde propria rețea de căi ferate. Din acest motiv, guvernul aflat pe atunci la conducerea țării a decretat o lege care dădea posibilitatea inițiativei private să construiască și să pună în exploatare căi ferate secundare. Această lege acorda investitorilor (inclusiv celor străini) o serie întreagă de facilități și garanții.

Dintre numeroasele zone ale țării care nu beneficiază de drum de fier făcea parte și bazinul râurilor Putna și Șușița, un triunghi cu latura de peste 70 km.

N. Gabrielescu a cerut concesiunea pentru construirea și exploatarea liniei de cale ferată secundară Mărășești – Panciu luând în calcul densitatea populației, bogăția regiunii și facilitățile de realizare a liniei de cale ferată. Concesiunea a fost acordată prin Decretul Regal nr. 4158 din 30 noiembrie 1900.

¹³ N. Gabrielescu, **Chemins de fer d'initiative privée. Etude sur la construction et l'exploitation de la ligne de chemin de fer Mărășești – Panciu, departament de Putna. Ligne secondaire a voie normale de 18 K longueur.** Concession de N. Gabrielescu, Architecte Bucarest, Imprimerie de la Cour Royale, 1902

Conform planurilor concesionarului, traseul Mărășești – Panciu mai ușor de realizat și mai profitabil – trebuia prelungit și ramificat pe valea întinsei regiuni aflat în discuție.

În condițiile în care drumul de fier lung de 18 km urma să fie construit cu cale normală cu ecartament de 1,435 m... Mărfurile și vagoanele puteau trece fără transbordare pe liniile Statului și viceversa, facilitându-se traficul și dispărând cheltuielile de transbordare.

Particularitatea traseului constă în cotiturile (ocolișurile, sepuirile) care se datorează pantei foarte puternice a terenului, prezentă pe toată lungimea acestuia.

Când linia va fi terminată – afirma concesionarul – orașul Panciu, cel mai important centru viticol din zonă – va deveni punctul de colectare a produselor din regiune. Aflate dincolo de Panciu, ele nu erau comercializate datorită faptului că se aflau la mare depărtare de cea mai apropiată stație de cale ferată Mărășești.

Linia Mărășești – Panciu se număra printre cele care statul român dorea să le realizeze, dar situația financiară a acestuia a împiedicat îndeplinirea obiectivului, cu toate că se știa că investiția era profitabilă.

N. Gabrielescu opina că această linie nu va fi costisitoare și în plus, va aduce importante venituri. Existența ei va asigura dezvoltarea orașului Panciu într-o atâta de mare măsură, încât acesta va fi al doilea în județ ca importanță, după Focșani.

În cazul acestei linii, deosebit de îmbucurător, era faptul că Societatea Anonimă „Vrancea” nu va trebui să aștepte dezvoltarea regiunii pentru a înregistra profituri. Acestea vor apărea imediat după terminarea lucrărilor, fiind garantate de traseul deja existent.

Acesta era garantat de producțiile de vinuri, cereale, de cantitățile de piatră necesare pentru construcții, de lemnul pentru încălzit și pentru construcții și al celorlalte mărfuri. Ele trebuiau să acopere nevoile însemnatei populații din zonă, care avea stringentă necesitate de un asemenea mijloc de transport.

În cursul anului, în dese rânduri, puteau fi văzute foarte multe căruțe care încurcau circulația în zona Gării Mărășești, încărcate fiind

cu produse din Panciu. În aceste condiții, noii linii ferate îi revenea sarcina să preia traficul acestor mărfuri, care se va face avantajos și pentru concesionar, dar și pentru producători și expeditori „... care actualmente plătesc sume enorme pentru transport cu carele de la Panciu la Mărășești.”

Un prim articol care va face obiectul acestui trafic va fi fără îndoială vinul, afirmă N. Gabrielescu. În condițiile în care podgoria Panciu ocupa o suprafață de 3627 ha, producția estimată se ridica la 36270 butoaie de vin a 100 decalitri fiecare. Concesionarul considera că și jumătate din această cantitate erau mai mult decât suficientă pentru traficul liniei secundare Mărășești – Panciu , în vederea obținerii de profit.

Transportul vinului cu căruțele – afirma N. Gabrielescu – se făcea destul de greu și era și scump între 6 și 20 de franci pe butoi, respectiv între 50 și 80 de franci vagonul. În schimb, prețurile pentru transportul pe calea ferată nu vor depăși 3 franci pe butoi, respectiv 20 de franci vagonul.

De asemenea, numărul de călători va fi mare „...și va da un beneficiu serios” – consideră concesionarul, adăugând: „Zilnic se observă o intensă circulație a călătorilor, atât din localitate cât și din țară, comerțul cu vinuri atrăgând multă lume către Panciu și numeroasa populație din împrejurimi având relații permanente cu capitala județului.”

Chiar dacă nu era atât de importantă, producția agricolă va asigura o cotă - parte din beneficiul ce se va obține, consideră N. Gabrielescu.

Linia Mărășești –Panciu, se menționează în studiu, va trece pe lângă balastiera care urma să fie deschisă pe malul Șușiței, asigurând astfel cantitățile de pietriș pentru o bună parte din Moldova se înlocuiau astfel celelalte două balastiere existente, de la Putna – Seacă și Cosmești, ce presupuneau mari inconveniente în timpul exploatării.

Băile de la Vizantea, situate la 20 km de Panciu atrag – în ciuda transportului destul de anevoios – mulți turiști, care vor putea utiliza trenul până la Panciu.

La rândul său , transportul lemnului de foc se va intensifica din momentul dării în exploatare a liniei, aducând, implicit, frumoase încasări.

Până la acea dată, transportul acestei mărfi era inferior cu cel , de pildă, al vinului și al altor produse de necesitate locală stringentă. Or, orașe precum Focșani, Tecuci, Galați și Brăila se aprovizionau cu lemne de foc din Valea Trotușului, aflată la o depărtare mai mare decât zona deservită de calea ferată Mărășești – Panciu.

După deschiderea acestei linii, era mai mult ca sigur că exploatarea pădurilor se va intensifica. Distanța până la beneficiar fiind mai scurtă , era de așteptat ca masa lemnoasă din zonă să fie vândută mai repede, în cantitate mai mare și la un preț mai accesibil , atât pe piața internă, cât și cea internațională (pentru cherestea).

În condițiile în care linia Mărășești – Panciu va fi prelungită până la Soveja, se vor putea exploata nu doar pădurile de brad din zonă, ci și zăcămintele de petrol, de foarte bună calitate, de la Vizantea și Câmpuri.

În afară de Valea Șușiței, în Vrancea mai exista o altă zonă deosebit de importantă, care avea nevoie de o ramificație a acestei linii, ce trebuia dirijată pe lângă Vidra. În fapt, este vorba despre perimetrul cuprins între Șușița și Putna, cuprinzând localitățile de podgorie. Țifești, Clipicești și Vitănești, unde se află 1.600 ha de vii și întinse păduri de fag și stejar (lemn de foc și de construcție).

Ramificația aceasta a liniei Mărășești – Panciu va trebui să aibă traseul cel mai scurt și mai eficient cu putință, în vederea transportului lemnului de brad din Vrancea, care ocupă o suprafață de aproximativ 15.000 ha, neexploatat din cauza distanței mari față de cea mai apropiată stație de cale ferată. În plus, după terminarea construirii acestei ramificații, numeroasa populație vrânceană o va utiliza pentru a se deplasa cu ușurință în județ.

Unul din marile avantaje ale noii linii este acela că pleacă din și sosește la Gara Mărășești – punct foarte important de întâlnire a principalelor căi ferate existente. Din această stație mărfurile puteau fi trimise în întreaga țară și exportate prin cel mai apropiat port – Galați.

Cât, despre profitul scontat, comparația făcută de concesionar cu drumul de fier Focșani – Odobești – traseu mai scurt într-o zonă cu populație mai scăzută și cu un volum de transport mai mic – este grăitoare de la sine.

Prin calcule riguroase, concesionarul demonstrează că în decursul unui an, încasările Societății pe care o conduce se vor cifra **în cel mai rău caz** la 216.712 franci cât s-a încasat din exploatarea căii ferate Focșani – Odobești la 1900. În condițiile în care cheltuielile de exploatare nu depășeau 50.000 franci, rezulta un beneficiu net de 166.712 franci.

Traseele comerciale și industriale ale Vrancei însoțesc, precum cursurile de apă ale regiunii panta care coboară de la vest la est, ajungând la Panciu și de aici, la Mărășești.

În aceste împrejurări, N. Gabrielescu afirma că toate mărfurile ajunse la Panciu vor fi transportate la Mărășești pe noul drum de fier rapid, ușor și în mult mai bune condiții financiare.

În ceea ce privește traficul de călători, noua linie va deservi circa 25.000 locuitori anual, conform statisticilor Ministerului Domeniilor. Neținând cont de acestea, comisionarul, declara că va conta doar pe 20.000 călători pe an.

O altă sursă de venit o prezenta, transportul lemnului, ținând cont că în regiune existau, la acea dată, circa 30.000 ha de pădure seculară de brad și stejar – de prelucrat pentru export – și de fag – lemne de foc pentru piața internă.

O mică parte din acest areal forestier era exploatată, deoarece transportul lemnului cu carele de boi era scump și anevoios, căruțașii optând pentru transportul butoailor cu vin. După terminarea lucrărilor la calea ferată Mărășești – Panciu, opina concesionarul, se vor transporta cel puțin 800 de vagoane lemn de foc (x 10 tone vagonul = 8.000 tone) și 200 vagoane de lemn pentru construcție (x 10 tone vagonul = 2.000 tone), deci în total 10000 tone. Toate acestea însemnau că într-un an se vor înregistra minimum 180.000 tone/km (10.000 tone x 18 km).

Cât despre produsele viticole, în condițiile în care podgoria Panciului (cuprizând asezările Crucea de Jos, Crucea de Sus, Străoane

de Jos, Străoanele de Jos, Fitionești, Mănăstioara, Movilița și Diocheți), având o suprafață de 3.700 ha, asigură o producție medie de 370.000 hectolitri de vin, ceea ce reprezintă circa 40.000 tone (butoaie pline).

Concesionarul mărturisește că nu se încumetă să se bazeze decât pe jumătate din aceste valori. În aceste condiții, vinul va asigura un trafic de 360000 tone/km (20000 tone x 18km) , iar butoaiile goale ajunse la Panciu – 20.000 la număr în greutate de 4.000 tone, vor asigura un trafic de 72.000 tone/km (4.000 tone x 18km)

Referitor la produsele agricole, cele 15.000 ha cultivate cu grâu, porumb și sfeclă asigurau o producție medie de 2.000 tone de produse transportabile în 200 vagoane. Estimând distanța medie de transport la 10 km, traficul va fi așadar de 20.000 tone/ km (2.000 tone x 10km).

În condițiile în care linia Mărășești – Panciu are traseul de-a lungul Șușiței, Societatea Anonimă „ Vrancea” va putea garanta anual transportul a minimum 2.000 vagoane de nisip și piatră pentru pavaje și balast, pentru drumuri (20.000 tone). Distanța de transport fiind aceeași, va rezulta un trafic de 200.000 tone/km (20.000 tone x 10km).

Și produsele miniere, afirmă N. Gabrielescu, vor fi exploatate mult mai intens după darea în exploatare a căii ferate Mărășești – Panciu (carierele de piatră de construcție, piatră pentru pavaj, petrol etc.). Va rezulta de aici un transport sigur de 400 vagoane pe an (4.000 tone), însemnând 72.000 tone/tone (4.000 tone x 18km).

Produsele diverse – lemne prelucrate, stejar curățat de scoarță , cărbune de lemn, nuci, struguri, rachiu, etc. (aduse din zona montană), făină, fier, produse coloniale (de la Mărășești la Panciu) vor asigura anual un transport de 1.200 vagoane (12.000 tone), ceea ce înseamnă – concludă N. Gabrielescu 216.000 tone/km (12.000 tone x 18km).

În actul de concesiune – menționează N. Gabrielescu – Societatea Anonimă „ Vrancea” trebuia să practice atât pentru transportul de călători, cât și pentru cel a mărfurilor – prețurile căilor ferate ale Statului.

În continuare, concesionarul face o estimare a venitului brut, înmulțind cantitatea mărfurilor și numărul călătorilor cu prețul de transport.

Aceștia din urmă asigurau un venit de cel puțin 39.600 franci (calculat doar la prețul biletului de clasa a III – a)

Produsele forestiere urmau să aducă încasări de 14.400 franci. (180.000 tone/ km x 8 centime sau 1.000 vagoane x 15 franci pe vagon).

Produsele viticole urmau să producă un venit de circa 54.000-64.000 (360.000 tone/km x 0,15 franci sau 20.000 butoaie x 3,20). La rândul lor, transportul butoaielor goale adăugau încă 14.400 franci la încasări (72.000 tone/km x 0,20 franci) la încasări (72.000 tone /km x 0,20 franci sau 20.000 butoaie x 0,70 franci).

Cât despre produsele agricole, acestea măreau venitul brut al Societății „Vrancea” cu 1000 lei (20.000 tone /km x 0,05 franci sau 200 vagoane x 5 franci).

Pietrișul și piatra brută aveau să aducă, se spera, 8.000 franci (200.000 tone/km x 0,04 franci) (2000 vagoane x 4 franci).

La rândul lor, produsele miniere aveau să contribuie la venitul brut cu 3.600 franci (72.000 tone/km x 0,05 franci sau 400 vagoane x 9 franci).

În fine, la toate acestea se adăugau produsele diverse, din transportul cărora aveau să rezulte 31200 lei (216.000 tone/km x 0,15 franci sau 1.200 vagoane x 26 franci).

Venitul total brut prognozat pentru calea ferată Mărășești-Panciu atinge suma de 177.800 lei annual.

Pentru aflarea venitului net însă , era absolută nevoie de extinderea cheltuielilor de exploatare.

Acestea includeau cheltuielile cu personalul, cu materialele și cheltuielile de reparații, întreținere, imprimările și cele accidentale (neprevăzute).

Personalul administrativ - se afirmă în studiu - , ca și cel de mișcare și de întreținere avea să fie puțin numeros.

Traficul pe linie avea să fie făcut, conform planurilor cu trenuri la dus și tot atâtea la întors, toate mixte (două vagoane de călători și cinci vagoane de marfă).

Cât despre tonajul pe care trenurile îl vor remorca în decursul unui an, acesta era situat la 2.628.000 tone/ km (365 zile x 8 trenuri x

50 tone x 18km). Prin reducere la absurd, susținea concesionarul, chiar dacă tonajul obținut ar fi doar de 1.120.000, această valoare ar fi mai mult decât suficientă pentru eficiența liniei.

Cheltuielile de exploatare, în decursul unui an, erau estimate astfel :

a) Administrație și cheltuieli generale

- inginer ,director	- 6.000 franci
- casier contabil	- 3.600 franci
- funcționar (de birou)	- 1.200 franci
- om de serviciu	- 500 franci
- imprimate și cheltuieli <u>de birou</u>	- <u>500 franci</u>
Total	11.800 franci

b) Exploatarea propiu – zisă

- doi șefi de gară	- 4.000 franci
- doi magazioneri	- 2.000 franci
- conductor	- 1.200 franci
- iluminatul și încălzirea <u>gărilor</u>	- <u>600 franci</u>
Total	7.800 franci

c) Mișcarea și întreținerea materialului rulant

- mecanic	- 2.500 franci
- doi fochiști	- 1.500 franci
- doi frânari	- 1.200 franci
- combustibil - 0,003 pe / tonă-km, franci	
pentru un tonaj de 1.500.000=	- 4.500 franci
- reparații	- <u>3.000 franci</u>
Total	12.700 franci

d) Întreținerea și supravegherea căii ferate

- șef de echipă	- 960 franci
- patru oameni de echipă	- 2.500 franci
- patru contanieri	- 2.000 franci
- material pentru <u>reînnoirea căii</u>	- <u>2.000 franci</u>
-	
Total	7.460 franci

e) Diverse, <u>neprevăzute</u>	-10.240 franci
Total general	50.000 franci

Așadar, cheltuielile ating 2.800 franci/km, valoare mai bună decât media costurilor care se iau în calcul pe kilometrul de cale ferată secundară.

Cheltuieli de construcție a liniei se prezentau astfel :

Lucrări executate deja și lucrări aflate în curs de execuție

a) Studiile presupuneau lucrările de nivelare, egalizare, releveele planurilor, determinările de traseu, calculele de stabilizare a căii, desenele, planurile etc. Costul acestora atingea suma de 1000 franci/km, ceea ce însemna un total de 18.500 lei (traseul având o lungime totală de 18,5 km).

b) Exproprierile s-au impus de la sine, calea ferată traversând terenuri aflate în proprietatea particulară. Trebuiau expropriate astfel – pentru traseul căii ferate și zona de siguranță a acesteia, precum și pentru cele șase gări și trei cantoane – terenuri arabile și cu plantații de viță de vie în valoare de 47.431 franci. Urmau cheltuielile cu tribunalul și avocații aproximativ 7.570 franci.

c) Lucrările la terasamente, în valoare de 54.000 franci presupuneau stabilizarea liniei cu o pantă medie de 1 ‰. Acest lucru era necesar deoarece s-a considerat că trenurile de la Panciu la Mărășești aveau să fie mai bine încărcate decât în sens invers. Aceste modificări ale terenului aveau menirea, în ultimă instanță, de a se îmbunătăți și ușura exploatarea liniei.

d) Lucrările de artă, însumând 18.000 franci, includeau podețe de zid care facilitau curgerea apelor în localitățile traversate, în număr de 18, prețul unui podeț fiind de 1.000 franci.

e) Locuința pentru șeful de echipă din Mărășești haltă avea să coste 3000 franci.

f) Magazia pentru materiale era estimată la 1.000 franci.

g) Conducerea lucrărilor pentru un an de zile era estimată la 12000 franci.

Așadar, cheltuielile de construcție a liniei se cifrau la 161.500 franci.

Lucrările pentru calea ferată erau următoarele:

două gabarite x 300 franci = 600 franci

17 borne kilometrice x 5 franci = 85 franci

178 borne hectometrice x 2 franci = 356 franci

43 indicatoare pentru rampe și pante x 10 franci = 430 franci

400 borne x 1 franc = 400 franci

cinci semnalizatoare x 200 franci = 1.000 franci

26 treceri la nivel x 100 franci = 2.600 franci

instalarea (montarea) și balastajul = 27.650 lei

telegraf – 4.379 franci

Toate aceste lucrări însumau 38.500 franci.

Lucrările pentru calea ferată și construcții, în valoare de 23.700 franci presupuneau:

21.600 traverse din stejar x 1 franc = 21.600 franci

42 mc traverse speciale x 50 franci = 2.100 franci

Construcțiile necesare, în valoare de 15.800 franci erau următoarele:

halta Mărășești – 5.000 franci

halta canton – 500 franci

canton – 300 franci

Stația Crucea de Jos – 1.000 franci

Halta Răzoare – canton – 1.000 franci

Canton – 500 franci

Halta Diochești. Canton – 1.000 franci

Canton – 500 franci

Stația Panciu – 6.000 franci

Racordarea cu stația CFR Mărășești – 4.000 franci

Materialul de cale, la rândul său, presupunea următoarele cheltuieli:

891 tone x 149 franci la tonă – 124.740 franci

30 t eclipse x 160 franci – 4.800 franci

24.700 buloane x 0,15 franci – 3.709 franci

16 t cramioane – 4.960 franci

10 macazuri x 600 franci = 6.000 franci

10 încrucișătoare x 200 franci = 2.000 franci

placă turnată = 2.000 franci

basculă = 3.000 franci

Toate acestea însumau 151.159 franci.

Materialul rulant necesar era următorul:

două locomotive x 22.000 franci – 44.000 franci

două vagoane de clasa I și clasa a II-a x 7.000 franci – 14.000 franci

două vagoane de clasa a III-a x 6.000 franci = 12 franci

un vagon de bagaje x 3.000 franci = 3.000 franci

opt vagoane platformă x 2.700 franci – 21.600 franci

două vagoane de marfă, acoperite x 3.500 franci – 7.000 franci

două vagonete x 200 franci – 400 franci

o drezină – 500 franci

diverse – 2845 franci

Așadar investițiile la acest capitol se ridicau la 105.345 franci, suma totală a cheltuielilor atingând 500.000 franci.

În condițiile în care venitul brut era de 177.800 franci, iar cheltuielile de exploatare de 500.000 franci, rezulta un venit net de 127.800 franci.

Din acesta trebuia să se scadă:

amortismntul de 2% din capitalul total de 500.000 franci = 10000 franci

fondul de rezervă 5% din venitul net de 127.800 franci – 6.390 franci

consiliul de administrație – 5% din venitul net de 128.000 franci – 6.390 franci.

Deducerile totalizau 22.780 franci, rămânând ca dividend pentru acționari 105.920 franci.

Deoarece capitolul de construcție era de 500.000 franci, iar venitul net de 105780 lei, beneficiul înregistrat era de 21%.¹⁴

¹⁴ N.Gabrielescu, *op.cit.*, p. 1 - 27 passim

În anul 1904, „Vrancea. Societate Română pentru construirea și exploatarea căii ferate din inițiativă privată Mărășești - Panciu. Societate Anonimă”, cu sediul în Focșani, la Banca „Putna”¹⁵, avea un deosebit motiv de satisfacție: lucrările la acest drum de fier „*ce a deschis noi orizonturi economice podgoriei Panciu s-au finalizat*”¹⁶.

Cercetările pe până acum înaintază, cu titlu de ipoteză, data de 1 martie 1904 pentru inaugurarea uneia dintre primele căi ferate particulare din țară: Mărășești -Panciu. Se stabilea astfel legătura dintre podgoria Panciului cu sistemul feroviar național¹⁷. În cursul aceluiași an s-au expropriat terenurile de interes pentru acest drum de fier – fie pentru delimitarea zonei de siguranță, fie pentru construirea haltei Crucea de Jos și a Stației Panciu.¹⁸

În perioada analizată, lucrări de refacție¹⁹ s-au făcut doar până în 1910, când s-au introdus tipurile de șină 24 și 30²⁰.

Nestudiind, fără îndoială, sursele de documentare prezente, unii cercetători neobosiți ai istoriei vrâncene au afirmat că lucrările la calea ferată Mărășești - Panciu s-au finalizat în 1911.²¹ Considerăm în stadiul actual al documentării, că poate fi vorba, cel mult, de unele refaceri ale liniei, deși informațiile deținute nu ne permit să susținem nici măcar acest lucru. Până la izbucnirea Primului Război Mondial, calea ferată Mărășești - Panciu (care valora pe atunci 1.069.478 lei) a adus Societății „Vrancea” frumoase încasări, la finele anului 1916

¹⁵ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 44 / 1904, f. 8

¹⁶ Adolf Căpățână, **Istoricul orașului Panciu și a schiturilor „Brazi” și „Sf.Ion” prăbușite de cutremurul din 10 Noemvrie 1940 de ...**, doctor în drept și farmacist, primarul orașului Panciu, Tiparul Cartea Românească, București 1941, p.20

¹⁷ Radu Bellu, *op.cit.*, p. 181, 185, 191

¹⁸ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 165/1904, f. 1 - 14 verso, passim

¹⁹ **refacție** – înlocuirea elementelor componente ale unei căi ferate ca urmare a uzurii sau scăderii siguranței de funcționare

²⁰ Radu Bellu, *op.cit.*, p. 192, 197

²¹ Ion Pușcă, Anton Paragină, Vasile Popa, Gh.Constantinescu, **Panciu. File de cronică**, Editura Sport -Turism, 1982, p. 93; Ion M.Pușcă, **Valea Șușiței**, Editura Sport - Turism, București, 1987

aceasta având un capital social de 1.257.000 lei, mai mult decât dublu față de cel inițial (500.000 lei).

În anii războiului, linia avea să fie folosită – nu pentru mult timp – de către ambele forțe beligerante.²² Teribilele înțeleștări de la Mărășești nu au putut cruța nici linia²³, nici clădirile de călători din stațiile Panciu și Mărășești²⁴. Momentul culminant al bătăliei de la Mărășești a fost atins la 6 august 1917, când trupele noastre, trecând la contraatac resping inamicul în jurul orei 17,00, unitățile Diviziei 13 Infanterie atingând calea ferată Mărășești-Panciu.²⁵

În urma acestor tragice evenimente, circulația nu s-a putut relua decât la 1 decembrie 1923, când s-a finalizat operațiunea de refacere a liniei.²⁶

Se pare că în 1924 în Stația Panciu s-au introdus instalații de siguranță circulației, care au fost utilizate timp de peste trei decenii.²⁷

Este posibil ca, după 1923, exploatarea liniei să nu mai fi fost atât de profitabilă pentru Societatea inginerului N. Gabrielescu, fapt contrar expectațiilor concesionarului din anii construirii liniei. Altfel nu se explică de ce, în 1926, *„Marin Ștefan preia de la inginerul N.Gabrielescu linia Mărășești - Panciu și, cu mari sacrificii bănești, ce i-au compromis averea, a refăcut această cale ferată, aducând podgoriei un real serviciu economic.”*²⁸ Investițiile marelui proprietar pâncean au fost făcute cu începere din 1923, după primirea autorizației din partea Ministerului Comunicațiilor²⁹ În noiembrie 1925, lucrările au stagnat, probabil, Direcțiunea Tehnică a Căilor Ferate Particulare din cadrul Ministerului Comunicațiilor fiind nevoită să ceară Prefecturii Județului Putna începerea construirii „liniei ferate

²² Radu Bellu, *op.cit.*, p.186

²³ Grigore Burdea, **În vâltoarea vieții. Memorii**, Editura Ararat, București, f.a., p. 26

²⁴ Radu Bellu, *op.cit.*, p. 186

²⁵ Ion M.Pușcă, *op.cit.*, p. 122

²⁶ Radu Bellu, *op.cit.*, p. 186

²⁷ Radu Bellu, *op.cit.*, p. 197

²⁸ Adolf Căpățână, *op.cit.*, p. 26

²⁹ A.N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 84/1923, f. 74

normale... industriale ramificată din linia Panciu-Mărășești „de la kilometrul 8-100”. La acea dată nu se întocmise încă actul de concesiune în favoarea lui Ștefan Marin, dar apăruse Jurnalul Consiliului de Miniștri referitor la autorizația pentru construirea liniei. Prefectura Județului Putna a transmis cele convenite – cu titlu de ordin – atât primarilor orașelor Panciu și Mărășești, cât și administratorului plasei Zăbrăuți,³⁰ Din 1926, așa cum era și firesc, Ștefan Marin a mutat sediul Societății Anonime „Vrancea” de la Focșani la Panciu.³¹

La 1 iunie 1936, statul român a preluat calea ferată Mărășești-Panciu, prin răscumpărare, linia trecând „...în deplina proprietate și exploatare a Regiei Autonome C.F.R.”. Perioada care a urmat a însemnat modernizarea suprastructurii căii ferate, „...a lucrărilor de artă, a materialului rulant și a instalațiilor de siguranța circulației.”³²

După devastatorul cutremur din noiembrie 1940, linia a fost închisă, necirculându-se două săptămâni.³³

La 11 septembrie 1946, guvernele român și rus au încheiat un Acord referitor, între altele, la renormalizarea tuturor liniilor largi din rețeaua CFR. Drept urmare, Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor a dat ordin ca lucrările acestea să se efectueze într-o săptămână. Referitor la mâna de lucru, organizată rapid și „necondiționat”, Ministerul specifica totuși că muncitorii – care primeau sculele de la Administrația CFR - aveau să beneficieze de 6.000 lei zilnic și o primă de 7.000 lei la terminarea lucrărilor. Pentru calea ferată Mărășești - Panciu fuseseră mobilizați 60 de lucrători din Satu Nou și 80 din Mărășești.³⁴

Pe această linie, locomotivele cu abur au fost folosite din primul an de funcționare și până în 1965. Ele erau de două tipuri La-Tender Borsig (folosite între 1904 și 1936) și 140.200 (utilizate între 1936-1956), tractând atât vagoane de marfă, cât și de călători.³⁵

³⁰ *Ibidem*, dosar nr. 87/1925, f. 14

³¹ A.N.Vn., fond Pretura Plasei Panciu, dosar nr. 6 / 1926, f. 110

³² Radu Bellu, *op.cit.*, p. 188

³³ *Ibidem*, p. 191

³⁴ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 30 / 1946, f. 12

³⁵ Radu Bellu, *op.cit.*, p. 196

Locomotivele cu abur Tender-Borsig (L.A. cu tender³⁶, seria 54) au fost fabricate la Berlin către finele secolului XIX. Folosite pentru remorcarea trenurilor de călători, ele aveau ardere mixtă (lemn-cărbune). Cele fabricate în 1884 au intrat în 1918 în parcul de locomotive CFR, ca despăgubire de război datorată statului român de către Austro-Ungaria.³⁷

Locomotivele cu abur Tender seria 140200-300 (L.A. cu tender tip 1D-h2) au fost fabricate între 1920-1922 la „Florisdorf” – Viena, „Schneider-Creusot” – Franța și „Skoda Plzen” – Cehoslovacia.

În vederea modernizării parcului de locomotive, Direcțiunea Generală a Căilor Ferate Române a achiziționat 131 locomotive de acest tip. Erau utilizate pentru remorcare mixtă, prețul unei asemenea locomotive fiind de 778.270 de franci francezi. O astfel de locomotivă avea putere de remorcare mare și un consum redus de cărbune sau păcură. Locomotiva aflată în discuție avea lungimea de 17 , 446 m, greutatea de 68 tone și viteza maximă de 50 km/h.³⁸

Concomitent cu darea în exploatare a căii ferate Mărășești-Panciu, tot în 1904 s-a inaugurat și Remiza de locomotive Mărășești, proprietate a aceleiași Societăți Anonime „Vrancea”. Această Remiză și-a desfășurat activitatea până în 1936, când linia a intrat în proprietatea Administrației CFR ³⁹ (Conform legislației vremii, Statul român își rezerva dreptul de răscumpărare a liniilor ferate de interes, particular, la depășirea termenului de 30 de ani de la înființarea acestora.⁴⁰

De aici plecau locomotivele care remorcau trenurile liniei Panciu-Mărășești ⁴¹, precum și două vagoane clasele I și II, două

³⁶ **tender**=vagon de fier și de tablă de fier, așezat în spatele locomotivei unui tren, conținând rezerva de apă și cărbuni fără de care nu se putea produce aburul necesar obținerii presiunii

³⁷ Radu Bellu, **România. Locomotive cu abur (1854 - 2003)**, Editura Filaret 2003, p. 148

³⁸ *Ibidem*, p. 384 - 386

³⁹ *Ibidem*, p. 195

⁴⁰ *Ibidem*, p. 186

⁴¹ Radu Bellu, **Mică monografie...**, p. 74

vagoane clasa a III-a, două vagoane pentru bagaje, 15 vagoane platformă, cinci vagoane acoperite, două vagoane și o drezină. După 1936, această remiză a fuzionat cu Depoul de locomotive Mărășești, desfășurându-și activitatea pe locul de astăzi al Remizei de locomotive Mărășești și al Atelierului de zonă Mărășești.⁴² În 1922, Poliția orașului Panciu atrăgea atenția Prefecturii Județului Putna că pe câmpul aflat la marginea orașului Panciu, pe linia Societății Anonime „Vrancea” încă din timpul Primului Război Mondial erau lăsate 12 vagoane în bună stare, proprietatea Statului. În condițiile în care locuitorii din zonă doreau să le distrugă, pentru a fura materialele, Prefectura era nevoită să ceară Direcțiunii C.F.R. ridicarea acestora⁴³.

Nurnărul maxim al stațiilor și haltelor acestei linii a fost de opt, după cum urmează:

Mărășești – înființată la 13.09.1872, în fază inițială cu trei linii;
M.S.A. „Vrancea” – înființată la 01.03.1904, desființată după 1936

Halta Viile Putnei – aceleași date de înființare și desființare ca mai sus

N.Gabrielescu – aceeași perioadă de funcționare;

Crucea de Jos – înființată la 01.03.1904

Răzoare – Dumbrava – aceeași dată de înființare

Halta Diocheți – inaugurată tot la 01.03.1904

Panciu – înființată la aceeași dată, două linii în 1904⁴⁴

În primii ani de exploatare a liniei, toate stațiile și haltele beneficiau de clădiri de călători, birouri de mișcare, telefoane și telegraf Morse⁴⁵. Pentru fiecare dintre acestea se aplicau norme de

⁴² *Ibidem*, p. 195, **drezină** = vagonet cu 4 roți, întrebuințat la căile ferate pentru transportul materialelor ușoare, fiind pus în mișcare cu ajutorul pârgghiilor sau pedalelor; **remiză** = construcție prevăzută atât cu instalații de spălare și ventilație, cât și cu un mic atelier, folosit pentru adăpostirea locomotivelor, vagoanelor, uneltelor etc.

⁴³ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 73 / 1922, f. 49

⁴⁴ Radu Bellu, *op.cit.*, p. 192

⁴⁵ *Ibidem*, p. 197

remorcare și frânare separate, în funcție de particularitățile tehnice, cum ar fi de exemplu, distanța între stații – între 1 și 5, 8 km.

Acestea prezentau valori diferite pe următoarele „segmente” de traseu: Mărășești „Vrancea”, (stații) „Vrancea” – Viile Putnei; Viile Putnei-Crucea de Jos, Crucea de Jos - Dumbrava; Dumbrava - Diocheți (halte), Diocheți - Panciu (stație).⁴⁶

În urma cutremurului din noiembrie 1940, clădirea pentru călători a stației C.F.R. Panciu s-a dărâmat.⁴⁷ Declarate obiective strategice, la 27 februarie 1940 se autorizase executarea fie în regie, fie în antrepriză a extinderii mai multor stații de cale ferată, Drept urmare, clădirea necesară călătorilor pendinte de Stația CFR Panciu s-a integrat, vrând-nevrând, în acest program laolaltă cu celelalte stații ale traseului aflat în discuție.⁴⁸ În 1943, clădirea de călători a Stației Panciu era încă în construcție⁴⁹, lucrările finalizându-se în august 1945 (după foto fiind de 230 mp). Clădirea de călători a haltei Diocheți a fost terminată în 1947, (având suprafața de 82,8 mp) iar cea a haltei Crucea de Jos, 10 ani mai târziu (cu o suprafață de 98,35 mp).⁵⁰

Construirea haltei Diocheți a început în 1939⁵¹, concurând cu halta Dumbrava, o serie de informații referitoare la această problemă aflându-se în depozitele Arhivelor vrâncene.

În februarie 1939, Direcțiunea Mișcare 4 Galați atrăgea atenția Prefecturii județului Putna că, în vederea studierii la fața locului a necesității deschiderii haltei Diocheți de pe linia Mărășești-Panciu, trebuia convocată o comisie mixtă la Diocheți. Aceasta urma să fie formată din delegații Inspectoratului M.T.L. Galați, Prefecturii Județului Putna, Camerei de Comerț și Industrie din Focșani,

⁴⁶ *Ibidem*, p. 188

⁴⁷ *Ibidem*, p. 191

⁴⁸ Constantin Botez, Dem.Urmă, Ion Saizu, **Epopeea feroviară românească**, Editura Sport – Turism, București, 1977, p. 283, 293

⁴⁹ **Monografia Județului Putna**, Focșani, 1943, p. 59

⁵⁰ Radu Bellu, **Mică monografie...**, p. 357

⁵¹ Virgil Dumitru Paragină, **Valea Zăbrăuțului. Monografie. Memoria istoriei și a Societății de Zăbrăuț**, Editura Porto Franco, Focșani, 1990, p.79

Sindicatului Viticol Putna, Primăriilor Panciu, Diocheți, Sperieți, Movilița, Mănăstioara, Troțușanu, Ciolănești, Holbănești și Fitonești. Toate aceste instituții erau datoare, mai apoi, să dea avizele necesare.⁵²

În luna următoare, Prefectura Județului Putna avea să ceară Inspecției 2 M.T.L.Galați „...să rămână neapărat în ființă” halta Diocheți. Cât despre cealaltă haltă- Dumbrava, menținerea sau desființarea ei avea să rămână și la latitudinea marelui proprietar Ion Apostoleanu.⁵³

Acesta a încercat să se opună reînființării haltei Diocheți, fapt care l-a determinat pe Mironescu Grigore (colonel și fost senator), Gheorghe Mititelu (agronom), doctorul Chirițescu, Grigore Bulaci din Movilița, Virgil Gabrielescu și Nicolau din Diocheți să trimită la 10 martie 1939 Rezidentului regal al Ținutului Dunărea de Jos următoarea petiție telegrafică: *„În numele locuitorilor din comunele de pe front ale județului Putna: Diocheți, Movilița, Mănăstioara, Fitonești și al celor peste 80 proprietari, mari agricultori și viticoli, din jurul haltei Diocheți, protestau contra tendinței unor anumiți interesați care se opun la reînființarea vechei halte și rampe de încărcare Diocheți, distrusă de război, singura și cea mai apropiată stație de cale ferată de satele noastre, urmărindu-se astfel contrariu intereselor obștei satelor real comerciale la punctul Dumbrava, situată integral pe moșia Răzoare, pe proprietatea moștenitorilor Apostoleanu. Vă rugăm Excelență să anchetați plângerea dvs., iar prin Înalta dvs. intervenție la Direcția C.F.R. să opriți o strigătoare nedreptate la cer”*.

Înaltul funcționar a ordonat prefectului să ancheteze cazul, primind următorul răspuns: *„...locuitorii au dreptate, în sensul că stația deservește mai multe sate, iar la Dumbrava ar deservei numai pe domnul Apostoleanu”*. În plus, prefectul menționează că a dispus *„...ca halta Diocheți să fie refăcută, îndeplinind și satisfăcând nevoile satelor de pe Valea Zăbrăuțului”*⁵⁴.

⁵² A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 95 / 1939, f. 21

⁵³ *Ibidem*, f. 25

⁵⁴ *Ibidem*, f.116 - 116 verso

În aprilie 1939 șeful stației Focșani cerea prefectului județului Putna, colonelul Al Cristescu să dea avizul construirii uneia dintre cele două halte comerciale mai sus menționate. Solicitantul ținea să menționeze că atât Camera de Agricultură, cât și Sindicatul Viticol Panciu „*susțin a se construi halta Dumbrava, deoarece deservește mai multe comune și fiind la mijlocul distanței între Panciu și Mărășești*”. Prefectul și-a dat avizul pentru halta Dumbrava.⁵⁵

Această decizie a provocat protestul locuitorilor din comunele Diocheți, Movilița, Mănăstioara și a proprietarilor de vii, determinând o reacție asemănătoare și din partea Camerei de Comerț și Industrie din Focșani. Aceștia susțineau reînființarea haltei Diocheți, atât pentru traficul de călători, cât și pentru cel de marfă.

În cele din urmă, Direcțiunea Generală C.F.R. a dat avizul pentru construirea haltei de călători și a rampei de mărfuri, cu o condiție însă: locuitorii să-și ia obligația să contribuie cu suma de 60.000 lei și să asigure pietrișul și nisipul necesar. Majoritatea proprietarilor aveau să declare că sunt decși să depună în scurt timp banii solicitați. Primarii comunelor ce urmau să beneficieze de această haltă au convenit cu locuitorii în vederea efectuării unor zile de prestații, în vederea asigurării cantităților de nisip și pietriș necesare. Față de această situație în luna mai 1939, prefectul nu a putut face altceva decât să-și dea acordul: „*Fiind de interes local, nu am de ce mă opune...*”⁵⁶

Concomitent șeful Secției III Întreținere Focșani solicita pretorului plasei Mărășești (cu sediul la Panciu) demararea lucrărilor la această haltă. Se menționează că suma de 60.000 lei trebuia să fie depusă la casieria Stației Panciu. Totodată, se atrăgea atenția asupra faptului că se impunea căratul nisipului (20 mc pentru tencuieli și tot atâtia pentru zidărie), pietrișului ciuruit (155 mc pentru balastarea liniei și 15 mc pentru beton) și apei. Lucrările – care aveau să înceapă în timp util - „*pentru a nu provoca târăgăneli și eventual alte*

⁵⁵ *Ibidem*, f.28 - 29

⁵⁶ *Ibidem*, , 30 - 30 verso

încurcături neplăcute” – vor fi fost supravegheate de picherul trimis de Districtul 7 Vrancea.⁵⁷

Se pare că probleme financiare au existat, fie pentru că proprietarii nu au strâns suma necesară, fie pentru că aceasta nu a ajuns. Spre această constatare ne îndreaptă adresa Prefecturii către pretorul plasei Mărășești care sfătuiește primarii comunelor Diocheți, Movilița, Mănăstioara și Fitionești să-și modifice bugetele pe 1939-1940. Scopul era deschiderea unor credite extraordinare „*care să servească ca o contribuție din partea comunei*”⁵⁸ pentru construirea clădirii de călători și a rampei de mărfuri în halta Diocheți.

Cel de-Al Doilea Război Mondial a împiedicat finalizarea acestor lucrări, care aveau să se reia la finele anului 1944. Astfel, la 3 decembrie, administratorul plasei Zăbrăuți a înaintat Prefecturii Județului Putna planul de expropriere și lista proprietarilor terenurilor respective. Cele două documente erau însoțite de o petiție a unui cetățean din zonă, referitoare la stabilirea prețului pe metrul pătrat pentru terenul necesar Stației Diocheți⁵⁹. Către finele lunii se întocmea dosarul de expropriere, formându-se totodată comisia respectivă.⁶⁰

În funcție de necesitățile vremii, numărul curselor zilnice de la Mărășești la Panciu a oscilat între una singură (1904), trei (1938) și patru (1914 și 1928).⁶¹

Documentele vremii sunt tot atâtea mărturii ale deselor schimbări ale mersului trenului, toate eforturile fiind făcute în sensul optimizării traficului. În 1936, de pildă, Serviciul M 2 Călători Mărășești cerea Prefecturii Județului Putna să informeze atât autoritățile, cât și publicul interesat (inclusiv agenții economici): „*Cu începere de luni 23/3 trenul de marfă 5650 dintre Mărășești-Panciu rămâne să circule facultativ, iar trenul de marfă 5646 va circula ca transport de călători în mod obligatoriu în fiecare zi și după mersul*

⁵⁷ *Ibidem*, f. 31

⁵⁸ *Ibidem*, f. 32

⁵⁹ *Ibidem*, dosar nr.106 / 1944, f. 9 - 9 verso

⁶⁰ *Ibidem*, f. 10

⁶¹ Radu Bellu, *Mică monografie...*, p.192

următor: Panciu: plecare 15,05; Diochești haltă sosește 15:18; plecare 15:19; Dumbrava – pleacă 15:26; oprește jumătate de minut, Crucea de Jos: sosește 15:36, pleacă 15:37; Gavrilescu – sosește 15:41, pleacă 15:42; Mărășești – sosește 16.06. Modificarea aceasta a fost cerută de Primăria din Panciu spre a se face legătura și cu trenul 5002”.⁶²

Au fost și ani în care cursa Panciu - Mărășești a fost prelungită până la Focșani. Așa se întâmpla în 1945, când trenul „...circulă până la destinație zilnic cu plecare din Focșani la ora 15,20, iar Panciu-Focșani sosește zilnic la ora 8,22.” S-a dat astfel curs cererilor înaintate de Primăria Comunei Neicu forurilor locale și județene⁶³. Ori de câte ori era nevoie, se introduceau și curse ocazionale. Pentru ziua de 1 Mai autoritățile locale, de comun acord cu organele CFR, au obținut plecarea unei garnituri din Panciu, cu sosire la Focșani cel târziu la ora 7,30 dimineața.⁶⁴

Periodic, transportul călătorilor, bagajelor și mărfurilor pe calea ferată Panciu - Mărășești făcea obiectul unor reglementări stricte, încheindu-se convenții între Societatea Anonimă „Vrancea” S.A. și Direcțiunea Generală C.F.R. Așa s-a întâmplat, de exemplu, la 1 decembrie 1928,⁶⁵ din documente rezultând că Societatea concesionară aparținea tot lui Ștefan Marin, sediul fiind însă mutat în Capitală.⁶⁶

Sursele documentare referitoare la traficul de călători sunt extrem de puține din punctul de vedere al numărului călătorilor. Acestea datează din perioada 1941-1943, când comisariatele de poliție eliberau autorizații de călătorie pe tren, pentru a nu se aglomera garniturile. De exemplu, în septembrie 1942, Comisariatul de Poliție Panciu elibera 209 autorizații pentru ruta Panciu - Focșani iar în octombrie același an, alte 150 de autorizații.⁶⁷ Atât în interes de

⁶² A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 103 / 1936, f. 8

⁶³ *Ibidem*, dosar nr. 25 / 1945, f. 8 - 9

⁶⁴ *Ibidem*, f. 13

⁶⁵ Radu Bellu, *Mică monografie...*, p. 186

⁶⁶ *Ibidem*, p. 187

⁶⁷ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 113/1942, passim

serviciu, cât și pentru rezolvarea unor probleme familiale, pe aceeași rută au călătorit în ianuarie și februarie 1943, 250 de oameni, iar în martie 150.⁶⁸ În afară de aceștia, mai trebuie luați în calcul și cei care se îndreptau spre Panciu, venind dinspre Focșani, Adjud și Mărășești, al căror număr era, fără îndoială, însemnat.

Una din problemele cu care s-a confruntat Societatea concesionară „Vrancea” din punctul de vedere al exploatarei acestei linii secundare, foarte des utilizată de proprietarii de vii ⁶⁹, a fost cea a concurenței neloiale făcută de firmele neautorizate de transporturi auto. În 1930 de pildă, Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor cerea Prefecturii Județului Putna să interzică deținătorilor ilegali de autobuze a mai efectua transportul de călători și bagaje pe traseul Panciu - Mărășești, deoarece acesta era concesionat „*cu drept de exclusivitate*” Societății Anonime „Vrancea”. De aceea Societatea înregistra încasări foarte slabe, căci „... *nu s-au luat, nici o măsură de oprirea clandestinilor*”.⁷⁰

În afara funcționarilor bugetari – care aveau dreptul la carnete de călătorie cu reducere de 50%, laolaltă cu membrii familiilor lor la clasele I, II și III ⁷¹, autoritățile locale au dorit să lărgescă sfera reducerilor la bilete pentru calea ferată aflată în discuție, firește în vederea sporirii numărului de călători. În condițiile în care în 1936 Oficiul Național de Turism recunoscuse localității Vizantea statutul de stațiune balneară, iar Soveja cel de stațiune climatică - „... *ambele stațiuni fiind vizitate annual de foarte mulți pacienți și viligiaturiști*” – în 1937 Prefectura Județului Putna a solicitat Direcțiunii Generale a C.F.R. următoarele: „...*cu onoare vă rugăm să aprobați reducerea de 50% pe CFR, pe tot timpul sezonului, până la stațiunile terminus Odobești și Panciu, cu prelungire până la 15 noiembrie a.c., având în vedere că orașele Odobești și Panciu au fost declarate și ele stațiuni*

⁶⁸ *Ibidem*, dosar nr. 17 / 1943, passim

⁶⁹ *Ibidem*, f. 95 - 95 verso

⁷⁰ *Ibidem*, dosar nr. 44 / 1930, f. 28

⁷¹ *Ibidem*, dosar nr. 106 / 1941, f. 150

de cură de struguri”. Cu toate că era vorba de încurajarea turismului local ⁷², forul solicitat avea să dea un răspuns negativ. ⁷³

Tot atunci, Prefectura reamintea aceleiași Direcțiuni că în luna iunie urma să aibă loc în județ ample acțiuni desfășurate sub genericul „Săptămâna Vinului”, care nu aveau cum să facă excepție pentru orașele de pe podgorie din Putna. Ca urmare, se cerea o reducere de 50% la transportul pe căile ferate secundare și principale din județ, pentru „...produsele vinicole vândute sau cumpărate în cadrul acestei organizări...” Această reducere urmează să fie socotită de la rampele de încărcare inclusiv la stația CFR Panciu. Mai mult, se cerea ca de aceeași reducere să beneficieze și produsele vini-viticole care nu fuseseră ridicate în zilele manifestărilor (10 - 17 iunie) „...ci, ulterior, maximum una lună de zile de la data încheierii tranzacțiunilor”. Sublinind că această reducere ar fi benefică pentru încurajarea viticulturii, în spiritul acelor „...doleanțe juste ale producătorilor din județul nostru”, Prefecturii Județului Putna nu-i rămânea altceva de făcut decât să aștepte răspunsul Direcțiunii generale C.F.R., asupra căruia documentele nu oferă nici un indiciu clar. ⁷⁴

Datele arhivistice referitoare la transportul de mărfuri pe calea ferată Mărășești - Panciu sunt extrem de puține. În fapt, acestea se reduc la un singur document, datat 15 mai 1945, din care aflăm ce mărfuri și în ce tonaj se transportau pe acest drum de fier în cursul unei singure zile:

Inginerul Dan Costinescu transporta la București 30.000 litri vin, comandând două vagoane seria G.

Gh. Călinescu transporta în același loc 15.000 litri vin, folosind un vagon seria G.

Adolf Căpățână trimitea în Capitală 60.000 litri vin, cu patru vagoane seria G.

Spiridon Darie își transporta la Brusturoasa 10.000 kg efecte, cu un vagon de același tip.

⁷² Ibidem, dosar nr. 97 / 1937, f. 44 - 44 verso

⁷³ Ibidem, f. 61

⁷⁴ Ibidem, f. 44 - 44 verso, 61

Mihai Dumitrescu trimitea la București-Filaret pentru Institutul Național al Cooperăției 40000 kg de prune conservate, folosindu-se patru vagoane seria G;

Maria Antohie și-a transportat la Constanța 5000 kg efecte, solicitând un vagon de același tip.⁷⁵

Între cele două războaie mondiale, transportul de mărfuri și călători a fost în mai multe rânduri sistat, împiedicând circulația persoanelor și producând importante pagube de ordin bănesc populației din zonă. Pentru reluarea transportului – asupra căruia acuza de nerentabilitate – adesea exagerată – s-a transformat în amenințare permanentă – avea să fie nevoie de protestul celor afectați și de intervențiile primăriilor putnene și a Prefecturii Județului Putna la instituțiile centrale ale Statului.

În aprilie 1936, de pildă, calea ferată Mărășești-Panciu era închisă nefiind efectuate lucrările de consolidare a liniei, urgentarea acestora fiind insistent cerută Direcțiunii Generale C.F.R. de către prefectul Vasile I. Țiroiu⁷⁶. La rândul lor, comunele deservite de această linie solicitau Ministerului Comunicațiilor a se „...aranja condițiile de începerea traficului”. Direcțiunea Generală CFR aștepta delegatul Prefecturii, pentru rezolvarea problemelor organizatorice.⁷⁷

La 19 mai 1936, la Primăria Orașului Panciu au fost convocate autoritățile din regiunea căii ferate Mărășești – Panciu „...în scopul de a se discuta și hotărî asupra măsurilor ce urmează să se ia pentru consolidarea acelei linii”. La ședință aveau să participe inginerul-șef al județului, prim-pretorul plasei Mărășești, senatorul V. Antonescu, deputatul Radu Săveanu și președintele Consiliului Județean, Dimitrie Hainăroșie.⁷⁸

Asupra consecințelor nefaste ale întreruperii lucrărilor de consolidare și, mai ales, ale tergiversării rezolvării acestei spinoase probleme, încearcă să atragă atenția, în iulie 1935, un ziarist local. El informa pe cititorii putneni, că această cale ferată „...s-a deschis

⁷⁵ *Ibidem*, dosar nr. 25 / 1945, f. 28

⁷⁶ *Ibidem*, dosar nr. 94 / 1935, f. 79

⁷⁷ *Ibidem*, f. 72 - 73, 76

⁷⁸ *Ibidem*, f. 75

*numai pentru câteva luni S-au cheltuit în acest scop câteva milioane și pe urmă s-a renunțat la consolidarea ei. Astăzi nu mai circulă nici un tren și în timpul toamnei această regiune va suferi enorm, transporturile de struguri și vin neputându-se efectua. Și în timp ce traversele putrezesc, guvernamentalii ... hibernează în miezul verii, iar treburile publice sunt lăsate în voia Domnului!"*⁷⁹

La mijlocul acestei luni – iulie 1935 - a avut loc la Panciu o nouă întrunire a tuturor părților implicate în rezolvarea problemei. Aceasta a rămas însă fără nici un rezultat, după cum reiese din corespondența Prefecturii Județului Putna cu forurile superioare, cărora li se atrăgea atenția că deși „*suntem în perioada când se resimte în cel mai înalt grad lipsa mijloacelor de transport*”, linia nu s-a redeschis traficului, cu toate că avea o mare importanță nu doar pentru podgoria Panciu, ci și pentru Vrancea și Soveja.⁸⁰ La finele lunii, prefectul Țiroiu se vede nevoit să-i reamintească ministrului Comunicațiilor că populația din zona Panciu este mai mult decât îngrijorată din această cauză. „*...recolta de struguri neputându-se transporta, se întrevade un dezastru economic cu urmări serioase*”, afirmă prefectul, rugându-l pe ministru a interveni urgent.⁸¹

În aceeași zi, la 26 august 1935, prefectul trimitea o Adresă în termeni asemănători și ministrului de Interne, mărturisindu-i că populația este extrem de nemulțumită, aceasta susținând că nu-și poate valorifica recolta de struguri din cauza poziției ostile a Direcțiunii Generale C.F.R.⁸²

Și tot la 26 august, prefectul explica și aceleiași Direcțiuni, dacă mai era nevoie, cât de tragică era soarta podgorenilor, condamnați să-și vadă irosită munca de un an de zile, cerând următoarele: „*Rugăm dispuneți aprobarea de toată urgența.*”⁸³

A doua zi, V. Țiroiu avea să primească din partea ministrului Comunicațiilor, Richard Franasovici, telegrama mult așteptată:

⁷⁹ *Mișcarea Putnei*, Anul I, nr.1, 10 iulie 1935, p.2

⁸⁰ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr.94 / 1935, f. 88

⁸¹ *Ibidem*, dosar nr.122 / 1935, f. 75

⁸² *Ibidem*, f. 76

⁸³ *Ibidem*, f. 77

„*Ordinul pentru deschiderea liniei Mărășești-Panciu a plecat*”⁸⁴. La rândul său, prefectul județului Putna avea să-i mulțumească ministrului „*în numele comunelor din regiunea Panciu... pentru ordinul de adâncă înțelegere a nevoilor acestei regiuni date de Excelența Voastră privitor la redeschiderea liniei Mărășești-Panciu.*”⁸⁵

Traficul s-a desfășurat în condiții normale până la 15 septembrie, când aproximativ 100 de podgoreni și negustori de struguri din podgoria Panciu s-au întrunit la Primăria „*orașului dintre vii*”, unde și-au exprimat nemulțumirile provocate de „*sabotarea*” transporturilor de struguri pe linia Panciu - Mărășești de către șeful Stației Mărășești. Primarul orașului Panciu afla astfel că funcționarul în cauză nu onora cererile de vagoane făcute de Stația Panciu „*atât pentru transportul strugurilor, cât și pentru celelalte mărfuri care stăteau de multe zile depozitate la rampă. Încărcați în vagoane, strugurii stăteau câte două zile în stația Panciu, din cauza relei voințe manifestate de șeful Stației Mărășești, care anula trenurile pe motivul lipsei mărfurilor și călătorilor care să facă obiectul traficului. În acest timp, cu o zi în urmă, la Mărășești trebuiau să sosească dinspre Panciu două vagoane cu struguri și coletărie și aproximativ 40 de călători. În sens invers, la Panciu trebuiau să ajungă cam tot atâția călători și tot două vagoane cu mărfuri (țiglă coletărie și efecte). Cam aceeași era situația și pentru ziua de 13 septembrie, când trenurile au fost anulate.*”

Pentru ca asemenea situații aberante să nu se mai repete, toate aceste lucruri au făcut obiectul mai multor telegrame înaintate de către Sindicatul Viticol Panciu și Sfatul negustoresc Panciu autorităților centrale abilitate și M. S. Regelui.

Podgoreni cereau Prefecturii Județului Putna să intervină pentru soluționarea „*...tuturor neajunsurilor ... stăruind ca trenurile pe această linie să circule regulat iar nu facultativ la dispoziția șefului Stației Mărășești.*” Următorul pas făcut de aceștia ar fi trebuit să fie,

⁸⁴ Ibidem, f. 81

⁸⁵ Ibidem., dosar nr.94 / 1935, f. 89

după mărturisirea lor, să meargă *„în corpore... la Stația Mărășești pentru a protesta contra tuturor acestor neajunsuri – și în acest caz ne degajăm de orice răspundere.”* Această măsură extremă trebuia luată – conform cultivatorilor de vie și negustorilor de vin – pentru a salva *„...întreaga regiune și întreg comerțul”*⁸⁶.

Drept urmare, prefectul a informat de urgență atât Ministerul Comunicațiilor, cât și Direcțiunea Generală CFR în legătură cu situația creată, cerând efectuarea unei anchete și restabilirea circulației pe ruta Mărășești - Panciu și retur în condiții normale.

Se pare că ancheta desfășurată la 18 septembrie⁸⁷ a dus la reluarea curselor conform graficului.

Sincope în traficul de călători și mărfuri desfășurat pe această linie s-au înregistrat și în 1937. Reluarea opririlor în halta Gabrielescu s-a făcut doar în urma solicitărilor înaintate de locuitori Prefecturii județului Putna și a intervențiilor venite atât din partea acestei instituții, cât și a deputatului liberal Radu N.Săveanu și adresate Inspecției 2 Mișcare C.F.R.Galați.⁸⁸

În februarie 1945, Primăria Comunei Neicu cerea instituției similare din Panciu să intervină, în numele tuturor podgorenilor din zonă, la forurile superioare abilitate pentru ca trenul Panciu - Focșani, care face această cursă de trei ori pe săptămână, să efectueze în aceleași zile și cursa retur. Conform mersului trenurilor aflat în vigoare – se menționează în Memoriu – se *„...dăunează tot atât de mult întregii populații particulare cât și funcționarilor de stat din întreaga regiune a Panciului, pe de altă parte, întrerupându-i de la treburile zilnice și de la servicii; iar pe de altă parte sunt forțați a-și cheltui ultimul ban din buzunar cu dormitul și mâncarea, sau majoritatea, din lipsă, preferă să doarmă și să stea pe peronul gării.”* Semnatarii Memoriului susțin că CFR-ul prin actualul mers, lovește atât în interesele persoanelor particulare, cât și în cele ale Statului însuși, doar pe considerentul că face economii la costul transportului

⁸⁶ *Ibidem*, f. 119

⁸⁷ *Ibidem*, f. 120

⁸⁸ *Ibidem*, dosar nr. 97 / 1937, f. 51

și nu își suprasolicită propriile linii. Modificarea – afirmă podgoreni – ar fi ușor de făcut, deoarece trenul face uneori cursa retur, dar până la Mărășești, călătorii având de ales între așteptarea în Gară și mersul pe jos până la Panciu. Acoperind și restul distanței, CFR-ul va pune capăt chinurilor călătorilor, declară autorii Memoriului, solicitând Direcțiunii Generale CFR derularea unei anchete în această problemă.⁸⁹ Documentele de arhivă nu redau însă și deznodământul acestei inițiative.

Existența unei poliții feroviare eficiente a fost simțită ca o necesitate stringentă încă de la începutul funcționării liniei Mărășești-Panciu.

Astfel, în octombrie 1907, Prefectura Județului Putna îl înștiința pe președintele Societății Anonime „Vrancea” că s-a luat hotărârea ca agenții de poliție din Gara Mărășești să facă multe razii în zonă *„pentru siguranța călătorilor și stârpirea numeroaselor furturi ce se comit în trenuri de pungași de meserie, cari mișună pe liniile ferate, având ca centru de întâlnire Mărășești...”*. Prefectul deținea informații conform cărora asemenea infractori circulau și pe linia Mărășești-Panciu mai ales în perioada campaniei agricole de toamnă, când ruta era frecventată de comerciații de vineri. De aceea, agenții de poliție au primit ordinul să supravegheze și traficul liniei mai sus menționate. Pentru că aceștia aveau salarii destul de mici, prefectul cerea Societății amintite să permită ca lucrătorii de poliție să călătorească pe tren, în scopul menționat, cu gratuitate.⁹⁰ Administratorii Societății „Vrancea” – I. I. Langa și Vasile Apostoleanu – și-au dat acordul, menționând: *„Legitimarea acestor agenți va fi a se face către personalul nostru de control prin prezentarea permiselor ce numiții vor trebui să aibă pentru liniile CFR care vor fi ținute în seamă și de noi.”*⁹¹

Au fost și cazuri în care polițiștii dovedind lipsă de demnitate și riscând să-și compromită branșa profesională din care făceau parte – s-au pretat la gesturi reprobabile. În februarie 1907, de pildă, șeful de

⁸⁹ *Ibidem*, dosar nr. 25 / 1945, f. 11 - 11 verso

⁹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 17 / 1907, f. 14

⁹¹ *Ibidem*, f. 17

tren, un comisar și șeful Stației Panciu, A. Lauseker, au constatat cu uimire că un subcomisar de poliție din Focșani, I. Vârgolici, a călătorit de la Mărășești la Panciu cu vagonul de clasa a II-a, folosind însă un bilet de clasa a III-a, făcând astfel o economie de 40 de bani. La ilegalitatea comisă s-a adăugat și comportarea realmente necuviincioasă a subcomisarului, care risca poprire de salariu și pedeapsă disciplinară.⁹²

Documentele de arhivă oferă o serie de informații referitoare la două incendii cauzate de scânteile ieșite prin coșurile locomotivelor, petrecute în 1904 și 1924.

Primul dintre ele s-a declanșat la 7 mai 1904, când a ars casa numitului Iordache Băciucă din Crucea de Jos, aflată la mică distanță de calea ferată Mărășești – Panciu. Incidentul avea să semene panică în rândul populației din zonă, care mărturiseau prefectului că simt că agoniseala de o viață și existența chiar le sunt puse în pericol.⁹³

Din ordinul prefectului, primarul comunei Crucea de Jos l-a îndemnat pe păgubit să se adreseze judecătorului de pace, pentru a cere despăgubiri. La prima cercetare efectuată, nici un angajat al părții incriminate nu a fost prezent, deși aceasta avea cunoștința de cele întâmplate. Societatea Anonimă „Vrancea” era sfătuită să ia măsurile necesare de adaptare a coșului locomotivelor, pentru a nu fi adusă în instanță de către locuitorii ale căror gospodării se aflau în zona limitrofă căii ferate Mărășești – Panciu.⁹⁴

La 5 iulie 1904, Prefectura Județului Putna trimitea o nouă Adresă Societății Anonime „Vrancea”, în termeni aproape identici, amenințând-o cu plățirea daunelor cauzate.⁹⁵

La ancheta făcută de primarul comunei Crucea de Jos în luna iulie – din nou în lipsa personalului feroviar – s-a stabilit că la casa agricultorului Băciucă, în vârstă de 70 de ani „... este ars acoperământul tot și podeala, precum și ca douăzeci metri zaplaz vechiu de scânduri, iar la casă au rămas pereții fiind construcție de

⁹² *Ibidem*, f. 1 - 2

⁹³ Radu Bellu, **Mică monografie** ..., p. 185

⁹⁴ A.N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 44 / 1904, f. 4

⁹⁵ *Ibidem*, f. 5

bârne cu 2 camere cam la distanță de 6 metri până în linia ferată". Pe această casă veche, învelită cu scânduri, proprietarul pretindea 1500 lei despăgubire, el precizând că și-a putut salva lucrurile din casă, cu ajutorul vecinilor, arzându-i doar lucrurile casnice și îmbrăcăminte aflată în pod. Cu toate acestea, pagubele au fost evaluate la doar 700 lei (din care 500 lei casa).

În condițiile în care focul, favorizat de secetă, a durat mai puțin de o oră, s-au aprins și alte case din zonă. Mecanicul locomotivei a împiedicat extinderea incendiului, punând la dispoziția locuitorilor rezerva de apă a mașinii trenului. Aceștia îi reaminteau primarului „...că în alt rând s-a mai aprins tot din cauza scânteilor de la mașina trenului cinci case și niște garduri, însă prin ajutorul sătenilor ce se aflau pe acasă s-au strins. „⁹⁶

Respingând soluția propusă de primar – schimbarea traseului căii ferate, pentru a nu mai străbate satul Dumbrava⁹⁷ - Prefectura Județului Putna cere concesionarului să ia toate măsurile ce se impun, în ceea ce privește siguranța publică, conform legislației în vigoare.

Societatea Anonimă „Vrancea” își ia toate angajamentele necesare din acest punct de vedere, menționând că vinovăția ei nu poate fi ușor dovedită. Totodată, concesionarul cerea Prefecturii să nu mai dea voie cetățenilor din zonă să-și construiască imobile la o distanță mai mică de 20 metri de „...limita de expunere a drumului ferat”. În plus casele nu trebuiau să aibă acoperișurile din stuf, paie și șindrilă, conform unei legi din 1898.⁹⁸

Un eveniment asemănător a avut loc în iunie 1924, din aceeași cauză, la Viile Noi, aproape de Mărășești. Din nou, Societății „Vrancea” i se cere; ca urmare a protestului locuitorilor din zonă, să ia „...măsuri de prevenire prin adaptare la coșurile mașinilor a unor aparate contra scânteilor”.⁹⁹ Ca urmare a cercetărilor făcute în luna iulie, Poliția Orașului Mărășești cerea Prefecturii Județului Putna să oblige primăriile tuturor comunelor deservite de calea ferată Mărășești

⁹⁶ *Ibidem*, f. 6 – 6 verso

⁹⁷ *Ibidem*, f. 7

⁹⁸ *Ibidem*, f. 8 – 8 verso

⁹⁹ *Ibidem*, dosar nr. 74 bis / 1924, f. 12

– Panciu „...să nu mai permită construirea oricărei clădiri decât la distanță minimum de 30 metri din axul liniei”. Toate clădirile aflate la mai puțin de 50 metri de linia ferată puteau fi acoperite doar cu tablă, olane sau țiglă. Deși casele primejduite de existența căii ferate respectau distanța cerută, aveau acoperișul din șindrilă. Incidentul se aplanează după ce ambele părți implicate își luau toate măsurile de siguranță necesare. Astfel, locuitorii trebuiau să refacă acoperișurile existente, folosind materiale cu proprietăți ignifuge, ridicând viitoarele case la distanțe mai mari chiar decât cele recomandate, iar Societatea „Vrancea” să monteze la coșurile locomotivelor „...o căciulă de sârmă care să împiedice eșirea scânteilor”.¹⁰⁰

Iernile grele din perioada 1945 – 1948 și-au pus amprenta și asupra circulației trenurilor care deserveau linia Mărășești – Panciu. În timpul iernii 1945 – 1946, echipa care trebuia să dezăpezească această linie era formată din 50 de muncitori din Panciu și câte 25 din comunele Diocheți și Satu Nou, la nevoie putându-se conta pe cei 125 de salahori din Mărășești.¹⁰¹

Între 9 noiembrie și 16 decembrie 1946, drumul de fier Mărășești – Panciu a fost din nou înzăpezit, prilejuind efortul comun făcut de Prefectura Județului Putna, Secția L2 C.F.R. Focșani, Legiunea de Jandarmi Putna și Polițiile din Panciu și Satu Nou. Deși organele C.F.R. au cerut formarea unei echipe de 100 de oameni din Panciu, Satu Nou și Țifești, Primăriile din Panciu și Satu Nou nu au dat nici un concurs la dezăpezirea liniei.¹⁰² Această dramatică situație avea să se permanentizeze și în ianuarie 1947, când, în ciuda eforturilor depuse de jandarmi și autoritățile locale, circulația încă nu se normalizase.¹⁰³ A fost nevoie de intervenția energetică a Ministerului Afacerilor Interne pentru ca trenul să-și respecte orarul, la finele lunii.¹⁰⁴

¹⁰⁰ *Ibidem*, f. 15 - 17

¹⁰¹ *Ibidem*, dosar nr. 25 / 1945, f. 62 - 63

¹⁰² *Ibidem*, dosar nr. 51 / 1946, f. 4 – 5, a se vedea și dosar nr. 30 / 1946, f. 87

¹⁰³ *Ibidem*, dosar nr. 51 / 1946, f. 8

¹⁰⁴ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1947, f. 4, 22

În iarna 1947 – 1948, la eventuala dezâpezire a liniei erau gata să intervină 100 de oameni din Panciu și Satu Nou.¹⁰⁵

Această cale ferată avea legătură cu drumul de fier al Societății „Țișța” (Mărășești – Munții Vrancei), în punctul Găvanele.¹⁰⁶

În 1928, Căile Ferate Române s-au folosit de calea ferată Mărășești – Panciu pentru a realiza ramificația industrială Crucea de Jos – Balastiera Țifești. Acest lucru s-a făcut însă prin însușirea de către Căile Ferate Române a 10 ha de teren în vederea extragerii de bolovani și balast fără a încheia o convenție cu autoritățile comunale din Satu Nou și fără a achita acestora despăgubirile cuvenite. Până în 1947 s-au exploatat milioane de tone de balast și bolovani, construindu-se liniile și clădirile necesare exploatării, fără a se cere avizul vreunei autorități. În cotombrie 1947, Primăria Comunei Satu Nou cerea Prefecturii Județului Putna să i se facă dreptate, acuzând organele C.F.R. de „...cotropire și folosință proprie”. În fapt, comuna Satu Nou cerea achitarea de către Căile Ferate Române a contravalorii balastului extras – 5.000.000 lei – și a terenului – 2.000.000 lei. Primăria dorea să beneficieze și de o cotă-parte din exploatare, controlând activitatea de comun acord cu Căile Ferate Române. Din păcate, documentele cercetate nu dezvăluie și modul în care s-a rezolvat acest litigiu, în urma anchetei făcute de Prefecturii Județului Putna.¹⁰⁷ Aflăm doar că în februarie 1945, la cererea organelor militare ruse, activitatea din balastiera Țifești înregistra o intensitate aproape fără precedent, aici lucrând în permanență 130 de salahori și 65 de transportatori cu carele și căruțele (pentru încărcatul vagoanelor), din Țifești și Panciu.¹⁰⁸

De avantajele existenței căii ferate Mărășești – Panciu a beneficiat și marele proprietar de vii din zona Panciului, Vasile Apostoleanu proprietar a două căi ferate.

Prima dintre ele apare în documente în 1923, făcând legătura între moara lui Vasile Apostoleanu cu linia ferată îngustă a Societății

¹⁰⁵ *Ibidem*, f. 57, 80

¹⁰⁶ *Ibidem*, fond Pretura Plasei Panciu, dosar nr. 6 / 1926, f. 114

¹⁰⁷ *Ibidem*, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 87 / 1947, f. 1 - 2

¹⁰⁸ *Ibidem*, dosar nr. 26 / 1945, f. 4 - 6

Anonime „Tișița”.¹⁰⁹ Această linie de gară – construită și exploatată de concesionarul mai sus menționat¹¹⁰ - era de fapt o ramificație „...de la km 15 al liniei Mărășești – Panciu până la Moara Apostoleanu, în lungime de 252 m ...”. A doua linie de garaj a lui Vasile Apostoleanu, deservită tot de Stația Panciu avea o lungime de 2 km. În 1928, proprietarul acestora nu le mai putea folosi însă, neavând autorizațiile cerute de Ministerul Comunicațiilor.¹¹¹

Construită și dată în exploatare prin zelul întreprinzătorului inginer N. Gabrielescu, preluată și modernizată ulterior de către statul român, calea ferată Mărășești – Panciu și-a dovedit – în prima jumătate de secol de existență – covârșitoarea importanță pentru zona deservită. Gândită și creată ca o necesitate stringentă, prin transportul mărfurilor și călătorilor deopotrivă, calea ferată Mărășești – Panciu și-a adus o reală contribuție la dezvoltarea economică a zonei, asigurând legătura permanentă a putnenilor cu județul și Țara la nivelul exigențelor secolului XX.

¹⁰⁹ *Ibidem*, dosar nr. 84 / 1923, f. 33

¹¹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 72 / 1928, f. 8

¹¹¹ *Ibidem*, dosar nr. 76 / 1924, f. 8

PARASCHIV BOGDAN CHIRIȚĂ

(1880 – 1969)

Gheorghe Miron

Desigur, tentația de a răsfoi documentele de arhivă, presă, corespondență particulară și oficială, jurnale și însemnări personale legate de viața și activitatea unor personalități politice, militare, culturale, ale căror fapte, acțiuni, opere au intrat în patrimoniul istoric, național și local există, încă, pe drept cuvânt, în cercetarea științifică contemporană.

Pe nedrept, se trece peste oameni care, animați de atașamentul față de locul de baștină, de comunitatea umană în care le-a fost dat să viețuiască, au înțeles că menirea lor nu poate fi alta decât aceea de a se dăruia lor, a înfăptui ceva pentru ei. Pentru asemenea oameni, doar fapta, cu urmările-i benefice, avea importanță. Satisfacția și-o trăiau discret, într-o bucurie lăuntrică învăluită de modestie, de conștientizarea gestului făcut în firescul vieții. Întâlnindu-l în viața Focșanilor din prima jumătate a secolului al XX-lea, imaginea unui asemenea om trebuia restituită contemporaneității.

Paraschiv Bogdan Chiriță s-a născut într-o familie de gospodari români, în anul 1880, neavând în viață alt sprijin decât noblețea inimii și principiile etice ale familiei sale, de oameni simpli și cinstiți.¹

Născut în comuna Vânători, Chiriță provenea dintr-o familie săracă, bunicii săi din partea ambilor părinți fiind împrăștiți în anul 1864, pe baza Legii rurale. Viața grea a familiei sale este accentuată de dispariția prematură a tatălui său care, soldat fiind,

¹ Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita : A.M.Vn.) , inv.nr. 34507, f. 1

moare într-un accident de călărie în timpul unei manevre militare, lăsând în urmă soția și copilul său în vârstă de un an.

Necazurile nu se opresc aici. La vârsta de cinci ani, Chiriță se îmbolnăvește de paralizie infantilă, boală care îl va marca întreaga viață, lăsându-l cu o infirmitate la piciorul stâng. Cum școala se afla la o distanță de patru kilometri, datorită infirmității el este nevoit să se chinuie pentru a ajunge la cursuri, însă termină învățământul primar cu cele mai bune rezultate. Învățătorul văzând în Chiriță un copil talentat, cu un mare potențial intelectual, sfătuiește pe mama acestuia să-l înscrie la Liceul „*Unirea*” din Focșani.²

Cum mama sa era foarte săracă, neavând posibilitatea de a-i susține financiar studiile la Focșani, Chiriță este nevoit să îndeplinească munci grele și umilitoare pe la diferiți oameni înstăriți din oraș, completând astfel puținii bani pe care îi primea de acasă.

După primele patru clase de liceu rămâne orfan și de mamă, singurul sprijin pe care îl avea. După această grea lovitură, Chiriță s-a înscris la Școala Normală de Învățători din Galați, unde, deși a reușit la examenul de admitere, a fost respins la cel medical, care s-a ținut ulterior. Aceasta s-a datorat faptului că tocmai atunci s-a modificat Regulamentul Școlilor Normale, care au căpătat organizare de tip cazon, candidații trebuind să fie perfect sănătoși. Decepționat, s-a întors la Focșani unde s-a înscris la Școala de Notari.³

După absolvirea cursurilor acestei școli, Chiriță a refuzat postul de notar care i-a fost oferit, deoarece i s-a cerut înscrierea sa în rândurile liberalilor. Ajutat de un prieten, a reușit să ocupe un post de învățător-suplinitor la Școala Primară din Soveja, unde a rămas timp de patru ani.⁴ La Soveja, pe lângă activitatea didactică, a dus o neobosită campanie pentru propășirea materială și spirituală a sătenilor.

² Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, **Vocație și destin. 600 fișe – portret pentru un tablou spiritual – istoric al județului Vrancea**, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 77

³ A.M.Vn., inv. nr. 18.257, f. 1

⁴ *Ibidem*, f. 2

Într-un timp relativ scurt, înființează Banca Populară „Cuza Vodă”, o brutărie cooperativă, o cooperativă de consum și o „mică Casă de sfat și citire”.⁵ Pe lângă acestea, se pregătește singur, termină ultimele clase de liceu și obține diploma de bacalaureat.

Cu banii economisiți din micul salariu de învățător-suplinitor s-a înscris la Facultatea de Drept din București, însă neputând să găsească un serviciu pentru a se putea întreține, a fost nevoit să se întoarcă la Focșani, urmând cursurile la fără frecvență.

Anul 1907 îl găsește la Pădureni, o comună formată din patru sate, lângă Mărășești, unde lucra tot ca învățător-suplinitor la singura școală din comună.⁶ Aici a fost impresionat de sărăcia locuitorilor, căci puținul pământ pe care îl aveau era veșnic inundat de apele Siretului, țăranii fiind nevoiți să lucreze pe pământurile marilor proprietari în condiții dezavantajoase.

Văzând mizeria în care se zbăteau țăranii, Chiriță a adunat locuitorii celor patru sate și i-a sfătuit să-și aleagă delegați care să meargă la marii proprietari pentru a stabili învoieli agricole scrise pentru anul următor. Niciunul dintre proprietari nu a primit aceste învoieli.

Când mișcarea țăărănească pornită din nordul Moldovei a ajuns și la Pădureni, s-a încercat iar obținerea învoielilor agricole în condiții mai avantajoase. De data aceasta, au fost primiți cu ostilitate și numai intervenția rapidă a unei unități militare de la Focșani a calmat spiritele.

Cum autorii morali ai acestor răzmerițe erau considerați a fi învățătorii și studenții, autoritățile au dispus arestarea lui Chiriță, împreună cu 45 de săteni. Arestarea s-a făcut de către soldații Regimentului 2 Geniu din Focșani, aflat sub comanda căpitanului Sterjanul.

Coloana de arestați, în frunte cu Chiriță este trimisă, pe jos, pe un frig chinuitor, la Focșani. Aici au fost închiși într-o magazie a grajdurilor Primăriei, având pe jos doar paie.

⁵ *Ibidem*, f. 3

⁶ *Ibidem*

În timp ce autoritățile locale îl trimiteau pe Chiriță de la o barieră la alta a orașului, pentru a parlamenta cu oamenii din satele vecine ce veniseră să vorbească cu „*cei mari*”⁷, țărani erau torturați ca să spună cine i-a îndemnat la revoltă împotriva proprietarilor Cincu, Sturza, Nedelcu etc. Se dorea cu orice preț ca țărani să declare că învățătorul a fost cel care i-a organizat.

După două săptămâni de frig, foame și umilință, Chiriță a fost eliberat și trimis la Pădureni pentru a liniști spiritele și a aduce copiii la școală, unde cursurile fuseseră întrerupte. La puțin timp după sosirea sa în comună, s-a dat ordin ca el să fie mutat de urgență, fiind socotit periculos ordinii publice.

Între timp, locuitorii comunei Soveja făcuseră nenumărate cereri pentru ca fostul lor învățător să fie readus iar în comună. Astfel, Chiriță este mutat la Soveja, toată lumea fiind mulțumită.⁸ A doua sa ședere la Soveja l-a ajutat să îi cunoască și mai bine pe localnici și problemele lor. A fost dureros impresionat de felul sălbatic în care erau distruse pădurile vrâncenilor de către societățile forestiere. Ajutate de către politicieni, acestea acaparaseră la prețuri de nimic pădurile moșnenilor, pe care le exploatau, distrugându-le și îmbogățindu-se peste măsură. Ca viitor avocat, dându-și seama de ce bogăție reprezintă și ce rol au îndeplinit pădurile în trecutul țării noastre, se naște și se dezvoltă în el hotărârea de a ajuta moșnenii să scape de jaful la care erau supuși.

Așa cum Chiriță recunoștea că „*fiind mic și neputincios și conștient că nu le puteam da ajutorul de care aveau nevoie, totuși hotărârea nu m-a părăsit, ci s-a înrădăcinat și mai mult în gândul meu*”.⁹ Începe, însă, să strângă acte referitoare la abuzurile săvârșite în pădurile Vrancei, documente ce-i vor servi mai târziu când, în calitate de avocat și deputat va apăra interesele moșnenilor în procese civile și în Parlamentul României Mari.

⁷ *Ibidem*, f. 4

⁸ *Ibidem*

⁹ *Ibidem*, f. 5

Prin muncă grea, a reușit să termine Facultatea de Drept în anul 1910. După absolvire, a dorit să se înscrie în Baroul Avocaților de pe lângă Tribunalul Putna, însă nu reușește, căci nu avea suma de 200 de lei, reprezentând taxa de înscriere.¹⁰ Pentru a obține banii necesari taxei de înscriere, Chiriță a încercat să împrumute suma de la Banca „Milcov” din Focșani. Cum Banca aparținea liberalilor, i s-a cerut girul avocatului Nicu D. Chirculescu, liberal, viitor ministru.

Prin intermediul unui prieten, avocat, Chiriță a obținut o întrevvedere cu Nicu D. Chirculescu pentru a fi ajutat în problema împrumutului solicitat. Răspunsul primit a fost dureros. Pur și simplu, i s-a cerut să se înscrie în rândurile liberalilor. Chiriță a refuzat propunerea și, cu ajutorul unui funcționar comercial de la un magazin din Focșani, care i-a împrumutat banii necesari, s-a înscris în Barou în toamna anului 1910.¹¹

Începutul carierei sale de avocat a fost marcat de multe greutăți, fiindu-i greu să se afirme printre avocații consacrați. Om profund religios, avea o aversiune față de nedreptăți și de patimi. Onestitatea și modestia care îl caracterizau i-au adus numeroase aprecieri, dar și invidii. Nu șovăia când lua o hotărâre pentru binele general și „*scotea scântei ca din cremene*”¹² argumentând decizia respectivă. Era o personalitate plină de iubire, neprecupețind nimic când era vorba de o nedreptate.

Un deținut închis pe nedrept a fost învățat de Chiriță cum să se apere și, cu argumentele primite de la acesta, este eliberat. Binefăcătorul nu a cerut nici un fel de plată, fiindu-i suficient gândul că ajutase un om nevinovat.

Nu era conciliant pentru rău „*că ghemul scăpat pe jos se deșiră mai repede decât l-ai fi depănat. Concesiile distrug ceva și în cel ce le face și în cel ce trage foloase de pe urma lor. Orice abatere morală se înregistrează nevăzut în fundul celulelor și fibrelor nervoase ale celui care a făcut concesiia, iar firea omenească e înclinată să se servească de această slăbiciune.*Cum după prima

¹⁰ *Ibidem*, f. 6

¹¹ *Ibidem*, f. 7

¹² *Ibidem*

*țigară poți deveni un candidat la cancer pulmonar, tot așa poți deveni un pătimăș moral dezgustător, în loc să rămâi un atlet moral. Facultățile morale se desăvârșesc prin educație și exercițiu .”*¹³

Ascensiunea sa ca avocat s-a datorat și sătenilor din comunele Soveja, Pădureni și Vânători, care au apelat la el pentru a le susține cauzele în diferite litigii, dându-i posibilitatea să se afirme în rândul avocaților putneni. Pe măsură ce experiența sa creștea, gândul de a întinde o mână de ajutor moșnenilor, pentru salvarea pădurilor Vrancei prindea aripi.¹⁴

Sprijinite de politicienii care intrau în consiliile de administrație, societățile forestiere prosperau, cumpărând la prețuri ridicole pădurile moșnenilor.

Câteva sate au încercat să deschidă procese prin care să obțină anularea actelor de vânzare-cumpărare a pădurilor, din care țăranii nu mai aveau dreptul să ia nici lemne de foc.

La termenele de judecată, ca apărători ai Societății „*Tișița*”, una dintre cele mai puternice din Vrancea, pe lângă fruntașii Baroului putnea , pledau în favoarea ei și mulți avocați din județul Ilfov. Procesele se amânau ușor, costul procedurilor la un termen de judecată era foarte mare, iar cum vrâncenii nu-l puteau acoperi, cauza era pierdută.

Chiriță asistă neputincios la dramele moșnenilor, mărginindu-se să apere oameni necăjiți, de la sate și orașe, în diferite cauze, în fața instanțelor de judecată, de multe ori pe sume modice, ceea ce i-a atras ura colegilor din barou, care doreau să obțină profituri din profesia lor.

Când a reușit să economisească prima sută de lei, câștigată din munca de avocat, și-a dat seama că este „*salvat și nu mai este înghițit de valurile politicianismului corupător*”¹⁵, păstrând până la sfârșitul vieții carnetul de economii de la Banca de unde depusese banii.

Între timp, după înscrierea sa în Barou, Chiriță a primit o propunere din partea fostului său profesor de istorie de la Liceul

¹³ *Ibidem* , f. 8

¹⁴ *Ibidem* , f. 9

¹⁵ *Ibidem* , f. 10

„Unirea”, Atanasă Marosin, să-l suplinească la catedră în perioada în care acesta își exercita mandatul de deputat. Pasionat de istorie, Chiriță a primit cu bucurie propunerea, mai ales că, fiind la începutul carierei de avocat, avea suficient timp liber.¹⁶ Aici, Chiriță s-a preocupat de reactivarea Secției locale a Ligii Culturale, care intrase într-un con de umbră după moartea lui Dimitrie F. Caian (1909). Astfel, Liga Culturală – Secția Focșani reîncepe o nouă viață, reunind oamenii din toate categoriile sociale: profesori, avocați, funcționari, negustori, meșteșugari, muncitori și un număr apreciabil de femei. În fruntea Secției Focșani a Ligii Culturale a fost desemnat Irimia Șt. Pană, vicepreședinte a fost numit profesorul I. P. Rădulescu-Râmnic, iar ca secretar a fost ales Paraschiv Bogdan Chiriță.¹⁷ Până la izbucnirea Primului Război Mondial, Chiriță s-a preocupat de înființarea unor instituții de interes obștesc.

Încă de pe vremea studenției, ajutat de câțiva prieteni, a înființat la Focșani primul Cerc Studențesc Putnean. Primul scop al Cercului a fost înființarea unei biblioteci, iar cel de-al doilea a fost realizarea unui muzeu. După o muncă de câțiva ani s-a reușit colectarea unor piese valoroase pentru înființarea muzeului, însă în timpul Primului Război Mondial multe dintre acestea au fost distruse sau furate.

În anul 1914, cu sprijinul unui prieten, Chiriță a reușit să înființeze la Focșani prima școală de curs seral, care să ajute, în primul rând, pe ucenicii atelierelor să-și completeze studiile. Mobilierul și materialul didactic au fost procurate din bani obținuți prin organizarea unor colecte publice, iar profesorii au fost recrutați dintre funcționarii tineri ai unor bănci, care au acceptat să predea cursurile gratuit.¹⁸

În anul 1916, cu banii adunați prin liste de subscripție, la inițiativa Secției locale a Ligii Culturale și cu sprijinul lui Chiriță, care s-a deplasat în Bulgaria, la Vrața, pentru a aduce piatra pentru soclu, a fost ridicat un bust din bronz actorului Petre Liciu, în grădina Teatrului „*Maior Gheorghe Pastia*” (3 aprilie 1916).

¹⁶ *Ibidem* , inv. nr. 18373 / b , f. 3

¹⁷ *Ibidem* , f. 7

¹⁸ *Ibidem* , inv. nr. 18.257 , f. 8

Chiriță a fost alături de maiorul Pastia, în calitate de prieten și sfătuitor, sprijinindu-l în opera sa de construire a celor două mari așezăminte culturale: Teatrul și Ateneul. Ca dovadă a încrederii pe care maiorul Gheorghe Pastia i-a acordat-o, avocatul Chiriță a fost numit drept unul dintre executorii săi testamentari.¹⁹

În timpul Primului Război Mondial, datorită infirmității sale, Chiriță nu a fost mobilizat. S-a refugiat la Tecuci , unde a lucrat benevol la cenzura militară. După câteva luni, generalul Cristescu l-a numit șef al cenzurii militare, funcție pe care a păstrat-o până la încheierea Armistițiului . După încheierea războiului, s-a întors la Focșani hotărât să intre în politică.

Beneficiind de suportul locuitorilor orașului Focșani și al sătenilor din Soveja, Pădureni și Vânători, el a candidat la alegerile pentru deputați, reușind să intre în primul Parlament al României Mari. Înarmat cu mijloace reduse, dar călăuzit de credința în propriile forțe, Chiriță a fost ales deputat independent.

La 13 martie 1920, când la conducerea țării a venit generalul Alexandru Averescu, el a candidat din nou, îndemnat de aceiași alegători. De această dată lupta a fost mult mai grea, partidele politice având organizații puternice și mulți bani. Totuși , candidatura sa a avut mult succes. Din cele cinci locuri de deputați, la câte avea dreptul județul Putna, unul i-a revenit lui Chiriță, care a câștigat încă un mandat .²⁰ Ajuns în Parlament, preocuparea sa cea mai de seamă a fost să împiedice societățile forestiere să distrugă pădurile țării.

Ministrul Agriculturii și Domeniilor era Theodor Popescu-Cudalbu, care fusese timp de 10 ani administratorul Casei Pădurilor și care ajutase societățile forestiere să acapareze pădurile moșnenilor din întreaga țară. În sprijinul acestor societăți, politicienii pregătiseră o Lege care se bucura și de sprijinul opoziției. Singurul care s-a ridicat împotriva acestei inițiative a fost Paraschiv Bogdan Chiriță. Lupta a fost destul de grea, el neavând niciun sprijin politic.

¹⁹ *Ibidem* , f. 9

²⁰ *Ibidem* , f. 10

La 18 aprilie 1921, într-un viguros discurs bazat pe documente, a combătut adoptarea acestei Legi care leza interesele moșnenilor. Cum el urma să vorbească și a doua zi, iar parlamentarii au fost convinși că nu va ceda și va lupta în continuare pentru combaterea Legii, la sfârșitul ședinței s-a anunțat că discuția va fi reluată la o dată ce urma a fi stabilită ulterior.

Suspendarea discuțiilor privind acest proiect de Lege a durat până la 18 mai 1921, timp în care Chiriță a fost abordat de către diferite persoane, încercându-se mituirea sa . Fiind un om integru, Chiriță nu s-a lăsat cumpărat.

Într-o zi, a fost înștiințat de către prefectul județului Putna că generalul Ferigo, atașatul militar al Italiei în România, dorea să-l vadă. La început, Chiriță a ezitat, dar în cele din urmă a acceptat să-l întâlnească pe general. Întrevederea a avut loc într-o cameră a Hotelului „*Bulevard* ” din București. După ce au servit un ceai, Chiriță a fost abordat direct de către general, care i-a făcut propuneri ispititoare, pe care dacă le-ar fi acceptat nu ar mai fi trebuit să muncească tot restul vieții. Trebuia doar să renunțe la ideea de a mai combate Legea și, mai mult, să o voteze în forma în care ea era prezentată în Parlament.

Explicația intervenției generalului era simplă. Societățile forestiere din România erau, în marea lor majoritate, germane sau din fostul Imperiu Austro-Ungar. Fiind în situația de a fi confiscate de către statul român, căci țările lor pierduseră războiul, aceste societăți au cedat acțiunile lor unui anume Castiglio Castiglioni , care domiciliu în Triest.

Cum acest oraș fusese cedat Italiei după Primul Război Mondial, Castiglioni avea cetățenie italiană, fiind, deci, cetățeanul unei țări prietene României. Astfel, atașatul militar al Italiei îl reprezenta pe acest Castiglioni, care era o marionetă a fostelor societăți forestiere germane și austro-ungare și care căutau să-și mențină acum preponderența lor pe teritoriul României Mari.²¹

²¹ *Ibidem* , inv. nr. 18373 / b , f. 9

Stăpânindu-și indignarea, Chiriță a refuzat politicoș oferta generalului italian și a rămas hotărât să lupte în continuare pentru apărarea pădurilor țării și a intereselor moșnenilor. Paraschiv Chiriță n-a putut fi abătut de la convingerile sale prin niciun mijloc, iar politicienii au decis ca Legea să fie adusă din nou în discuția Camerei și să fie votată cu orice preț.

Se miza pe faptul că un Parlament întreg era în favoarea adoptării acestei Legi, iar Chiriță era singur. Adversarii săi, în frunte cu ministrul Agriculturii și Domeniilor, Theodor Popescu-Cudalbu, au fost deosebit de virulenți, iar dacă Chiriță nu ar fi fost bine pregătit și înarmat cu documente care i-au sprijinit afirmațiile, ar fi fost compromis și ar fi căzut în ridicol. În timpul dezbaterilor, Chiriță a simțit ajutorul unei părți din presă și al unor deputați din opoziție, care au realizat importanța cauzei pentru care el milita.

În cele din urmă, Legea a fost votată, însă cu modificarea art.5, devenit art.7.²² Prin modificarea art. 5, Paraschiv Chiriță a obținut o importantă victorie, căci toate actele de vânzare-cumpărare a pădurilor, care până atunci fuseseră considerate valide, erau recunoscute acum ca nule, fiind întocmite cu încălcarea flagrantă a prevederilor Codului Silvic.

Generalul Averescu, primul-ministru al țării, a dispus ca la toate tribunalele din țară unde se autentificaseră actele de vânzare-cumpărare a pădurilor, să se intenteze procese pentru anularea acestora.

Chiriță a beneficiat și de ajutorul marelui savant Nicolae Iorga, care a publicat în „*Neamul Românesc*” un articol intitulat „*Prădarea Moșnenilor*”. Articolul a fost reprodus într-o broșură pe care țărani din județul Vâlcea au tipărit-o pe cheltuiala lor, în mai multe mii de exemplare, broșură care a fost împărțită în toată țara. În aceasta erau cuprinse, după notele stenodactilografiate, aspecte din lupta dusă de către Chiriță în Parlament, precum și atacurile îndreptate împotriva sa de către susținătorii intereselor societăților forestiere.

²² *Ibidem*, f. 10

Lipsite de activitate, societățile forestiere au început să părăsească țara însă, ajutate de politicieni corupți, au reușit să-și retragă și garanțiile depuse, așa cum prevedea Codul Silvic, pentru refacerea pădurilor distruse, ridicându-și, în același timp, și tot materialul rulant ce le servise la exploatările făcute.²³

După o viață închinată apărării intereselor vrâncenilor, Chiriță a ajuns în situația ca, la 83 de ani, să adreseze un Memoriu ministrului Economiei Forestiere, în care înfățișează aspecte din viața sa, solicitând să i se stabilească o pensie corespunzătoare cu activitatea depusă. Ca pensionar al Colegiului Avocaților, el beneficia de o pensie de 500 lei, bani insuficienți pentru asigurarea unui trai decent. El a cerut ministrului ca „*cel care a făcut să cadă în Parlamentul Țării Românești în anii 1920 - 1922 Legea prin care Societățile străine erau împuternicite să devasteze pădurile munților noștri, sărăcind moșnenii, merită să primească o pensie care să-i permită a-și îngriji sănătatea și a avea satisfacția ca după o viață pusă în slujba democrației să aibă o bătrânețe asigurată. Din cauza paraliziei infantile de care am suferit din copilărie și a vârstei înaintate, astăzi sunt în imposibilitatea de a mă deplasa. La acestea se mai adaugă și pierderea vederii datorată unui glaucom acut bilateral, pentru care am fost operat, fără a-mi recăpăta vederea.*”²⁴

Discret și modest, Paraschiv Bogdan Chiriță a încetat din viață în februarie 1969. La înmormântarea sa, prietenul său, preotul A. C. Cosma, îl deplânge pe cel dispărut: „*Gura care a mângâiat pe mulți, s-a închis; mintea care a îndrumat pe prieteni, și-a curmat firul; ochii care au privit viitorul orașului Focșani, s-au oblonit pentru veșnicie...rămâne după el o nepoțică, speranța unei ascensiuni în cultura neamului. Eu, personal, pierd cel mai bun prieten, pe care nu voi avea cu ce-l înlocui.*”²⁵

Viața i-a fost exemplară, sufletul modest, acțiunile în care s-a implicat au fost diverse, impunându-se în conștiința focșănenilor ca un model demn de urmat.

²³ *Ibidem*, f. 11

²⁴ *Ibidem*, inv. nr. 18257, f. 1

²⁵ *Ibidem*, f. 12

Paraschiv Bogdan Chiriță ni se înfățișează astăzi prin frumusețea trăsăturilor morale ale personalității sale, prin atașamentul său față de cei nedreptățiți, prin efortul său continuu de a impune dreptatea acolo unde ea a fost știrbită, prin implicarea în viața culturală, câștigându-și definitiv rolul de animator de seamă al acesteia în prima jumătate a secolului al XX-lea.

UN SFERT DE VEAC DE SINGURĂTATE: SAVEL RĂDULESCU ÎNTRE ANII 1945 - 1970

Horia Dumitrescu

În primăvara anului 1945, în București, a fost înființată „Asociația Nicolae Titulescu”, care avea ca scop reunirea și publicarea operelor marelui diplomat.¹

Din comitetul de conducere făceau parte trei dintre cei mai apropiați colaboratori ai lui Titulescu: Constantin Vișoianu, Savel Rădulescu și Ionel Christu.

În același an, Savel Rădulescu a publicat articolul „Un vizionar excepțional” în „Ultima Oră” din 22 aprilie 1945 și alte câteva articole în „Universul” din septembrie 1945.²

Evoluția evenimentelor de pe scena politică internă a fost însă total nefavorabilă inițiatorilor și conducătorilor Asociației. Amenințat cu moartea, Constantin Vișoianu, fost ministru al Afacerilor Străine în guvernele conduse de generalii Constantin Sănătescu (4 noiembrie - 6 decembrie 1944) și Nicolae Rădescu (6 decembrie 1944 - 28 februarie 1945)³, a reușit să treacă frontiera clandestin, cu un avion militar american.⁴

¹ Jacques de Launay, **A cincea valiză. Titulescu și Europa**, versiune românească de Stelian Țurlea, Editura Agni, București, 1993, p. 147

² N. Titulescu, **Discursuri**, Studiu introductiv, texte alese și adnotări Robert Deutsch, Editura Științifică, București, 1967, p. 8

³ C. Vișoianu, **Misiunile mele** (culegere de documente), Ediție îngrijită de: George G. Potra, Nicolae Dinu (coordonatori), Constantin I. Turcu, Ion Calafeteanu, Nicolae Nicolescu, Cuvânt înainte Adrian Severin ministrul Afacerilor Externe, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 20

⁴ Jacques de Launay, *op cit.*, p. 147

Ion Christu, nepotul lui Titulescu „*cel mai cunoscut economist al României și președinte al Liniilor Aeriene Comerciale Române Lares*”⁵, a fost arestat și aruncat în închisoare fără a fi judecat sau condamnat; el a murit aici, în anul 1953, din cauza loviturilor primite.⁶

La începutul anului 1945 în România, și nu numai, domneau incertitudinea, nesiguranța, prezentul și viitorul politic erau învăluite într-o ceață densă. Dominația sovietică își întărea din ce în ce mai mult conturul asupra vieții socio-economice și politice a țării.

Pentru oamenii politici, de cultură și pentru toți cei ce gândeau la binele țării, speranța se îndrepta tot mai mult spre marea putere de peste Ocean. La ajutorul american se îndreptau și gândurile lui Savel Rădulescu.

La 13 februarie 1945, Savel Rădulescu l-a vizitat pe generalul de brigadă Cortlandt Van Rensselaer Schuyler – șeful Reprezentanței Militare a Misiunii Americane din Comisia Aliată de Control - și l-a informat despre întâlnirea dintre primul-ministru, generalul de corp de armată adjutant Nicolae Rădescu și generalul-locotenent Vladislav Petrovici Vinogradov – șeful de Stat Major al Comisiei Aliate de Control din România - prilej cu care „*Vinogradov a afirmat că rușii nu susțin nici un partid, dar ei cred că Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal nu sunt favorabile intereselor rusești și că, din acest motiv, simpatiile rușilor se îndreaptă către comuniști. El a mai afirmat sec că nu dorește acum un guvern comunist și că se realizează la punctul de vedere al lui Rădescu conform căruia singurul guvern potrivit pentru România acum este un guvern de coaliție.*”⁷

⁵ C.V.R.Schuyler, **Misiune dificilă. Jurnal (28 ianuarie 1945 - 20 septembrie 1946)**, Cuvânt înainte de general de corp de armată Dumitru Cioflină, Ediție îngrijită de lt.col.Alexandru Oșca și lt.col.Mircea Chirițoiu, Autorii notelor: lt.col.Eftimie Ardeleanu, lt.col.Mircea Chirițoiu, lt.col.Alexandru Oșca și mr.Vasile Popa, Traducere: Sorana Georgescu – Gorjan și Alina Petricel, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 119

⁶ Jacques de Launay, *op.cit.*, p. 147

⁷ *Ibidem*, p. 31

A doua zi, Comisia Română pentru Aplicarea Armistițiului - „organizația românească cu care avem cel mai mult de-a face pe linie oficială”⁸, a invitat la dîneu întreaga Comisie Aliată de Control. Constantin Vișoianu – ministrul de Externe – i-a comunicat generalului Schuyler convingerea că „situația este critică în cadrul guvernului și că miniștrii de stînga ar putea demisiona în orice clipă.”⁹

La 15 februarie 1945 „Dl. Rădulescu m-a vizitat după-amiază, spunînd că l-a trimis primul-ministru să-mi expună situația politică... Mi-a spus că generalul Rădescu este aproape disperat, dar Regele a refuzat să-i accepte demisia, pe motiv că nu poate apela la nimeni altul. De aceea, generalul Rădescu va încerca să continue să conducă guvernul”.¹⁰

Intervenția directă și repetată a autorităților sovietice, îmbinată cu o campanie continuă de dezordini și de încălcare a legii, orchestrată de Partidul Comunist din România, au dus la demisia silită a primului-ministru, în ziua de 28 februarie 1945.¹¹

Sosirea neașteptată la București a lui Andrei Ianuarievici Vâșinski, prim-locțiitor al comisarului poporului pentru Afaceri Externe al U.R.S.S. (27 februarie 1945) a complicat și mai mult situația internă din România.

La 1 martie 1945 „Până seara târziu, Regele a continuat să se consulte cu diverși lideri ai partidelor politice, inclusiv cu Brătianu, Maniu, Rădulescu, Groza, Pătrășcanu etc. Groza, i-a spus Regelui că, în cazul în care ar fi solicitat, ar fi bucuros să formeze un cabinet cu largă reprezentare a partidelor din FND, dar și cu liberali și național-țărăniști, aleși de el, personal. La orele 22, Regele s-a întîlnit cu Vâșinski, cerîndu-i sfatul. Vâșinski i-a spus că, din punctul

⁸ Ibidem, p. 32

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem, p. 37

¹¹ Dinu C. Giurescu, **Guvernarea Nicolae Rădescu**, Editura All, București, 1996, p. 363

*de vedere al Rusiei, guvernul cel mai acceptabil ar fi cel condus de Groza, cu Tătărescu vicepremier”.*¹²

În cursul aceleiași zile, Savel Rădulescu și C. I. C. (Dinu) Brătianu l-au vizitat, separat, pe generalul Schuyler „pentru mici sfaturi. Bineînțeles că nu le-am putut oferi nici unul. Nici ei nu știu cum să-l îndrume pe Rege. Dacă cedează la presiunea rușilor și îl însărcinează pe Groza să formeze guvernul, va pregăti practic terenul pentru comuniști care, în consecință, ar putea da țara pe mâinile rușilor. Pe de altă parte, se pare că nimeni altcineva nu-și poate asigura sprijinul FND-ului în formarea unui guvern și, desigur, un guvern fără reprezentanți ai FND ar fi considerat drept un afront direct față de Rusia”.

Presiunile FND-ului asupra Regelui au devenit atât de mari, încât acesta a declarat reprezentanților englezi din România că a hotărât să părăsească țara. Unii consilieri (Constantin Vișoianu și Savel Rădulescu) l-au sfătuit să abdice, iar alții (patriarhul Nicodim, mareșalul Curții, Dimitrie D. Negel, C. I. C. Brătianu) l-au sfătuit să „nu abandoneze țara”.

Situația dramatică și fără ieșire în care s-a aflat regele Mihai în acele zile în fața comuniștilor români care acționau la indicațiile Moscovei este foarte bine redată în stenograma ședinței Frontului Național Democrat privind măsurile ce trebuie luate pentru impunerea guvernului Groza.

Vasile Luca, secretarul general al FND, informa pe cei prezenți la ședință că „E drept că ne vine rău când stăm de vorbă cu conducătorii acestor partide (istorice), dar trebuie să facem tot ce e omeneste posibil pentru a avea guvern pe calea constituțională, noi cu graba noastră nu trebuie să stricăm totul...”

La Palat erau Vișoianu, Savel Rădulescu și alții și cum ieșea Groza, intrau ei. Noi nu puteam să spunem că refuzăm net să stăm de

¹² C.V.R. Schuyler, *op. cit.*, p. 53 - 54

¹³ *Ibidem*, p. 54

¹⁴ Șerban Rădulescu Zoner, Daniela Bușe, Beatrice Marinescu, **Instaurarea totalitarismului comunist în România**, Editura Cavallioti, București, 1995, p. 68 - 69

*vorbă cu ei, căci aceasta ar fi fost pentru ei un argument că noi nu dorim decât ocuparea țării și instaurarea cu forța a unui guvern”.*¹⁵

Precizând că „*nu trebuie să atacăm monarhia*”, Vasile Luca prezenta și soluția: „*Noi atacăm banda care înconjoară monarhia și care împiedică pe rege să vadă situația. Regele e fals informat și dacă pe baza presiunilor el e forțat, noi trebuie să lichidăm această bandă și să dăm sfetnici democrați*”.¹⁶

Regele Mihai, la amenințarea mareșalului Rodion Iakovlevici Malinovski – președintele Comisiei Aliate de Control din România până la 6 iulie 1945 – că dorește „*liniște în spatele frontului*”, a consimțit instalarea guvernului condus de dr. Petru Groza (6 martie 1945 – 2 iunie 1952).

Savel Rădulescu l-a vizitat, în seara zilei de 17 martie 1945, pe generalul Schuyler care nota că „*Arăta foarte obosit și mi-a spus că nu o duce bine cu sănătatea, și că se așteaptă ca în curând să demisioneze din funcția de șef al secției române a Comisiei pentru Aplicarea Armistițiului. Mi-a descris în detaliu recente festivități de la Cluj, ocazionate de retrocedarea Transilvaniei*”.¹⁷

Festivitățile desfășurate fără participarea delegațiilor americană și britanică s-au încheiat cu un banchet, unde „*dr. Groza a ținut un lung discurs în limba maghiară. Acest gest în sine a fost catalogat de dl. Rădulescu drept o lovitură dată onoarei naționale*”.¹⁸

Savel Rădulescu „*e de părere că țara se află în pragul haosului economic. Arată că pretențiile rușilor au devenit atât de mari, încât frizează ridicolul*.”¹⁹

Nemaiputând face față presiunilor și pretențiilor mereu crescânde ale sovieticilor „*Dl. Rădulescu se pregătește să demisioneze*

¹⁵ **Lovitura de stat de la 30 decembrie 1947. Preliminarii militare, consecințe politice**, Documente selectate și adnotate de Mircea Chirițoiu, Prefață de dr. Florin Constantiniu, Fundația Academia Civică, București, 1997, doc. nr. 88, p. 80

¹⁶ *Ibidem*, p. 81

¹⁷ C.V. Schuyler, *op. cit.*, p. 71

¹⁸ *Ibidem*

¹⁹ *Ibidem*

în scurt timp. Nu este deloc de acord cu guvernul și simte că nu-și poate asuma răspunderea de a contribui la ultimile faze ale colapsului României”.²⁰

Savel Rădulescu s-a întâlnit de mai multe ori cu primul-ministru dr. Petru Groza „cu care ocazii a arătat cât erau de exorbitante cererile rușilor de livrări de produse în conformitate cu articolul 10, și de cai, vite, cereale, etc. conform articolului 12. Primul ministru chiar l-a însoțit o dată pe dl. Rădulescu la Misiunea rusească, pentru a protesta împotriva acestor pretenții. La întrunirea care a urmat, însă, Rădulescu a trebuit să întrețină singur întreaga discuție, și în mai multe rânduri Groza a fost de partea rușilor și împotriva lui Rădulescu. După cât se pare, guvernul nu intenționează să opună rezistență rușilor în vreun fel”.²¹

Luni, 2 aprilie 1945, Savel Rădulescu l-a vizitat din nou pe generalul Schuyler: „Dl. Savel Rădulescu m-a vizitat azi-dimineață ca să-mi spună că și-a depus în scris demisia oficială din funcția de președinte al Comisiei Române de Aplicare a Armistițiului. Și-a exprimat sincera apreciere pentru atitudinea mea de cooperare și înțelegere față de el și problemele sale și mi-a spus că speră să poată menține legătura cu mine și după ce va fi părăsit guvernul. Principalul motiv al demisiei sale este convingerea sa că nu se poate găsi nici un fel de sprijin de la actualul guvern în negocierile pe care le duce cu rușii în privința condițiilor de Armistițiu. El afirmă că dacă actualele condiții cuprinse în articolele 10, 11 și 12 ar trebui satisfăcute în totalitate, rezultatul ar fi prăbușirea economică deplină...

Întrucât guvernul nu-i acordă nici un sprijin, nu poate continua să se lupte de unul singur. Este de părere că, dacă ar continua, s-ar găsi singur în opoziție deschisă față de ruși, și că serviciile pe care le-ar putea aduce națiunii mai târziu ar fi astfel compromise...

În general, prevede un viitor foarte sumbru pentru România”.²²

²⁰ Ibidem, p. 72

²¹ Ibidem, p. 80

²² Ibidem, p. 84

Și după demisia din funcția de președinte al Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului (11 aprilie 1945), Savel Rădulescu a rămas, în continuare, în anturajul regelui Mihai, fiind unul dintre consilierii acestuia.²³

În locul său, Mihail Ghelmegeanu a fost numit președintele Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului, iar comunistul Simion Oeriu, fost secretar ARLUS – vicepreședinte. Încă de la numirea sa, Oeriu „a afirmat că intenționează să investigheze în profunzime activitățile actualilor membri ai Comisiei, pentru a se asigura că aceștia lucrează doar în slujba intereselor reale ale guvernului român (adică al comuniștilor). A avut deja câteva discuții în care i-a atacat violent pe foștii președinți ai Comisiei, inclusiv pe dnii Christu și Rădulescu”.²⁴

Savel Rădulescu a întreținut relații amicale cu generalul C.V.R.Schuyler, pe care a continuat să-l viziteze și cu care a discutat, în permanență, evoluția evenimentelor din viața politică internă.

El a fost invitat de generalul american la vila sa de la Predeal, unde a avut prilejul, duminică, 26 august 1945, să se întâlnească cu senatorul Pepper, membru în Comitetul pentru Relații Externe al Senatului S.U.A.

După prânz, senatorul american, Savel Rădulescu, generalul Schuyler și Valeriu Rică Georgescu (industriaș, fost subsecretar de Stat la Industrie, Comerț și Mine între 1 septembrie – 3 noiembrie 1944, director al Societății Româno-Americană între anii 1944-1946) – în calitate de interpret – s-au retras pentru o discuție particulară, în cadrul căreia „dl. Rădulescu i-a expus în detaliu senatorului, timp de aproximativ trei ore dilema în care se găsește Regele. Senatorul a părut foarte interesat și a pus o mulțime de întrebări referitoare la întreaga problemă.

*Am discutat până după orele 20”.*²⁵

²³ Paul D. Quinlan, **Ciocnire deasupra României. Politica anglo-americană față de România. 1938 - 1947**, Traducere de Gheorghe Onișoru, Centrul de Studii Românești, Fundația Culturală Română, Iași, 1995, p. 139

²⁴ C.V.R. Schuyler, *op. cit.*, p. 113

²⁵ *Ibidem*, p. 239

Luni dimineață, senatorul Pepper și generalul Schuyler s-au întors în București și au luat masa cu Burton Yost Berry – reprezentantul politic al SUA în România – și Constantin Vișoianu „care a fost ministru de Externe sub Rădescu, a fost de față la Palat, la întrevvedereea dintre Vâșinski și Rege și era în măsură mai mult decât oricare altul din România să cunoască detalii precise despre modul în care a fost instalat regimul Groza. El i-a făcut senatorului o relatare foarte reală și cinstită a tot ceea ce s-a întâmplat.

Senatorul Pepper mi-a spus mai târziu că a fost foarte impresionat atât de dl. Rădulescu, cât și de dl. Vișoianu. El i-a apreciat drept doi dintre cei mai marcanți oameni publici din România.”.²⁶

În noiembrie 1945, Mark Etheridge – trimis special al Secretariatului de Stat al S.U.A. în România și Bulgaria – a vizitat orașele Brașov și Sibiu, iar la întoarcere Valea Oltului. În București s-a întâlnit, marți seara, 27 noiembrie 1945, acasă la generalul Schuyler cu foștii și actualul președinte al Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului: Ion Șerban Christu (31 octombrie – 20 noiembrie 1944), Savel Rădulescu (20 noiembrie 1944 – 11 aprilie 1945) și Mihail Ghelmegeanu: „Fiecare m-a informat în particular că ar prefera să discute cu dl. Etheridge între patru ochi și nu în prezența celorlalți, așa că, după cină, am aranjat ca fiecare să dispună de cam o jumătate de oră de discuție între patru ochi cu dl. Etheridge”.²⁷

Încercările comuniștilor și ale altor persoane din guvern de a trece asupra Regelui răspunderea pentru „nenorocirile din plan economic ale României”²⁸, i-au determinat pe Savel Rădulescu și Johnny (Mircea) Ioannițiu să discute separat și să prezinte situația, la 7 decembrie 1945, cerând un sfat competent de la C.V.R. Schuyler și Burton Yost Berry: „Ei aveau mare nevoie de sfatul nostru. Le-am putut spune doar că guvernul nostru este acum angajat în studierea raportului dlui Etheridge și că sperăm că statu quo-ul se va putea

²⁶ Ibidem

²⁷ Ibidem, p. 256

²⁸ Ibidem, p. 261

*menține cel puțin până va apărea o ocazie ca noi să acționăm pe baza acelui raport. Am mai fost informați că membrii Casei Regale primesc în continuare vești despre plănuirea unor atentate la viața Regelui. Ei intenționează să-l țină la reședința sa de la Sinaia, cât mai mult timp posibil, până la clarificarea situației".*²⁹

Chemat de Departamentul de Stat la Washington D. C. (18 ianuarie - 20 februarie 1946), generalul Schuyler (aflat în România, în misiune între 25 noiembrie 1944 – 11 iunie 1947) – a avut întâlnire cu un număr considerabil de persoane „*pentru a duce cu mine în Statele Unite impresii de ultim moment ale diverselor persoane, în legătură cu actuala situație din România.*”³⁰

Printre alții, a discutat cu industriașul Max Auschnitt, Stoicescu – viceguvernator al Băncii Naționale, Savel Rădulescu, Mihail Ghelmegeanu, Simion Oeriu – comisar general al guvernului Groza pentru legătura cu Comisia Aliată de Control și Constantin Vișoianu. Dintre toți cei cu care a discutat „*Oeriu nu mi-a spus aproape nimic în afară de părerea sa că reacționarii și „fasciștii”, nu au fost încă puși să plătească pentru tot răul pe care l-au făcut țării în timpul războiului. El spune că va face tot ce îi stă în putință pentru a se asigura că, pe viitor, aceștia vor suporta consecințele răspunderii ce le revine pentru halul în care au adus țara și că, de acum încolo, nu vor mai avea puterea să exploateze din nou oamenii simpli.*”³¹

Într-o discuție dintre Richard Franasovici și Grigore Gafencu, din 20 martie 1946, primul afirma că „*ar fi o mică destindere între opoziție și guvern la noi.*”³²

²⁹ *Ibidem*, p. 261 - 262; Burton Y. Berry, **Romanian Diaries. 1944 - 1947**, Edited by Cornelia Bodea, The Center for Romanian Studies, Iași, Oxford, Portland, 2000, p. 34 - 35, 55, 103, 120

³⁰ C.V.R. Schuyler, *op. cit.*, p. 288

³¹ *Ibidem*, p. 289

³² Raoul Bossy, **Jurnal (2 noiembrie 1940 - 9 iulie 1946)**, Prefață de Florin Constantiniu, membru corespondent al Academiei Române, Ediție îngrijită de Ion Mamina, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 312

Franasovici primise vizitele lui Constantin Vișoianu și Savel Rădulescu, existând posibilitatea „să se încredințeze legații acestora”.³³

Erau simple speranțe ale celor care credeau, încă, în democrație și valorile ei.

Perioada anilor 1945-1947 prefăta „*nemijlocit era stalinistă*”³⁴, iar regele Mihai, reprezenta ultimul obstacol în calea sovieticilor de a comuniza România.

În toamna anului 1947, odată cu crearea Cominformului, Stalin a hotărât să impună tuturor țărilor din U.R.S.S. modelul sovietic: „*În cadrul noii faze de consolidare a controlului sovietic asupra Europei de Est, monarhia din România trebuia eliminată pentru a suprima astfel ultima piedică în calea sovietizării acestei țări*”.³⁵

În ședințele din 28 și 29 decembrie 1947 ale Biroului Politic al C.C.al P.C.R. a fost discutat și s-a definitivat Planul de măsuri privind abolirea monarhiei și proclamarea republicii.³⁶

În Raportul Legației britanice din București din 8 ianuarie 1948 se subliniază că „*Toate faptele care se află în posesia mea arată clar că nici chiar luni după amiază, 29 decembrie (1947), Regele nu bănuia nici un fel de criză apropiată. Aceasta este dovedită de faptul că secretarului său particular, Mircea Ioanițiu, i se dăduse liber să mergă la Severin ca să se căsătorească. Primul zvon al neliniștii a fost primirea de către Regele Mihai la Sinaia a unui telefon de la Dr.Groza care vorbea de la domiciliul său de la Deva unde se afla în concediu, rugând pe Rege să vină la București în dimineața următoare „pentru afaceri familiare foarte importante de natură gravă”. Regele a fost rugat să aducă cu el pe Regină ca afacerea să poată fi discutată*”.³⁷

³³ *Ibidem*

³⁴ Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, **Istoria Românilor în secolul XX (1918 - 1948)**, Editura Paideia, București, 1999, p. 511

³⁵ **Lovitura de stat de la 30 decembrie 1947...**, p. 10

³⁶ *Ibidem*, doc. nr. 33, p.187 - 189

³⁷ Great Britain, Public Record Office, Foreign Office, fond 371, dosar nr. 42427, f. 1

În seara aceleiași zile, Mircea Ioannițiu și Dimitrie Negel – mareșalul Curții Regale, s-au dus la Savel Rădulescu, ultimul dintre sfătuitoarii Regelui care nu aparținea Curții Regale și care se mai afla în libertate. Mareșalul Curții era de părere că Groza venea cu răspunsul guvernului relativ la dorința Regelui de a se căsători cu principesa Ana de Bourbon - Parma. Savel Rădulescu a fost sigur că era vorba de ceva mai serios, fiindcă aflase că majoritatea unităților militare din Capitală fuseseră consemnate în cazărmi, ceea ce indica că autoritățile se așteptau la tulburări.

A doua zi, regele Mihai și Regina – Mamă Elena primeau în audiență, începând cu ora 11,15, la Palatul din Șoseaua Kiseleff, pe șeful guvernului, dr. Petru Groza și pe liderul P.C.R., Gheorghe Gheorghiu - Dej.

Surprins de rapiditatea și perfidia măsurilor luate de guvernul Groza (redactarea înainte a „*actului de abdicare*”, schimbarea gărzii regale, dublarea posturilor de sentinelă, întreruperea legăturilor telefonice, amenințarea cu recurgerea la măsuri compromițătoare și chiar cu producerea unei „*băi de sânge*”, regele Mihai a fost practic silit să semneze acest document.³⁸

În cele din urmă, regele Mihai a fost tratat cu anumită curtoazie: trenul său regal a fost trimis de la București la Sinaia și i s-a permis să plece din propria sa gară regală pe peronul căreia a fost așternut obișnuitul covor roșu.³⁹

La 3 ianuarie 1948, Regele pleca în exil, având permisiunea comuniștilor ca să ia cu el principalii membri ai anturajului. Singura excepție: Savel Rădulescu „*considerat o persoană prea politică ca să i se permită să plece*”.⁴⁰

Pentru Savel Rădulescu începea cea mai grea perioadă din viața sa. La sfârșitul lunii martie – începutul lunii aprilie 1948, a fost arestat: „*Arestarea sa a stârnit stupeoare în Capitală: militase pentru raporturi de bună vecinătate diplomatică cu URSS, colaborase –*

³⁸ Lovitura de stat de la 30 decembrie 1947..., p. 23

³⁹ Great Britain, Public Record Office, Foreign Office, fond 371, dosar nr. 42427, f. 4

⁴⁰ Ibidem, f. 3

tânăr fiind – cu Titulescu și Litvinov, acceptase să fie președintele comisiei de livrări în cadrul armistițiului româno-sovietic – unde fusese înlocuit de Mihail Ghelmegeanu, care s-a oferit să dea mai mult, să dea totul, să pună țara la mezat, numai ca să mai ajungă el încă o dată ministru... Arestarea lui a stârnit o senzație enormă, fiindcă se puneau pe tapet din nou cifrele armistițiului și independența țării”.⁴¹

Aceeași opinie este exprimată și de buzoianul Teodor Duțu, coleg de celulă cu Savel Rădulescu în arestul Ministerului de Interne: „Dacă îl lăsaseră puțin mai la urmă și dacă îl tratau cu oarecare condescendență, poate că o făceau tocmai fiindcă în calitatea sa de fost colaborator apropiat al lui Titulescu, îl cunoscuse personal atât pe Litvinov și pe Molotov, ca și pe colaboratorii acestora ce preluaseră externele U.R.S.S. după Litvinov”.⁴²

Buzoianul Duțu fusese mutat cu Savel Rădulescu, în ceea ce deținuții, numeau în argoul lor, „garsonieră”.

Din culoarul principal, venind dinspre intrare pe partea stângă, una din uși dădea „într-un fel de gănguleț de un metru lățime și 1,5 metri lungime. În stânga, într-un spațiu de aceeași mărime cu găngulețul, avea jos pe podea turnate din ciment tălpile unui W.C. turcesc, iar sus cam la vreo 2,20 metri suspendată de o țeavă, stropitoarea unui duș”.⁴³

Celula pe care cei doi au împărțit-o avea 3x3 metri: „Încăperea avea două paturi turnate în ciment, ca și cele din cealaltă celulă și erau acoperite cu același linoleum maron. Numai că aici paturile nu mai erau suprapuse, ci așezate în unghi drept pe două laturi, ambele fiind, dacă se poate spune așa, la parter”.⁴⁴

Savel Rădulescu i-a cedat patul pe care erau așezate ambele saltele, spre surprinderea lui Duțu: „Cu un gest blînd, dar ferm, de

⁴¹ Petre Pandrea, **Reeducarea de la Aiud**, Ediție îngrijită de Nadia Marcu Pandrea, Editura Vremea, București, 2000, p. 362

⁴² Teodor Duțu, **După 50 de ani. Amintiri despre cei care nu mai sunt**, vol. I, Editura Alpha MDN, Buzău, 1999, p. 108

⁴³ *Ibidem*, p. 105

⁴⁴ *Ibidem*

mână pusă pe umărul meu, m-a oprit să o fac și mi-a spus că el, fiind suferind de o boală a coloanei vertebrale, este obligat să doarmă pe un așternut cât mai tare (dur), deci că va dormi în continuare direct pe linoleumul ce acoperea cimentul patului, peste care întinsese doar pătura cu care ar fi trebuit să se învelească, dar renunțase, folosind pentru aceasta raglanul de croială englezească pe care-l avea”.⁴⁵

Savel Rădulescu a rămas în amintirea național - țărănistului Teodor Duțu ca „un om înalt pe care, în afara bolii la coloana vertebrală (despre care am pomenit) îl supărau și niște necazuri gastrice și hepatice. Trăise ca diplomat (dacă am înțeles eu bine) aproape toată viața de unul singur, iar la data arestării, cel care-i purta de grijă era un valei pe care-l avea de multă vreme și care-i era foarte devotat...

Dincolo de necazurile pe care i le dădea sănătatea șubredă, Savel Rădulescu era unul dintre cei mai raționali oameni pe care i-am întâlnit eu prin pușcării. Aparent posac, scorțos, discret până la indiferență față de succesele sau dezamăgirile activităților sale din trecut, era – cum spun – un foarte cumsecade părtaș de suferință, care rămânea tot timpul politicos și tăcut, dar devenea, când îi câștigai încrederea, foarte comunicativ. Și, Doamne, cât de multe lucruri știa!”.⁴⁶

Deși aflați în închisori, membrii guvernului Antonescu, ai guvernelor liberale sau țărăniste, fruntașii Mișcării Legionare, marii intelectuali independenți „absolut toți, s-au dovedit nu doar insuficient informați, ci și naivi în aprecierea evoluției evenimentelor ce au venit pe capul lumii și al nostru. Aproape toți manifestau un optimism naiv, poate tentant și necesar la începutul acela de dezastru, dar nejustificat prin cele ce aveau să se întâmple”.⁴⁷

Savel Rădulescu a fost singurul om care, atunci, în aprilie 1948 i-a vorbit colegului de celulă despre situația din lume la acea oră, despre mentalitatea anglo-saxonă „când era vorba de ei înșiși sau despre alții, indiferent că acești „alții” le erau aliați sau dușmani. El

⁴⁵ *Ibidem*

⁴⁶ *Ibidem*, p. 108 - 109

⁴⁷ *Ibidem*, p. 109

*era convins și m-a convins atunci și pe mine, nu doar că englezii și mai cu seamă americanii nu vor accepta să facă nimic, nu vor mișca nici un deget, cum zicea el, pentru salvarea Europei de est de sub comunism, dar (fără a avea dovezi) el intuia că dintr-o exagerată teamă de germani, ei o dăduseră cu bună știință pe mâna lui Stalin. El îi condamna pe anglo-americani și fiindcă nu avuseseră onestitatea de a spune cât de cât care era situația, pentru ca fiecare dintre țările cوتropite să se poată adapta și descurca fără ajutorul lor (măcar ușurându-și supunerea). El pretindea că singurul lucru bun rezultat din capitularizarea anglo-americană în fața rușilor era că le lăsaseră acestora, din harta lumii, hălci mai mari decât puteau ei – cu toată lăcomia lor – să digere, fără a se înăbuși”.*⁴⁸

Fără să fie vinovat, Savel Rădulescu a fost amestecat în activitatea subversivă a inginerului Ioan Bujoiu. Acesta, în martie 1946, întemeiasă o asociațiune cu numele „GELU”, semnificând „Grupul exploatărei laboratoarelor unite”, la care au aderat ing. D.Gheorghiu, ing.Balș, ing.Traian Nițescu, Horia Măcelaru și G. Manu.

Generalul Nicolae Rădescu – considerat ca șeful lor spiritual – a fost înștiințat de ing. Gheorghiu și ing. Ioan Bujoiu despre existența acestui comitet.

În declarația dată la Securitate, la 7 mai 1948, ing. Ioan Bujoiu recunoștea că prin luna martie 1947, împreună cu ing.D.Gheorghiu l-a vizitat pe Savel Rădulescu la locuința sa și „cu acest prilej l-am pus în curent pe dl. S. Rădulescu asupra existenței comitetului nostru și organizațiilor subversive din subordine, solicitându-l să accepte intrarea sa în rândurile comitetului nostru ca fiind singurul și cel mai bun specialist în probleme externe pe care îl are în prezent țara noastră. Dl. Savel Rădulescu a refuzat categoric să dea curs cererii noastre.

⁴⁸ Ibidem

Cu aceeași ocazie dl. Savel Rădulescu și-a exprimat pesimismul cu privire la reușita acțiunilor plănuite de noi de a răsturna prin forță actualul regim”.⁴⁹

La 24 mai 1948, ing. Ioan Bujoiu și-a schimbat declarația. Recunoștea că în luna martie 1947 i-a făcut o vizită lui Savel Rădulescu, la locuința sa din Aleea Zoe. Era însoțit de inginerul D. Gheorghiu și inginerul Traian Nițescu.

După un schimb de idei asupra unor generalități, ing. Ioan Bujoiu a rămas singur cu Savel Rădulescu încercând să vadă care este atitudinea sa față de actualul regim:

„Dl. Savel Rădulescu mi-a răspuns că n-a avut niciodată contingente cu interese sau preocupări interne politice, profitând de prilej spre a face o profesie de credință cu privire la politica lui N. Titulescu, despre care spunea că dacă ar fi fost urmată, ar fi fost bine băcătoare pentru țară.

Mi-am dat seama că Dl. Savel Rădulescu nu este persoana căreia i s-ar putea desvălui existența comitetului nostru și cu atât mai puțin, nu este persoana care ar putea intra în rândurile noastre. În consecință nu mi-am putut permite, de a face nici un fel de încercare spre a-l recruta în vederea scopului urmărit de noi”.⁵⁰

Savel Rădulescu a fost obligat să dea și el două declarații la 19 și 24 mai 1948.

În finalul Referatului întocmit în ziua de 24 mai 1948 de Samoil Antoniu – comisar șef în Direcția Generală a Siguranței Statului – Brigada Mobilă – Biroul Cercetări, se propunea „ca numitul Savel Rădulescu să fie pus în libertate, neexistând împotriva sa nici un indiciu de culpabilitate în legătură cu vreuna din organizațiile subversive descoperite până în prezent”.⁵¹

Cu toate că nevinovăția lui era evidentă, Savel Rădulescu nu numai că nu a fost eliberat, dar a fost mutat la Malmaison, unde l-a întâlnit pe Petre Pandrea, arestat la câteva zile după fostul diplomat.

⁴⁹ Arhiva Ministerului Justiției, Direcția Instanțelor Militare, fond Penal, dosar nr. 14900, vol. 23, f. 167

⁵⁰ *Ibidem*, f. 244

⁵¹ *Ibidem*, f. 345

Pe numele său adevărat, Petre Marcu, scriitorul, juristul, sociologul, filosoful, memorialistul, criticul de artă, traducătorul și istoricul Petre Pandrea, prieten din tinerețe cu Lucrețiu Pătrășcanu, s-a căsătorit cu sora acestuia, Eliza Pătrășcanu „femeie ageră, deosebită, cu aceleași convingeri ca și soțul ei”.⁵²

Savel Rădulescu a urmat același „traseu penitenciar” ca și Petre Pandrea. A stat la Malmaison până în iulie 1948, când cei doi s-au regăsit la penitenciarul Craiova „stațiune – terminus pentru deținuți neprocesabili”⁵³. Au urmat Aiud și Ocnele Mari.⁵⁴

Regimul de detenție l-a suportat cu mare greutate: „Suferința densă și pătoloasă a lui Savel Rădulescu mă îndurerează. Cum s-ar putea alina? N-are spirit sportiv care ajută să duci la tăvăleala pușcărilor. Nu este filosof. Nu este creștin, ca să îndure cu resemnare. E un diplomat, crescut în străinătate la școala lui N. Titulescu, prieten cu Litvinov, un salonard, un democrat vechi de școală formalistă sănătoasă. Are maniere pline de amenitate, care ajută la izgonirea grosolăniilor interne de lagăr...

Savel Rădulescu are maniere occidentale și toți ochii sunt ațintiți spre el. Citez dictonul: *amitie sans intimité*. Savel are zeci de amici din straturi diverse, dar vrea să rămână, politicește, solitar, neangajat și senin”.⁵⁵

Impresionat de „suferința lui concentrată și demnă”⁵⁶, Petre Pandrea s-a decis să-l aducă la „viața sobornicească, la comunitatea suferințelor celor 1200 de frați”.⁵⁷

Fire circumspectă și discretă, Savel Rădulescu „se plictisea cumplit. Ca să-l vindec de astenie penitenciară, după un an i-am făcut elogiul și i-am prezentat pe prietenul meu Dr. Petre Țuțea, fost atașat comercial la Berlin, negociator diplomatic de prim rang la Moscova,

⁵² Virgil Carianopol, **Scriitori care au devenit amintiri**, vol.II, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1982, p. 45

⁵³ Petre Pandrea, *op. cit.*, p. 362

⁵⁴ *Ibidem*, p. 353

⁵⁵ *Ibidem*, p. 355 - 356

⁵⁶ *Ibidem*, p. 354

⁵⁷ *Ibidem*, p. 356

lângă Gafencu în 1940, negociator la Budapesta, filosof îndărătnic rumân, care a avut curajul să spună nemților hitleriști invadatori sub Antonescu, ca să-și pună cizmele pe masă, dacă vin cu ultimatum economic în plină alianță militară și – dragă Doamne – diplomatică”.⁵⁸

În detenție, Petre Țuțea s-a dovedit a fi „un catalizator de pușcărie prin oralitate imbatabilă pe plan elevat, printr-o infernală euforie intelectuală, printr-un talent nemaipomenit de conferențiar, gen muzică de cameră, printr-un râs matinal molipsitor, prin cunoștințele enciclopedice unice generației noastre.”⁵⁹

Chiar dacă la început Savel Rădulescu s-a arătat „sceptic și distant”⁶⁰, Petre Țuțea „îl prinde între faclele orbitoare ale enciclopedismului, îl uluiește cu tematica de drept internațional a lui Carol Schmitt.”⁶¹

După câteva ședințe țuțiste, Savel Rădulescu – scria Petre Pandrea „îmi declară, la plimbare, că „generația noastră este o generație de veleitari”. Făcea aluzie și la diatribele mele sub formă de mici conferințe împotriva lui N. Titulescu. Îl indignase „paradoxul” meu, că cel mai mare ministru de externe al României n-a fost nici Take Ionescu, nici N. Titulescu, nici Ana Pauker, ci Emanoil Porumbaru – acel titular neuitat al departamentului – care a reușit să „helvetizeze” România între 1914-1916, adică doi ani prețioși neutrali, într-o vâltoare mondială, fiindcă țara noastră mică nu are căutare în marile vâltori mondiale.”⁶²

Ceea ce-l enerva pe Pandrea la Savel Rădulescu era „refugiul în boală pe care-l practică, acel „culcuș” în reumatisme de șira spinării și ingurgitarea nesăbuită de medicamente...”

Refugiul în boală trezește compasiunea temnicherilor și a codeținuților”.⁶³

⁵⁸ *Ibidem*, f. 354

⁵⁹ *Ibidem*

⁶⁰ *Ibidem*, p. 356

⁶¹ *Ibidem*

⁶² *Ibidem*, p. 357

⁶³ *Ibidem*, p. 356

În închisoarea de la Ocnele Mari, „culcușul în boală” al lui Savel Rădulescu nu a durat mult, fiind scos din infirmeria cu tuberculoși și băgat la beci. Odată cu încarcerarea sa au încetat colocviile efemere și prelegerile tuțiste din cele două ore de plimbare, zilnic. Absolut nevinovat „omul arhi-prudent și bolnav a căzut victima unei provocațiuni grosolane. În jurul lui se învârtea o lepră penitenciară, un anume Mihail Strugaru, fost polițist legionar, hoț de cai, condamnat. Escroc, mai mult element de drept comun decât legionar în penitență. Era „codoș” de Securitate, adică informator, nădăjduind să scape prin delațiuni împotriva fraților de pușcărie”.⁶⁴ Cu ajutorul Direcției, Mihail Strugaru a introdus, clandestin, un pachet cu medicamente pentru Savel Rădulescu și „din acest fapt minor, codoșul a construit un complot”.⁶⁵

I-a adus lui Savel Rădulescu și un teanc de hârtie albă, rugându-l să-i dea lecții de limba franceză. Savel a refuzat politicos „nesimțind vocația profesoratului”⁶⁶. Strugaru s-a adresat prințului Șerban Ghyka, secretar al lui Maniu, să-i scrie, în franceză, „săgeata neagră” (la fleche noire). S-a prezentat Direcției cu un complot „fabricat în scăfârlia lui”⁶⁷ și cu o filă de hârtie a organizației „Săgeata neagră”. Pe teancul de hârtie albă, Savel Rădulescu ar fi scris un memoriu către ONU și a rugat pe Radu Budișteanu (fost ministru legionar) să i-l traducă în franțuzește.

La acest „complot” s-au raliat și național - țărăniștii prin Șerban Ghyka. Organizația de front unic a lagărului se numea „Săgeata neagră”.⁶⁸

În această situație a fost anunțată imediat Securitatea din Râmnicu Vâlcea și cea din București, deplasându-se la Ocnele Mari „anchetatori iscusiți”⁶⁹. Au intrat la beci toți „complotiștii”, inclusiv

⁶⁴ Ibidem, p. 358

⁶⁵ Ibidem

⁶⁶ Ibidem

⁶⁷ Ibidem

⁶⁸ Ibidem, p. 358 - 359

⁶⁹ Ibidem, p. 359

Mihail Strugaru și a început ancheta. Petre Pandrea a fost și el băgat la beci pentru ireverențiozitate față de comisia lunară de inspecție.

Prințul Șerban Ghyka, aflat în celula de vis-à-vis de Savel Rădulescu, a reușit să-i comunice că el a cerut sfatul avocatului Pandrea și îl îndemna să facă și el același lucru.

Situația era foarte gravă, întrucât îi aștepta o condamnare de 20 de ani muncă silnică.

„În parfûmurile closetului comun de la Ocnele Mari”⁷⁰, Savel Rădulescu i-a comunicat lui Petre Pandrea toate cele șase capete de acuzare puse în seama lui la anchetă:

1. că a primit un teanc de hârtie albă de la Strugaru
2. că a confecționat un memoriu pentru O.N.U.
3. că a dat acest memoriu lui Radu Budișteanu să-l traducă în franțuzește
4. că aparține organizației subversive „Săgeata neagră” împreună cu alții
5. să spună imediat care sunt conducătorii și membrii din lagăr și de-afară ai acestei organizații
6. că a primit un pachet clandestin de medicamente și că cei care l-au trimis vor fi arestați, fiindcă prin ei trebuia să ajungă memoriul la O.N.U.⁷¹

Dintre aceste acuzații, două erau fapte reale: primise un pachet de medicamente, în mod bizar și clandestin și un teanc de hârtie albă pe care-l utilizase „ca hîrtie de closet”.⁷²

„Năucit de acest eșafodaj”⁷³, Savel Rădulescu a ezitat să iasă la raport – cum îl învățase Pandrea – pentru „un supliment de interogatoriu”⁷⁴. Numai la gândul „să dea ochii cu acele brute de la anchetă, preferă să-i mucezească reumatismele și mai acute în beciurile umede”.⁷⁵

⁷⁰ Ibidem

⁷¹ Ibidem, p. 359 - 360

⁷² Ibidem, p. 360

⁷³ Ibidem

⁷⁴ Ibidem

⁷⁵ Ibidem

În cursul unei plimbări zilnice în cerc, de o oră, într-o dimineață mohorâtă de noiembrie, când cei de la beci evocau Parisul, Berlinul și Londra în acel anotimp, Pandrea l-a convins pe Savel Rădulescu să iasă la raport și *„să proclame cu orgoliu: este imposibil ca eu, doctor în drept de la Paris, colaboratorul lui Titulescu, trăit 20 de ani la Liga Națiunilor, prieten cu Litinov, cu care vorbeam numai franțuzește și englezește, să am nevoie să-mi traducă memoriul un legionar, care știe într-adevăr franțuzește, dar fără virtuozitate”*.⁷⁶

Savel Rădulescu a ieșit la raport și a reușit să scape de toate gravele acuzații ce i se aduceau. Necazurile sale nu s-au oprit aici.

În timpul detenției sale, un anume C. Zahirnic, fiind anchetat de organele Securității la 3 ianuarie 1950 a declarat că Savel Rădulescu *„a dat, în anul 1944 - 1945, când ocupa funcția de președinte al Comisiei de Aplicare a Armistițiului, informații lui Frank Stevens, ziarist și spion american, referitoare la livrările către U.R.S.S.”*⁷⁷ La rândul său *„F. Stevens afirmă că-l vizita pe Savel Rădulescu pentru a afla punctul de vedere al acestuia asupra situației politice internaționale, deoarece Savel Rădulescu era foarte priceput în a face expuneri politice; recunoaște însă că a primit dela acesta și informații economice (privind mai ales domeniul petrolifer)”*.⁷⁸

Ziaristul american mai declarase despre Savel Rădulescu că era adorat de doamna Gunther Louise, soția fostului ministru al S.U.A. la București, Gunther Mott (decedat în 1941) și că era foarte bun prieten cu Martha Bibescu și *„adesea lua cu ea masa la castelul dela Mogoșoaia, unde locuia aceasta din urmă”*.⁷⁹

Doamna Gunther Louise venise în România și cu scopul de a se revedea cu Savel Rădulescu *„de care o lega o veche prietenie și pe care îl adora. Ea a trebuit să părăsească țara îndată ce venise (în*

⁷⁶ *Ibidem*, p. 361

⁷⁷ Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare se va cita: A.C.N.S.A.S.), dosar personal Savel Rădulescu, f. 11

⁷⁸ *Ibidem*

⁷⁹ *Ibidem*

1945), din cauza lui *Burton Berry* care era foarte invidios pe relațiile ei de aci și de la Washington".⁸⁰

Ea dispunea, la Washington, de o frumoasă avere și de locuință, care era punctul de întâlnire a numeroși români, printre care George Boncescu, Carol Davila, Mihail Lahovary și alți conducători ai „emigrației albe românești”.⁸¹

Propunerea Notei informative din 24 iunie 1950 era de „a se stabili unde se află și în ce situație se găsește numitul Savel Rădulescu, pentru a se putea trece apoi la latura practică a chestiunii, metoda cooptării lui și tehnica trimiterii lui, acoperită, în străinătate”.⁸²

Fără a fi judecat sau condamnat, Savel Rădulescu a fost „reținut administrativ” între anii 1948 - 1950.⁸³

După ieșirea din închisoare, Savel Rădulescu a dus o viață stearsă, plină de griji materiale, o existență anonimă, lipsită de orice speranță, fiind urmărit permanent de organele Securității.

Din 1956, viața și activitatea lui Titulescu au început să fie studiate în institutele de istorie din România.⁸⁴

Sănătatea șubredă a lui Savel Rădulescu l-a obligat ca în anul 1959 să se interneze în Spitalul Panduri pentru operație de prostată. Sursa „Miron” informa Securitatea, la 24 aprilie 1959, că se întâlnise cu Savel, o săptămână mai înainte, când acesta ieșise din spital „pentru că mama lui, care locuiește în aceeași casă, în str.Caragiale, este foarte rău bolnavă după gripă. El va trebui să se reinterneze pentru operație.”⁸⁵ Savel îi ceruse „Sursei” să „nu se supere că nu vrea să îl vadă, aude atât de multe lucruri în legătură cu oamenii care

⁸⁰ *Ibidem*, f. 11 - 12

⁸¹ *Ibidem*, f. 12

⁸² *Ibidem*, f. 12 - 13

⁸³ Arhivele C.C. al P.C.R., dosar personal Savel Rădulescu, f. 1

⁸⁴ Walter Meredith Bacon Jr., **Nicolae Titulescu și Politica externă a României. 1933 - 1934**, Traducere de Cosmin Angheloni, Cuvânt înainte de Valeriu Florin Dobrinescu și Kurt Treptow, Institutul European, Iași, 1999, p. 294

⁸⁵ A.C.N.S.A.S., dosar personal Savel Rădulescu, f. 4

*vorbesc prea mult sau se întâlnesc, încât este foarte periculos să nu te ții reformat”.*⁸⁶

Din 5 septembrie 1959, Savel Rădulescu a început demersurile pentru stabilirea drepturilor sale la pensie.⁸⁷

Acest lucru l-a obligat la o și mai mare prudență în relațiile cu absolut toți cunoscuții săi.

Sursa „Florescu Gh.” (care era femeie!) informa Securitatea la 22 septembrie 1959, pe baza spuselor fratelui ei, despre prudența exagerată a lui Savel Rădulescu. Acesta îl vizitase la 14 septembrie 1959, pe fratele „Sursei” și l-a rugat să-i comunice surorii sale *„că nu trebuia să se supere dacă până în prezent nu i-a dat nici un telefon, dar socotește că pentru moment este mult mai prudent, pentru amândoi, să nu se vadă rămânând ca mai târziu, atunci când „iureșul” din zilele acestea se va potoli să se poată întâlni fără riscuri. Sursa și-a întrebat fratele ce mai spune Savel Rădulescu și fratele ei i-a răspuns că nu știe ce are Savel de este atât de „fricos”, dar nu a vrut să vorbească nimic de politică, deși eram singuri în odaie, nici despre racheta cosmică din lună, pretinzând că era „mai bine așa”.*

*Savel s-a mulțumit să vorbească despre sănătatea lui și a fratelui sursei și acesta a comentat vizita lui Savel, socotindu-i atitudinea „prea exagerată” și în același cas „ciudată” pentru raporturile care există între ei”.*⁸⁸

În Nota informativă întocmită de lt. major Dumitru Vasile, la 31 octombrie 1959, se arată de la început că *„În ziua de 29 octombrie, pe la ora 11, sursa („Miron”) a fost la Savel Rădulescu, fost membru în C.C.P.N.L. Când a văzut pe sursă, susnumitul s-a încruntat ca pentru o vizită neplăcută, cu un gest de mirare și de reproș. Sursa i-a spus că neîntâlnindu-l de mult a vrut să știe ce mai face și că se bucură că îl vede mai bine. A spus că merge destul de greu și se ocupă de pensie, căci până acum nu avea dreptul neavând o vechime de 25*

⁸⁶ Ibidem

⁸⁷ Arhivele Ministerului Afacerilor Externe (în continuare se va cita: A.M.A.E.), fond Savel Rădulescu, dosar R52 / 1928, f. 49

⁸⁸ A.C.N.S.A.S., dosar personal Savel Rădulescu, f. 7

ani, dar are 10 ani, ceea ce după noua lege e suficient. Dar se pune chestiunea că la foarte mulți s-a luat pensiile, în situația lui".⁸⁹

În finalul Notei informative, ofițerul de Securitate sublinia: „Savel Rădulescu, fost membru în C.C. după arestarea grupului contrarevoluționar condus de Benteoiu A. Evită orice legături și discuții cu foști prieteni sau cunoscuți politici. Agentul nostru s-a dus pe la el fiind vecini. După cum rezultă din notă nu vrea nici măcar cu acesta să stea de vorbă”.⁹⁰

În anii '60, Jacques de Launay, în timpul anchetei sale asupra lui Titulescu, l-a întâlnit, de mai multe ori pe Savel Rădulescu: „În acea vreme nu era oportun să vorbești la București despre marele om și îmi amintesc de ezitățile lui Savel Rădulescu”.⁹¹

Obişnuit să nu-și exteriorizeze gândurile și să-și stăpânească trăirile, Savel Rădulescu nu a făcut nimănui cunoscută intenția de a obține o pensie care să-i asigure un sprijin material sigur pentru bătrânețea sa și sărăcia în care trăia. La 15 septembrie 1960, sursa „Miron” s-a întâlnit în Grădina Icoanei, cu D. Buzdugan, fost funcționar în Ministerul de Externe: „Acesta ca și altă dată se plângea că a cerut pensie și nu a căpătat nici un răspuns. El arăta că această situație este numai la noi, că în Ungaria sau în Polonia situația este diferită, acolo toată lumea are pensie și atmosfera nu este așa încordată. S-a apropiat Savel Rădulescu care trecea spre casă și când a auzit subiectul, a spus că el nu încearcă să ceară pensia și a trecut mai departe, precipitat”.⁹²

Starea sănătății lui Savel Rădulescu continua să se deterioreze. Sursa „Florescu Gh.” l-a întâlnit la fratele ei, în dimineața zilei de 18 august 1961, și i-a părut „mult schimbat, adică îmbătrânit și bolnav. A avut de asemenea impresia că și intelectul lui S. Rădulescu este în scădere.”⁹³

⁸⁹ Ibidem, f. 6

⁹⁰ Ibidem

⁹¹ Jacques de Launay, *op.cit.*, p. 147

⁹² A.C.N.S.A.S., dosar personal Savel Rădulescu, f. 5

⁹³ Ibidem, f. 9

În discuția care a avut loc, Savel Rădulescu a lăudat realizările regimului în domeniul construcțiilor, ca și parcurile noi „care s-au ivit în București pe neașteptate”.⁹⁴

„Tonul și solemnitatea”⁹⁵ cu care a adus laude regimului „au făcut-o pe sursă să creadă că Rădulescu S. ține aceste discursuri de câte ori iese în lume pentru ca, dacă din întâmplare s-ar raporta spusele lui, el să apară ca un admirator al regimului și deci să fie pus la adăpost de orice suspiciuni.”⁹⁶

Atitudinea circumspectă a lui Savel Rădulescu, „normală” în acei ani pentru un fost demnitar a dat roade și prin Decretul Consiliului de Stat nr.466 / 16 iulie 1965, cu începerea de la 1 iulie 1965,⁹⁷ i s-a aprobat pensia în valoare de 1200 lei lunar, ceea ce reprezenta cuantumul maxim al unei pensii obișnuite de bătrânețe. La acea dată, fostul diplomat împlinea 70 de ani.

În același an, Savel Rădulescu „omul de mare onestitate și probitate”⁹⁸, respectând dorința testamentară a lui Titulescu, a încredințat Ministerului Afacerilor Externe documente și fotografii ale marelui diplomat „considerând firesc că ele trebuie să-și aibă locul de păstrare acolo unde Nicolae Titulescu a patronat, ani de-a rândul, elaborarea politicii externe a României și a vegheat asupra intereselor țării”.⁹⁹

La împlinirea unui sfert de veac de la trecerea lui Titulescu în veșnicie, Savel Rădulescu a publicat un „Portret”¹⁰⁰ al celui ce i-a fost îndrumător, prieten, mentor și „Patron”. Tonul era reținut și prezentarea marelui dispărut era suficient de sintetică pentru a nu da prilej la interpretări deformate de către cenzura vremii.

⁹⁴ *Ibidem*

⁹⁵ *Ibidem*, f. 10

⁹⁶ *Ibidem*

⁹⁷ Arhivele C.C. al P.C.R., dosar personal Savel Rădulescu, f. 3

⁹⁸ N. Titulescu, **Politica externă a României (1937)**, Ediție îngrijită de: George G. Potra, Constantin I. Turcu, Ion M. Oprea, Editura Enciclopedică, București, 1994, p. 30

⁹⁹ *Ibidem*, p. 31

¹⁰⁰ Savel Rădulescu, **Portret**, în **Secolul 20**, nr.3 / 1966, p. 115 - 118

Sursa „Stan Ion” s-a întâlnit cu Savel Rădulescu (13 iunie 1966) și a constatat că acesta *„despre serbările care au avut loc pentru Titulescu, este mulțumit că s-au recunoscut și acum marile merite ale bărbatului de stat român. Zvonul despre întoarcerea d-nei Titulescu, nu-l crede. Acum este mulțumit că i s-a făcut și lui o pensie”*.¹⁰¹

Din ce în ce mai suferind, Savel Rădulescu se apropia de sfârșitul vieții. Sursa „Alec” l-a întâlnit, la 23 ianuarie 1966, pe Savel Rădulescu, Mihai Lăzeanu și Dumitru Alimănișteanu în casa Nadiei Duca: *„Savel Rădulescu pare mult îmbătrânit și suferind”*.¹⁰²

Peste trei ani, Savel Rădulescu publica un material cu mult mai consistent despre Titulescu.¹⁰³ Era ultimul său gest față de omul pe care l-a admirat și căruia i-a rămas fidel până la moarte.

Savel Rădulescu s-a stins din viață, la 27 august 1970, în București, fiind condus pe ultimul său drum de fratele său, medicul Nicolae (Nicușor) Rădulescu și de câțiva apropiați.

Omul și diplomatul care-și închinase viața și întreaga-i energie și cunoaștere țării și, implicit, semenilor săi, spre binele și prosperitatea României, a pășit pe târâmul umbrelor discret și singur.

Chiar târzii fiind, rândurile noastre nu se doresc a fi decât o lumină menită să împrăstie nedreapta ceață ce i-a învăluit ultimii săi ani de viață, o dreaptă și binemeritată recunoștință a generației mele.

¹⁰¹ A.C.N.S.A.S., dosar personal Savel Rădulescu, f. 36

¹⁰² *Ibidem*, f. 39

¹⁰³ Savel Rădulescu, Nicolae Titulescu. 1882 - 1941 în **Diplomați iluștri**, vol. I, Editura Politică, București, 1969, p. 371 - 435

Ionuț Iliescu

Adesea, în timpul lor liber – fie că este vorba de week - end sau de sărbătoare, fie de concediu – focșănenii și locuitorii comunelor Jorăști, Vânători și Petrești aleg ca loc de recreere și destindere în aer liber Crângul Petrești.

Câteva ore petrecute aici – pentru plimbări, sport, picnic la iarbă verde, o baie în Putna, pescuit și, de ce nu, o vizită la Secția de Etnografie a Muzeului Vrancei – îl fac pe omul începutului de mileniu III să uite – chiar și pentru scurt timp – de stresantul program zilnic impus de regulile existenței actuale.

Ne-am întrebat vreodată însă care au fost începuturile acestui loc de agrement – un mic paradis, un mic tărâm de poveste, cum a fost el apreciat de focșăneni, ce efort financiar și organizatoric a făcut statul român, prin organele sale centrale și locale pentru înființarea și întreținerea Crângului Petrești, ce manifestări cultural-sportive s-au desfășurat aici sau, pur și simplu, cum înțelegeau focșănenii, de-a lungul timpului, să-și „încarce bateriile” pentru zilele de lucru ?

La toate aceste întrebări încearcă să răspundă paginile ce urmează.

La începutul secolului al XVI-lea – mai precis, la 1502 – documentele atestă de un sat Petrești; în timp, se pare că acesta a căpătat un nou nume – Stroești sau Stăești, fiind confundat apoi cu localitatea omonimă care a constituit una din vetrele de formare a viitorului oraș Focșani (Stroești sau Stăești și Brătulești). ¹

¹ Gheorghe C. Moldoveanu, **Nume de locuri din Valea Milcovului**, Editura Neuron, Focșani, 1996, p. 253

Faptul este dovedit de un document din aprilie 1686, referitor la daniile pe care Ursa Moțoceasca din Odobești le face Mănăstirii Mera. În zăpis se pomenește, între altele și despre „...o parte de ocină din Petrești, ce să cheamă la uric Stoești,... Aceste toate le-am dat și le-am dăruit sfintei monastiri ce se cheamă Mira, pe apa Milcovului”.²

Doi ani mai târziu, la 21 august 1688, domnul Moldovei, Constantin Cantemir, întărea Mănăstirii Mera mai multe danii și cumpărături. Între ele figura și cea „...moșie de la Petrești...”.³

Până la secularizarea averilor mănăstirești din 1864, satul Petrești – cu tot cu pădurea care-i poartă numele – era proprietatea Mănăstirii Mera. În trecut, din punct de vedere administrativ, el a aparținut comunei Jorăști, Plasa Biliești, astăzi el făcând parte din comuna Vânători.⁴

La finele secolului al XIX-lea, pădurea Crângul Petrești, proprietate a Statului, avea o suprafață de 128 ha.⁵

Creșterea gradului de urbanizare a orașului Focșani, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, avea să atragă după sine industrializarea acestuia. Noile locuri de muncă presupuneau un program adesea istovitor, condiții de multe ori improprii, mediu poluant și, firește, un intens consum fizic și nervos din partea angajatului.

În orele libere – repaosul duminical fiind de dată relativ târzie – focșănenii simțeau nevoia de recreere, de repaos, de relaxare. Acest

² Aurel V.Sava, **Documente putnene, I, Vrancea. Odobești-Câmpuri**. Publicate cu un studiu introductiv despre Vrancea de ~, Judecător de ședință în Tribunalul Putna. Prefață de D. Profesor N. Iorga, 1929, Tipărită în Tipografia „Cartea Putnei”, Focșani, doc. nr. 49, p. 29 – 30

³ *Ibidem*, doc. nr. 64, p. 39 – 43

⁴ Cezar Cherciu, **Vrancea și Ținutul Putnei. Un secol de istorie. 1820 - 1920**, Editura Neuron, Focșani, 1995, p. 181 – 182

⁵ Mihail Canianu, Aureliu Candrea, **Dicționar Geografic al Județului Putna de ~**, Lucrare premiată de Societatea Geografică Română în ședința adunării generale din Martie 1893, Tipografia și Fonderia de Litere Thoma Basilescu, București, 1897, p. 245

fapt implica o „evadare” din cotidianul citadin, o „rupere” de realitatea imediat înconjurătoare, dar și crearea unui spațiu propice.

Tocmai de aceea, încă din 1893, Primăria Orașului Focșani propunea Ministrului Domeniilor să-i cedeze 40 de hectare din Pădurea Statului Crângul Petrești „...în scopul distrărei orașenilor”.⁶

Astfel, în baza Deciziei din 24 martie 1893 a Consiliului Comunal al Urbei Focșani, Primăria înainta, peste numai o săptămână, o Adresă ministerului mai sus menționat. În document se reamintea faptul că Ministerul Domeniilor hotărâse ca acea „mică pădure numită Crângu, proprietate a Statului”,⁷ să nu fie vândută, „ci să se conserve în starea ei actuală, în care scop sunt numiți doi pădurari spre a o priveghea”.⁸

Dorința autorităților locale era de a se ceda cu gratuitate „...acest Crângu comunei Focșani, obligându-se autoritatea comunală a o transforma într-un parc care să serve cetățenilor ca loc de plimbare, cum s-a făcut cu pădurile din apropierea orașelor Craiova, Buzău etc. și tot comuna să suporte cheltuielile de întreținere”.⁹

Aceeași dorință o aveau și focșănenii, care se obișnuiseră să meargă vara în zonă, să facă baie în râul Putna, ce trecea pe la est de pădurea Crângul Petrești, loc excelent de odihnă, cu umbră răcoroasă. Deși nu era organizat corespunzător, Crângul era considerat deja de orașenii focșăneni „un plăcut loc de distracție”.¹⁰

Cu același prilej, Primăria înainta Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor planul pădurii în cauză. La 14 mai 1893, Biuroul Hotărniciei din cadrul Secțiunii Proprietăți Fonciare, parte integrantă a Ministerului menționat, trimitea Primăriei focșănene următoarea înștiințare: „Observându-se planul pădurei numită Crângu,...pentru a fi transformată în parc, s-a văzut că ea

⁶ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita: A.N.Vn.), fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 50 / 1893, filă nenumerotată

⁷ *Ibidem*, f. 1

⁸ *Ibidem*

⁹ *Ibidem*

¹⁰ *Ibidem*

conține o întindere prea mare pentru a fi cedată comunei. Tot ce putem face este de a ceda comunei 30 ha pentru a fi transformată în parc, cu condițiune însă ca comuna să-și ia obligațiunea de a suporta cheltuielile pădurarilor pentru întregul crâng. Dacă comuna primește această combinație, vă rog să binevoiți a ne răspunde spre a da afacerii cursul cuvenit”.¹¹

La 18 mai 1893, făcându-se o propunere irealizabilă – cedarea de către Stat a unei suprafețe de 50 ha – autoritățile comunale au declarat în finalul ședinței că se mulțumesc și cu 30 ha pădure, așteptând avizul Ministerului de Interne.¹²

Hotărârea a fost valabilă doar o singură zi, deoarece pe 19 mai 1893 consilierii comunali au revenit la cererea pentru 50 ha pădure. Diplomați, aceștia mulțumesc Ministerului pentru oferta sa, limitată totuși, cu toate condițiile aferente.

La 24 mai 1893, primarul orașului Focșani, Dimitrie Tzanu, se adresa astfel Ministerului Domeniilor: „...vă exprim în numele orașului mulțumiri pentru această ofrandă și în același timp ...relatez Dvs. că spre a se putea forma un parc convenabil pentru orașul Focșani, ce are o populațiune numeroasă s-ar mai necesita 20 ha sau în totul 50 ha. Vă rog, Domnule Ministru, ca apreciind după numărul și importanța acestui oraș, să binevoiți a ne acorda în total 50 ha”.¹³ Totodată, Primăria focșăneană se angaja să suporte plata salariilor pentru pădurarii care trebuiau să păzească pădurea Crângul Petrești în totalitatea ei (și partea ce avea să rămână în proprietatea Statului).¹⁴

Negocierile care au avut loc între cele două părți s-au finalizat prin alegerea unei soluții de compromis. Astfel, la 3 iulie 1893, Dimitrie Tzanu informa consilierii comunali că „...Ministerul va ceda acelei comune – de îndată ce se va vota legea ce se va supune Corpurilor Legiuitoare o porțiune de patruzeci hectare din pădurea numită Crângu, spre a se transforma în parc de preumblare pentru orășeni.

¹¹ Ibidem, f. 2

¹² Ibidem

¹³ Ibidem, f. 3

¹⁴ Ibidem

*În ceea ce privește suma ce comuna urmează a prevedea prin bugetul său pentru plata pădurarilor cari să păzească întreaga pădure, rămâne ca Dvs. să chibzușiți asupra ei, neputându-se fixa de Minister".*¹⁵

La 15 iulie 1893, Consiliul Comunal își dădea acordul „*relativ la primirea darului ce dl. Ministru voește a face acestei comune pentru 40 ha din pădurea Crângu spre a se transforma în parc de preumblare pentru orășeni*".¹⁶

În cursul aceleiași luni demarau lucrările de evaluare a celor 40 ha donate de Ministerul Domeniilor Primăriei Orașului Focșani¹⁷. În luna august 1893, de rezolvarea acestei probleme avea să se ocupe inginerul arhitect al Comunei Urbane Focșani¹⁸. În noiembrie 1893, cheltuielile aferente operațiunii de evaluare a pădurii cedate erau estimate de Serviciul Tehnic la 4.000 lei.¹⁹

La 13 noiembrie 1893, Primăria Orașului Focșani înștiința Ministerul de Interne că valoarea pădurii cedate instituției amintite era de 40.000 lei (1.000 lei / ha).²⁰

Donația urma să se facă după ce o lege specială avea să fie supusă votului Corpurilor Legiuitoare.

Proiectul de lege a fost precedat de o Expunere de motive în care se relatează demersurile făcute în cursul anului 1893 pentru rezolvarea acestei probleme. Din document aflăm că pădurea de pe Moșia Statului Petrești avea o suprafață totală de 142 ha și 9.345 m.p.

Porțiunea de 40 ha de pădure ce urma a se ceda Primăriei focșănene „*se învecina la nord cu șoseaua ce duce de la Focșani la Tecuci, la sud cu hațașul locuitorilor însurăței, rezervat între această pădure și pădurea Jorăști a D-lui Alex. Mavrocordat, la vest cu*

¹⁵ *Ibidem*, f. 4

¹⁶ *Ibidem*, f. 5

¹⁷ *Ibidem*, f. 6

¹⁸ *Ibidem*, f. 7

¹⁹ *Ibidem*, f. 9

²⁰ *Ibidem*, f. 10

terenul delimitat însurășeilor, iar la est cu restul pădurii care rămâne pe seama Statului.”²¹

În Proiectul de lege se specifica destul de clar faptul că Statul nu va fi prejudiciat, costurile de amenajare a parcului privind Primăria Focșani. Cedarea terenului avea să se facă, firește, cu gratuitate.²²

Iată și textul acestui document, semnat de Ministrul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, Petre Petre Carp:

„Articolul 1. *Ministerul agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor este autorizat să cedeze gratuit orașului Focșani, județul Putna, o porțiune de 40 ha din pădurea numită «Crângu», situată pe moșia Petrești, în vecinătatea orașului Focșani și limitată la Nord cu șoseaua Focșani – Tecuci, la Sud cu hațașul locuitorilor Însurășei, rezervat între această pădure și pădurea Jorăști a Dlui Alex. Mavrocordat, la Vest cu terenul delimitat însurășeilor și la Est cu restul pădurii ce rămâne pe seama Statului.*

Articolul 2. *Această porțiune de pădure se cedează comunei Focșani, pentru a o transforma, cu cheltuiala sa, într-un parc care să servească orășenilor ca loc de preumblare și cu condițiune ca comuna să suporteze cheltuielile necesitate de păzirea întregii păduri numită «Crângu».*²³

La 8 martie 1894, Primăria Orașului Focșani reamintea Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor că, din dorința de „a contribui la dezvoltarea acestui oraș ați avut înalta bunăvoință a ceda comunei o porțiune de 40 ha din pădurea numită Crângu, situată pe moșia Petrești, în vecinătatea orașului Focșani, care porțiune să se transforme de comună cu cheltuiala sa într-un parc destinat a servi orășenilor ca loc de preumblare.”²⁴ La această dată, Primăria focșăneană prevăzuse, în bugetul pe 1834 - 1835 salariul „păzitorilor întregii păduri numită «Crângu», așteptând aprobările necesare”.²⁵

²¹ *Ibidem*, f. 11

²² *Ibidem*

²³ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 50 / 1893, f. 1

²⁴ *Ibidem*, f. 13

²⁵ *Ibidem*

Între timp, aceeași instituție făcea informarea necesară și Circumscripției Silvice Mera Schit, cerând silvicultorului de aici, la 11 martie 1894, să treacă la îndeplinirea tuturor formalităților necesare „*pentru punerea comunei în posesiunea acei păduri*”.²⁶

La 16 martie 1894, Ministerul mai sus menționat încerca să tempereze elanul autorităților focșănene, menționând că, pentru ca orașul Focșani să intre în posesiunea Crângului, era nevoie, întâi de toate, de votarea Proiectului de lege depus la Adunarea Deputaților.²⁷

Acest lucru avea să se întâmple la 24 martie 1894, textul legii rămânând același (58 voturi pentru și doar trei împotrivă).

La rândul său, Senatul a votat aceeași lege la 27 ianuarie 1895, cu o majoritate de 49 de voturi.

Acest act normativ a fost tipărit în Monitorul Oficial nr. 250 din 15 / 27 februarie 1895, fiind sancționat și promulgat de regele Carol I și semnat de ministrul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, Petre Petre Carp și de ministrul de Justiție, Alexandru Marghiloman, Înaltul Decret Regal fiind înregistrat la numărul 651.²⁸

În ziua votării Proiectului de lege de către Senat, Primăria Orașului Focșani primea următoarea Telegramă mult așteptată: „*Senatul votat legea pentru Crângul-Petrești*”.²⁹

În februarie același an, Circumscripția Silvică Focșani era deja însărcinată să delimiteze și „*să predea acei comune terenul în cestiune*”,³⁰ operațiunea fiind supervizată de inginerul comunal N. Bălănescu.

La 20 martie 1895, Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor cerea Primăriei Orașului Focșani să întocmească planul de amenajare a pădurii Crângul Petrești ca parc și

²⁶ *Ibidem*, f. 14

²⁷ *Ibidem*, f. 17

²⁸ Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita: A.M.Vn.), fond Crângul Petrești, dosar nr. 1, f. 1

²⁹ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 50 / 1893, f. 21 – 21 verso

³⁰ *Ibidem*, dosar nr. 57 / 1895, f. 1 – 2

să pună la punct toate problemele legate de paza acestuia, „*deoarece Ministerul își retrage personalul de pază de la acea pădure*”.³¹

Predarea pădurii s-a făcut la 28 martie 1895 de către Nicolae D. Ștefănescu, subinspector silvic, șeful Circumscripției a VII-a silvice Focșani. Reprezentantul Primăriei era totodată și cel care oficiază luarea în primire a pădurii, inginerul comunal N. Gr. Bălănescu, șeful Serviciului Tehnic al Orașului Focșani.

Totodată, cei doi au trecut apoi la delimitarea pădurii comunei urbane Focșani de cea a Statului, ambele purtând însă nume identic: Crângul Petrești. Aceasta din urmă rămânea „*pendinte de comuna Jorăști din plasa Bîliești, județul Putna*”.³²

Operațiunile – pentru care s-a folosit un plan relativ recent (din 1892) – s-au făcut de față cu cei doi „*guardieni*” ai pădurii Crângul Petrești, Marin Nistor și Grigorie Albu. Delimitarea s-a făcut „*...prin linie deschisă pe fața pământului a unei porțiuni de teren din acea pădure. Linia de pădure..., linia despărțitoare s-a făcut așadar prin defrișare de arbori.*”³³ La hotare s-au „*înfipt câte un stâlp de stejar, făcându-se în jurul lor mușuroaie și țarcuri de nuiete*”.³⁴

La 6 iunie 1895, șefii celor două instituții focșănene înaintau Primăriei Orașului Focșani nu doar Procesul-verbal de predare-primire a pădurii Crângul Petrești (partea cedată orașului), ci și schița de plan și planul de amenajare a acesteia, fără a uita și Proiectul de regulament pentru vizitarea parcului Crângul Petrești.

Acesta din urmă cuprindea nu mai puțin de 19 articole.

La **articolul 1** se prevedea ca porțile parcului să fie deschise de la ora 5⁰⁰ până la 24⁰⁰, în perioada 1 martie - 1 octombrie și de la ora 6⁰⁰ până la 22⁰⁰, în perioada 1 octombrie – 1 martie. După ora închiderii, paznicii nu aveau voie să permită nimănui accesul în Crâng, cu excepția persoanelor autorizate de Primărie. Orice vizitator trebuia să se manifeste – prin ținută și comportament – ca un real cunoscător al bunelor maniere.

³¹ *Ibidem*, f. 5 – 5 verso

³² *Ibidem*, f. 25

³³ *Ibidem*, f. 25 verso

³⁴ *Ibidem*

La **articolul 2** se preciza că trăsurile care nu erau dotate cu arcuri și care nu figurau pe lista dotărilor Serviciului parcului, nu puteau circula în interiorul acestuia decât cu autorizație. Aceeași clauză era stabilită și pentru „trăsurile pe arcuri, străine Serviciului parcului, care duc materiale, mărfuri, efecte, comestibile sau orice fel de pachete”.³⁵ Lor li se adăugau trăsurile așa - numite „de speculă”,³⁶ care transportau persoane, cele de reclamă și omnibusurile. Excepție făceau doar trăsurile care efectuau transport de persoane, dar nu erau „de speculă”.

Articolul 3 stipula că birjele și trăsurile nu aveau voie să intre în parc decât pentru a aduce persoanele luate din oraș și pentru a le înapoia la domiciliu. Cele care nu erau reținute (rezervate) trebuiau să părăsească parcul de urgență.

La **articolul 4** se stabilea ca aceste mijloace de transport, în cazul în care vor fi reținute de persoanele pe care le-au adus, vor staționa doar în locurile indicate de „garzii” parcului. Vizitii nu aveau voie să părăsească birjele și trăsurile.

Articolul 5 interzicea atât mersul cailor în galop în parc, cât și prezența cailor neînhămați sau nepotcoviți. Cei care-i păzeau trebuiau să-i țină în afara căilor de acces pentru trăsurile și să meargă cu ei doar la pas. De asemenea, nu erau permise nici „plimbările trupelor de armată”.³⁷

Articolul 6 se adresa posesorilor de velocipede, care aveau voie să circule doar pe căile de acces destinate atât trăsurilor, cât și velocipedelor, excepție făcând aleile pietonilor. De asemenea, velocipedele trebuiau să fie prevăzute cu semnalele prevăzute de lege.

Articolul 7 era consacrat pietonilor, care se puteau plimba pe aleile și „contraaleile”³⁸ situate pe părțile laterale ale drumurilor și șoselelor din Crâng.

La **articolul 8** se interzicea muzicanților ambulanți și cerșetorilor accesul în parc.

³⁵ Ibidem, f. 22

³⁶ Ibidem, f. 23

³⁷ Ibidem

³⁸ Ibidem, f. 24

La **articolul 9** se preciza că pentru închirierea cailor necesari plimbărilor prin parc era nevoie de obținerea unei autorizații date de administrația locală.

La **articolul 10** se preciza că persoanele aflate la plimbare cu câinii trebuiau să-i țină în zgărzi, cei lăsați liberi fiind confiscați de paznicii Crângului.

Articolul 11 era axat pe o serie de interdicții, după cum urmează: accesul pe bordurile de gazon; crearea de cărări în gazon și prin pădure; escaladarea împrejmuirilor din lemn, foaier, zidărie sau gard viu și pătrunderea în diverse spații protejate și nerespectarea tăblițelor avertizoare; tăierea copacilor și arbuștilor; distrugerea vegetației în ansamblu, a ramurilor, florilor etc.; distrugerea cuiburilor și alte stricăciuni; aruncarea pietrelor și a altor obiecte în viitoarele bazine; depozitarea de gunoae, pământ și diverse materiale în pădure, pe gazon și pe drumurile de acces. Mijloacele de transport cu care s-ar fi făcut această operațiune aveau să fie confiscate de paznicii Crângului, posesorii și utilizatorii lor fiind deferiți justiției.

La **articolul 12** se interzicea cu desăvârșire aprinderea focului în parc.

Prin prevederile **articolului 13** se interziceau atât artificiiile, cât și vânătoarea (împușcăturile și sunatul din corn) cu excepția cazurilor când, doar pentru vânătoare, Primăria elibera autorizația cuvenită.

Articolul 14 preciza faptul că, pentru prestarea de servicii la intrarea și în interiorul parcului, era de asemenea nevoie de autorizația Primăriei.³⁹

La **articolul 15**, se reamintea acest lucru și pentru vânzarea de flori, articole comestibile, băuturi răcoritoare, jurnale. În plus, „*cei ce vor fi obținut voia vor trebui, de altminterlea, să îndeplinească imediat prescripțiunile ce li se vor adresa de agenții municipali.*”⁴⁰

La **articolul 16** se menționa că lipirea afișelor pe împrejmuiri, copaci și stâlpi era interzisă.

³⁹ *Ibidem*

⁴⁰ *Ibidem*, f. 26

Articolele 17 și 18 subliniau că orice persoană care va încălca acest Regulament va fi deferită justiției, urmând a suporta rigorigile legii.

În fine, **ultimul articol** preciza faptul că șeful Serviciului Tehnic avea misiunea de a asigura executarea întocmai a Regulamentului, care avea să fie afișat, „în mod foarte apurent, în toate punctele principale ale Parcului”.⁴¹

La 28 august 1896, subinspectorul silvic N. D. Ștefănescu informa Primăria focșăneană că primise ordin din partea ministrului Agriculturii și Domeniilor în vederea întocmirii Amenajamentului⁴² porțiunii de pădure de la Crângul Petrești, cedată de către Stat urbei de pe Milcov pentru a fi transformată „într-un parc de preumblare”.⁴³ A doua zi trebuia să fie gata atât proiectul de Amenajament cât și planul viitoarei zone de agrement. Acest plan, realizat de șeful Serviciului Tehnic, inginerul Vasiliu, avea să fie aprobat de Consiliul Comunal al Urbei Focșani, la 1 septembrie 1896, purtând semnăturile primarului Nicolae Săveanu, ale celor opt consilieri și a secretarului acestui for de conducere locală.

În vederea redactării Amenajamentului pădurii Crângul Petrești a fost instituită o Comisie, formată din subinspectorul silvic N. D. Ștefănescu și doi „*guarzi generali*”.⁴⁴ Documentul face referire la toate problemele legate de pădurea menționată: numele, originea, încadrarea administrativă, limitele, suprafața, zona, clima, specificul, utilizarea, conservarea, exploatabilitatea și întreținerea ei.

Pentru edificarea cititorului interesat, redăm în continuare textul documentului, datat 28 august 1896:

„*Județul Putna*
Plasa Gârlele-Biliești
Comuna Jorăști.

⁴¹ *Ibidem*, f. 27 – 28

⁴² *Ibidem*, dosar nr. 32 / 1896, f. 17

⁴³ *Ibidem*, f. 20; **amenajament silvic** = sistem de organizare a punerii în valoare a pădurilor, în vederea realizării optime a scopurilor pentru care sunt sădite și ocrotite

⁴⁴ *Ibidem*

AMENAJAMENT

porțiunei de păduri, cedată Primăriei urbei Focșani, din pădurea Statului Crângul-Petrești din județul Putna, destinată a o transforma într-un parc de preumblare.

Partea I

Statistica și descrierea generală

Numirea, pădurii și originea. Partea de pădure cedată Primăriei urbei Focșani, din pădurea statului Crângul-Petrești în baza legii promulgată și publicată prin Monitorul Oficial nr. 250 din 10 Februarie 1895, pentru a o transforma cu cheltuiala sa într-un parc care să servească orașului Focșani ca loc de preumblare.

Situațiunea geografică și administrativă. Este situată în județul Putna, plasa Gârlele - Biliești, pendinte de comuna Jorăști. Face parte, în present, din ocolul silvic Mera - Schit și din Inspecția a II-a Silvică Bacău.

Limitele. La Nord se limitează cu șoseaua județeană Focșani - Tecuci, spre Est cu restul pădurei ce rămâne pe seama Statului prin liniile deschise la Sud cu hațașul locuitorilor Însurăței, rezervat între această pădure și moșia Jorăști, proprietatea d-lui Alexandru Mavrocordat și la Vest cu terenul delimitat Însurățelilor prin drumul de comunicație.

Întinderea. În total și în bloc, are întinderea de 40 hectare, din care circa 5 hectare sunt mici poeni, colnicele (drumurile) și o porțiune de loc gol, alătura cu șoseaua Focșani - Tecuci.

Regiunea. Este situată în regiunea de câmp și înăuntrul liniei de centură a fortificației Focșanilor.

Clima. Este temperată; vântul de Nord-Est suflă mai mult în cursul anului.

Natura solului. Terenul este mai mult argilos, pe alocurea nisipos-argilos, de culoare neagră, profund fresc, alocurea puțin umed, iar în partea despre Sud cam bătătorit din cauza abuzului de pășunat din trecut. Stratul de humus puțin gros, în general fertil.

Masivul. Masivul este strâns foarte puțin, întrerupt numai de poeni și anume: Poiana Lungă și Poiana Rotundă, în stare de stâlpiș, prăjiniș cu puțin păriș din tulpine, de speciile în majoritate stejar

pedunculat 70%, restul ulm, frasin, jugastru, tei și glodiș, iar ca arbuști, pe sub arboret se observă puțin singer, salbă moale și câte un păducel. Vârsta în termen mediu este de 35-50 ani – foarte rar câte un stejar desiminat, mai bătrân.

Paza pădurii. Se face bine de doi gardieni plătiți de Primăria urbei Focșani și care, conform legii făcută când s-a cedat această porțiune de pădure, sunt obligați a păzi și restul pădurii rămasă pe seama Statului.

Case pentru gardieni. Până în prezent nu s-a construit nici una, este însă proiectat a se construi de Primăria urbei Focșani una lângă soseaua Focșani - Tecuci.

Întrebuințarea materialului. Materialul lemnos este bun mai mult pentru foc, se pot alege însă și piese spre a se întrebuința în construcțiuni ușoare, mai cu seamă rurale.

Tratamentul în trecut. Această pădure, înainte de secularizarea averei mănăstirilor, a aparținut de schitul Mera și foștii ei proprietari au exploatat-o într-un mod mai mult sau mai puțin regulat în crâng simplu.

Statul din această porțiune n-a exploatat, însă a cedat pentru trebuințele armatei, mai în fiecare an, ceva lemne de construcțiuni; iar în anul 1884 s-a mai exploatat de ici și colea, arbori mai frumoși pentru construcțiuni ușoare ce a mai necesitat în câteva locuri la construcțiunea căii ferate Buzău - Mărășești și fiindcă pe timpul când aparținea schitului, după exploatare, lăstarul nefiind apărat de pășunatul vitelor, arborii au crescut încet și mai mult, cu trunchiurile strâmbe.

Partea a II-a

Amenajamentul

Exploatabilitatea. Fiindcă întreaga pădure Crângul - Petrești este situată înăuntrul liniei de centură a fortificației Focșanilor și ca atare pe viitor această pădure va servi ca punct strategic militar de mare importanță și având în vedere că această pădure este în apropiere de orașul Focșani ca de 4 km, s-a mai avut în considerație că cu timpul poate să fie și ca loc de agrement pentru locuitorii orașului Focșani. Astfel că pe baza acestor motive, când i s-a făcut

amenajamentul acestei păduri, în anul 1894, comisiunea de amenajament i-a aplicat exploatabilitatea fizică; deci și acestei porțiuni de pădure, tot această exploatabilitate i se aplică.

Regimul și modul de tratament. Deoarece serviciile ce se procură exploatabilitatea fizică fiind protecțiunea și agrementul și ambele aceste cazuri prezentându-se la pădurea Crângul - Petrești și fiindcă pădurea întreagă are mica întindere în bloc numai de 144 hectare, i-am aplicat regimul codrului cu modalitatea de tratament grădinărit neregulat, care amenajament este deja aprobat, decretat și publicat prin Monitorul Oficial Nr. 223 din 4 ianuarie 1894. Prin urmare dar și acestei porțiuni de pădure, cedată Primăriei urbei Focșani, ce se amenajă acum, în vederea motivelor enunțate mai sus, după ce i se va aplica de Primăria urbei Focșani anexatul aci plan, proiectat a transforma această porțiune în parc de preumblare. Restului de masiv, ce va mai rămânea cuprins între aleile și drumurile proiectate a se face, noi, comisiunea de amenajament, am admis a i se aplica același mod de tratament, care va consta în a se extrage mai întâi toți arborii uscați din întreaga porțiune și tot subarboretul abrutizat prin pășunare, strâmb și rău crescut; apoi, cu timpul, anual se vor extrage regulat numai arborii cari se vor usca, având grijă a nu se întrupa de tot masivul dintre alei și drumuri.

Și, în scopul acesta, pentru a se menține masivul neîntrerupt, în părțile acelea unde se va vedea că nu este speranță, a se menține masivul strâns în stare naturală, se vor înlocui arborii uscați cu arbori tineri creșcuți în pepiniere.

Reguli culturale. Pășunatul vitelor în această porțiune de pădure va fi interzis cu desăvârșire întotdeauna.

1896 August 28

Șeful comisiunii de amenajament

Subinspector silvic (ss) N. D. Ștefănescu

Membrii Comisiunei de amenajament: Guard general (ss)

Indescifrabil

Guard general (ss) S. Montanu, subscrie cu opiniune separată ca drumul principal al acestui parc să se așeze în centrul de figură al pădurii, unde se trage șoseaua proiectată la Poiana Rotundă și de

acolo să se ramifice drumurile. Nici un drum să nu străbată în pădurea Statului.

Comuna să-și separe cu șanț partea sa de aceea a Statului.

Poiana Rotundă să se transforme în pepinieră.

(ss) Montanu”⁴⁵

Câteva zile mai târziu, la 1 septembrie 1896, inginerul Vasiliu înainta Primăriei Orașului Focșani Proiectul de transformare în parc de preumblare a porțiunii de pădure cedată comunei Urbane Focșani de la Crângul Petrești. Proiectul viza transformarea în parc a pădurii existente „prin curățirea copacilor în fînță, rărindu-se unde se va găsi de cuviință și amenajându-se diferite boschete prin cultura arborilor ce se vor păstra și prin plantații de alți arbori tufari de grădină și floriferi”⁴⁶. Principiile de îndeplinire a obiectivului erau următoarele:

Poiana Rotundă, unde încă de atunci se organizau primăvara diverse manifestații cultural - distractive (inclusiv serbările de 10 Mai), avea să rămână punctul central de atracție în Crâng

Această poiană se va lărgi, urmând a se construi aici pavilioane pentru bufete și adăposturi pentru public

Din șoseaua Focșani - Tecuci se va deschide o alee care va permite accesul trăsurilor în Poiana Rotundă. Pentru început, aleea va avea o lărgime de minimum 8 și maximum 10 m. Ulterior, lățimea ei va fi de 25 – 30 m, incluzând un drum cu sens dublu pentru trăsură, două trotuare laterale și încă unul central, pentru pietoni

Pe partea stângă a zonei delimitate de șoseaua Focșani - Tecuci și aleea principală a parcului va fi amplasată casa pădurarului

În Poiana Lungă se va face un rondou cu două deschideri – pe dreapta și pe stânga – devenind astfel stație pentru trăsură

Celelalte poieni vor fi amenajate în viitor. Dacă afluența publicului o va cere, se vor amenaja și alte poieni intermediare, existente în pădurea de la Crângul Petrești

⁴⁵ A.M.Vn., fond Crângul Petrești, dosar nr. 1, f. 1 – 3

⁴⁶ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 32 / 1896, f. 17 verso – 18

*„Conservându-se colnicele, se vor transforma în alei, lărgindu-se și modelându-se pentru a forma curbe elegante și vederi de perspectivă”*⁴⁷

Deschiderea de noi alei se va face prin intersectarea cu cele deja existente.

Concluzia Serviciului Tehnic al Orașului Focșani era cât se poate de optimistă: *„Proiectul astfel întocmit are avantajul că realizarea sa nū va fi oneroasă pentru Primărie și pe nesimțite o pădure sălbatică va fi transformată în parc cultivat cu arbori astăzi deja bătrâni de 50 de ani și publicul va putea chiar de la început să aibă un loc de plăcere cu umbră și răcoare”*.⁴⁸ După aprobarea sa de către Primărie și organele silvice, Proiectul urma să fie aprobat și de Ministerul Domeniilor.

La 4 decembrie 1896, Primăria Orașului Focșani primea cu bucurie, din partea acestui Minister, vestea aprobării Amenajamentului pădurii Crângul Petrești: *„Amenajamentul porțiunii din pădurea Crângu de pe moșia Statului Petrești din județul Putna, ce a fost cedată comunei Focșani pentru a fi transformată în parc prin legea publicată în Monitorul Oficial nr. 250 din 15 februarie 1895, conform cererii din adresa dvs. nr. 5031 din 11 iunie 1895, fiind întocmit și aprobându-se prin Înaltul Decret Regal nr. 4203 / 1896, este publicat în Monitorul Oficial nr. 190 din 14 noiembrie 1896.”*⁴⁹

În perioada interbelică, atenția Primăriei Orașului Focșani față de zona de agrement Crângul Petrești, din punctul de vedere al conservării ei, s-a canalizat pe două direcții principale: pe de o parte, amenajarea acesteia într-o dumbravă, la care să se ajungă cu mijloace ieftine de transport, utilizându-se o șosea modernă, pe care să circule corespunzător pietonii, bicicliștii și autobuzele; pe de altă parte, dobândirea întregii păduri Crângul Petrești de către urbea de pe Milcov, în beneficiul propriilor ei concetățeni.⁵⁰

⁴⁷ *Ibidem*, f. 19

⁴⁸ *Ibidem*

⁴⁹ *Ibidem*, f. 32

⁵⁰ A.M.Vn., fond Viață culturală, dosar nr. inv. 18.375 / b, f. 8 – 9

O primă dovadă în acest sens o constituie interesul manifestat de Primăria Orașului Focșani în 1921, în ceea ce privește realizarea unui Anteproiect de transformare a pădurii din Crângul Petrești într-o zonă de agrement.

La 18 aprilie 1921, inginerul silvic pensionar N. Manolescu din Focșani făcea Primăriei Focșani o propunere în acest sens: „...să primească oferta cunoștințelor mele speciale pentru amenajarea Crângului Petrești, proprietatea Comunei, în care se știe că pe timp de război, au stăruit armatele dușmane, având un adăpost pentru bombardare.

*Pădurea, așa precum este astăzi, brăcută de gloanțe, obuze și tăieri barbare, pot să o amenajez și să o transform într-un parc frumos, care să serve orășenilor ca loc de întâlnire și recreație, unind utile cum dulci și absolut aproape fără nici o cheltuială din bugetul comunei, decât lucrările preliminariei, ceea ce constituie secretul tehnicei silvice, ba se va da Primăriei chiar venituri prin aplicarea amenajamentului ce aş întocmi și s-ar aproba.”*⁵¹

Ca urmare a deciziei luate ulterior de Comisia Interimară a Orașului Focșani, inginerul Manolescu trebuia să-i prezinte atât planul de amenajare, cât și devizul. El va fi „...autorizat să amenajeze și să transforme pădurea Crângul - Petrești într-un parc frumos, în schimbul plății lucrărilor preliminariei.”⁵²

La 12 mai 1921, Proiectul de transformare a pădurii Crângul Petrești în parc de agrement era gata. Ingerul N. Manolescu cerea Primăriei focșănene următoarele: un salariu de 1.000 lei pentru primele trei luni și de 1.800 lei pentru următoarele trei luni, precum și trăsura pentru efectuarea deplasărilor. Împreună cu pădurarul și cu încă un lucrător, inginerul avea să lucreze la tăierea lăstărișului și a copacilor selecționați.

Anteproiectul prezenta starea de atunci a pădurii din Crâng, precizând apoi modalitățile de transformare a acesteia în parc de agrement: „Înainte de războiu acest crâng atrăgea mulți orășeni, în

⁵¹ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 46 / 1921, f. 15

⁵² *Ibidem*, f. 16

timpul verei, pentru a se întâlni și petrece câteva ore libere în mijlocul naturii. Dar arta nu contribuisese întru nimic să secundeze natura.

Se construise de comună un pavilion în pădure care servea de bufet și unde se puteau servi răcoritoare vizitatorilor.

Cu izbucnirea războiului mondial și invadând dușmanul în țară, au adăpostit armate în acest Crâng, au brăcuit pădurea și s-a sălbăticit mai mult, iar urmele pavilionului de abia se mai cunosc. Noi voim ca pădurea, din starea în care se găsește astăzi, să o transformăm într-un parc frumos, adică să punem arta în funcțiune de a secunda naturii.”⁵³

O primă măsură luată avea să fie parcelarea pădurii și realizarea de căi de acces atât pentru pietoni, cât și pentru diverse mijloace de transport.

Urma apoi inventarierea materialului lemnos de pe cuprinsul parcelelor (numărarea și clasificarea lor în funcție de esență și dimensiuni).

În al treilea rând, avea să se stabilească valoarea masei lemnoase inventariate.

Alegând regimul și modul de tratament al pădurii în cauză, inginerul preciza măsurile pe care avea să le ia, pas cu pas:

5) *„Voi determina apoi tăierile ce trebuiesc aplicate, extrăgându-se la început din esențele secundare, protejându-se esențele de elită.*

6) *Pentru aceasta se va fixa o Revoluție, adică timpul și modul cum să se succedă tăierile de ameliorațiune și de regenerare.*

7) *Se va face în fine planul de exploatare în care amănunțit se vor preciza toate aceste tăieri și epoca la care trebuie să se facă.*

8) *Iar pentru atingerea scopului final voi întocmi Amenajamentul în care se va arăta tot ce comportă studiul pădurii și arborii ce se pot tăia și când.*

Cu alte cuvinte, vecinic vom extrage materialele lemnoase exploatabile și vecinic pădurea va ființa. Și în acest mod o vom transforma într-un parc de agrement.

⁵³ *Ibidem*, f. 24 – 24 verso

Cu o mică parte din încasările făcute din vânzarea materialelor lemnoase ce se vor extrage, s-ar putea reconstrui pavilionul, după un plan adecvat, ce aş întocmi la cerere.

Pădurea fiind supusă Regimului Silvic, conform Articolului 1 din Codicele Silvic, voi înainta Amenajamentul astfel întocmit Consiliului Tehnic Superior al Pădurilor de pe lângă Ministerul Domeniilor, ca să putem obține aprobarea lui și să se dea un Decret Regal ce se va publica în Monitorul Oficial – așa că, la 1 septembrie a.c., pot începe tăierile prescrise de amenajament, producătoare de venit Bugetului comunei.

Studiul pădurii...și întocmirea amenajamentului va reclama două și trei luni – iar până atunci, sub conducerea și sub instrucțiunile mele se poate chiar de acum începe protejarea arborilor mari, extragerea tulpinilor arborilor tăiați în mod așa barbar a lăstărișului și semințișului, cari nu vor reclama nici o cheltuială din partea comunei decât onorariul meu și să am doi oameni la dispoziție care să mă ajute în lucrare. Depunerea amenajamentului este condiționată de punerea lui în aplicare de către subsemnatul, după ce vom obține aprobarea.”⁵⁴

La 9 iunie 1921, N. Manolescu atrăgea atenția Primăriei cu privire la luarea unei decizii definitive în ceea ce privește angajarea sa și demararea lucrărilor la Crâng. El preciza:

„Drept este că condiționați acceptarea anteproiectului meu și de aprobarea consiliului comunal. Iar de la 12 mai a.c., consiliul comunal s-a întrunit, fără însă ca chestia ce mă interesează să fi avut cinstea a fi supusă aprobării, cu toate solicitările mele personale dese și angagiante.”⁵⁵

La 13 iunie 1921, Primăria focșăneană se vede însă nevoită să-l anunțe pe inginerul silvic N. Manolescu în legătură cu imposibilitatea demarării lucrărilor, din motive financiare. Se spera ca în anul financiar 1922 - 1923 lucrurile să stea cu totul altfel.⁵⁶

⁵⁴ *Ibidem*, f. 25 – 26

⁵⁵ *Ibidem*, f. 28 – 28 verso

⁵⁶ *Ibidem*, f. 29

La 24 mai 1934, Președintele Comisiei Interimare a Orașului Focșani, Al. N. Leon, înainta un Memoriu ministrului Agriculturii și Domeniilor, subliniind necesitatea înfăptuirii dezideratelor precizate anterior.

În document se precizează de la bun început că pădurea Crângul Petrești este alcătuită din arbori cu vârste cuprinse între 20 și 80 de ani, predominând stejarul, frasinul, ulmul și paltinul. Din aceasta, doar 40 ha aparțin orașului Focșani, în timp ce „...restul pădurei de 85,0770 ha, situată la est de pădurea comunei Focșani, cu care formează un tot, este rămasă pe seama statului, administrată de Ocolul silvic Focșani.”⁵⁷ Această Pădure a Statului, lipsită de drumuri, se afla în regim de exploatare.

Cu toate că Primăria focșăneană a făcut o serie întreagă de amenajări în pădurea orașului – se afirmă în Memoriu - ele au fost distruse în timpul Primului Război Mondial, de către armatele de ocupație, zona aflându-se aproape de linia frontului. Această pădure – cu copaci de vârste diferite și cu minunate luminișuri – servește focșănenilor nu doar ca spațiu de recreere, ci și de practicare a mai multor sporturi, reclamând însă o serie de dotări și modernizări.

Conform Legii publicate în Monitorul Oficial nr. 131 din 18 iunie 1925, pădurea Crângul Petrești este parte integrantă a perimetrului orașului Focșani. Ea „este legată de oraș cu o frumoasă șosea întreținută tot de comună – șosea ce formează în cea mai mare parte a anului promenada cea mai atrăgătoare a orășenilor”,⁵⁸ transportul făcându-se cu mașini și autobuze.

Crângul Petrești fiind cel mai mare și mai apropiat loc de recreere al focșănenilor - și singurul, de altfel, de acest gen - „...este mult căutat și încă din cele mai vechi timpuri populațiunea a fost atrasă zilnic mai ales în zilele de sărbătoare, când întreaga pădure este plină de adunări în masă.”⁵⁹

Procesul de extindere și dezvoltare a orașului Focșani impunea, mai mult decât oricând parcă, transformarea pădurii Crângul Petrești

⁵⁷ Ibidem, f. 12

⁵⁸ Ibidem

⁵⁹ Ibidem, f. 12 verso

într-un parc. La urma urmei – se subliniază în Memoriu – Focșaniul merita acest lucru și numai pentru faptul că avea renumele de «oraș al Unirii», fiind reședința unui județ în care, prin luptele purtate aici, Neamul Românesc și-a salvat nu doar demnitatea, ci însăși existența sa.

Viitorul parc – susținea Al. N. Leon – avea să fie extrem de util nu doar celor care lucrau în agricultură, industrie și militarilor, aflați în număr mare aici, ci și elevilor. Se avea astfel în vedere „...educația fizică a populațiunei școlare de 6.000 elevi care fac excursii de agrement și diferite serbări în Crângul - Petrești, orașul având o stare culturală înfloritoare cu 16 școli primare și grădini de copii, două Licee – «Unirea», de băieți, înființat în anul 1864 și cel de fete, Școala comercială superioară și mai multe școli profesionale.”⁶⁰

Așadar, autoritățile locale cer cedarea în deplină proprietate a celor 85,0770 ha de pădure rămase Statului, în numele populației prezente și viitoare a Focșaniului. Noul loc de agrement avea să fie amenajat, întreținut și modernizat din bugetul orașului Focșani, în baza unui plan de sistematizare. Defrișările – se afirmă în document – se vor face doar acolo unde era neapărată nevoie.

În așteptarea unui răspuns favorabil, Al. N. Leon mulțumea în numele celor pe care-i reprezenta: „Cu deplină încredere în aprobarea justei interveniri ce facem în interes obștesc, avem o datorie de recunoștință de a vă exprima, Domnule Ministru, sentimentele de grațitudine a cetățenilor orașului Focșani.”⁶¹

Acest document va constitui, de altfel, temeiul Expunerii de motive la Proiectul legii de amenajare a acestei păduri. Din Expunere mai rezultă însă și stabilirea dreptului Primăriei Orașului Focșani de a efectua schimburi și exproprieri de terenuri în vederea transformării pădurii în parc și de a realiza un lac în marginea dinspre râul Putna a acestei păduri.⁶²

⁶⁰ Ibidem

⁶¹ Ibidem

⁶² Ibidem, f. 15 – 16

Celor 28.000 locuitori ai orașului, se precizează în document – incluzând și pe militarii din cea mai mare Garnizoană a țării după cea din Capitală – le era insuficient un parc de numai 40 ha.

În plus, se susține și problema unor importante câștiguri bănești, rezultate din exploatarea parcului, de care vor beneficia nu doar focșănenii, ci și locuitorii din Petrești și Vânători. Căci se spera ca parcul să atragă nu numai focșăneni, ci și persoanele aflate în tranzit în județul Putna și, mai ales, în orașul Focșani.

În fapt, se subliniază în document, realizarea *noului* parc trebuia să fie emblema gradului de urbanism atins în acele vremuri de orașul de pe Milcov.⁶³

Textul legii, care avea să apară nu peste mult timp, răspundea tuturor cerințelor. Iată care era acesta:

„Lege pentru amenajarea pădurei Crângul - Petrești din vecinătatea orașului Focșani.

Art. I – Ministerul Agriculturii și Domeniilor este autorizat să cedeze cu titlu gratuit și în plină proprietate primăriei orașului Focșani restul pădurei din Crângul - Petrești, în suprafață de 85,0770 hectare, situată la est de cele 40 hectare din aceeași pădure, cu care formează un tot – cedat de stat orașului Focșani, prin legea promulgată prin Decretul Regal Nr. 651, publicată în Monitorul Oficial Nr. 250 din 15 Februarie 1895.

Art. II – Cedarea pădurii se face în scopul amenajării de primărie spre a o transforma în parc pentru a fi utilizată de populațiunea orașului Focșani ca loc de recreație, plimbare, sport și agrement.

Art. III – Pădurea va fi defrișată numai pe suprafețele strict necesare pentru amenajarea ei în parc, șosele, alei, locuri de sport, căminuri etc.

Art. IV – În scopul amenajării acestei păduri în parc, cum și a înființării unui loc în marginea dinspre râul Putna, primăria orașului Focșani este autorizată de a face schimburi de teren și să exproprieze

⁶³ *Ibidem*, f. 14

din proprietăți particulare suprafețele ce vor fi necesare locului și canalului de aducerea și recurgerea apei în râul Putna.

Art. V – În termen de o lună dela promulgarea legii de față, Ministerul Agriculturii și Domeniilor va preda primăriei orașului Focșani și cele 85 , 077 hectare ce se mai cedează din pădurea Statului Crângul - Petrești.”⁶⁴

Din păcate, documentul acesta nu este datat; din context rezultă fie că este vorba de anul 1934 – când autoritățile locale au înaintat către Ministerul Agriculturii și Domeniilor Memoriul amintit, care a fost urmat de un Proiect de lege, însoțit de o Expunere de motive – fie de o dată ulterioară, nu prea îndepărtată însă. Regretabil este și faptul că documentarea efectuată la Direcția Județeană Vrancea a Arhivelor Naționale nu a prilejuit posibilitatea comparării documentului deținut de Muzeul Vrancei cu unul similar, datat corespunzător.

Din motive necunoscute încă – fie tergiversări de ordin legislativ, fie izbucnirea celui de - Al Doilea Război Mondial, fie, de ce nu, neglijarea problemei – legea mai sus menționată nu s-a aplicat.

O primă dovadă a acestui trist adevăr o constituie documentul din 8 noiembrie 1948, când Primăria Orașului Focșani, într-o Adresă către Direcția Silvică a județului Putna, face referire la pădurea Crângul Petrești, „...*partea proprietatea Primăriei Focșani*”.⁶⁵ Așadar, este de la sine înțeles că la acea dată exista în continuare și pădurea cu același nume, partea Statului. Și pentru ca totul să fie cât se poate de clar, dintr-o Adresă înaintată Ocolului Silvic Focșani de către Primărie aflăm că suprafața pădurii menționate, proprietatea orașului de pe Milcov, este tot de 40 ha.

O altă dovadă a acestui fapt o constituie și un document din 17 martie 1964, intitulat „*Lămuriri la studiul depus la 6 martie 1964 pentru planul de sistematizare a orașului Focșani*”.⁶⁶ Acesta este semnat de două personalități locale, avocatul Paraschiv B. Chiriță și fostul secretar al Primăriei focșănene, Ioan Romanoai. Este, în fapt,

⁶⁴ *Ibidem*, f. 13

⁶⁵ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 76 / 1948, f. 16

⁶⁶ *Ibidem*, f. 30

unul din multele Memorii semnate de cei doi entuziaști susținători ai dezvoltării județului nostru. Iată ce se spune în document în legătură cu întinderea pădurii din Crângul Petrești: „...*este necesar ca întreg Crângul - Petrești să fie atribuit orașului Focșani, căci astăzi are în proprietatea sa numai o suprafață de 40 ha, ce i-au fost cedate de Stat prin legea publicată în Monitorul Oficial nr. 250 din 15 februarie 1895, suprafață ce face parte din perimetrul orașului Focșani, stabilit prin legea publicată în Monitorul Oficial nr. 131 din 18 iunie 1825*”.⁶⁷ Stadiul cercetării actuale ne permite, așadar, doar înregistrarea eșecului cu care s-au soldat inițiativele autorităților locale și centrale în perioada interbelică, în rezolvarea acestei probleme. Cu siguranță, în viitor se vor putea dezvălui și motivațiile acestei neîmpliniri.

În opinia celor doi semnatori ai documentului, Crângul, „...*format în cea mai mare parte din arbori bătrâni...: stejari, ulmi, având și poieni cum și luminișuri prin părțile laterale*”⁶⁸ necesita plantare de „*arbori de esență nobile, conifere și alte specii, cum și arbori de ornamentație*”.⁶⁹

Mărirea celui mai important loc de agrement al focșănenilor – indiferent de vârstă și profilul activității lor – implica și necesitatea dotării lui „...*cu localuri și stabilimente de recreație și sport*”.⁷⁰

Un asemenea loc de recreere – considerau Paraschiv B. Chiriță și Ioan Romanoai – avea nevoie, înainte de toate, de căi de acces moderne: „*un mare bulevard*”,⁷¹ pentru mașini mari în special și un drum normal, pentru mașini mici, biciclete, motociclete etc. fără a fi neglijate însă aleile pietonilor.

Scurta istorie a Crângului Petrești – oaza de liniște și reconfortare a focșănenilor – nu a fost însă marcată doar de proiecte, ci și de realizări multiple, evidențiate de documentele vremii.

Una dintre ele, deși banală în aparență, a avut meritul de a garanta conservarea acestei frumoase păduri, constituind totodată una

⁶⁷ *Ibidem*

⁶⁸ *Ibidem*, f. 17

⁶⁹ *Ibidem*

⁷⁰ *Ibidem*, f. 18

⁷¹ *Ibidem*, f. 19

din permanentele preocupări ale edililor focșăneni. Facem referire, așadar, la operațiunea periodică de curățare a pădurii Crângul Petrești.

Astfel, curățirea arborilor de frasin, gladis, jugastru, stejar, tei, ulm este semnalată încă din 1895, operațiunea fiind concomitentă cu cea de trasare a liniei de demarcație dintre pădurea orașului Focșani și cea rămasă în proprietatea Statului ⁷². Curățarea viza îndepărtarea crengilor uscate căzute, dar și tăierea copacilor uscați și strâmbi.

La operațiune au participat peste 60 de locuitori din Vânători, Jorăști și Petrești ⁷³, în lunile octombrie și noiembrie 1895. Ei au fost plătiți de Primărie în natură, primind grămezile de crengi uscate.

Cei 60 de stânjeni de lemn de foc erau lăsați în paza pădurilor, ⁷⁴ urmând a fi vânduți ulterior de Primăria Orașului Focșani, prin licitație, înregistrându-se un câștig de aproape 3.000 lei. ⁷⁵ Operațiunea de curățare era precedată de cosirea poienilor și a unor alei. ⁷⁶

Un an mai târziu, pădurea avea să fie curățată, cu aceeași forță de muncă, de crengile grupate în 183 de grămezi. O treime din ele au fost date ca plată lucrătorilor, restul fiind puse în vânzare.

La fel au stat lucrurile și în 1897, operațiunea desfășurându-se în lunile februarie și martie. Lemnele de foc s-au vândut atât lucrătorilor, cât și focșănenilor, fiind depozitate în prealabil la grajdul comunal. ⁷⁷

În 1898, o parte din grămezi au fost arse, din ordinul Primăriei, pentru pârlirea bulumacilor (stâlpilor de susținere) montați pe marginea șoselei din pădure. ⁷⁸

În 1900, pădurea era curățată, ca de obicei și de „strânbături și de tufanul mărunt”; ⁷⁹ s-au selecționat cu acest prilej și parii care serveau pentru sprijinirea copacilor de pe bulevardele orașului.

⁷² *Ibidem*, f. 20

⁷³ *Ibidem*, f. 37, 42

⁷⁴ *Ibidem*, f. 50 – 50 verso

⁷⁵ *Ibidem*, f. 41, 50, 61

⁷⁶ *Ibidem*, f. 30

⁷⁷ *Ibidem*, dosar nr. 31 / 1897, f. 5 – 7

⁷⁸ *Ibidem*, dosar nr. 33 / 1898, f. 30

În afara celor care curățau pădurea, de grămezile de crengi mai beneficiau și săracii din Focșani și din localitățile menționate anterior.

În 1901, operațiunea se finaliza în luna martie, sub atenta supraveghere a pădurarilor.⁸⁰

În 1911, pădurarul superviza această operațiune însoțit de un membru al Comisiei Interimare și de un reprezentant al Serviciului Salubrității. Tot acum s-a luat hotărârea ca lemnele bune pentru foc să fie distribuite săracilor, iar cele pentru construcții, Serviciului Salubrității și Serviciului Tehnic. S-a impus cu acest prilej tăierea a peste 200 de arbori, lemnele de foc reprezentând 32 mc (crengi mari, groase și trunchiuri). Operațiunea s-a derulat pe parcursul a două etape: în februarie⁸¹ și în decembrie, când s-au mai tăiat 53 arbori, fără a se crea „goluri” (poieni) și fără a se face stricăciuni, conform normelor silvice.⁸²

Un an mai târziu, documentele semnalează prezența grădinarului orașului Focșani în timpul desfășurării operațiunii, aceasta fiind una din obligațiile sale contractuale. El ordona pădurarilor din Crâng „să însemneze copacii uscați și cei dominați de alți copaci mai mari, a căror vârfuri nu mai pot căpăta lumina necesară pentru creștere și pe cei crescuți rău (strâmbături).”⁸³ Nu era însă prima oară când grădinarul era prezent în Crâng pentru a coordona lucrările de curățare a pădurii.

În 1913, operațiunea s-a făcut din prima lună a anului, tăindu-se 150 arbori (în marea lor majoritate buni pentru foc, care s-au comercializat, ceilalți fiind folosiți de către Primărie).⁸⁴

Un an mai târziu, cu prilejul curățării pădurii din Crâng s-au tăiat peste 200 de arbori, foarte puțini fiind buni pentru construcție. Ca de obicei, locuitorii din comunele învecinate care au lucrat aici, au

⁷⁹ *Ibidem*, dosar nr. 30 / 1900, f. 33 – 38

⁸⁰ *Ibidem*, dosar nr. 24 / 1901, f. 26 – 26 verso, 46, 47 – 47 verso

⁸¹ *Ibidem*, dosar nr. 41 / 1911, f. 8 – 10

⁸² *Ibidem*, f. 49

⁸³ *Ibidem*, dosar nr. 46 / 1912, f. 68

⁸⁴ *Ibidem*, f. 68 – 68 verso

primit ca plată crengile subțiri, surcelele și rădăcinile.⁸⁵ Operațiunea s-a repetat la finele anului, când lemnul uscat a încălzit, de Sărbători, casele a 183 de familii paupere din Focșani.⁸⁶

În 1915, s-au tăiat din Crâng alți 210 arbori uscați, în prezența grădinarului orașului, a secretarului Serviciului Tehnic și a șefului Serviciului de Salubritate, instituție care a și asigurat depozitarea lemnului de foc și de construcție.⁸⁷

În 1919, încă din iarnă, pădurarul Crângului se pregătea atât de curățarea pădurii de crengi uscate și strâmbături, cât și de trasarea aleilor cerute de Primăria Orașului Focșani. Totodată, avea să se traseze hotarul care despărțea Pădurea Statului Crângul Petrești de partea pădurii cu același nume, aflate în proprietatea orașului de pe Milcov. Aleile principale au înlocuit vechile drumeaguri.⁸⁸

O altă informație asemănătoare datează din decembrie 1937, de operațiune răspunzând Biroul Agricol și Horticul și Serviciul Tehnic Focșani, ambele instituții aflându-se în subordinea Primăriei.⁸⁹

În noiembrie 1948, Primăria Orașului Focșani și Direcția Silvică a Județului Putna trimiteau câte un delegat la Crângul Petrești, în vederea coordonării lucrărilor de marcăre și tăiere a arborilor uscați.⁹⁰

La 15 decembrie 1948, un brigadier silvic înainta șefului său de la Ocolul Silvic Focșani un Raport din care rezulta că în pădurea Crângul Petrești s-au marcat 2.060 arbori, care urmau să fie tăiați. Pentru aceasta însă, era nevoie ca Primăria să primească autorizație din partea Ocolului Silvic Focșani, de-abia după aceea putând să valorifice lemnăria uscată.⁹¹ Aceasta se depozita chiar în pădure, simplificându-se astfel operațiunea de comercializare a ei (286 mc).⁹²

⁸⁵ *Ibidem*, dosar nr. 42 / 1914, f. 34 – 37

⁸⁶ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1915, f. 3 – 9

⁸⁷ *Ibidem*, f. 31

⁸⁸ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1919, f. 1, 2 – 2 verso

⁸⁹ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1937, f. 230

⁹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 76 / 1948, f. 16

⁹¹ *Ibidem*, f. 30 – 31

⁹² *Ibidem*, f. 34 – 39

O altă necesitate stringentă, prin care se asigura perpetuarea acestei oaze forestiere o constituie programul periodic de împădurire, căruia Primăria Orașului Focșani i-a acordat atenția cuvenită.

În 1901 de pildă, Petrus Herman, șeful Serviciului Grădini Publice și totodată grădinarul orașului Focșani, raporta Primăriei că la Crângul Petrești s-au efectuat o serie de plantări, după cum urmează: 24 frasini în fața bufetului, 25 arbori și tufișuri florifere tot aici, 21 arbori în fața casei de la șosea și până la marginea pădurii. Pentru aceștia s-au folosit pari de sprijin și corsete de nuiete, pentru protecție.⁹³

De regulă, împăduririle s-au făcut aici fie prin însămânțare directă, fie prin plantarea puieților obținuți în Pepiniera Crângul Petrești,⁹⁴ aflată în fața cimitirului nordic.⁹⁵

Rezultatul pozitiv al acestor lucrări este constatat în mai 1930 de către conducerea Ocolului Silvic Focșani, care afirma că arborii tineri sunt „...bine dezvoltăți”.⁹⁶

În lunile aprilie și mai 1933, Ocolul Silvic Focșani a avut ca prioritate împădurirea poienei din parcul Crângul Petrești cu puieți de salcâmi și tei. Având vârsta de doi ani, puieții au fost puși la o distanță de 1,5 m unul de altul. Costurile – suportate de Primăria Orașului Focșani – s-au cifrat la suma de 3.000 lei.⁹⁷

Între 15 – 21 aprilie 1940, din ordinul Prefecturii Județului Putna, premilitarii au efectuat plantări de tei de o parte și de alta a șoselei Focșani – Crângul Petrești. Operațiunea era coordonată de Primăria focșăneană și de Ocolul Silvic din localitate, care asigura puieții. Fiecare pom era îngrădit cu trei tutori, fiecare dintre aceștia fiind ciopliți tot de către premilitari.⁹⁸

Pe lângă arbori, Crângul Petrești a beneficiat dintotdeauna de plantații de flori. La 1899 de pildă, șeful Serviciului Salubrității cerea

⁹³ *Ibidem*, dosar nr. 24 / 1901, f. 7 – 7 verso

⁹⁴ *Ibidem*, dosar nr. 41 / 1911, f. 5 – 5 verso, 44 – 46 verso

⁹⁵ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1927, f. 15, 27

⁹⁶ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1930, f. 40

⁹⁷ *Ibidem*, dosar nr. 44 / 1933, f. 19 – 23

⁹⁸ *Ibidem*, dosar nr. 44 / 1940, f. 30

Primăriei focșănene să aprobe achiziționarea a două cofe și a unei stropitori pentru „*rondul de flori din Pădurea Crângu*”.⁹⁹

Cu începere din 1900, de conservarea pădurii Crângul Petrești răspundea în mod direct Primăriei grădinarul orașului, care era obligat să întocmească periodic rapoarte în această problemă.¹⁰⁰ Tot în acest an, în primăvară, grădinarul orașului a condus lucrările de plantare a șoselei Focșani - Crâng. Pe o distanță de 3.200 m s-au plantat 640 de copaci pe ambele sensuri.¹⁰¹

Un an mai târziu, prin grija grădinarului, rondul din fața bufetului din Crângul Petrești era împodobit cu 350 flori de diferite specii.¹⁰²

Despre obligațiile grădinarilor orășenești față de Crângul Petrești vorbesc contractele încheiate între aceștia și Primăria focșăneană. Într-un astfel de document, Petrus Herman declara, la 9 octombrie 1912: „...*Crângul – Petrești va fi asemenea sub îngrijirea mea pentru a face brazde la ronduri cu oamenii mei și a da instrucțiunile necesare pădurarilor spre întreținerea plantațiunilor ce se vor reclama a se face.*”¹⁰³ Peste câțiva ani, locul lui va fi luat de fiul său, Frederick Herman¹⁰⁴ și de concurentul lui, colegul de breaslă Neculai Ciolca.¹⁰⁵

În plus, el trebuia să execute și „...*diferite ornamentații din frunzar, brad etc., cu ocazia festivităților ce vor avea loc în oraș sau în Crâng.*”¹⁰⁶

Nu toți focșănenii au știut să se bucure civilizat de acest frumos colț al naturii, dovedind o crasă lipsă de educație. În 1899, de pildă, șeful Serviciului Salubrității reamintea primarului „...*că de către publicul ce frecventează pădurea se fac o mulțime de neorânduiri sub*

⁹⁹ *Ibidem*, dosar nr. 31 / 1899, f. 33

¹⁰⁰ *Ibidem*, dosar nr. 30 / 1900, f. 5

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 26

¹⁰² *Ibidem*, dosar nr. 24 / 1901, f. 7 – 7 verso

¹⁰³ *Ibidem*, dosar nr. 46 / 1912, f. 64 – 65

¹⁰⁴ *Ibidem*, dosar nr. 75 / 1934, f. 72 – 74

¹⁰⁵ *Ibidem*, dosar nr. 47 / 1920, f. 11

¹⁰⁶ *Ibidem*, dosar nr. 48 / 1932, f. 100 – 100 verso, 102

copaci, deshamă cai, fac focuri prin păduri".¹⁰⁷ În speranța stârpirii acestor proaste obiceiuri, se cerea instalarea a trei panouri avertizoare „...trei anunțuri de table așezate pe stâlpi în trei puncte...cu inscripția ce i se va da de noi pentru paza bunei ordine în zisul parc”.¹⁰⁸ Textul panourilor era următorul:

„Primăria orașului Focșani

Este absolut interzis a se introduce în pădure cai, trăsurile sau căruțe, nici a se dejuca vitele sau a se deshamă caii.

Este de asemenea oprit a se rupe crăci, frunze și a se ridica lemnele căzute.

Toate trăsurile și căruțele care vin la Pădure vor staționa pe șoseaua despre cătunul Vânători și anume cele care se duc vor ține dreapta și cele care se întorc vor fi înșirate pe partea opusă.

*Contravenienții vor fi urmăriți conform legii.”*¹⁰⁹

Așa cum era și firesc, Primăria Orașului Focșani s-a îngrijit în permanență de menținerea în condiții cât mai bune a șoselei Focșani – Crâng și a căilor de acces din interiorul pădurii de agrement. Aceasta era o condiție practic primordială în ceea ce privește punerea în valoare a obiectivului.

În 1896 de exemplu, inspectorul Poliției Comunale raporta Primăriei că a executat ordinul acesteia referitor la deschiderea drumului principal prin mijlocul pădurii Crângul Petrești (partea orașului). Acesta avea o lungime de 570 m și o lățime de 8 m, plecând din marginea pădurii dinspre șoseaua Focșani – Tecuci și ajungând la Poiana Rotundă. În loc de bani, lucrătorii care au tăiat 273 de arbori (stejar, ulm, tei, jugastru și frasin) au primit rădăcinile și crengile acestora.¹¹⁰ Trei ani mai târziu, în Crâng se realiza o șosea, încadrată de bulumaci (apărători laterali din lemn).¹¹¹

¹⁰⁷ *Ibidem*, dosar nr. 31 / 1899, f. 29

¹⁰⁸ *Ibidem*, f. 30

¹⁰⁹ *Ibidem*

¹¹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 32 / 1896, f. 23 bis

¹¹¹ *Ibidem*, dosar nr. 31 / 1899, f. 42 – 48

Trotuarele șoselei care ducea la Crâng fiind năpădite de buruieni trebuiau curățate periodic. Așa s-a întâmplat, de exemplu, în 1921.¹¹²

În mai 1929, s-a lucrat timp de zece zile la curățarea șanțurilor de pe marginea șoselei din Crângul Petrești, pe porțiunea dintre șoseaua județeană și bufet. Operațiunea - pentru care Primăria a cheltuit 560 lei - era absolut necesară deoarece apele nu se mai puteau scurge din cauza creșterii vegetației necurățate de un an de zile.¹¹³

În aprilie 1934, primarul cerea inginerului comunal îndeplinirea următoarelor sarcini în regim de urgență, legate de starea șoselelor din Crâng: reparații curente, așternerea stratului de pietriș necesar, curățarea rigolelor, montarea stâlpilor pe marginea rigolelor, acolo unde lipseau, refacerea aleilor pentru pietoni. La fel trebuia procedat și cu șoseaua Focșani – Crângul Petrești.¹¹⁴

În iunie 1937, grădinarul orașului Focșani, Fr. Herman, secondat de cele două ajutoare ale sale, au lucrat și pe această șosea, la curățatul arborilor, tăiatul mărăcinilor de pe marginea șanțurilor și la plantări de flori.¹¹⁵

La 28 mai 1930, Garnizoana Focșani înștiința Primăria orașului Focșani că a primit o troiță din partea Societății „Cultul Eroilor” din București. Acest lucru a fost comunicat Casei Autonome a Drumurilor de Stat Focșani și Serviciului Tehnic al Județului Putna, care au hotărât să o amplaseze la intersecția șoselei naționale Focșani – Mărășești cu drumul Focșani – Ciușlea. După transportarea și montarea ei de către armată, troița trebuia să fie împrejmuită cu un gard de lemn și dotată de către Primărie cu instalație electrică de iluminat pe timpul nopții. Aflată „...în văzul trecătorilor și în special al populației din oraș, atunci când își rezervă pentru recreație o plimbare în direcția Crângului”¹¹⁶ și constituind totodată un

¹¹² Ibidem, dosar nr. 46 / 1921, f. 7

¹¹³ Ibidem, dosar nr. 134 / 1931, f. 31

¹¹⁴ Ibidem, dosar nr. 75 / 1934, f. 36 – 38

¹¹⁵ Ibidem, dosar nr. 45 / 1937, f. 100, 102

¹¹⁶ Ibidem, dosar nr. 92 / 1930, f. 58

instrument de „educație a poporului”,¹¹⁷ troița nu a fost luminată, așa cum s-a dorit.

Din 1940, intrarea în Crângul Petrești avea să fie străjuită de încă o troiță. Frumoasa inițiativă creștinească aparținea locuitorilor Radu Măciucă și Petrache Vizitiu din comuna suburbană Petrești.¹¹⁸

Pe lângă absolut necesarele căi de acces către Crângul Petrești și în interiorul său, Primăria focșăneană a mai avut de asigurat o necesitate – și anume mijloacele de transport.

În 1910, de pildă, această instituție – condusă de Louis Papasu (Papazu) – făcea public anunțul referitor la inaugurarea tramcarului¹¹⁹ care efectua cursa Focșani – Crângul Petrești și retur, cu începere de la 1 mai. Tramcarul îi aștepta pe focșăneni în Piața Munteni, în fața Grădinii publice. Programul curselor era următorul:

Pentru ziua de 1 Mai, tramcarul pleca la orele: 7⁰⁰, 9⁰⁰, 11⁰⁰, 14⁰⁰, 16⁰⁰ și 18⁰⁰.

Pentru ziua de 10 Mai, plecările erau la orele 14⁰⁰, 16⁰⁰ și 19⁰⁰.

Pentru celelalte zile de sărbătoare, se pleca la orele 15⁰⁰ și 17⁰⁰.

Înapoierea de la Crâng se făcea după o jumătate de oră de la terminarea fiecărei curse.

În zilele lucrătoare se făcea câte o singură cursă, plecându-se din oraș la ora 18⁰⁰ și întorcându-se la ora 20⁰⁰.

Pentru a face o cursă dus - întors, orice focșănean trebuia să scoată din buzunar un leu în zilele de 1 și 10 Mai, în restul zilelor biletul fiind cu 50% mai ieftin.¹²⁰

Programul și tarifele acestea aveau să fie valabile și în anul următor¹²¹, ca și în 1914.¹²² Cu mici modificări, la fel avea să se întâmple în 1915.¹²³

¹¹⁷ *Ibidem*, f. 58 verso

¹¹⁸ *Ibidem*, dosar nr. 164 / 1940, f. 6 – 7

¹¹⁹ **tramcar** = mijloc de locomotie folosit în trecut pentru transportul în comun, alcătuit dintr-un vehicul mare, tras de cai

¹²⁰ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 43 / 1910, f. 20

¹²¹ *Ibidem*, dosar nr. 41 / 1911, f. 15

¹²² *Ibidem*, dosar nr. 42 / 1914, f. 37

¹²³ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1915, f. 14

În 1931, cursa era efectuată cu un autobuz marca Chevrolet (10 C.P.) și cu unul marca Ford (22 C.P.). Caroseriile erau noi, autobuzele beneficiind de curent electric pentru iluminat, călătorul stând comod pe canapelele capitonate și dotate cu arcuri. O călătorie dus – întors costa 15 lei ¹²⁴. Deși numărul autobuzelor și mașinilor particulare era incomparabil mai mic cu cel din zilele noastre, fără a mai aminti decalajul de viteză, să nu ne mire că și în anii '30 ai secolului trecut autoritățile erau nevoite să ia măsuri pentru evitarea accidentelor între Focșani și Crângul Petrești și în Crâng chiar. Iată, spre exemplu, ce cuprindea Adresa înaintată Poliției comunale în mai 1929 de către Primăria focșăneană: *„Având în vedere că în timpul verii Crângul Petrești este foarte mult frecventat de orășeni, mai cu osebire duminica și sărbătorile, pentru a se înlătura accidente din cauza automobilelor și autobuzelor cari circulă cu viteză neregulamentară, cum și spre a se păzi buna ordine și interzice ruperea de lăstari și verdeață pentru ornarea vehiculelor pentru care Primăria a așezat pe șoseaua din Crâng avize scrise pe tabele...”*, ¹²⁵ se impunea ca duminicile și în zilele de sărbătoare să fie prezenți acolo, 24 de ore din 24, doi sergenți de poliție care să vegheze la înlăturarea tuturor acestor aspecte negative care nu fac cinste orașului.

Prin înștiințarea dată publicității la 11 iunie, Primăria focșăneană anunța populația că i-a pus la dispoziție o cursă de autobuz tur – retur, prețul unui astfel de bilet fiind de șase lei pentru o singură călătorie. Autobuzul – care făcea zilnic curse din oră în oră, până la miezul nopții - pleca din stația aflată pe bulevardul P. P. Carp, în dreptul intrării în Grădina publică. ¹²⁶

Totodată, conducerea orașului promitea îmbunătățirea șoselei Focșani – Crâng, care *„...va fi rectificată, împetruită, cilindrată și impregnată cu reziduuri de petrol spre a se înlătura praful.”* ¹²⁷

¹²⁴ Gabriela Obodariu, **Modernizarea Focșanilor în perioada interbelică**, în **Cronica Vrancei**, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 260

¹²⁵ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 51 / 1928, f. 58

¹²⁶ *Ibidem*

¹²⁷ *Ibidem*, dosar nr. 72 / 1937, f. 93

Una din primele investiții făcute de Primăria Orașului Focșani în pădurea de agrement de la Crâng a fost pavilionul (umbrarul). Nevoia lui era resimțită încă din 1898 de focșăneni, care doreau ca, în toiul plimbărilor făcute în Crâng, să aibă unde să-și tragă sufletul, să-și cumpere ceva de mâncare și o băutură răcoritoare. Purtătorul de cuvânt al acestora a fost, în luna mai, șeful Serviciului Tehnic care înainta Primăriei următoarea Adresă: „*Publicul care vizitează Crângul fiind cu totul lipsit de un adăpost contra ploilor și negăsind un local unde să-și poată procura cele necesare pentru mâncare și rafreșinare, este absolut necesar a se construi un pavilion pentru care am întocmit alăturatul plan și devis a căruia evaluatie se ridică la suma de lei 7.900. Timpul nepermițând a se face publicații de licitație pentru această construcție, care ar trebui să fie terminată cel mai târziu în luna iulie viitor, iar această lucrare făcând obiectul unei concurențe numai între dulgheri, tâmplari cei mai speciali ce se află în orașul nostru, angajarea ei se va putea face în mod urgent chemându-se la primărie domnii Arnold Brend și Gh. Moceanu și angajându-se pe acela ce va inspira mai multă încredere și răspundere.*”¹²⁸

Inițiativa nu avea să rămână fără urmări; peste numai zece zile, la 19 mai 1898, Consiliul Comunal al Urbei Focșani a aprobat construirea pavilionului de către Arnold Brend, pentru suma de 7.000 lei.¹²⁹

Pavilionul prezenta următoarele caracteristici: temelie și zidărie de piatră cioplită, cu mortar de var hidraulic; piloți de lemn îngropați; zidărie de cărămidă aparentă, cu mortar de var gras; pereți de scânduri geluite și mulurate; tavan realizat din șipci tencuite cu mortar de var și colorate; lemnărie de stejar cioplită, pentru tălpi; lemnărie de brad cu fierărie masivă; învelitoare de tablă Bismark, bătută peste astereală; tencuieli interioare cu mortar de var hidraulic, colorate; rostuire cu ciment sclivisit a cărămizii aparente; 20 uși de brad, în două canate, vopsite; patru ferestre mari, șase ferestre rotunde, 14 ferestre alungite, luminator; vopsirea, în interior și exterior cu ulei, de câte trei ori, a

¹²⁸ *Ibidem*, dosar nr. 33 / 1898, f. 13

¹²⁹ *Ibidem*, f. 14

lemnăriei și tâmplăriei; tratarea de trei ori a tablei cu miniu de plumb. Ornamentația era una modernă, atât în salon, cât și în marchize și în camere.¹³⁰ În mare parte, lucrările erau finalizate la 23 iulie 1898. Pentru moment, pavilionul era păzit de pădurar, urmând ca ulterior acesta să fie înlocuit de un gardian, care să locuiască acolo.¹³¹

La 5 februarie 1899, primarul T. I. Săndulescu dorea să închirieze pavilionul din Crâng, dotat cu compartimente pentru bufet, pe bază de licitație, urmând ca cel declarat câștigător să respecte condițiile impuse de Serviciul Tehnic din subordinea Primăriei focșănene.¹³²

Până atunci însă, acest Serviciu atrăgea atenția că închirierea pavilionului, „*de restaurație și adăpost*”¹³³ implică realizarea unei pardoseli la salon, din scânduri, iar la camere și galerii din beton cu ciment sclivisit; lucrările erau estimate la 741 lei.¹³⁴

Iată care erau condițiile de închiriere a pavilionului din Crângul Petrești:

„Articolul 1. *Închirierea pavilionului cu ghețaria sa se face pe termen de un an, începător de la 1 aprilie 1899 până la aceeași lună și zi 1900.*

Articolul 2. *Licitația va fi orală; garanția va fi de 350 lei, care va sta până la expirarea termenului de închiriere și predarea în bună stare a localului cu mesele sale.*

Articolul 3. *Ofertele se pot primi în termen de 10 zile.*

Articolul 4. *Chiriașul va putea ține în bufet tot felul de mâncări și băuturi răcoritoare, precum și vinuri și lichioruri.*

Articolul 5. *Este absolut interzis chiriașului de a face foc în salonul, odăile sau galeriile pavilionului.*

¹³⁰ *Ibidem*, f. 15 – 17 verso

¹³¹ *Ibidem*, f. 24 – 24 verso

¹³² *Ibidem*, dosar nr. 31 / 1899, f. 3

¹³⁴ *Ibidem*, f. 6

¹³⁵ *Ibidem*

Pentru pregătirile de bucate și altele, chiriașul va construi cu propria sa cheltuială o bucătărie, care va putea fi de scânduri și care se va așeza în locul ce se va indica de primărie, izolată de pavilion.

Articolul 6. *Chiriașul va ține bufetul și restaurația în cea mai perfectă curățenie, va îngriji pentru conservarea în bună stare a localului și ghețării; asemenea va ține în stare bună puțul ce se află lângă pavilion.*

Articolul 7. *La intrarea chiriașului i se va face inventar de starea clădirilor arătate la articolul 6 de mai sus, fiind dator a le preda la expirarea termenului în starea primită.*

Articolul 8. *Ghețaria care va servi chiriașului este plină cu ghiață, conținând 90 care de ghiață.*

Articolul 9. *În timpul iernii chiriașul va aproviziona ghețaria cu gheață cât poate cuprinde conținutul său de 90 care, după cum i s-a dat în primire. La din contra, aprovizionarea se va face de Primărie în comptul garanției.*

Articolul 10. *Prețul chiriei locatarul este obligat a răspunde la casieria comunală, într-un singur cost cu anticipație la 1 aprilie al anului de închiriere. În caz de întârziere va plăti procent de 10 % anual și întârziind mai mult de 15 zile, primăria este în drept a scoate în rearendare pavilionul pe comptul chiriașului, care va fi considerat pus de drept în întârziere, nemaifiind de trebuință nicio vestire la care chiriașul renunță.*

Articolul 11. *Pentru orice abatere, chiriașul este răspunzător față de primărie, atât cu garanția depusă, cât și cu orice altă avere a sa.*

Articolul 12. *Licitațiunea va fi definitivă după ce se va aproba conform legii comunale; în urmă, chiriașul va fi dator în zece zile să depună timbru și să subscrie contractul și inventarul, la din contra se va scoate din nou în rearendare.*

Articolul 13. *Chiriașul nu are drept a cesiona contractul altei persoane fără prealabila învoire a primăriei; contrariu, cesiunea se va considera ca neavenită și de nul efect.*

Articolul 14. *Orice chestiune neprevăzută de prezentele condițiuni sau acele care ar da loc la interpretări, se vor rezolva în mod definitiv de Consiliul Comunal.*" ¹³⁵

De-abia la a treia licitație, ținută pe 15 martie 1899, se prezintă un solicitant, Napoleon Romanos. Contractul se va încheia pe cinci ani, cu o rată anuală de 300 lei. El mărturisește că nu poate oferi mai mult, urmând a mai face cheltuieli și cu mobilierul, fiind totodată conștient că oferta lui este totuși bună, *„față de chiria ce o ia comuna de la bufetul grădinei publice din oraș, care are mobilier, lumină electrică și e vizitat în timpul verii în toate zilele”*. ¹³⁶

Ulterior, el avea să recunoască faptul că susține interesele comerciantului focșănean Anton Polatos, cu care Primăria va trebui să încheie toate actele. Cu toate acestea, tot Napoleon Romanos va conduce afacerea, care se pare că s-a dovedit a fi un eșec. Astfel, la 22 iulie 1899 el cere Primăriei să-i garanteze paza pavilionului prin prezența pădurarului, deoarece el, în calitate de antreprenor, îl părăsește *„....din cauză că nu mai este absolut nici o afacere și fiind nevoit a-l închide până la primăvară, când îl voi deschide din nou.”* ¹³⁷ Doar astfel clădirea și felinarele care-l luminează, conchide el, nu vor fi distruse de răufăcători. ¹³⁸

Pavilionul – cu salon, patru odăi laterale și galerii ¹³⁹ - avea să fie abandonat și în anul următor de către antreprenor, afacerile mergându-i prost; paza acestuia avea să fie asigurată tot de pădurarul din Crâng („gărdianul”). ¹⁴⁰

Pavilionul a avut încă de la început concurență. Astfel, la 1 aprilie 1900, Elisabeta Irimescu din Focșani cerea Primăriei să-i permită să deschidă la Crângul Petrești *„un mic local de birt și vânzare de băuturi spirtoase unde să construiesc o baracă pe spesele*

¹³⁵ *Ibidem*, f. 9 – 14

¹³⁶ *Ibidem*, f. 16 – 20

¹³⁷ *Ibidem*, f. 43

¹³⁸ *Ibidem*

¹³⁹ *Ibidem*, f. 25 – 26

¹⁴⁰ *Ibidem*, dosar nr. 30 / 1900, f. 23 – 24

mele și să plătesc chiria ce mi se va fixa de Dvs.”¹⁴¹ Primăria îi indica drept amplasament Poiana Rotundă, lângă baraca deja existentă a lui N. Lungu. Baraca trebuia să aibă 20 x 10 m. Aici puteau ajunge și trăsurile care staționau în drumeagul aflat în apropiere, direcționat spre sud - vest.¹⁴²

În 1905, antreprenorul pavilionului era H. Steiner care, la 22 aprilie, cerea Primăriei să-i împrumute „...120 scaune și mese din grădina publică și vreo 15 bănci pentru a-mi servi la servirea publicului în Crângul – Petrești ce l-am luat de la comună cu chirie, pe timp de zece zile, obligându-mă de a le înapoia primăriei după timpul vorbit mai sus.”¹⁴³ Primăria avea să-l ajute doar cu 45 scaune și 20 mese.

La 11 februarie 1916, Niculai Spiridon din Focșani dorea să închirieze pavilionul pe o perioadă de cinci ani, cu începere de la 1 aprilie, oferind o chirie anuală de 150 lei, cerând numai ca Primăria să-i asigure gheața pe timp de vară. Din cauza acestei doleanțe, Primăria avea să refuze, afirmând însă: „...consumul de gheață pentru dozele care obișnuit se fac la Crâng nu este așa de mare ca să facă obiectul pretenției de față”.¹⁴⁴

Niculai Spiridon nu renunță la dorința sa și la 10 martie 1916 cere din nou Primăriei să-l lase să se ocupe de exploatarea pavilionului pe timp scurt, punând însă alte condiții: „...să mi se cedeze în mod gratuit pentru vara anului curent, obligându-mă a avea atât în timpul zilei cât și noaptea (!) tot felul de mâncări calde și reci și prăjituri cu prețuri moderate.”¹⁴⁵ În plus, Spiridon dorea ca Ministerul de Finanțe să-i facă o reducere la plata taxei de licență.¹⁴⁶

La rândul său, focșăneanul Ștefan Gheorghiu cere la 16 martie 1916 aceleași Primării să-i închirieze pavilionul tot pe timpul verii, în schimbul a 50 lei. Dorea să construiască în spatele clădirii o mică

¹⁴¹ *Ibidem*, f. 16

¹⁴² *Ibidem*, f. 16 verso

¹⁴³ *Ibidem*, dosar nr. 25 / 1905, f. 53 – 53 verso

¹⁴⁴ *Ibidem*, dosar nr. 16 / 1916, f. 3 – 3 verso

¹⁴⁵ *Ibidem*, f. 4

¹⁴⁶ *Ibidem*

magazie, cu rol de bucătărie, pe care o va demonta și și-o va recupera când se va retrage din afacere.¹⁴⁷

Un alt concurent a fost Constantin N. Vlădescu, oferind Primăriei o chirie anuală de 60 lei, pe timp de cinci ani.¹⁴⁸

Pavilionul – deținut provizoriu de Ioan Spiridon, care, ajutat și de Primărie, a făcut aici toate reparațiile necesare¹⁴⁹ - avea să fie revendicat și de Neculai Spiridon. El promitea ca timp de cinci ani să facă toate reparațiile necesare, oferind 70 lei anual.¹⁵⁰ Asigurând reparațiile, un alt comercian focșănean, C. G. Tomescu dorea să închirieze pavilionul doar pe timp de vară, oferind suma de 200 lei.¹⁵¹ În urma licitației ținute la 1 mai, pavilionul avea să fie încredințat, între 23 aprilie și 23 octombrie 1916, lui Ion T. Spiridon, care se obliga să asigure reparațiile curente, în valoare de 100 lei și să păstreze în bună stare întreg inventarul clădirii.¹⁵² În schimb, Spiridon avea dreptul să vândă mâncăruri diverse, băuturi și produse de cofetărie, de bună calitate și la prețuri modice, aprobate firește de Primărie, care va asigura și aprovizionarea.¹⁵³

Primarul V. Mamigonian îi atrăgea atenția antreprenorului că, pentru a putea comercializa băuturi alcoolice cu începere de la 1 mai - „când publicul focșănean vizitează Crângul și se distrează ca în fiecare an”¹⁵⁴ – avea nevoie de două autorizații, eliberate de Administrația Financiară Putna și de Tribunalul Județean Putna.

În 1925, pentru întreținerea pavilionului, Primăria asigura suma de 100.000 lei.¹⁵⁵

¹⁴⁷ *Ibidem*, f. 7

¹⁴⁸ *Ibidem*, f. 9

¹⁴⁹ *Ibidem*, f. 9 verso

¹⁵⁰ *Ibidem*, f. 11

¹⁵¹ *Ibidem*, f. 10

¹⁵² *Ibidem*, f. 13

¹⁵³ *Ibidem*, f. 18

¹⁵⁴ *Ibidem*, f. 13

¹⁵⁵ **Consiliul Urbei Focșani, Bugetul general de venituri și cheltuieli al comunei urbane Focșani pe exercițiul 1925**, Tipografia „Cartea Putnei”, Focșani, 1925, p. 19

Doi ani mai târziu, pavilionul era concurat de bufetul lui Alecu Avram, care a funcționat aici între 23 aprilie și 1 octombrie, Primăria încasând o chirie de 500 lei.¹⁵⁶

În 1928, focșănenii Gh. Botez și Vasile Panaitescu cereau Primăriei concesiunea Pavilionului pe termen de trei ani. Mărturiseau „...că dorim a face, pentru înfrumusețarea parcului o instalațiune care să corespundă unui mod cât mai occidental de satisfacere a vizitatorilor lui.”¹⁵⁷ Deși Primăria nu avea nimic împotriva și Serviciul Tehnic întocmise Proiectul și Devizul, cei doi întreprinzători au renunțat la inițiativa lor.¹⁵⁸

În 1930, Ioniță Drâstaru închiriasse pavilionul din Crâng pe o perioadă de cinci ani, angajându-se să plătească Primăriei o arendă anuală de 12.400 lei. Neînregistrând câștigul așteptat, în 1931 antreprenorul izbutea să înduplece Primăria să-i aplice o reducere de 20% a obligației sale financiare anuale.¹⁵⁹

Tot în acest an, ca urmare a cererilor manifestate de publicul focșănean, Primăria a dispus mutarea din Piața Libertății în Crâng a umbrarului, pavilionul devenind neîncăpător, probabil, în unele zile. Lucrările s-au finalizat în luna decembrie 1931, costând aproape 19.000 lei. Umbrarului aveau să-i fie refăcute atât acoperișul, cât și structura propriu-zisă.¹⁶⁰

În 1933, pavilionul deschis din Crângul Petrești, așezat pe stâlpi de fier și învelit cu tablă, cu o suprafață de 170 mp, era evaluat la 68.000 lei, restul „*instalațiilor mobiliare*”¹⁶¹ de aici având o valoare estimată la 93.320 lei. Situația antreprenorului pavilionului era în continuare extrem de delicată; la 22 martie 1933 mărturisea că ceea ce

¹⁵⁶ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 50 / 1927, f. 16 – 16 verso

¹⁵⁷ *Ibidem*, dosar nr. 51 / 1928, f. 57

¹⁵⁸ *Ibidem*, f. 57 verso

¹⁵⁹ *Ibidem*, dosar nr. 23 / 1931, f. 59

¹⁶⁰ *Ibidem*, dosar nr. 134 / 1931, f. 32

¹⁶¹ Dimitrie R. Russu, **Patrimoniul public și starea economică a județului Putna în cifre și icoane**, Tipografia „*Cartea Putnei*”, Focșani, 1933, p. 59 – 60; vezi și A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 162 / 1932, p. 34 – 35

a câștigat abia a fost suficient pentru supraviețuirea familiei sale, nefiind în stare să îndeplinească una din obligațiile sale contractuale, legate de construirea unui bufet. Se mulțumea să construiască doar un mic chioșc din scânduri „...cu aspect estetic”.¹⁶² Acesta avea să fie amplasat în incinta pavilionului. Antreprenorul mulțumește pentru aprobarea dată de Primărie, considerând-o un gest de „mare încurajare”¹⁶³ în acele „...timpuri critice”.¹⁶⁴ Resimțind din plin efectele crizei economice care-l duc spre un faliment iminent, Ioniță Drâstaru a cerut din nou și în repetate rânduri reducerea chiriei ce o datora Primăriei, fără succes însă, cu excepția amânării termenului scadent.¹⁶⁵ În speranța că își va recupera măcar o parte din investiții, antreprenorul Drâstaru permite, contra cost, Nataliei Șoimaru să-și deschidă acolo un chioșc. Acesta era „...ca o mică cafenea – bufet, în care să se poată vinde cafea, bomboane, prăjituri și dulciuri.”¹⁶⁶ Natalia Șoimaru se arăta destul de încrezătoare: „Chioșcul va fi frumos împodobit, în stil țărănesc și prin felul consumului va contribui la buna dezvoltare a comerțului în Crângul nostru”.¹⁶⁷

În 1934, Ioniță Drâstaru încearcă din nou să convingă Primăria de justetea cauzei lui, aducând o serie întreagă de argumente, invocate ce-i drept și în anii trecuți: criza financiară, scăderea considerabilă a vânzărilor (cu 75% în 1934), timpul nefavorabil, lipsa clienților, celelalte obligații către Stat, investiții etc. Situația devine insuportabilă, spune el „și sunt chiar expus să rămân fără nici un ban din micul capital.”¹⁶⁸

Cu toate acestea, el nu renunță la afacere; mai mult, atrage atenția Primăriei că la pavilion nu sunt destule bănci¹⁶⁹ obligând-o astfel să rezolve această problemă. În scurt timp s-au instalat aici

¹⁶² *Ibidem*, dosar nr. 18 / 1919, f. 4

¹⁶³ *Ibidem*, f. 5

¹⁶⁴ *Ibidem*

¹⁶⁵ *Ibidem*, dosar nr. 18 / 1933, f. 28; vezi și dosar nr. 44 / 1933, f. 100 – 101

¹⁶⁶ *Ibidem*, dosar nr. 18 / 1933, f. 17

¹⁶⁷ *Ibidem*, f. 17 verso

¹⁶⁸ *Ibidem*, dosar nr. 21 / 1934, f. 1 – 1 verso

¹⁶⁹ *Ibidem*, dosar nr. 75 / 1934, f. 25 – 25 verso

bănci mai vechi și noi, din lemn de mesteacăn.¹⁷⁰ Tot acum, colaborarea dintre antreprenor și Natalia Șoimaru încetează.¹⁷¹

Pavilionul era și mai bine pus în valoare de umbrar (pavilion deschis din lemn, fixat pe 22 piloți de fontă, acoperit cu tablă). În 1936 era evaluat la 60.000 lei.¹⁷² I se mai spunea și „*pavilionul de muzică*”¹⁷³, beneficiind și de o „*platformă pentru dans*”¹⁷⁴, evaluată tot acum la aproape 4.900 lei. Și în acest an pavilionul avea să fie concurat de chioșc, dorit de mai mulți întreprinzători focșăneni și apreciat de vizitatori pentru articolele alimentare vândute aici, inclusiv renumitul și ieftinul vin din zonă.¹⁷⁵

Ocazional, încasările pavilionului erau micșorate și de către vânzătorii ambulanți. Astfel, la 10 mai 1937, focșăneanul Neculai G. Anastasiu a comercializat în Crâng înghețată, cornuri, caramele și limonadă, plătind Primăriei o taxă de 35 lei.¹⁷⁶

Documentele epocii relevă existența la Crângul Petrești a unor bufete separate de pavilionul realizat de Primăria focșăneană, toate fiind rodul unor inițiative particulare.

Astfel, la 16 aprilie 1923, comerciantul focșănean Ștefan Gheorghiu cerea să arendeze un loc în Crâng, până la 30 septembrie, mărturisind: „...*voesc să construiesc o barată de scânduri ce să servească ca bufet unde să vânz băuturi spirtoase, mâncăruri și orice aperitiv, prăjituri, bomboane etc. Pentru care ofer suma de 100 lei și cu rugămintă să mi se dea voie a ridica ori și ce construcție voi face în acest timp.*”¹⁷⁷ El atrăgea atenția Primăriei că are nevoie urgentă de obținerea brevetului necesar vânzării băuturilor alcoolice en detail, „*căci anul trecut am achitat suma arendei, dar nu m-am folosit din cauză că n-am putut obține brevetul la timp.*”¹⁷⁸

¹⁷⁰ *Ibidem*, f. 34 – 34 verso, 39

¹⁷¹ *Ibidem*, f. 43 – 43 verso

¹⁷² *Ibidem*, dosar nr. 195 / 1936, f. 11 verso – 12

¹⁷³ *Ibidem*, dosar nr. 184 / 1940, f. 7

¹⁷⁴ *Ibidem*, dosar nr. 195 / 1936, f. 11 verso – 12

¹⁷⁵ *Ibidem*, dosar nr. 24 / 1936, f. 1 – 1 verso, 3

¹⁷⁶ *Ibidem*, dosar nr. 64 / 1937, f. 2

¹⁷⁷ *Ibidem*, dosar nr. 40 / 1923, f. 19

¹⁷⁸ *Ibidem*, f. 19 verso

Cerându-i-se opinia, Serviciul Tehnic considera că se putea accepta cererea lui Gheorghiu, cu condiția ca acesta să admită ca „și alți amatori a se stabili în același scop la Crâng.”¹⁷⁹ În cazul în care nu va admite concurența, i se vor impune prețuri maxime pentru a nu specula clienții. În final, Primăria focșăneană va încasa de la acest întreprinzător o sumă mult mai mare decât cea stabilită inițial (300 lei). Un motiv pentru acest deznodământ îl constituie și statutul zonei de agrement Crângul Petrești. Aflat în marginea orașului, aici era „...singurul loc de preumblare a orășenilor, considerându-se stațiune climaterică.”¹⁸⁰ Până la urmă, solicitantul avea să obțină brevetul necesar din partea Ministerului de Finanțe, pentru perioada 3 mai – 30 septembrie 1923, în baza bunelor referințe făcute de Primărie.¹⁸¹

Pentru moment, aceasta nu mai era nevoită să construiască aici un bufet, ce trebuia închiriat prin licitație publică și pe bază de caiet de sarcini.¹⁸² Și totuși, Primăria dorea să investească 22.000 lei „pentru construirea panourilor din lemn de brad, pentru închiderea unei porțiuni din pavilionul care se află în Crângul Petrești și care să servească pentru bufet”.¹⁸³

Pavilionul avea să fie doar acoperit¹⁸⁴, aici instalându-și bufete mai mulți întreprinzători, cu ocazia zilei de 10 Mai. Aceștia au servit vizitatorilor diferite articole alimentare și băuturi răcoritoare, unii dintre ei fiind scutiți de Primărie de plata taxei cuvenite.¹⁸⁵ În schimb, Primăria manifesta severitate în ceea ce privește respectarea normelor de igienă de către întreprinzători.¹⁸⁶

Motivul pentru care Primăria nu a construit un bufet de sine stătător este, de fapt, cel clasic – rentabilitatea: „...întrucât nefiind un număr mare de vizitatori, orice antreprenor are riscuri mari, în caz

¹⁷⁹ *Ibidem*

¹⁸⁰ *Ibidem*, f. 20

¹⁸¹ *Ibidem*

¹⁸² *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1937, f. 4

¹⁸³ *Ibidem*, f. 122

¹⁸⁴ *Ibidem*, f. 120

¹⁸⁵ *Ibidem*, f. 34 – 34 verso, 65

¹⁸⁶ *Ibidem*, f. 75

*când din lipsă de consumatori nu poate vinde alimentele supuse alterării, dacă rămân neconsumate”.*¹⁸⁷

Asigurând o concurență loială pavilionului, Primăria închiria în 1938 pe o perioadă de trei ani un loc sub umbrarul din Crâng. Aici urma să se construiască un bufet, exploatat conform unor prevederi contractuale similare pavilionului.¹⁸⁸

Astfel, antreprenorul bufetului - care-l și construia - lucra aici pe timp de vară, între 1 mai - 1 octombrie, vânzând alimente și băuturi, altă activitate desfășurată aici fiind interzisă. Pentru orice prejudiciu adus plantațiilor și copacilor, antreprenorul trebuia să scoată bani din buzunar. Subînchirierea (subarendarea) bufetului era interzisă. Acesta trebuia construit după planul Serviciului Tehnic, rămânând în proprietatea Primăriei după expirarea contractului. Chiriașul mai era dator să construiască și o ghețarie, în care să încapă cel puțin 80 care de gheață după Planul întocmit de Primărie. Ghețaria – care trebuia să funcționeze în permanență – urma de asemenea să devină proprietatea aceleiași instituții. Nu erau tolerate neplata la timp a chiriei¹⁸⁹ și nerespectarea prețurilor fixate de Primărie.¹⁹⁰

Aceste condiții au fost considerate mult prea severe de către comercianții focșăneni, care nu s-au prezentat la nici una din licitațiile organizate de Primărie.¹⁹¹

Concomitent, se renovează atât pavilionul, cât și umbrarul și piațeta din Crâng. Pentru toate acestea, Primăria focșăneană a cheltuit aproape 8.000 lei.¹⁹²

Doi ani mai târziu, exploatarea bufetului de către Primăria Focșani avea să întâmpine din nou mari greutăți, din cauza inconsecvenței manifestate de antreprenorul M. Nicolau.¹⁹³ Funcționa

¹⁸⁷ *Ibidem*, f. 4

¹⁸⁸ *Ibidem*, dosar nr. 134 / 1938, f. 1 – 3

¹⁸⁹ *Ibidem*, f. 3 – 3 verso

¹⁹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 157 / 1938, f. 9 – 11

¹⁹¹ *Ibidem*, dosar nr. 134 / 1938, f. 5, 22

¹⁹² *Ibidem*, dosar nr. 157 / 1938, f. 3 – 4

¹⁹³ *Ibidem*, dosar nr. 164 / 1940, f. 9 – 10

însă pavilionul ¹⁹⁴, deservit în continuare de umbrarul în suprafață de 170 m². ¹⁹⁵

O altă necesitate firească a parcului Crângul Petrești a constituit-o, încă de la început, asigurarea apei potabile. În septembrie 1895, Serviciul Tehnic sugera Primăriei achiziționarea unui „*motor cu fântână de pământ*” ¹⁹⁶, în vederea captării izvorului. Acționat de forța eoliană, acesta era produs, la prețuri convenabile, de firma vieneză a lui Iosef Friedlander. Motorul trebuia să trimită apa captată prin tuburi la fântâna ce se va face în Crâng și la micul bazin proiectat tot acolo. ¹⁹⁷ Primăria urma să facă o investiție de 7.800 lei (motor, castel de apă, fântână, conductă, cișmea și bazin), asigurând însă Crângul Petrești cu un debit de 20 hl / oră, respectiv 300 hl pe durata a 15 ore pe zi. ¹⁹⁸

Consiliul Comunal a fost mai mult ca sigur surprins de ideea propusă - mai exact de costuri. De-abia peste trei ani, în 1898 s-a hotărât alocarea sumei mult mai modeste de 475 lei pentru realizarea unui puț. ¹⁹⁹ Lucrările s-au terminat la 20 mai 1898, puțul având o adâncime de 14m și o lărgime de 1,20 x 1,20 m. ²⁰⁰

Acesta avea să fie utilizat peste trei decenii. Documentele semnalează de-abia în 1932 intenția Primăriei de a construi un puț în Crâng, fiind „*strict necesar pentru alimentarea cu apă de băut a vizitatorilor acestei păduri, care este un loc de recreație atât a cetățenilor acestui oraș cât și a celor din satele din apropiere*”. ²⁰¹ Puțul a fost executat de I. C. Bălan din Golești, care a forat 14 m, asigurând un diametru de 1m. Tuburile din beton au fost furnizate de Primărie. Partea exterioară (de la suprafața puțului) trebuia prevăzută cu ornamente. Principalele lucrări erau gata la 16 august 1932,

¹⁹⁴ *Ibidem*, dosar nr. 101 / 1940, f. 6

¹⁹⁵ *Ibidem*, dosar nr. 184 / 1940, f. 8

¹⁹⁶ *Ibidem*, dosar nr. 57 / 1895, f. 47

¹⁹⁷ *Ibidem*

¹⁹⁸ *Ibidem*, f. 47 verso

¹⁹⁹ *Ibidem*, dosar nr. 33 / 1898, f. 14

²⁰⁰ *Ibidem*, f. 18 – 20

²⁰¹ *Ibidem*, dosar nr. 48 / 1932, f. 14 – 14 verso

ultimele retușuri făcându-se la 23 noiembrie 1932. Investiția se ridică la circa 4.000 lei.²⁰²

În luna mai a anului următor, curățarea acestui puț de mâl, crengi și frunze, inclusiv primenirea apei aveau să se desfășoare pe durata unei întregi săptămâni. Pentru toate aceste lucrări, Primăria avea să aloce suma de 1.000 lei.²⁰³

În aprilie 1934, Primăria dorea să investească circa 1.398 lei în același obiectiv.²⁰⁴ Și aceasta deoarece puțul trebuia adâncit în vederea măririi debitului. Pentru ca apa să fie scoasă în cantitate mai mare într-un timp mai scurt, aici avea să se instaleze o pompă. Puțul trebuia protejat de capac și de acoperiș deopotrivă. Având pavaj de jur - împrejurul său, puțul era protejat și de stratul de savură ce-l înconjura, în vederea stopării infiltrațiilor.²⁰⁵ În noile condiții, curățenia căilor de acces în Crâng se putea face fără a se mai stârni nori de praf, cum se întâmpla de obicei.²⁰⁶

Planificat din 1936, chioșcul vopsit și șindrilit al puțului din Crângul Petrești avea să fie gata în februarie 1938 (dimensiuni 4x3 m).²⁰⁷

În vara anului 1937, puțul din Crângul Petrești avea să fie curățat și adâncit cu doi metri, asigurând cantitatea de apă necesară vizitatorilor, asigurându-i-se acesteia și calitatea necesară. În acest scop, Primăria a cheltuit 3.800 lei²⁰⁸, cărora li se adaugă alți 450 lei pentru turnarea trotuarului din beton, care înconjura puțul.²⁰⁹

În 1940, puțul din Crângul Petrești, aflat în bună stare de utilizare²¹⁰, cu o adâncime de 15 m, avea o valoare estimată la 25.000 lei.²¹¹

²⁰² *Ibidem*, f. 169 – 171

²⁰³ *Ibidem*, dosar nr. 44 / 1933, f. 77 – 79

²⁰⁴ *Ibidem*, dosar nr. 75 / 1934, f. 41

²⁰⁵ *Ibidem*, f. 35

²⁰⁶ *Ibidem*, f. 38

²⁰⁷ *Ibidem*, dosar nr. 157 / 1938, f. 1 – 2

²⁰⁸ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1937, f. 37, 194 – 194 verso

²⁰⁹ *Ibidem*, f. 104

²¹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 44 / 1940, f. 145 – 149

²¹¹ *Ibidem*, dosar nr. 101 / 1940, f. 6

Peste numai șase ani, din motive neprecizate, aici trebuiau făcute din nou investiții, deoarece fântâna - dărmată și astupată - avea o apă atât de amară, încât nici vitele nu o puteau bea.²¹²

Referitor la toalete, documentele semnalează de-abia în 1938 intenția Primăriei de a investi aproximativ 3.200 lei într-un asemenea scop. De-abia din anul următor aici au existat două toalete (ambele cu câte două compartimente și un paravan), realizate din lemn de brad, costul total fiind de 11.000 lei.²¹³

Este de la sine înțeles că o asemenea zonă de agrement trebuia iluminată. Una din primele inițiative semnalate de documente în acest sens datează din 15 aprilie 1899, când inspectorul Poliției Comunale raporta Primăriei că se vor instala 42 felinare pe șoseaua care traversează Crângul Petrești și în fața pavilionului. Erau deja fixați țăruișii, „*cei mai buni dintre acei vechi, scoși de prin oraș*”,²¹⁴ urmând a se monta și felinarele. Acestea aveau să fie furnizate și montate de tinichigiul Michel Brenner pe scaune din fier, fiind dotate cu încuietori și geamuri.²¹⁵ De-abia după aceea urma vopsirea stâlpilor de felinare.²¹⁶

În decembrie 1912, mai mulți stâlpi de felinare au fost furați din Crângul Petrești, atât din șosea, cât și din fața bufetului. Autoritățile locale au fost nevoite să facă apel la Compania de Jandarmi Putna, în vederea prinderii răufăcătorilor.²¹⁷

În 1934, șeful Serviciului Tehnic sfătuia Primăria focșăneană să introducă iluminatul electric la Crângul Petrești: „*suntem de părere să se procure un motor stabil de circa 10 H.P., care să funcționeze cu benzină grea și care să fie legat prin transmisiune pe curea cu un generator de 110 volți, aflător în depozitul uzinei. Un asemenea motor s-ar găsi de ocazie la atelierele Ghițău din localitate. S-ar mai adăuga cabina grupului generator din paianță, instalarea motorului*

²¹² *Ibidem*, dosar nr. 79 / 1946, f. 13

²¹³ *Ibidem*, dosar nr. 157 / 1938, f. 13 – 14, 35

²¹⁴ *Ibidem*, dosar nr. 31 / 1899, f. 23

²¹⁵ *Ibidem*

²¹⁶ *Ibidem*, f. 29

²¹⁷ *Ibidem*, f. 69

cu accesorii, cu bazin de apă, rețeaua de distribuție și becuri”.²¹⁸ Toate acestea însemnau însă un efort financiar de 73.000 lei. Din nou inițiativa a fost respinsă, firește din rațiuni financiare.²¹⁹

În luna mai 1934, autoritățile locale s-au decis însă să investească 41.010 lei în vederea achiziționării materialelor necesare instalației electrice care să ilumineze Crângul. Manopera urma să fie asigurată de angajații Serviciului Tehnic, materialele care nu erau menționate în Deviz urmând a fi luate din magazia comunei. Marea majoritate a componentelor urmau să fie achiziționate din Capitală.²²⁰

Doi ani mai târziu, obiectivul era încă în lucru.²²¹

În 1937, la mijlocul lunii mai, președintele Comisiei Interimare a Orașului Focșani, Al. N. Leon, anunța Ministerul de Finanțe că a instalat în Crâng o uzină electrică mobilă, cu motor de 20 H.P., care funcționează cu benzină grea denaturată și ulei special, Vega nr. 14. Lunar, uzina electrică consuma o tonă de combustibil.²²²

În scurt timp, Primăria avea să achiziționeze un radiator de automobil marca Fiat 507²²³, 20 armături pentru exterior 200 W cu glob opal și dulii Edison, din București, tot pentru uzină.²²⁴

În luna august 1937 – când dinamul trebuia deja reparat²²⁵ s-a stabilit programul de iluminat în Crâng – sâmbătă, duminică și de sărbători.²²⁶ Efortul financiar făcut de Primăria orașului Focșani pentru iluminatul acestei zone de agrement a fost destul de însemnat – 371.390 lei.²²⁷

²¹⁸ *Ibidem*, dosar nr. 75 / 1934, f. 37

²¹⁹ *Ibidem*

²²⁰ *Ibidem*, f. 52

²²¹ **Primăria Orașului Focșani, Bugetul general al administrației comunale pe anul financiar 1936 - 1937**, Tipografia Lupașcu S-sori, Bârlad, p. 78

²²² A.N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 45 / 1937, f. 76, 78

²²³ *Ibidem*, f. 181

²²⁴ *Ibidem*, f. 156, 178, 189 – 190

²²⁵ *Ibidem*, f. 220

²²⁶ *Ibidem*, f. 223

²²⁷ *Ibidem*, f. 40

Nu putem vorbi de zona de agrement Crângul Petrești fără a ne opri atenția și asupra forțelor de ordine care vegheau la conservarea acesteia. Așadar, primele mențiuni documentare referitoare la cei doi paznici din Crâng datează din 1895, când aflăm că, în schimbul simbriei anuale de 200 lei fiecare, pădurarii aveau o serie de obligații față de organele silvice și de administrație locală. Una din ele viza redactarea rapoartelor lunare asupra stării pădurii, ei păzind atât partea Comunei Urbane Focșani, cât și pe cea rămasă Statului, ferind-o de orice stricăciuni provocate de mână omenească. Pentru aceasta, cei doi pădurari – dotați de Stat cu uniforme și arme – erau controlați atât de inspectorul Poliției Comunale, cât și de agenții silvici superiori.

Până la împărțirea pădurii Crângul Petrești între Stat și orașul Focșani, ei beneficiau de câte trei ha de teren arabil „*de pe moșia locală*”.²²⁸

Un an mai târziu, ei purtau titulatura de „*Guardienii Pădurii Statului Crângul – Petrești și ai Comunii Urbei Focșani*”.²²⁹ La angajare, ei depuneau la Tribunalul Putna „*jurământul cerut de legea silvică*”.²³⁰

Sursele vremii semnalează și cazuri în care autoritățile locale erau nemulțumite de prestația unor pădurari. Bunăoară, în mai 1896, Primăria focșăneană informa Ministerul Domeniilor că unul din pădurari „*este bătrân și nu știe carte, apoi nu se găsește mai niciodată la postul lui, încât din lipsa de priveghere a pădurarilor s-au dat loc la ruperi de copaci din pădure în ziua de 1 mai, când au fost acolo mai multă lume în oraș pentru petrecere*”.²³¹ Ministerul era rugat să-l schimbe pe acesta din funcție, numind un om tânăr în locul lui, de loc din Jorăști. Acesta „*prezintă toate garanțiile fiindcă știe carte, a servit în armată și este cu bune purtări*”.²³²

Dorind să aibă deplin control asupra pădurarilor și să înlăture orice ingerință a organelor silvice în zonă, în iulie 1896, Primăria

²²⁸ *Ibidem*, dosar nr. 57 / 1895, f. 7 – 8; vezi și dosar nr. 32 / 1896, f. 21

²²⁹ *Ibidem*, f. 1

²³⁰ *Ibidem*, f. 9

²³¹ *Ibidem*, f. 16

²³² *Ibidem*, f. 16 verso

focșăneană înainta o Adresă Ministerului Domeniilor, în care se spunea: „*ambii pădurari ar trebui scoși de sub autoritatea agentului silvic respectiv și lăsați numai sub atârănarea comunei, care-i și plătește.*” ²³³ Se impunea „...*a înceta amestecul agenților silvici asupra pădurarilor, rămânând comuna răspunzătoare către Stat pentru orice delictes silvice s-ar comite în restul pădurii aparținând proprietății statului.*” ²³⁴

În replică, amintitul Minister opina că, într-adevăr, Primăria din Focșani răspunde de paza pădurii și de plata pădurarilor. Însă, în ceea ce privește pădurea comunală, aceasta se supune regimului silvic, impus de Codul Silvic. Deși pădurarii angajați de Primărie sunt agenți silvici și fac poliție silvică, ei se supun controlului inspectorilor silvici. Aceștia, în caz de neprofesionalism dovedit, pot întocmi acte în vederea trimiterii în instanță a pădurarilor comunali. ²³⁵

Cu începere din luna octombrie 1896, Ministerul avea să decidă, din cauza divergenței de opinii, ca unul din pădurari să răspundă de pădurea Statului și hotarul moșiei Statului aferentă acesteia, iar celălalt „...*rămâne precum a fost, ca guardian exclusiv a părții de pădure cedată comunei.*” ²³⁶

În martie 1897, autoritățile silvice locale uzurpau pădurarului care avea grijă de pădurea orașului dreptul de folosință asupra celor trei ha de pământ arabil. Vizibil iritată, Primăria focșăneană informa Ministerul Domeniilor că șeful Ocolului Silvic Mera – Schit este făptașul acestei samavolnicii. El a dispus arendarea suprafeței de teren folosită de pădurarul care face acum serviciu în pădurea comunală. Beneficiar este tocmai colegul său, care păzește pădurea Statului. Tratatamentul acesta inegal reprezintă o nedreptate strigătoare la cer, căci munca celor doi este egală. ²³⁷ Mai mult, atunci când colegul său este delegat în alte zone de organele silvice, pădurarul plătit de oraș raspunde de întreaga pădure Crângul Petrești. Conflictul dintre

²³³ *Ibidem*, f. 13

²³⁴ *Ibidem*, f. 13 verso

²³⁵ *Ibidem*, f. 15 – 15 verso

²³⁶ *Ibidem*, f. 23

²³⁷ *Ibidem*, dosar nr. 31 / 1897, f. 4 – 4 verso

Primărie și Minister avea să re izbucnească în 1900, ca urmare a protestului pădurarului angajat de administrația locală, Neculai I. Sava. El mărturisește că de trei ani nu i se dă voie să folosească acel pământ, care reprezenta un real ajutor pentru el și familie, ținând cont de micul salariu pe care-l primea.²³⁸ Primăria focșăneană considera că este nedrept ca cei doi pădurari, plătiți din bugetul urbei, să nu aibă aceleași drepturi, ci numai aceleași îndatoriri. Mai mult, tratamentul inegal datează nu din 1895, de la împărțirea pădurii, ci din 1897.²³⁹ De altfel, văzând că după atâția ani organele locale nu-i pot susține cauza, Sava demisionează din funcție, motivând că în aceste condiții este imposibil a garanta supraviețuirea familiei.²⁴⁰ Exista încă un inconvenient: pădurarul Statului se putea deplasa acasă, văzându-și astfel de treburile gospodăriei; celălalt, care avea grijă de pădurea orașului, era obligat să stea în permanență în Crângul Petrești, în casa asigurată de administrația locală. Era în aceste condiții indicat – susținea în 1901 grădinarul orașului – ca acest pădurar să fie remunerat la fel ca și colegul său – adică dublu – și să aibă și el trei ha de pământ arabil, pentru nevoile familiei. Doar astfel Primăria Focșani ar fi găsit un pădurar destoinic, cointeresându-l.²⁴¹ Proteste în acest sens au fost și în 1920, mai ales că acum pădurarul Statului mai avea două avantaje: putea duce la pășunat maximum cinci vite și avea asigurată lemnul de foc necesar (doi stânjani pe an).²⁴² În schimb, documentele semnaleză că pădurarului angajat de Primărie, dreptul la lemnele de foc i-a fost recunoscut mult mai târziu, în anii 1929 – 1930. Atunci el a primit șapte m *steri* (lemn strâmb și uscat).²⁴³ Ajutorul acesta, în ciuda oricăror posibile aparențe, era foarte important pentru el; iată, în acest sens, ce se spunea în cererea adresată Primăriei în 1932 de către pădurarul Radu Paraschiv, pentru zece copaci uscați din Crâng: „....spre a-mi servi la încălzit în timpul ernei,

²³⁸ *Ibidem*, dosar nr. 30 / 1900, f. 3

²³⁹ *Ibidem*, f. 4 – 4 verso

²⁴⁰ *Ibidem*, f. 14

²⁴¹ *Ibidem*, dosar nr. 24 / 1901, f. 4 – 4 verso

²⁴² *Ibidem*, dosar nr. 47 / 1920, f. 33 – 33 verso, 44 – 44 verso

²⁴³ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1930, f. 105 – 106

*având în vedere că în fiecare an mi s-a aprobat aceasta, pe motivul că sunt sărac, iar din micul salariu ce primesc ca pădurar, de-abia pot face față cheltuielilor zilnice necesare cu întreținerea.”*²⁴⁴

În 1934, pădurarul, deși menționa că în anii trecuți a primit opt mc de lemne, mărturisea că s-ar fi mulțumit și cu 5 – 6 m și cu două grămezi de crengi uscate. Și aceasta deoarece e „...lipsit de orice mijloace, iar salariul e mic și nu poate face față cheltuielilor unei familii grele cu 4 copii.”²⁴⁵

Statutul diferit al celor doi pădurari, interferența salarială și de autoritate tutelară manifestată atât de Primărie cât și de organele silvice locale, avea să creeze probleme Statului în 1948. Astfel, dacă până atunci pădurarul Statului era remunerat atât de Primărie, cât și de Ministerul Domeniilor, noul regim nu putea accepta o astfel de situație, motivându-se cumulul de funcții. Cu alte cuvinte, s-a stabilit ca pădurarul Statului să fie remunerat de Ocolul Silvic Focșani, iar cel angajat de Primărie, de către aceasta din urmă. În schimb, el era în continuare dator să supravegheze în permanență și pădurea Crângul Petrești rămasă în proprietatea Statului.²⁴⁶

În 1898 era în lucru casa pădurarului din Crâng, folosită și de lucrătorii responsabili cu amenajarea pădurii. În aceste condiții, paza întregii păduri, a pavilionului și bufetului urma să fie mult facilitată. Imobilul avea trei camere, antret, galerie și chiler (dimensiuni 11,60 x 9 m), fiind dotat cu ghețarie, zamnic²⁴⁷ și toaletă.²⁴⁸ Casa – cu temelie de piatră, schelet și pereți din lemn avea două sobe, dintre care una cu plită.²⁴⁹ Mâna de lucru a fost asigurată de angajații Primăriei, iar lemnăria – din pădurea din Crâng. La finele lunii octombrie 1898,

²⁴⁴ *Ibidem*, dosar nr. 48 / 1932, f. 135

²⁴⁵ *Ibidem*, dosar nr. 57 / 1934, f. 120

²⁴⁶ *Ibidem*, dosar nr. 76 / 1948, f. 2, 7

²⁴⁷ **zamnic, zămnic, zemnic** = pivniță unde se păstrează zarzavaturile pentru iarnă

²⁴⁸ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 33 / 1898, f. 28 – 28 verso

²⁴⁹ *Ibidem*, f. 3

pădurarul era deja angajat acolo. Investiția făcută de Primărie a fost de 2.009,75 lei.²⁵⁰

În 1899 s-a realizat și gardul, în aceleași condiții, costul fiind de 115 lei.²⁵¹

Un an mai târziu, grădinarul orașului, Petru Herman, propunea ca la această casă să aibă acces și pădurarul Statului, în vederea îndeplinirii unui mai bun serviciu de pază a întregii păduri Crângul Petrești.²⁵²

Din păcate, nu întotdeauna pădurarii orașului și-au făcut datoria, invidioși cu siguranță pe salariul dublu și avantajele colegilor care răspundeau de pădurea Statului. În 1929, unul dintre ei, din Petrești, este reclamat de consătenii săi, 40 la număr. Aflăm astfel că angajatul Primăriei „...face tot felul de afaceri cu lemnul din pădure. Numitul distruge pădurea într-un chip sălbatic, aducându-și în curte mari cantități de lemne (acum are vreo două vagoane). Toată iarna și în prezent chiar vinde lemne din pădure, în cantități mari, speculând chiar pe unii din consătenii lui, pe timpul iernei, făcându-și prin acest mod nepermis de lege bune afaceri. Deși este oprit, după lege, totuși lasă libere oile și vitele, nu numai ale sale, ci și pe ale tuturor rubedeniilor sale, așa că prin toleranță față de ai lui, aduce însemnate pagube plantațiunilor pădurii, numitul nici nu știe carte, neștiind nici a iscăli, iar constatările care le face asupra pădurii le face acasă – când este aproape veșnic beat – fără a avea indicii sigure, ci luându-se după reclamațiile alor săi din sat, care-i tolerează mereu a lua lemne sănătoase din pădure și a da vitele să pască. Înainte de Paști, de Sărbători și chiar acum pădurea este plină de vite.

Cum numitul a distrus și distruge mereu pădurea, tăind gârnețe groase, scoțându-le din rădăcini și face atâtea afaceri și cum prin acestea se aduc pagube destul de mari, oprind dezvoltarea pădurii și, deci prejudiciază interesele comunei, se cere efectuarea unei anchete și pedepsirea vinovatului.”²⁵³ Verificările făcute de Serviciul Tehnic

²⁵⁰ Ibidem, f. 28 – 28 verso

²⁵¹ Ibidem, dosar nr. 31 / 1899, f. 34

²⁵² Ibidem, dosar nr. 30 / 1900, f. 21 – 21 verso

²⁵³ Ibidem, dosar nr. 61 / 1929, f. 40 – 41 verso

nu au putut duce la culpabilizarea pădurarului, din lipsă de probe. Pe de o parte, este posibil ca măcar o parte din cele afirmate în reclamație să fie adevărate și să avem astfel de-a face cu un abuz în serviciu. Pe de altă parte, s-ar părea că satul a vrut să se răzbune pe el, deoarece „...se poartă rău cu oamenii, dându-i în judecată când le găsește vitele prin pădure”,²⁵⁴ după cum afirmase un martor. Alte anchete însă au dovedit clar neprofesionalismul pădurarilor. Așa s-a întâmplat, de pildă, în mai 1934, când Primăria trimitea Serviciului Tehnic din subordine următoarea Adresă: „Cu ocazia inspecției făcute în parcul Crâng am observat o completă indolență din partea pădurarului, salariat al comunei.

*Rog dispuneți ca să se facă o completă curățenie în locurile unde are staționat căruțele și au avut loc petrecerile familiale, adunându-se toate resturile de alimente și hârtiile provenite de la ambalaje. Toate aceste resturi să fie distruse la foc. Paza grădiniței din dreapta rondului să fie de asemenea în grija pădurarului, care trebuie făcut responsabil de orice stricăciune; altminteri sacrificiile bănești făcute de primărie sunt zadarnice, iar postul de pădurar o sinecură”.*²⁵⁵

Într-adevăr, responsabilitatea pădurarului era foarte mare; pe lângă pădure, pavilionul cu bufet, bufetul de sub umbrar (pavilionul deschis), chioșcuri, puțul pavilionului, casa pădurarului și adăpostul grădinarului, instalația de iluminat, platforma de dans etc., el mai avea în grijă și bașca pentru ghețarie (evaluată în 1936 la 2.000 lei), acoperită cu ciocani și stuf²⁵⁶, reparată și aprovizionată periodic de Primărie²⁵⁷, panourile avertizoare (320 lei), 10 mese brad (600 lei), 60 scaune de fag (2.100 lei), 10 plafoniere (1.000 lei), două stropitori (130 lei), două găleți (150 lei), 20m lanț pentru găleți (1.168 lei). Altfel spus, în fiecare zi pădurarul răspundea pentru o gestiune evaluată

²⁵⁴ Ibidem, dosar nr. 75 / 1934, f. 47

²⁵⁵ Ibidem

²⁵⁶ Ibidem, dosar nr. 195 / 1936, f. 11 verso – 12

²⁵⁷ Ibidem, dosar nr. 41 / 1911, f. 7

în 1936 la 103.328 lei ²⁵⁸, tot atunci pădurea Crângul Petrești, partea orașului Focșani fiind estimată la 1.800.000 lei. ²⁵⁹

De-a lungul timpului, pădurea Crângul Petrești avea să aibă de suferit din cauza tăierilor ilegale, de pe urma focului, a pășunatului ilegal și a distrugerilor făcute fie în timp de pace de populația din zonă, fie în timp de război de către trupele germane și rusești.

Destul de frecvente au fost cazurile în care pădurea din Crâng a căzut pradă silniciilor comise de diverși tăietori clandestini. În decembrie 1919, pădurarul Marin Nistor raporta autorităților locale un fapt inadmisibil: „....soldații din postul regional de la grădina de zarzavat a Diviziei a 6-a Infanterie, situată lângă Orfelinat, bariera Mărășești, devastează noaptea pădurea Crângul – Petrești, tăind copaci și luând lemne cu căruțele, fapt care s-a petrecut și chiar astă-noapte 18 / 19 curent, luându-se lemne din crâng de un grup de opt soldați cu două căruțe, una cu cai și alta cu boi.” ²⁶⁰ Se cerea curmarea acestei situații extrem de jenante față de una din instituțiile – pilon ale societății – Armata.

Ancheta întreprinsă în regim de urgență de către inspectorii comunali, în colaborare cu Comenduirea Pieței, a dus la descoperirea lemnelor, ascunse la Depozitul Regional de lângă Orfelinat și a celor doi făptași ²⁶¹, care aveau să fie deferiți Curții Marțiale. ²⁶²

În ianuarie 1921, Primăria Orașului Focșani atrăgea atenția Prefecturii că mai mulți locuitori din Petrești și Jorăști taie copacii aflați în imediata apropiere a aleii ce însoțește șoseaua Focșani – Crâng. „Această faptă a lor, pe lângă paguba care o produce comunei, contribuie și la desființarea aleii făcută cu un scop de a lega orașul cu Crângul Petrești, loc de distracție publică și la înfrumusețarea zisei șosele. Din modul cum s-a făcut tăierea arborilor groși și în număr mare, rezultă că organele de control a satelor sunt

²⁵⁸ *Ibidem*, dosar nr. 195 / 1936, f. 11 verso – 12

²⁵⁹ *Ibidem*, dosar nr. 152 / 1934, f. 208

²⁶⁰ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1919, f. 57

²⁶¹ *Ibidem*, f. 59

²⁶² *Ibidem*, f. 61

*nepăsătoare de abaterile săvârșite de săteni.”*²⁶³ Se cerea „...să binevoiți a da ordine celor în drept de a împiedica în viitor aceste distrugerii, cum și cele provocate de caprele și alte turme de vite de pe câmp, care rod arborii tineri, producând uscarea lor.”²⁶⁴

În 1923, pădurarul N. Vișan semnala Primăriei că „în nenumărate rânduri răii făcători, cum și locuitorii satelor mărginașe devastează pădurea”.²⁶⁵ La insistența Primăriei, Divizia a 6-a (de Armament și Muniții) va încuviința ca acesta să poarte armă de vânătoare, pentru a domoli relele purtări ale celor certați cu legea.²⁶⁶

În aprilie 1899, pădurarul din Crâng raporta că a văzut cum ardea frunzișul în pădure, pe o suprafață de două prăjini, aflată nu departe de șoseaua Focșani – Tecuci; „iar de cine s-a dat focul, nu s-a putut constata până în prezent, imediat am stins focul pentru ca să nu se întindă mai departe”,²⁶⁷ conchide pădurarul.

Un alt exemplu îl constituie incidentul din 1946, când, la finele lunii martie, câțiva elevi de la Școala Tehnică Industrială, veniți să se plimbe, au aprins frunzișul uscat în mai multe locuri. Deși s-a extins rapid, focul a putut fi stins cu ajutorul unui grup de elevi aflați în zonă și al unor locuitori din Petrești.²⁶⁸

La rândul său, pășunatul – interzis prin lege – a constituit un factor de distrugere a pădurii. În dese rânduri, dovedind ignoranță și rea voință, locuitorii din Jorăști, Vânători și Petrești și-au lăsat vitele să pască în pădure.²⁶⁹ Au fost totuși cazuri în care li s-a permis ciobanilor să ierneze aici cu turmele de oi, pentru o perioadă scurtă de timp și fără a produce pagube. Pentru populația din zonă, accesul oilor era permis în pădure numai vara și doar în anumite sectoare.²⁷⁰

²⁶³ *Ibidem*, dosar nr. 46 / 1921, f. 1

²⁶⁴ *Ibidem*

²⁶⁵ *Ibidem*, dosar nr. 40 / 1923, f. 114

²⁶⁶ *Ibidem*, f. 115

²⁶⁷ *Ibidem*, dosar nr. 31 / 1899, f. 24

²⁶⁸ *Ibidem*, dosar nr. 79 / 1946, f. 15 – 16

²⁶⁹ *Ibidem*, dosar nr. 31 / 1899, f. 32

²⁷⁰ *Ibidem*, dosar nr. 30 / 1900, f. 9 – 9 verso

Alteori, pășunatul interzis - cu vitele și caprele, practicat atât ziua, cât și noaptea²⁷¹ - era prilej de a sparge bufetul din incinta pavilionului, făcându-se astfel și mai multe pagube.²⁷²

Teama de posibilele distrugerii provocate pădurii a făcut ca în dese rânduri, autoritățile focșănene să interzică chiar și pășunatul oilor în zona respectivă.²⁷³ Regula interzicerii vitelor în pădure s-a respectat strict, chiar și pentru cei care prestau servicii în Crâng, așa cum a fost, de pildă, cazul antreprenorului bufetului.²⁷⁴

Atunci când nu au fost pagube provocate de foc și de animale, le-a făcut cu bună știință omul, pădurea din Crâng nefăcând, din păcate, excepție. Așa s-a întâmplat, de exemplu, în 1900, când primarul urbei Focșani, D. F. Caian, se vedea silit să informeze Poliția Comunală în legătură cu manifestările sub orice critică dovedite de elevii focșăneni, cu prilejul vizitei lor în Crâng: „*elevii liceului «Unirea» vizitează adeseori pădurea Crângul - Petrești și după spusa pădurarului fac multe neorânduiri, jupoaie și gravează numele cu cuțitul în copaci și chiar rup copacii cei mici și fiind observați nu ascultă de pădurar*”.²⁷⁵ La rândul său, directorul Liceului, profesorul Constantin Calmuschi a cerut organelor de poliție și silvice să sesizeze orice abateri similare pe viitor, pentru ca vinovaților să li se aplice pedeapsa maximă cuvenită în astfel de cazuri.²⁷⁶

În 1909 au fost provocate daune la pavilion, suportate de pădurar, care nu a putut decât să constate lipsurile cauzate de indivizi necunoscuți. Ancheta făcută de jandarmi nu a avut rezultatele scontate.²⁷⁷ S-au mai făcut anchete – la care luau parte și pădurarii – în vederea identificării celor care furau lemne din pădurea Crângul Petrești, în localitățile limitrofe.²⁷⁸

²⁷¹ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1915, f. 16

²⁷² *Ibidem*, dosar nr. 42 / 1914, f. 32 – 33

²⁷³ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1927, f. 13 – 14; vezi și dosar nr. 61 / 1929, f. 46

²⁷⁴ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1930, f. 29, 31, 40

²⁷⁵ *Ibidem*, dosar nr. 30 / 1900, f. 7

²⁷⁶ *Ibidem*, f. 13

²⁷⁷ *Ibidem*, dosar nr. 43 / 1910, f. 10 – 11

²⁷⁸ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1915, f. 2

În 1932, un focșănean neatent a distrus cu mașina rondul de flori din Crâng, fiind astfel nevoit să suporte paguba cifrată la 2.000 lei.²⁷⁹

În 1917, armatele germane au folosit pentru nevoile proprii masă lemnoasă din Crângul Petrești. Profitând de ocazie, populația locală contribuie și ea la mărirea pagubelor și stricăciunilor făcute în zonă. Conform unei mărturii germane, „În această pădure se mai găsește o mulțime de lemnărie pentru ars și material care se fură și restul ce mai este, de către locuitori”.²⁸⁰ O parte din el avea să fie cedat Primăriei, în vederea asigurării încălzirii imobilului pe timp de iarnă.

În luna decembrie 1917, în toiul iernii, situația devine dramatică; înșelând vigilența pazei militare germane și a pădurarului orașului, „...se devastează pădurea Crângul – Petrești de către lume care taie copaci pentru lemne de foc din pădure, mai cu seamă în timpul nopții.”²⁸¹

În timpul celui de - Al Doilea Război Mondial, armata germană a folosit din nou lemn din această pădure, lăsând neprelucrați circa 175 m steri de stejar. Dorind să-l valorifice, Primăria a cheltuit aproape 1.000.000 lei cu fasonatul și transportul lemnurilor tăiate de germani.²⁸²

La rândul lor, nici sovieticii nu s-au lăsat mai prejos. Conform rapoartelor pădurarului angajat de Primărie, în perioada 29 august 1944 – 8 februarie 1945, de la Crângul Petrești rușii au luat aproximativ 90 m steri, cu căruțele și autocamioanele.²⁸³ Au fost și cazuri în care autoritățile române nu erau anunțate despre aceste demersuri. Urmările au constat în despăgubirea Primăriei Orașului Focșani, pedepse cu închisoarea și rețineri din soldă pentru militarii sovietici.²⁸⁴ Această stare de lucruri avea să fie valabilă și pentru

²⁷⁹ *Ibidem*, dosar nr. 48 / 1932, f. 107 – 107 verso

²⁸⁰ *Ibidem*, dosar nr. 55 / 1917, f. 6, 7

²⁸¹ *Ibidem*, f. 24

²⁸² *Ibidem*, dosar nr. 36 / 1945, f. 20 – 24 verso

²⁸³ *Ibidem*, dosar nr. 56 / 1945, f. 14

²⁸⁴ *Ibidem*, f. 16 – 17

lunile următoare. Astfel, în iunie 1945, rușii au luat din această pădure 24 arbori verzi, prezentând acte doveditoare (frasin, jugastru, stejar și ulm).²⁸⁵

În iulie 1945, pădurarul aducea la cunoștința Primăriei următoarele: „...în partea de răsărit a pădurii se găsește staționată o coloană de peste 200 mașini sovietice de artilerie antiaeriană, care au tăiat și taie în continuu arbori verzi de diferite esențe și dimensiuni, atât din pădurea Statului, cât și din pădurea comunei pentru construirea bordeielor din partea de răsărit a pădurii.”²⁸⁶

În august 1945 au mai luat 13 frasini²⁸⁷, iar la finele anului, încă șase arbori. De această dată însă, rușii nu au mai prezentat acte justificative, ci au amenințat cu automatele Kalașnikov din dotare.²⁸⁸ Aceeași demonstrație de forță s-a făcut și la începutul anului 1946, când sovieticii au luat 15 arbori²⁸⁹, trăgând chiar focuri de avertisment.²⁹⁰

În tot acest timp, sărăcimea din oraș și împrejurimi implora autoritățile locale să le dea cu gratuitate lemne de foc din pădurea Crângul – Petrești, din arborii distruși de bombardamente.²⁹¹

În dese rânduri, arborii tăiați în pădurea Crângul Petrești erau utilizați de Primărie la lucrările de îmbunătățiri desfășurate de aceasta. Pe o listă din 1899 figurează o serie întreagă de întrebuințări, la imobilele aflate în proprietatea orașului, la biserici, la podurile și rampele barierelor, la șoproanele abatorului, la școli, cimitire, Grădina publică, diverse instituții publice, la piețe și căi de acces.

Pentru toate aceste necesități s-au folosit în 1899 nu mai puțin de 248 de arbori, selectați de pădurarul din Crâng, de șeful Serviciului Salubrității și de un comisar de poliție.²⁹²

²⁸⁵ *Ibidem*, dosar nr. 36 / 1945, f. 40

²⁸⁶ *Ibidem*, f. 47

²⁸⁷ *Ibidem*, f. 48

²⁸⁸ *Ibidem*, dosar nr. 79 / 1946, f. 3

²⁸⁹ *Ibidem*, f. 5

²⁹⁰ *Ibidem*, f. 6 – 11

²⁹¹ *Ibidem*, f. 12

²⁹² *Ibidem*, dosar nr. 31 / 1899, f. 34 – 47

Un an mai târziu, în luna iunie, o furtună teribilă distruge cea mai mare parte a copacilor din oraș. Sub coordonarea pădurarului ²⁹³, din Crâng s-au adus sute de pari pentru susținerea plantațiilor făcute pe tot cuprinsul orașului. ²⁹⁴ O operațiune similară s-a desfășurat în 1940, când au fost necesari 600 tutori. Aceștia s-au tăiat „...din locurile unde arborii sunt mai deși, dându-se posibilitatea ca cei rămași să se dezvolte normal.” ²⁹⁵ Tot de aici s-a luat în 1922 lemnul necesar pentru construirea căruțelor Serviciului de Salubritate din subordinea Primăriei. ²⁹⁶

De-a lungul timpului, pădurea Crângul Petrești, partea Focșanilor a fost furnizor de puieți pentru plantările făcute în oraș. Prima solicitare în acest sens a fost făcută pentru Grădina publică, în 1894, când Crângul încă nu se împărțise între Stat și Primăria focșăneană. ²⁹⁷

În 1927, pădurarul și grădinarul urbei Focșani au selectat 50 puieți de castani și tei necesari Regimentului 4 Artilerie Grea din Focșani. ²⁹⁸ Un an mai târziu, cererile au fost mult mai mari față de posibilități, pădurarul fiind nevoit să atenționeze Primăria: „...teii care au fost de dat din pădure s-au terminat, așa că urmează ca oricine ar mai cere, a nu se mai aproba, căci cei rămași sunt foarte rari și s-au îngroșat în trunchi și rădăcini, că dacă s-ar scoate, nu s-ar mai prinde și ar rămâne pădurea fără tei și foarte rară.” ²⁹⁹

O altă cerere importantă a fost făcută în 1931, când s-au făcut plantări de tei și stejari la Batalionul V Administrativ și pe mai multe străzi în zone comerciale din oraș (300 puieți). ³⁰⁰

În dese rânduri, unitățile militare din Focșani se aprovizionau cu crengi subțiri („frunzare”) din pădurea Crângul - Petrești, în vederea

²⁹³ *Ibidem*, dosar nr. 24 / 1901, f. 68 – 68 verso

²⁹⁴ *Ibidem*, f. 37 – 37 verso, 67

²⁹⁵ *Ibidem*, dosar nr. 44 / 1940, f. 25

²⁹⁶ *Ibidem*, dosar nr. 43 / 1922, f. 5 – 5 verso

²⁹⁷ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1893, f. 17 – 19

²⁹⁸ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1921, f. 9 – 10

²⁹⁹ *Ibidem*, dosar nr. 51 / 1928, f. 36

³⁰⁰ *Ibidem*, dosar nr. 134 / 1931, f. 33

organizării unor festivități pentru umbrare. Sunt astfel menționate Regimentul 11 Artilerie ³⁰¹, Casa Ostășească ³⁰², Batalionul 5 Administrativ (pentru coroane) ³⁰³, Divizionul 3 Artilerie Călăreată (amenajarea unei tribune) ³⁰⁴ și altele (pentru împodobitul sălilor de festivități) ³⁰⁵, precum și Legiunea de Jandarmi (pentru un umbrar). ³⁰⁶ Numai pentru 1937, de pildă, documentele semnalează cereri venite din partea Cercului Militar (pentru ornarea unei săli), Statul Major al Diviziei a 6-a (pentru o ceremonie militară) și Cercului de recrutare Putna. Ultima solicitare se făcea pentru confecționarea a 100 de ghirlande care împodobeau tribuna Stadionului A.N.E.F., cu ocazia serbării date aici de premilitarii focșăneni. ³⁰⁷ Un an mai târziu, Regimentul 5 Pionieri lua din Crâng frunzișul necesar ornării tribunei militare și confecționării coroanelor, cu ocazia Zilei Eroilor. ³⁰⁸ La rândul lor, școlile au cerut de multe ori „frunzar” din Crâng, pentru ornamentațiile necesare cu prilejul serbărilor anuale. ³⁰⁹ În 1937, de pildă, Școala Primară de Băieți nr. 4 din Focșani lua din Crâng trei căruțe crengi de stejar pentru ornarea sălii de festivități, cu ocazia serbării de sfârșit de an. ³¹⁰ Un an mai târziu, din același motiv, Școala Primară de Fete nr. 2 din Focșani aducea o căruță de frunzar din Crâng. ³¹¹

Toate aceste operațiuni erau și ele coordonate tot de către pădurarul angajat de comună.

O altă îndatorire a pădurarului era aceea de selecționare a lemnelor de foc necesare focșănenilor sau persoanelor fizice și juridice din localitățile Jorăști, Mândrești, Petrești și Vânători. Sărăcia,

³⁰¹ *Ibidem*, dosar nr. 42 / 1914, f. 23 – 24

³⁰² *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1927, f. 70, 83

³⁰³ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1930, f. 36

³⁰⁴ *Ibidem*, dosar nr. 44 / 1923, f. 140

³⁰⁵ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1930, f. 84

³⁰⁶ *Ibidem*, dosar nr. 75 / 1934, f. 82

³⁰⁷ *Ibidem*, f. 69 – 70, 90, 152

³⁰⁸ *Ibidem*, dosar nr. 48 / 1938, f. 56

³⁰⁹ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1930, f. 60

³¹⁰ *Ibidem*, f. 142

³¹¹ *Ibidem*, dosar nr. 48 / 1938, f. 69

bugetele și lefurile de mizerie i-a făcut pe mulți oameni din zonă să vadă în lemnele strâmbe și uscate tăiate din pădurea Crângul Petrești (partea orașului) singura salvare în timpul grelelor ierni din perioada interbelică.

De exemplu, în 1929, s-au dat lemne Școlii din Jorăști, care avea un buget foarte limitat, pentru a nu înmărmuri bieții copii de frig.³¹² Ca în toate celelalte cazuri legate de instituții, asemenea ajutoare se vor repeta. În aceeași situație deplorabilă se afla și școala din Mândrești – Moldova, instituție de-abia inaugurată pe cheltuiala sătenilor pauperi.³¹³ Nici școala vecină, din Mândrești – Munteni, nu stătea deloc mai bine la acest capitol.³¹⁴ Pentru a nu se mai îmbolnăvi copii care nu se puteau lupta cu frigul din școală, a fost ajutată și instituția similară din Petrești.³¹⁵ Gestul Primăriei Focșani s-a repetat în anii următori, pentru ca nu cumva „școala să nu tremure cu copii cu tot”³¹⁶, să nu „...rămână pradă gerului cu copilași cu tot”.³¹⁷ O altă școală foarte săracă era și cea din Vânători; a beneficiat și ea pe timp de iarnă de lemne din Crângul Petrești, pentru a nu se închide, așa cum s-a întâmplat în 1934.³¹⁸

La rândul lor, nici Primăriile din Jorăști, Petrești și Vânători nu aveau posibilitatea întotdeauna de a se asigura cu lemne pe timp de iarnă. De aceea, de multe ori primarii din aceste localități apelau la bunăvoința autorităților focșănene, pentru acordarea cu gratuitate a mult râvnitelor lemne din pădurea Crângul Petrești. Nu întotdeauna ele au fost însă ajutate, chiar dacă invocau până și lipsa fondului de salarii.³¹⁹

³¹² *Ibidem*, dosar nr. 61 / 1929, f. 22 – 22 verso

³¹³ *Ibidem*, dosar nr. 48 / 1932, f. 18 – 18 verso

³¹⁴ *Ibidem*, f. 132

³¹⁵ *Ibidem*, f. 26 – 26 verso

³¹⁶ *Ibidem*, f. 145

³¹⁷ *Ibidem*, f. 172 – 173

³¹⁸ *Ibidem*, dosar nr. 75 / 1934, f. 112

³¹⁹ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1930, f. 4; vezi și dosar nr. 48 / 1932, f. 142 – 142 verso, 150, 157 – 158; dosar nr. 44 / 1933, f. 166 – 167; dosar nr. 75 / 1934, f. 116, 215 – 215 verso, 218 – 218 verso, 223 – 223 verso

Din aceleași jenante motive au apelat la clemența Primăriei focșănene și preoții parohi din Vânători, pentru a se asigura condiții cât de cât omenești atât în Biserică, dar și în casa parohială.³²⁰

Nici măcar Posturile de Jandarmi nu aveau asigurate lemnele pentru iarnă dar, e drept, nici prevederi bugetare pentru a rezolva această problemă. Demersul Posturilor de Jandarmi Jorăști și Petrești avea să fie însă – și nu o dată – sortit eșecului, nemaexistând lemne uscate în pădurea Crângul Petrești.³²¹

În măsura posibilităților, s-au dat lemne de foc din pădurea Crângul Petrești și pentru notarii din aceste localități³²², pentru agentul sanitar al acestora, prost plătit și cu mulți copii³²³, pentru o moașă și un învățător pensionar din Vânători.³²⁴ La fel s-a procedat și în cazuri speciale: pentru o văduvă de război din Petrești³²⁵, pentru Constantin Sava, orb, invalid din Primul Război Mondial, „*complect lipsit de mijloace..., nefiind în putință de a munci.*”³²⁶ Situația lui era într-adevăr disperată, fiind mare mutilat de război, cu cinci copii.³²⁷ A cerut și a primit ajutor și un gardian sărac din Vânători, cu o familie numeroasă și cu un salariu din care abia poate asigura supraviețuirea acesteia. Mulțumește anticipat Primăriei „*...pentru a putea fi și copiii mei încălziți de căldura binefăcătoare a bunății dumneavoastră*”.³²⁸

Tot de aici și-a asigurat și Primăria Orașului Focșani lemnele de foc necesare încălzitului pe timp de iarnă³²⁹, ajutând, atunci când s-a

³²⁰ *Ibidem*, dosar nr. 134 / 1931, f. 34; vezi și dosar nr. 48 / 1932, f. 144 – 144 verso; dosar nr. 57 / 1934, f. 120

³²¹ *Ibidem*, dosar nr. 48 / 1932, f. 147; vezi și dosar nr. 44 / 1940, f. 182 – 182 verso

³²² *Ibidem*, dosar nr. 57 / 1934, f. 133; vezi și dosar nr. 75 / 1934, f. 112

³²³ *Ibidem*, dosar nr. 48 / 1932, f. 153 – 153 verso

³²⁴ *Ibidem*, dosar nr. 134 / 1931, f. 35

³²⁵ *Ibidem*, dosar nr. 48 / 1932, f. 141

³²⁶ *Ibidem*, dosar nr. 134 / 1931, f. 316; vezi și dosar nr. 48 / 1932, f. 143, 150; dosar nr. 44 / 1933, f. 166; dosar nr. 44 / 1940, f. 227

³²⁷ *Ibidem*, f. 227 verso

³²⁸ *Ibidem*, f. 236 – 236 verso

³²⁹ *Ibidem*, dosar nr. 44 / 1933, f. 161

putut, pe funcționarii săraci ³³⁰, unele unități militare ³³¹ și sărăcimea, de Sărbători ³³² epuizându-se până și crengile. ³³³ Este poate greu de crezut, dar au fost și familii numeroase aflate – din cauza salariilor mici și a datoriilor – într-o situație disperată. Pentru ele nu a mai rămas nimic din lemnele atât de râvnite din Crâng – o adevărată binecuvântare pentru atâția alți oameni, confrunțați cu greutăți similare. Și iată cum pentru ei această pădure, în loc să însemne salvarea, s-a transformat în lacrimi și disperare. ³³⁴

...Conform unei expresii celebre, întâlnite în basmul popular românesc, „*un ochi plânge și altul râde*”. Parafrazând această maximă, încărcată de atâta adevăr, un lucru este limpede: pentru mulți, cei mai mulți focșăneni, Crângul Petrești înseamnă însă cu totul și cu totul altceva: o oază de sănătate și de reconfortare. Chiar dacă nu beneficia de instalații speciale pentru divertismentul copiilor, bazin de înot ori lacuri sau râuri pentru practicarea înotului și canotajului, ³³⁵ conform unei mărturii de epocă, pădurea din Crâng, cu parcul, aleile și poienile sale, „*a contribuit mult, prin aerul curat respirat de cetățeni de a fi sănătoși și rezistenți contra boalelor*”. ³³⁶

Dacă nu ar fi fost atât de iubit de focșăneni, este greu de crezut că acesta ar mai fi apărut (text, planuri și imagine) în Expoziția organizată în 1932 de Institutul Urbanistic al României. ³³⁷

În ceea ce privește petrecerea timpului liber, de la bun început trebuie spus că Crângul Petrești monopoliza serbările din zilele de 1 și 10 Mai. Venea aici atât de multă lume, în fiecare an, încât autoritățile erau nevoite să ia măsuri de organizare speciale. În 1900, de pildă, la 30 aprilie, Primăria trimitea Poliției Comunale o Adresă în care se

³³⁰ *Ibidem*, dosar nr. 134 / 1931, f. 37

³³¹ *Ibidem*, dosar nr. 44 / 1940, f. 182 – 182 verso

³³² *Ibidem*, dosar nr. 57 / 1934, f. 118

³³³ *Ibidem*, dosar nr. 79 / 1946, f. 64

³³⁴ *Ibidem*, dosar nr. 44 / 1940, f. 237 – 237 verso

³³⁵ *Ibidem*, dosar nr. 134 / 1931, f. 38

³³⁶ Stoica Lascu, **Mărturii de epocă privind situația fostului județ Putna și a orașului Focșani la sfârșitul secolului XIX**, în **Cronica Vrancei**, vol. I, coordonator: Horia Dumitrescu, Focșani, 2000, p. 92

³³⁷ A.N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 48 / 1932, f. 21 – 22

spunea: „pentru mâine, prima zi a lunii mai, care se serbează de popor, să dispuneți a se trimite dis-de-dimineață doi sergenți la Crângul Petrești, care pe lângă menținerea ordinei să supravegheze în înțelegere cu pădurarul comunei a nu se face stricăciuni și a se feri incendierea pădurii.”³³⁸

Aceeași atmosferă era aici și de 10 Mai, de Ziua Regelui.³³⁹

În dese rânduri, fanfara Regimentului 10 Putna a încântat și aici pe focșăneni prin ținuta profesionistă a concertelor sale. Așa s-a întâmplat, de pildă, în ziua de 5 mai 1913.³⁴⁰

Serbări câmpenești aveau loc însă la Crâng și în restul anului. În 1912 bunăoară, asemenea eveniment era organizat de Societatea de Împrumut, Economie, Filantropie și Ajutor Reciproc Progresiv „Rațiunea și Cinstea” din Focșani. Această Societate apela la bunăvoința Primăriei să-i împrumute cele două chioșcuri din Grădina publică și un număr de 40 de stegulețe. Organizatorul ar fi beneficiat și de serviciile tramcarului, pentru transportul participanților, dacă nu ar fi fost stricat.³⁴¹

La 4 iulie 1926, la Crâng a avut loc o serbare câmpenească organizată de obștea satului Petrești, pentru a aduna fondurile necesare ridicării Bisericii din această localitate.³⁴²

În luna mai a anului 1929 a avut loc aici un eveniment similar, organizat de Comitetul parohial al Bisericii Sf. Voevozi din Focșani, în vederea măririi fondurilor necesare Bisericii Ovidenia din Tăbăcari.³⁴³

La rândul său, Asociația Culturală și Sportivă „Unirea” a Meseriașilor Creștini din Focșani a organizat pe 25 august 1929 un eveniment similar, „în scopul înfăptuirii unei opere de binefacere: ajutorarea unor elevi săraci.”³⁴⁴

³³⁸ Ibidem, dosar nr. 30 / 1900, f. 19 bis

³³⁹ Ibidem, dosar nr. 157 / 1938, f. 26

³⁴⁰ Ibidem, dosar nr. 64 / 1913, f. 38

³⁴¹ Ibidem, dosar nr. 46 / 1912, f. 51 – 54

³⁴² Ibidem, dosar. nr. 51 / 1926, f. 21 – 22

³⁴³ Ibidem, dosar nr. 73 / 1929, f. 65

³⁴⁴ Ibidem, dosar nr. 61 / 1929, f. 100

La 1 iunie 1930, a avut loc la Crângul Petrești serbarea „*cu hori și jocuri românești*” organizată de Asociația Dansurilor Naționale „*Hora Unirii*”.³⁴⁵ Scopul acestei serbări, mărturisea organizatorul, „*este de un interes general cultural și național, pentru dezvoltarea gustului portului național și învățarea jocurilor noastre.*”³⁴⁶ Bucurându-se de un real succes, serbarea a fost reluată la 6 iunie, tot în Crâng.³⁴⁷ Aceeași Asociație avea să revină aici la 14 iunie, organizând o serbare câmpenească „*în folosul Societății «Cultul Eroilor», pentru desăvârșirea Mausoleului eroilor din acest oraș.*”³⁴⁸

La 23 aprilie 1933, Ioniță Dârstaru, chiriașul bufetului din Crâng, organizează aici o serbare, fără a percepe taxă de intrare.³⁴⁹

La 3 mai 1933, Ocolul Silvic Focșani a organizat în Crâng serbarea „*Sădirea pomului*”. Participanții – armata (trupe și muzică), școlile primare și cele secundare – au plecat spre Crâng de dimineață, din fața Primăriei. Serviciul religios și cuvântările ocazionale au fost urmate de plantarea pomilor, conform programului.³⁵⁰

La 22 mai 1933, Crângul Petrești este gazda Serbării Laptelui, organizată de Primărie, Sfatul Negustoresc, Federala Județeană Putna, Camera de Agricultură a Județului Putna și Camera de Comerț Focșani.³⁵¹

În 1934, Secția focșăneană a Ligii Culturale organiza în Crâng „*o mare serbare câmpenească*”³⁵² programată inițial la 17 iunie. Ulterior, data desfășurării ei avea să fie fixată definitiv la 1 iulie. Pentru buna organizare a Serbării Florilor - „*cu cântece, jocuri și alte distracții populare*”,³⁵³ Secția locală a Ligii Culturale a apelat la Primăria Orașului Focșani și Prefectura Județului Putna. La rândul ei, aceasta din urmă a mobilizat autoritățile locale, preoții și învățătorii

³⁴⁵ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1930, f. 42 – 43

³⁴⁶ *Ibidem*, f. 51

³⁴⁷ *Ibidem*, f. 63 – 64

³⁴⁸ *Ibidem*, dosar nr. 134 / 1931, f. 39

³⁴⁹ *Ibidem*, dosar nr. 58 / 1933, f. 41

³⁵⁰ *Ibidem*, dosar nr. 101 / 1933, f. 20

³⁵¹ *Ibidem*, f. 11 – 11 verso

³⁵² *Ibidem*, dosar nr. 75 / 1934, f. 50, 56

³⁵³ A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 89 / 1934, f. 12

din Câmpineanca, Făurei, Florești, Jorăști, Mândrești – Moldova, Mândrești – Munteni, Mircești, Pățești, Petrești și Vânători.

Toți aceștia trebuiau să alcătuiască echipe care să execute dansuri românești, îmbrăcate în costum național. Conform instrucțiunilor, în Crâng „...va cânta muzica militară și diferite tarafuri de lăutari. Corul Ligii Culturale va cânta. Vor fi reprezentații sportive și batae de flori.

*Serbarea este pusă sub patronajul D-lui General Comandant al Diviziei a VI-a, a Domnului Primar al orașului Focșani. Ar fi de dorit ca trăsurile și carele să fie împodobite cu scoarțe și verdeață.”*³⁵⁴ Prefectul Țiroiu cerea primarilor din localitățile mai sus menționate ca serbarea „ să aibă un rezultat cât mai frumos, atât moral cât și material.”³⁵⁵ Totodată, el se adresa și comandantului Legiunii de Jandarmi Putna, pentru a asigura – prin subordonații săi la Crâng - „păstrarea liniștei și ordinei publice”.³⁵⁶

În 1935, Societatea sportivă „Vrancea” organiza serbări câmpenești în Crâng. Din program, firește, nu puteau lipsi diverse întreceri, precum: atletism, ciclism, alergări în saci etc. Urmau apoi mult așteptatele momente ale tombolei, ruletei, artificiiilor, bătaii cu flori, stâlpului cu surprize și poștei americane. În rest, muzica militară, frigăruile și băuturile tradiționale locale întrețineau buna dispoziție. Au mai fost și carențe de organizare – transportul, curățenia și spectacolul propriu - zis³⁵⁷ – dar, în ansamblu, toată lumea a fost mulțumită.

Despre acest eveniment, petrecut la sfârșitul lunii aprilie 1935, lasă mărturie unul dintre participanți, un ziarist local: „Duminica trecută, Societatea „Vrancea” a organizat o serbare sportivă la Crângul Petrești.

³⁵⁴ *Ibidem*

³⁵⁵ *Ibidem*, f. 14 – 14 verso

³⁵⁶ *Ibidem*, f. 16

³⁵⁷ Gabriela Obodariu, **Petrecerea timpului liber în județul Putna între cele două războaie mondiale în Cronica Vrancei**, vol. I, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura DM Press, Focșani, 2000, p. 294

Pentru că un serviciu de circulație nu a fost pus la dispoziția publicului, lume nu prea a fost, iar cei ce au suferit înghesuială, pe 10 lei la ducere, la întoarcere au fost expoliați de șoferi, care au dublat taxa. Știa șoferul că nu o să doarmă mușteriu în crâng și că e în mâna lui.

La crâng, amenajament special s-a observat numai la restaurant. Restul, cum e crângul întotdeauna. S-a stropit și s-a instalat lumina în toiul spectacolului, mai deranjând, mai cerându-se scuze etc.

Sportul s-a desfășurat în așa fel încât dacă voiai să asiești la curse sau volei, rămâneai fără masă la bufet.

Muzica militară, e drept, a delectat, dar la chetă veneau niște trubaduri oacheși ce cântau mai la o parte, la stele.

O instalație modernă de scrânciob cu lanțuri a stat la dispoziția publicului. Doi lei cursa și 10 lei scăparea.

Ce distracție a mai fost și magazinul „La cel mai bun ochitor”. O piramidă de cutii de conserve (goale) pe care trebuia s-o dărâmi din trei bile. Fericitul și rarul norocos câștiga un pachetel de ciocolată”.³⁵⁸

Acest eveniment sportiv a fost așadar prilej de veselie și de distracție în aer liber. Este drept însă că ziaristul ar fi dorit să i se dea serbării o notă de solemnitate, gen paradă națională. Și concluzionează apoi: „E o muncă organizatorică ați, pentru a transforma un eveniment în aparență la ordinea zilei în ceva aparte, care să fie ținut minte.”³⁵⁹

La 30 iunie 1936, Regimentul 10 Dorobanți organiza în Crâng o chermeză, de buna desfășurare a acesteia răspunzând și Primăria focșăneană.³⁶⁰

³⁵⁸ I. Pinte, **Serbarea câmpenească a Societății Vrancea** în „Curentul Moldovei”, anul III, nr. 13, duminică, 2 iunie 1935, p. 2

³⁵⁹ *Ibidem*

³⁶⁰ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 99 / 1935, f. 143

În 1936, au mai fost organizate aici două serbări câmpenești, pe 21 și 29 iunie, de către Asociația Funcționarilor Județeni și Comunali din județul Putna.³⁶¹

Trebuie subliniat însă faptul că asemenea serbări au fost organizate de către grupări socio-profesionale sau culturale cu o anume orientare; altele au avut însă un caracter mai larg, cu rol propagandistic. Așa a fost cea care a avut loc la 22 mai 1936, cu începere de la ora 10:30. Scopul ei era acela de a încuraja consumul de lapte.

Artizanii evenimentului erau persoanele care alcătuiau un Comitet prezidat de prefect. Avea să ia parte la el autoritățile locale, corpul profesoral și elevii din Focșani și din localitățile din jur. Toți elevii participanți au primit lapte gratuit. Tot acum au fost expuse câteva exemplare din rasele de vaci mari producătoare de lapte și mai multe tipuri de aparate pentru produsul smântânii, untului, brânzei și a altor derivate din lapte. Muzica militară a fost și de această dată prezentă, începând cu ora 11⁰⁰.

Autoritățile locale îi așteptau în Crâng „...pe toți cetățenii orașului și ai comunelor suburbane să ia parte la această manifestațiune impunătoare”.³⁶² Ea viza „...marele scop sanitar și economic ce se urmărește prin această propagandă de intensificare a consumațiunii laptelui, care este cel mai complet și hrănitor aliment pentru copil, adult și bătrâni.”³⁶³

Primăria a apelat cu acest prilej la Garnizoana Focșani în vederea formării unei echipe de lucru care să confecționeze ghirlande din frunze pentru ornarea parcului din Crâng și a chioșcurilor special amenajate. Tot Garnizoana avea să furnizeze prelate și mai multe bucătării de campanie, pe roți, transportabile cu cai.³⁶⁴ Tot acolo s-au montat, și probabil tot cu militarii, 12 stâlpi din mestecăn, așezați în pământ în formă de semicerc, ornamentați artistic.³⁶⁵ S-a lucrat sub

³⁶¹ Ibidem, dosar nr. 24 / 1936, f. 3 – 3 verso

³⁶² Ibidem, dosar nr. 87 / 1932, f. 32

³⁶³ Ibidem

³⁶⁴ Ibidem, f. 31

³⁶⁵ Ibidem, dosar nr. 195 / 1936, f. 11 verso – 12

coordonarea Serviciului Tehnic, care a contribuit, între altele, și la împodobirea pavilionului, pietruirea șoselei din Crâng și realizarea unei mari brazde de flori.³⁶⁶

Primăria Orașului Focșani avea să fie ajutată și de alte instituții, precum: Sfatul Negustoresc, Camera de Industrie și Camera de Agricultură, Federala Băncilor Populare.³⁶⁷

Prefectura Județului Putna a asigurat transportul elevilor cu camioanele, lor alăturându-li-se mai mulți focșăneni posesori de mașini mari, mici și autobuze (Gh. R. Goșman, frații Tănăsescu, N.Rașcu și Al. Alevra).³⁶⁸ A fost mare nevoie de ele, întrucât în Crâng au fost prezenți preșcolarii de la patru grădinițe și elevii de la nouă școli primare (de băieți și de fete), de la Liceul „Unirea”, Școala Profesională de Fete, Școala Profesională a Doannelor Focșănene, Școala Normală de Băieți, Școala Comercială Elementară și Superioară și Școala de Meserii. Toți au fost însoțiți de dascălii lor. Cele trei camioane ale Prefecturii și-au început cursele din Piața Munteni, dis de dimineață de la ora 7⁰⁰.³⁶⁹ Acestora li s-au împărțit - firește, cu gratuitate - 3.000 de cornulețe proaspete și 300 l de lapte, care s-au consumat ad - hoc.³⁷⁰

Larga participare a populației, indiferent de vârstă și preocupări, s-a datorat și efortului nu doar material și organizatoric, ci și mediatic al Prefecturii, care a împânzit orașul cu 500 de afișe. Ele erau purtătorul de cuvânt al Comitetului Național Român al Laptelui: *„Laptele este singurul aliment complet; el conține, în cantități suficiente, albumină, zahăr, grăsimi, săruri minerale și vitamine. Laptele potolește setea, este singurul aliment recomandat în bolile de rinichi, de ficat, de cord și de stomac. Laptele hrănește, fortifică și vindecă, deci Beți lapte!”*³⁷¹

³⁶⁶ *Ibidem*, dosar nr. 87 / 1932, f. 43

³⁶⁷ *Ibidem*, f. 32

³⁶⁸ *Ibidem*, f. 42

³⁶⁹ *Ibidem*, f. 36 - 40

³⁷⁰ *Ibidem*, f. 274 - 278

³⁷¹ *Ibidem*, f. 83 - 84

La câteva zile după eveniment, Prefectura lăuda profesionalismul dovedit cu prilejul organizării serbării de către Primărie și Serviciile din subordine – Tehnic, Veterinar și de Salubritate: „Cu mare satisfacție am constatat că în ziua de 22 mai a.c. «Ziua Laptelui» pentru buna reușită a acestei serbări ați dat o contribuție lăudabilă de muncă, devotament, fondurile și laptele necesar la desăvârșirea serbării. Pentru toate aceste eforturi și realizări făcute, vă rog să binevoiți a primi mulțumirile noastre cele mai distinse pentru Dvs. și colaboratorii Dvs.”³⁷²

La 6 iunie 1937, în Crâng a avut loc o mare serbare câmpenească organizată de Primăria Orașului Focșani și Regimentul 10 Dorobanți. Încasările aveau să fie utilizate pentru ajutorarea fanfarei acestui regiment, un bilet costând 10 lei.³⁷³

Totodată, evenimentul prilejuia sărbătorirea comandantului Diviziei a VI-a, generalul Atanasie Păltineanu. Comitetul răspunzător pentru îndeplinirea acestui nobil scop dădea publicității, încă din 5 mai, următorul anunț: „Domnul general Atanasie Păltineanu, fost Comandant al Diviziei a VI-a, părăsește orașul nostru.

D-sa în răstimp de cinci ani cât a comandat Divizia a VI-a, a îmbrățișat cu toată căldura și a susținut toate acțiunile de bine, motiv pentru care a fost declarat Cetățean de Onoare al orașului nostru.

În vederea acestui fapt, rugăm publicul focșănean să vină în număr cât mai mare, Duminică 6 iunie 1937, ora 6 p.m., în Crângul Petrești unde dl. General Păltineanu, participând la serbarea câmpenească va ține o cuvântare de despărțire.”³⁷⁴

Comitetul era alcătuit din președintele Fundațiilor Culturale Regale, Subsecția de Conferințe Focșani, prefectul V. Stănescu – Putna, președintele Comisiei Interimare, Al. N. Leon, președintele Asociației Ofițerilor Rezerviști, general Gh.Bottea, președintele Ligii Culturale, profesorul I.Florea pentru care semnează doctorul M.Gh.Constantinescu, președintele Bibliotecii Publice (pentru care

³⁷² Ibidem, f. 53

³⁷³ Ibidem, dosar nr. 54 / 1937, f. 34 – 35

³⁷⁴ Ibidem, dosar nr. 72 / 1937, f. 57

semnează profesorul Gh. Dumitriu), președintele Căminului Cultural „Regina Elisabeta”, pentru care semnează profesorul Spiridon Lăduncă și I.M.Dumitrescu, publicist, secretarul Prefecturii Județului Putna.³⁷⁵

La 11 iunie 1937, Asociația Generală a Funcționarilor Financieri, filiala Putna, a organizat în Crâng o serbare câmpenească în beneficiul propriu.³⁷⁶

Așa cum ne dezvăluie sursele vremii, nu doar instituțiile și Societățile laice au organizat serbări câmpenești la Crâng, ci și cele bisericești, în scopuri mai mult decât nobile. Un prim exemplu ne este oferit de comunitatea din Petrești, la 29 aprilie 1927, încasările servind măririi fondului pentru construirea Bisericii din sat.³⁷⁷ În același scop, locuitorii din Petrești, constituiți în obște, au mai dat o serbare în Crâng, în iunie 1928.³⁷⁸ Și datorită acestor serbări, fondurile disponibile îndeplinirii obiectivului au crescut, dar lucrările înaintau greu, din cauza lipsei banilor. În vederea finalizării lor, Comitetul pentru construirea bisericii din Petrești a mai organizat două serbări câmpenești, la 20 și 21 iulie 1929.³⁷⁹ Din aceleași considerente, Comitetul a mai dat o serbare la Crâng, la 29 iunie 1930.³⁸⁰ Se pare că lucrările au fost finalizate în 1931, deoarece acum este ultima serbare de acest gen organizată de credincioșii din Petrești, la 19 și 20 iulie.³⁸¹

La 20 mai 1928, Crângul găzduia serbarea câmpenească organizată de preotul G. Popescu, parohul Bisericii Precista. Încasările erau vărsate în fondul necesar reparării Bisericii Sf. Nicolae Vechi din Focșani.³⁸² Nefiind îndeajuns cât s-a strâns acum, o nouă serbare a

³⁷⁵ *Ibidem*

³⁷⁶ *Ibidem*, dosar nr. 54 / 1937, f. 37

³⁷⁷ *Ibidem*, dosar nr. 350 / 1927, f. 23

³⁷⁸ *Ibidem*, dosar nr. 51 / 1928, f. 38 – 40

³⁷⁹ *Ibidem*, dosar nr. 61 / 1929, f. 84

³⁸⁰ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1930, f. 61 – 62

³⁸¹ *Ibidem*, dosar nr. 134 / 1931, f. 40

³⁸² „Căminul. Foaie culturală a Căminului „Unirea” din Focșani”, anul IV, nr. 8, 15 mai 1928, p. 4

fost dată de același entuziast preot, peste numai opt zile, tot la Crâng.³⁸³

Biserica Catolică din Focșani, având urgentă nevoie de reparații radicale și fiind lipsită de fondurile necesare sau subvenții de la Stat a organizat două serbări la Crângul Petrești, la 8 iunie și 27 iulie 1930.³⁸⁴

Așadar Crângul – acest mic dar al Divinității – a fost de folos focșănenilor nu doar prin pădurile, poienile, aerul său curat, lemnul care a încălzit atâtea familii; el a fost și cadrul de desfășurare al unor evenimente care au distrat și deopotrivă educat pe om în spiritul altruismului și al realizării unor lucruri și fapte perene.

Aici s-au organizat și nunți, s-a cântat și s-a dansat pe melodii românești, în costume populare autentice, servindu-se mâncăruri tradiționale; și cu aceste prilejuri, pădurile Crângului răsunau de ritmurile interpretate de renumita fanfară a Regimentului 10 Putna, atât de iubită de toți focșănenii.³⁸⁵

De asemenea, Crângul Petrești a fost și locul unde se desfășurau tot felul de distracții populare, iubite deopotrivă de adulți și de copii. Unul din ele a fost dulapul cu căișori, întâlnit aici în 1901, ca urmare a inițiativei lui Iancu Ilie din Focșani. Un an mai târziu, el a revenit aici pentru primele 12 zile ale lunii mai. Cere să fie din nou scutit de taxe, căci de-abia își poate garanta existența cu o asemenea îndeletnicire.³⁸⁶ A revenit aici în 1905.³⁸⁷

Doi ani mai târziu, el instala aici un dulap cu căișori și bărci, cu ocazia zilei de 1 Mai.³⁸⁸

În același scop a revenit aici în 1911.³⁸⁹

³⁸³ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 51 / 1928, f. 28

³⁸⁴ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1930, f. 45 – 47

³⁸⁵ A.N.Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 97 / 1925, f. 50

³⁸⁶ Horia Dumitrescu, **Divertisment de epocă în Focșani între anii 1876 – 1902 în Cronica Vrancei**, vol. V, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2006, p. 55

³⁸⁷ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 46 / 1908, f. 49 – 49 verso

³⁸⁸ *Ibidem*, dosar nr. 77 / 1910, f. 54

³⁸⁹ *Ibidem*, dosar nr. 73 / 1911, f. 26 – 26 verso

În 1913, Iancu Ilie nu renunță la dulapul său cu căișori; îl instalează din nou în Crâng, cu „*obligațiune a păstra buna ordine, a păzi să nu se întâmple accidente de care va fi responsabil*”³⁹⁰ și – de această dată – de a plăti chiria și taxele prevăzute de lege. După instalare, dulapul cu căișori era examinat de inginerul comunal, spre a constata soliditatea acestuia.³⁹¹

La fel au stat lucrurile și în 1915; înainte de a pune dulapul în funcțiune - „*pe locul ocupat și în anii trecuți*”³⁹² - focșăneanul Iancu Ilie îi făcea o ultimă verificare a solidității, spre a nu se întâmpla accidente.

Între 1 și 24 mai 1923 un alt focșănean, Ioan Teodorescu, instalează în Crâng un dulap cu călușei și scaune.³⁹³

În 1927, în Crâng este adus un dulap cu lanțuri, în perioada mai – iunie, de către un cetățean din comuna Jorăști.³⁹⁴

În 1929, Ioniță Drâstaru din Petrești instalează în Crâng un dulap cu lanțuri, pe locul pe care l-a mai deținut aici.³⁹⁵ Era concurat de Vasile I. Cristea din Jorăști,³⁹⁶ care avea să revină în Crâng în 1931 și 1932³⁹⁷ cu aceeași afacere pentru ziua de 1 mai.³⁹⁸ O lună mai târziu, aici funcționa un dulap cu călușei.³⁹⁹

Cu începere de la 1 Mai 1933, în Crâng funcționa dulapul cu lanțuri al lui Ioniță Drâstaru din Petrești; dulapul era amplasat „*în mijlocul Crângului, în fața bufetului, unde a fost așezat un asemenea dulap și în anii precedenți*”.⁴⁰⁰

Doi ani mai târziu, dulapul său funcționa tot în Crâng, între 1 mai și 30 iunie, pentru aceasta Drâstaru plătind Primăriei focșănene

³⁹⁰ *Ibidem*, dosar nr. 71 / 1913, f. 63 – 64

³⁹¹ *Ibidem*, f. 64 verso

³⁹² *Ibidem*, dosar nr. 60 / 1915, f. 37 – 38

³⁹³ *Ibidem*, dosar nr. 59 / 1923, f. 14 – 15

³⁹⁴ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1927, f. 46 – 48

³⁹⁵ *Ibidem*, dosar nr. 59 / 1929, f. 40 – 40 verso

³⁹⁶ *Ibidem*, dosar nr. 73 / 1929, f. 83

³⁹⁷ *Ibidem*, dosar nr. 63 / 1932, 36 – 36 verso

³⁹⁸ *Ibidem*, f. 54

³⁹⁹ *Ibidem*, f. 67

⁴⁰⁰ *Ibidem*, dosar nr. 58 / 1933, f. 18 – 18 verso

o taxă de 400 lei.⁴⁰¹ Îl avea din nou concurent pe Vasile Cristea din Jorăști, dulapul său funcționând doar o lună.⁴⁰²

În 1936, Dumitru Chiriță din Mircești ocupa două locuri în Crâng, în vederea instalării aici a două dulapuri, unul cu lanțuri și unul cu căișori și pocnitoare. Va face același lucru un an mai târziu, pentru zilele de 9 și 10 Mai.⁴⁰³ Tot aici funcționa, în aceiași ani, dulapul lui Ioniță Drâstaru (în lunile mai, iunie și iulie).⁴⁰⁴ Lor li se alătura Vasile Cristea, dulapul său fiind amplasat „*la intrarea rondului în Crâng*”.⁴⁰⁵ Cei trei proprietari de asemenea dulapuri au înregistrat câștiguri frumoase în Crâng și în perioada imediat următoare, în ciuda achitării unor taxe destul de însemnate.⁴⁰⁶

În mai 1938, Ioniță Drâstaru din comuna Petrești a instalat și pus în funcțiune în Crâng un dulap cu lanțuri, garantând nu numai păstrarea liniștii și ordinii publice, ci și siguranța instalației, spre a nu avea loc accidente. Pentru numai două zile de funcționare a dulapului, Drâstaru este taxat de Primărie cu 100 lei.⁴⁰⁷ El îl înlocuia pe un alt posesor de dulap cu lanțuri și bărci, din Mircești, care-și încercase norocul aici și în 1937, de Ziua Regelui.⁴⁰⁸ Așa a procedat și în intervalul 1939 – 1940, semn că într-o asemenea zi profitul era sigur. În aceste condiții și taxa era substanțială: 100 lei pe zi.⁴⁰⁹

În 1902, de 1 Mai, Elisabeta Irimescu îi aștepta pe focșăneni să-i distreze cu o serie de lucruri comice, într-un cort de pânză.⁴¹⁰

În 1913, Mateiu Conescu instalează în Crâng „*o tragere la țintă cu verigi și săgeți*”,⁴¹¹ inaugurată tot de 1 Mai.

⁴⁰¹ *Ibidem*, dosar nr. 90 / 1935, f. 42 – 42 verso

⁴⁰² *Ibidem*, f. 48 – 48 verso

⁴⁰³ *Ibidem*, dosar nr. 54 / 1937, f. 27 – 28

⁴⁰⁴ *Ibidem*, f. 21 – 22

⁴⁰⁵ *Ibidem*, f. 32 – 33

⁴⁰⁶ *Ibidem*, dosar nr. 57 / 1939, f. 41 – 42

⁴⁰⁷ *Ibidem*, dosar nr. 157 / 1938, f. 24, 30

⁴⁰⁸ *Ibidem*, f. 27

⁴⁰⁹ *Ibidem*, dosar nr. 164 / 1940, f. 13

⁴¹⁰ Horia Dunătescu, *op. cit.*, p. 55

⁴¹¹ A.N.Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 71 / 1913, f. 64

Pentru ziua de 10 Mai 1938, Dumitru Chiriță din Mircești pune în funcțiune la Crâng o pocnitoare.⁴¹² I se alătură Matei Conescu, cu „*un pavilion cu jocuri de piramide prin batere de mingi și arme de tras la semn*”.⁴¹³ Pavilionul era amplasat aproape de rondul de flori din Crâng.

La 24 mai 1931, în Crâng se dădea startul unui concurs automobilistic, organizat de Asociația Culturală și Sportivă „*Unirea*” din Focșani.⁴¹⁴

Iubitorii de sport veneau în Crâng atât pentru reprezentații atletice,⁴¹⁵ cât și pentru „*aparatură de încercat la putere*”,⁴¹⁶ semnalat în 1911 (proprietar Ilie Iancu din Focșani) și în 1923 (proprietar Ioan Teodorescu, focșănean și el).⁴¹⁷

La 26 august 1932, Primăria Orașului Focșani era de acord ca Iosef Irso din Focșani să instaleze în Crâng un joc de popice, mai ales că solicitantul „*este persoană cunoscută și cu frumoase purtări*”.⁴¹⁸

La 1 iunie 1937, aceeași instituție inaugura în Crâng propria instalație de popice, pentru care cheltuisese peste 2.500 lei.⁴¹⁹ Instalația - cu pistă din dulapi de brad, pereți apărători și jghiab din dulapi și lețuri, nouă popice și patru bile - a fost executată de meseriașii atelierelor comunale, aflate în subordinea Primăriei focșănene.⁴²⁰

Încalcând dispozițiile legilor în vigoare, întreprinzătorul Matei Conescu din Focșani a organizat în Crâng jocuri de ruletă. Faptul s-a petrecut în luna mai a anului 1932, fără ca persoana menționată să beneficieze de autorizație eliberată de Primărie, ceea ce a avut drept consecință intervenția Poliției locale.⁴²¹

⁴¹² *Ibidem*, dosar nr. 157 / 1938, f. 27

⁴¹³ *Ibidem*, f. 26

⁴¹⁴ *Ibidem*, dosar nr. 134 / 1931, f. 41

⁴¹⁵ *Ibidem*, dosar nr. 77 / 1900, f. 53 – 53 verso

⁴¹⁶ *Ibidem*, dosar nr. 73 / 1911, f. 26 – 26 verso

⁴¹⁷ *Ibidem*, dosar nr. 59 / 1923, f. 14 – 15

⁴¹⁸ *Ibidem*, dosar nr. 63 / 1932, f. 91 – 92

⁴¹⁹ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1937, f. 129

⁴²⁰ *Ibidem*, f. 84

⁴²¹ *Ibidem*, dosar nr. 63 / 1932, f. 65 – 66

În 1910, Alexandru Movilă solicită aprobare în vederea instalării unui cort din pânză „*de 4 metri fațada și 8 metri lungimea, pentru reprezentare de iluziune optică*”,⁴²² în schimbul achitării unei taxe de 10 lei, pentru perioada 1 – 12 mai. Răspunsul avea să fie afirmativ, „...*cu obligațiunea de a nu strica plantațiunile sau face murdării.*”⁴²³

În 1937, Constantin Prună din Focșani instalează tot în Crâng „*un pavilion cu iluziuni optice...pe partea dreaptă la intrarea rondului în linia copacilor.*”⁴²⁴

Din largă gamă a divertismentului de epocă nu lipsea nici vizionarea curiozităților.

De exemplu, cu câteva zile înainte de 1 mai 1911, Sura Kohn solicită Primăriei Orașului Focșani să-i aprobe „*a instala un cort de pânză 3 m fațadă și 5 m adâncime în cari voi expune o Domnișoară de 33 ani, având corpul ca un copil de 4 – 5 ani și un cap mari*”.⁴²⁵

Pentru a fi și mai convingătoare, persoana mai sus menționată dăduse publicității - după aprobarea cererii sale - următorul anunț:

„*Cu întoarcerea mea din Orient voi rămâne în acest oraș*

Nou ! De tot nou !

Nemaivăzut până acum

O adevărată minune a naturei

O Domnișoară Monstră în etate de 33 ani

Având corpul ca la un copil de 3 – 4 ani, iar mâinele și picioarele ca la un copil de 4 – 5 ani, iar capul de o greutate ca plumbul, cântărește de două ori cât corpul.

Această Domnișoară, ca o raritate nemaivăzută până acum, făcând ocolul lumii, va recita diferite poezii compuse de dânsa relativ la nenorocirea ei, în mai multe limbi. Fiecărui vizitator i se va explica nașterea și creșterea acestei Domnișoare care se numește Ghizela Cohn. Această domnișoară a fost expusă în Grădina Cișmigiului la

⁴²² Ibidem, dosar nr. 77 / 1910, f. 48

⁴²³ Ibidem

⁴²⁴ Ibidem, dosar nr. 54 / 1937, f. 23 – 24

⁴²⁵ Ibidem, dosar nr. 73 / 1911, f. 41

*Serbarea Societății «Clubul Ofițerilor» în anul 1889, precum și în 1892 înaintea Familiei Regale și înaintea Prințului Saxon. ”*⁴²⁶

Plăcerea provocată de satisfacerea unei asemenea curiozități – chiar dacă, în fapt, se reducea la contemplarea suferinței unei ființe umane – presupunea plata unui bilet. Acesta era de 20 de bani de persoană, copiii și militarii beneficiind de o reducere de 50 %.⁴²⁷

Primăria Orașului Focșani a fost în permanență preocupată de „a înlesni cetățenilor o cât mai plăcută recreare la pădure, în Crâng.”⁴²⁸ Și din acest punct de vedere, mai exista un alt mijloc de destindere – audierea programelor muzicale, de știri și culturale la megafonul cu difuzor instalat în Crâng.⁴²⁹

În iulie 1937, Comisia Interimară însărcinase Serviciul Tehnic „a instala încă o amplificare pentru radio și plăci de gramofon în Crângul Petrești.”⁴³⁰ Soluția finală aleasă a fost luarea cu împrumut de la adjudeanul Gh. Ciubulschi a unei stații de amplificare de cinematograf, cu doză electromagnetică pentru retransmis plăcile de gramofon.

Instalația mai avea nevoie de două lămpi și două difuzoare marca Rola Maximus (în total 6.300 lei).

La 1 octombrie 1937, întreaga instalație trebuia returnată proprietarului.⁴³¹

În fine, Crângul Petrești a avut pentru unii profesori și o importanță pedagogică, fiind perceput ca un loc excelent de aplicații practice, de dezvoltare a talentului și imaginației elevului aflat în contact direct cu natura. Așa proceda, de pildă, pictorul Dumitru Popa, care-i aduna aici pe liceenii uniriști.⁴³²

De surprinderea pe pelicula de celuloid atât a serbărilor și manifestațiilor de multiple genuri găzduite de Crâng, cât și a

⁴²⁶ *Ibidem*, f. 42

⁴²⁷ *Ibidem*

⁴²⁸ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1937, f. 120

⁴²⁹ *Ibidem*

⁴³⁰ *Ibidem*, dosar nr. 47 / 1937, f. 37

⁴³¹ *Ibidem*, f. 52

⁴³² Cezar Cherciu, *op. cit.*, p. 113 – 114

banalelor, dar râvnitelor momente de relaxare, s-au ocupat fotografiile care-și instalau în sezonul cald atelierele cu aparatele „à la minut.”⁴³³

În 1910, de un asemenea lucru se ocupa focșăneanul Iancu Ilie, care instalase în acest scop în Crâng un cort de pânză.⁴³⁴ Cu aceeași îndeletnicire în Crâng îl semnalează documentele și în anii 1911⁴³⁵ și 1915.⁴³⁶

Ateliere foto au mai avut în Crâng, în lunile de primăvară și vară, printre mulți alții, Petre V. Gradin⁴³⁷ și Emilian Gurmeza.⁴³⁸

Oferind atâtea posibilități de distracție, nu este de mirare că Crângul Petrești era asaltat de vizitatori, mai ales cu ocazia zilelor de 1 și 10 Mai. La 31 aprilie 1939, de pildă, prefectul județului Putna reamintea autorităților focșănene: „Începând de mâine și toată luna mai, populația orașului va merge la Crâng, unde petrece conform tradiției.”⁴³⁹

La fel stăteau lucrurile și de Ziua Regelui, după cum rezultă dintr-o relatare din 1937: „Luni 10 Mai a.c., după dejun, erau în Crângul - Petrești câteva mii de oameni, majoritatea focșăneni din toate clasele sociale”,⁴⁴⁰ atrași de „bunurile naturale ale acestui Crâng. Aici vor găsi totdeauna un aer curat și un loc de repaus”.⁴⁴¹

Din păcate, de multe ori amatorii de odihnă și distracție făceau dovada faptului că nu erau deloc civilizați: rupeau lăstăriș din pădure pentru a-și împodobi trăsurile,⁴⁴² foloseau necorespunzător toaletele⁴⁴³

⁴³³ A.N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 46 / 1908, f. 49 – 49 verso; vezi și dosar nr. 71 / 1913, f. 63 – 63 verso

⁴³⁴ *Ibidem*, dosar nr. 77 / 1910, f. 28

⁴³⁵ *Ibidem*, dosar nr. 73 / 1911, f. 26 – 26 verso

⁴³⁶ *Ibidem*, dosar nr. 60 / 1915, f. 37 – 38

⁴³⁷ *Ibidem*, dosar nr. 73 / 1911, f. 38 – 39

⁴³⁸ *Ibidem*, dosar nr. 63 / 1930, f. 55

⁴³⁹ *Ibidem*, dosar nr. 114 / 1939, f. 172

⁴⁴⁰ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1937, f. 75

⁴⁴¹ *Ibidem*

⁴⁴² *Ibidem*, dosar nr. 114 / 1939, f. 172

⁴⁴³ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1937, f. 75

și deteriorau mesele și băncile, refăcute și reparate de Primărie destul de des.⁴⁴⁴

Crângul Petrești mai oferea și un alt gen de distracție – mai bine zis de plăcerea satisfacerii unui hobby, care era rezervat însă numai celor inițiați – este vorba de vânătoare.

Prima știre referitoare la practicarea acesteia în zonă datează din 1914, când o sursă din cadrul Primăriei focșănene afirma „...că în Crâng se face vânat, fără ca pădurarii să-mi raporteze dacă sunt învoiți și de cine.”⁴⁴⁵ Infracțiunea, se pare, era dublă, căci, pe lângă braconaj, cu acest prilej „se fac o mulțime de stricăciuni de copaci.”⁴⁴⁶

În 1922, Primăria avea deja cereri de arendare a pădurii de agrement Crângul Petrești pentru vânătoare, mai ales că se făcuse un asemenea contract între solicitanți (Societatea „Șoimii Putnei”) și Administrația Casei Pădurilor, pentru partea statului din pădurea cu același nume. Deocamdată, Primăria nu-și dă acordul.⁴⁴⁷

În 1924, un alt caz de braconaj este semnalat Primăriei de către pădurarul N. Vișan; surprinzându-l pe infractor, a fost lovit de acesta. În urma procesului care i s-a intentat, răufăcătorul pierde permisul de vânătoare și cel de port-armă, precum și cartea de membru de vânător, i se confiscă arma și, practic, i se anulează dreptul de a mai vâna.⁴⁴⁸

La 22 iunie 1927, Societatea „Avântul Unirii” a vânătorilor putneni din Focșani cere Primăriei să-i arendeze pe o perioadă de cinci ani dreptul de vânătoare în cele 40 ha ce posedă la Crângul Petrești, contra unei sume anuale de 750 lei. De această dată, Primăria și-a dat acordul,⁴⁴⁹ fiind mulțumită de ofertă și încercând astfel să descurajeze braconajul.⁴⁵⁰ Prin contract, numita Societate condusă de generalul Gheorghe Bottea se obliga, între altele, să nu subarendeze dreptul

⁴⁴⁴ *Ibidem*, f. 99, 136

⁴⁴⁵ *Ibidem*, dosar nr. 42 / 1914, f. 34 – 35

⁴⁴⁶ *Ibidem*, f. 36

⁴⁴⁷ *Ibidem*, dosar nr. 43 / 1922, f. 4; vezi și dosar nr. 50 / 1927, f. 39

⁴⁴⁸ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1924, f. 8 – 9

⁴⁴⁹ *Ibidem*, dosar nr. 50 / 1927, f. 71 – 71 verso

⁴⁵⁰ *Ibidem*, f. 72

câștigat sau să-l cedeze, să-și achite la timp obligațiile financiare și să respecte întru totul legislația referitoare la obiectul activității sale.⁴⁵¹ Prin contract, niciunul din cetățenii din localitățile din împrejurimi nu mai avea voie să vâneze aici. Conform legii, Societatea trebuia să instaleze aici paznici ai vânatului și să nu vâneze în exces, periclitanț înmulțirea vânatului și exterminând speciile. Făcea excepție doar vânatul răpitor și cel al păsărilor călătoare, al căror număr era nelimitat.⁴⁵² Aprobarea Ministerului Domeniilor avea să sosească pe 15 octombrie, după care se încheie contractul,⁴⁵³ la 19 octombrie 1927.⁴⁵⁴

În 1932, dovedind seriozitate, Societatea își prelungea contractul cu încă trei ani, plătind o arendă anuală de 400 lei.⁴⁵⁵ Ulterior și acest termen avea să fie prelungit cu încă un an.⁴⁵⁶

După expirarea acestuia, la 1 august 1936, din motive neprecizate, Primăria Orașului Focșani intenționa să arendeze dreptul de vânătoare în pădurea sa din Crângul Petrești unei alte Societăți – Societatea de Vânătoare „Jderul Putnei”.⁴⁵⁷

Un an mai târziu, în luna iulie, I. Dumitrescu, funcționar focșănean, membru al Societății de Vânătoare „Jderul Putnei”, a făcut cunoscută Primăriei oferta amintitei Societăți în problema arendării dreptului de vânătoare din pădurea Crângul Petrești (600 lei anual). Ea concura cu o altă Societate de profil, „Avântul Putnei”, tot din Focșani.⁴⁵⁸

La 21 iulie, Comisia Interimară a orașului Focșani a hotărât să dea în arendă cele 40 ha de pădure comună din Crângul Petrești Societății de Vânătoare „Avântul Unirii”. Arendarea se făcea pe o perioadă de trei ani (15 august 1937 – 15 august 1940), în schimbul

⁴⁵¹ *Ibidem*, f. 74 – 74 verso

⁴⁵² *Ibidem*, f. 113 – 113 verso

⁴⁵³ *Ibidem*, f. 116

⁴⁵⁴ *Ibidem*, dosar nr. 53 / 1930, f. 69

⁴⁵⁵ *Ibidem*, dosar nr. 48 / 1932, f. 186 – 186 verso

⁴⁵⁶ *Ibidem*, dosar nr. 44 / 1933, f. 152 – 152 verso

⁴⁵⁷ *Ibidem*, dosar nr. 75 / 1934, f. 6 – 6 verso

⁴⁵⁸ *Ibidem*, dosar nr. 45 / 1937, f. 222 – 222 verso

unei taxe anuale de 600 lei. Deținând și restul de 86 ha din pădurea Crângul Petrești, Societatea amintită asigură, conform opiniei Primăriei, „*continuitatea de pază și protecția vânatului.*” ⁴⁵⁹ Prin contract, Societatea își lua „*obligațiunea de a lua toate măsurile pentru stârpirea păsărilor și fiarelor sălbatice și a proteja vânatul tot timpul cât iarna este grea, formând depozite de nutreț pentru hrana vânatului, va lua măsuri de a urmări și a da în judecată pe toți acei care vânează fără permis de vânatoare.*” ⁴⁶⁰

În 1968, Ioan Romanoai (1885 - 1978), fost secretar al Primăriei Orașului Focșani, autor al multor Proiecte legate de dezvoltarea orașului Focșani, a sugerat autorităților locale mutarea Muzeului de Științele Naturii în Crângul Petrești. Aici considera el că nu ar fi trebuit să lipsească un Muzeu al satului, care să reflecte „*bogățiile etnografice ale ținutului Vrancei.*” ⁴⁶¹

Propunerea nu avea să rămână fără urmări. Efortul financiar și organizatoric al Statului, coroborat cu profesionalismul dovedit de o serie întreagă de specialiști locali, în frunte cu muzeograful, avea să se concretizeze în 1974. Prin achiziție și donație, multe instalații țărănești și gospodării tradiționale din cuprinsul întregului județ Vrancea au fost demontate *in situ* și refăcute întocmai la Crângul Petrești.

Așadar, în anul 1974, în superba pădure de stejar din Crâng a fost inaugurată Rezervația etnografică vrânceană. Pe o suprafață de circa trei ha sunt prezentate publicului 73 de construcții structurate pe 32 de complexe, numărul obiectelor tradiționale aflate aici depășind cota de 5.700. Muzeul – o tulburătoare călătorie în timp în lumea satului vrâncean – salvează de la uitare o realitate care, nu peste mult timp, se pare, va deveni o amintire.

Expoziția permanentă, organizată pe criterii rigurose științifice, unitară și atrăgătoare, „*reprezintă un document veridic valoros și instructiv pentru cunoașterea istorico - etnografică a locuitorilor de pe aceste meleaguri. Stând sub semnul cunoașterii și deopotrivă al*

⁴⁵⁹ *Ibidem*, f. 272 – 272 verso

⁴⁶⁰ *Ibidem*, f. 275

⁴⁶¹ Ionuț Iliescu, **Ioan Romanoai (1885 - 1978) în Cronica Vrancei**, vol. III, coordonator: Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2002, p. 369

artei, expoziția este ea însăși dovada priceperii, hărniciei și dragostei pentru frumos, calități certe ale neamului nostru.

*Ca mijloc eficace de prezentare a tipurilor economico – culturale caracteristice, expoziția muzeului cuprinde – în unități complexe – elemente tipice din principalele zone etnografice ale județului.”*⁴⁶²

Unitățile sunt grupate după vecinătatea zonelor de origine, „după criteriul teritorial geografic, pe ansambluri istorico – administrative, pe sectoare care subliniază diferențierile etnografice zonale. În ansamblu, planul muzeului tinde să se apropie de harta județului. Complexul muzeal apare astfel ca o asamblare de mici muzee zonale și locale, care se completează unele pe altele prin caracterele lor specifice.”⁴⁶³

Dintre cele mai vechi expodate aflate aici, remarcăm: casa din comuna Vrâncioaia – secolul al XIX-lea; gospodăria din Câmpuri – sfârșitul secolului al XIX-lea; casa - monument din comuna Tulnici – prima jumătate a secolului al XIX-lea; crama de la Dumbrăveni din 1830 și cea de la Budești din 1859; școala din comuna Nereju din secolul al XIX-lea.

Expoziția este totodată dovada diversității de locuire și de ocupații, fiind alcătuită din locuințe de la câmpie, deal și munte și din gospodării de viticultori, pomicultori, agricultori și păstori. Diferențierea gospodăriilor este asigurată de structura gospodăriilor, stilul construcțiilor și de ocupațiile proprietarilor lor, în funcție de zonă.

Gospodăriile din zona de deal și munte, axate pe pomicultură și creșterea animalelor, impun prezența lojnicilor (cuptoare de afumat), a zăcătoarelor pentru fermentat și a cazanelor pentru distilat. Ele provin din comunele Nereju, Tulnici, Bârsești, Vizantea - Livezi, Vidra și Dumitrești.

În zona montană, abundența masei lemnoase a favorizat meșteșugurile tradiționale, utilizându-se lemn de stejar, brad și paltin.

⁴⁶² A.M.Vn., fond Crângul Petrești, dosar nr. I, f. 25

⁴⁶³ *Ibidem*

Din aceste gospodării nu puteau să lipsească obiecte legate de dogărit: cofe, putine, ciubere din Andreiașu, Nereju, Năruja și Soveja.

În gospodăriile caracteristice pomicultorilor și viticultorilor din zona depresionară întâlnim crame, cazane de țiucă din Jariștea, Dumbrăveni, Cotești, Dumitrești.

În cazul zonei de șes agrară prin excelență, din inventarul gospodăriilor erau neapăsate pătulele (leazele) pentru porumb, șurile de paie și fân și grajdurile pentru adăpostul animalelor și al recoltelor deopotrivă (cu rol de magazie). Ele provin de la Călimănești, Pufești, Suraia, Vultur și Tătăranu.

Arhitectura populară vrânceană poartă pecetea specificului montan, prin materiale, planuri constructive și ornamente. *„Piatra și lemnul ce se găsesc cu ușurință în toată regiunea, sunt materialele folosite aproape în exclusivitate în toată regiunea de locuire”*⁴⁶⁴ (piatra, cioplită sau nu, pentru temelie, iar lemnul pentru structură și acoperiș). La casele de munte *„predomină pereții construiți din cununi orizontale (rotunde sau cioplite) încheiate la capete prin îmbinări crestate, iar la cele din zonele subcarpatice, unde materialul lemnos este mai rar, este folosită paianta cu scheletul din lemn, umplut cu vâlătuci din lut și paie sau chirpici. Scheletul acoperișului și învelitoarea însăși (din șindrila) la mai toate clădirile sunt construite de asemenea din lemn.”*⁴⁶⁵

Din punctul de vedere al planului, casele din Vrancea stau sub semnul diversității. Circa trei sferturi dintre ele au două camere (fie doar din două camere, fie din două camere cu tindă și cu chiler).

Doar camera de zi este locuită, cealaltă (de regulă fără sobă) fiind utilizată doar la sărbători. În rest, ea este folosită doar pentru a păstra bunurile de preț ale familiei (inclusiv zestrea fetelor).

Și tot din punct de vedere al planului, casele din Vrancea au câteva elemente care le individualizează: prispa (târnașul), foișorul și chilerul.

⁴⁶⁴ *Ibidem*, f. 26

⁴⁶⁵ *Ibidem*

„Elementele ornamentale cu care locuitorii din Vrancea își împodobesc casele și care dau satului un colorit aparte, se întâlnesc de la coama acoperișului și până la piatra temeliei. Șindrila, tăiată și bătută sub formă de solzi de pește sau în unghi, dă un aspect frumos acoperișului care împreună cu frontoanele, meticolos ornate și cu dantelele scândurilor frumos traforate, stârnesc admirație. Elementele ornamentale le găsim și la uși, confecționate din tăblii de lemn de nuc sau tei, sculptate cu motive florale, geometrice, zoomorfe sau din scândurile îmbinate între ele sub formă de romburi sau unghiuri.

În afară de remarcabila diversitate de forme arhitectonice cu însușiri artistice, exprimate prin imagini plastice și proporții armonioase, situate într-un cadru pitoresc, în modelarea unor părți constructive – stâlpi, arcade și fruntare – în varietatea elementelor și compozițiilor decorative dăltuite în lemn, o mare desfășurare a imaginii artistice variate și originale se succede de la o unitate la alta în interioarele acestor locuințe. Multe dintre ele sunt adevărate monumente de artă în bogăția decorului și felul aranjamentului din interior, dovedind permanenta preocupare a frumuseții, nevoia de a crea un cadru plăcut realizat prin armonia formelor și a culorilor”.⁴⁶⁶

Din punctul de vedere al exponatelor legate de tehnica populară, se impun o serie de „ustensile elementare, simple, dar ingenioase, elemente prin care a fost înlocuită sau amplificată acțiunea mâinilor omului printr-o unealtă sau printr-un mecanism rudimentar. Închizătoarele secrete (lacătele) din lemn la uși și la porți, ustensilele folosite în industria casnică textilă, mecanismele folosite la stors mustul din struguri, ori mierea de albine din faguri, sunt elemente tehnice populare și mai ingenioase.”⁴⁶⁷

Morile erau indispensabile măcinatului, iar pivele prelucratului țesăturilor de lână. Sunt construcții frecvente pe Văile Putnei, Șușiței, Nărujei și Zăbalei. Ele sunt „mecanisme de proporții mai mari,

⁴⁶⁶ Ibidem, f. 27

⁴⁶⁷ Ibidem

acționate hidraulic, cu ciocane din lemn care izbeau valurile de stofă din lână. " ⁴⁶⁸

Unele constituie complexe tehnice interdependente, alcătuite din diferite părți componente, care acționau concomitent sau succesiv, după fazele procesului tehnologic. Așa au fost pivele și dârstele de pe apa Nărujei, la Nistorești și cele de pe apa Zăbalei, la Prahuda și Nereju. Ele funcționau ca niște adevărate mici fabrici din lemn ce prelucrau diferite categorii de țesături din lână, cergi, glugi, valuri de dimie etc., produse în cantități mari de locuitorii acestor zone. Atelierele sătești sunt dovada „*muncii specializate și ilustrarea meșteșugurilor populare.*” ⁴⁶⁹ Se remarcă astfel cel de olărit de la Irești – Vidra, cel de fierărie de la Bârsești, cel de rotărie și dogărie de la Nereju și Andreiașu și cel de fluier de la Paltin.⁴⁷⁰

Zona de agrement Crângul Petrești a fost și mai bine pusă în valoare datorită existenței Complexului turistic „*Căprioara*”. Acesta avea restaurant, bar de noapte, motel, piscină și bază de tratament cosmetic, fiind dotat și cu spații moderne și confortabile de cazare, răspunzând exigențelor turiștilor aflați în tranzit prin Focșani (capacitate 80 locuri). ⁴⁷¹

Complexul „*Căprioara*” se prezintă turistului secolului al XXI-lea cu următoarele atuuri: amplasament într-o zonă pitorească, pe o suprafață de 2,2 ha teren împădurit; suprafața clădirii = 1880 mp; 82 locuri de cazare; patru apartamente; 36 camere cu două locuri și două camere „*single*”; restaurant cu două săli, cu o capacitate de 150 locuri; bar de zi, pentru cel mult 28 de persoane; cofetărie, cu o capacitate de 16 locuri și laborator; discotecă, pentru cel mult 52 persoane; piscină, cu o suprafață de 760 mp, cu două bazine de înot; două saune, cu anexe aferente; o sală multifuncțională, cu o

⁴⁶⁸ *Ibidem*

⁴⁶⁹ *Ibidem*, f. 28

⁴⁷⁰ *Ibidem*

⁴⁷¹ Al. Deșliu, **Vrancea. Ghid turistic. Touristic guide**, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 27; 40; vezi și **Focșani**. Text introductiv de Georgeta Carcadia. Ilustrații de Vasile Miclea, Editura Sport - Turism, București, 1989, p. 20

suprafață de 1.040 mp; sală de sport; teren de tenis acoperit cu zgură; instalație proprie de apă potabilă; rețea de canalizare cu decantare; post transformator pentru alimentare cu energie electrică; centrală termică pe bază de gaz; racord la rețeaua de gaze naturale a orașului Focșani; parcare auto, exterioară și interioară.⁴⁷²

Construită în penultimul deceniu al secolului trecut, de către arhitectul Florin Mândru, „Căprioara” actuală este continuatoarea unui complex rustic de la care a preluat nu doar numele, ci și structura funcțională.

Vechiul, dar atrăgătorul Complex rustic „Căprioara”, construit, se pare, după cel de - Al Doilea Război Mondial în întregime din lemn, a fost și el foarte frecventat de turiști și de focșăneni, veniți pentru câteva clipe de destindere în Crâng. Oferea, se pare, atât cazare, cât și masă, fiind adesea gazda unor evenimente mondene prilejuite de diverse ocazii.

Aceasta a fost – în linii mari, firește - discreta și, sperăm totuși, atractiva istorie a Crângului Petrești. La zestrea Naturii – pădure, apă, aer curat – s-a adăugat încercarea – în cea mai mare parte reușită - a omului de a asigura Crângul cu tot ceea ce este necesar pentru a-și păstra menirea pentru care a fost creat: o zonă de agrement pentru focșăneni.

Fie ca generațiile prezente și viitoare de focșăneni, din respect pentru fapta înaintașilor lor, să-l înfrumusețeze conform standardelor vremurilor noastre, meritându-l astfel pe deplin. Numai astfel Crângul Petrești îi va răsplăti cu clipe de liniște și recreere în mijlocul naturii de care – să recunoaștem – cu toții avem atâta nevoie.

⁴⁷² „Monitorul de Vrancea”, anul LX, nr. 1.064 (2.869), luni, 12 iunie 2004, p. 3

„**Vrancea** înseamnă partea românească păstrată, cu vechile ei amintiri slavone, în autonomia ei ancestrală. Popas întâi pentru ciobanii trecători, a devenit sălaș pentru ciobanii așezați.“

Nicolae Iorga

„Regiunea dintre Munții **Vrancei** și cotul Dunării la Galați e pământul cel mai însemnat pentru viața statului nostru.

Aici e nodul vital al statului român; în toată întinderea pământului românesc nu e o regiune mai semnificativă din punct de vedere antropogeografic și istoric.“

Simion Mehedinți

„**Vrancea**, ca teritoriu românesc, deține un titlu de glorie. Apoi, prin așezare și relieful său, vechiul ținut a avut o deosebită importanță strategică...

Vrancea propriu-zisă este o regiune care și-a păstrat anumite rosturi străvechi și după ce a intrat în componența statului Moldovei.

Vrancea a avut o individualitate a ei, o entitate în cuprinsul fostului județ Putna și în principatul Moldovei. Este un județ de oameni vrednici, de oameni tari de la munte, podgoreni cuprinși și de cojani muncitori, de la câmpie, stăruitori și inteligenți. Acest ținut este vestit încă din veacul al XVII-lea pentru cultura viței-de-vie, a legumelor, adică a agriculturii intensive, manieră superioară de cultivare a pământului.

Constantin C. Giurescu

„Ascunsă între munți, dincolo de Răiuț și Măgura Odobeștilor, **Vrancea** și-a dus zilele în aceeași atmosferă de tradiționalism străvechi, amintiri și obiceiuri..., în mijlocul celeilalte lumi grăbită să împrumute cele din urmă forme de viață nouă. Din multe puncte de vedere, **Vrancea** cu oamenii săi a rămas în unele locuri aceeași ca acum câteva sute de ani.“

Monografia Județului Putna

„**Vrancea** este o... țară de vis, pământ plin de taine, cutremurat de patimi, leagăn de legende, plaiuri mioritice mai vechi ca poezia...“